

**АТИКЕЕВА С.Н.
ГИЗЗАТЖАНОВА А.Г.**

ТУРИЗМДЕГІ АНИМАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТ

ОҚУЛЫҚ

НҰР-СҰЛТАН 2022

ӘОЖ 338.48 (075.8)

КБЖ 65.433я73

А90

Рецензенттер:

Ағыбетова Р.Е.–Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ «Туризм» кафедрасының доценті, PhD
Садыков Ж.А. – ҚАЗЭҚХСУ «Әлеуметтік жұмыс және туризм» кафедрасының доценті, PhD

Аяпбекова А.Е. –»Тұран-Астана» Университетінің «Дизайн, сервис және туризм» кафедрасының доценті, г.ғ.к.

Атикеева С.Н., Гиззатжанова А.Г. «Туризмдегі анимациялық іс-әрекет»: оқулық.- Нұр-Сұлтан: «Тұран –Астана» университеті, 2022.- 190 б.

ISBN 978-601-7616-75-5

Оқу құралында туризм және қонақжайлылық саласындағы анимация мен анимациялық қызметтің теориялық негіздері, ұйымдастырудың ерекшеліктері, анимациялық бағдарламаларды дайындау және әзірлеу, тарихи реконструкция және мұражай анимациясы, қызмет менеджмент, ойын анимация қызметінің элементі ретінде тақырыптар бойынша сұрақтар қарастырылады.

Ұсынылған оқу құралы 6В11101 – «Туризм» білім беру бағдарламасына сәйкес, «Туристік анимациялық іс-әрекет» пәні бойынша оқу бағдарламаларының негізінде құрастырылған. Оқу құралы дәріс курсының теориялық сұрақтарын, практикалық жұмыстар мен БӨЖ тапсырмаларын орындауға арналған әдістемелік нұсқауларды, сондай-ақ өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтарды және емтиханға дайындалуға арналған тест тапсырмаларын қамтиды.

Оқу құралы «Туризм», «Халықаралық және ішкі туризм», «Туризм және қонақжайлылық» білім беру бағдарламалары бойынша студенттер мен магистранттарға, осы курс бойынша сабақ жүргізетін мектеп мұғалімдері мен ЖОО оқытушылары, сондай-ақ туған өлкені зерттеуге қызығушылық танытқан көпшілікке арналған.

*«Тұран-Астана» Университетінің Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынған
(27.04.2022 ж. №9 хаттама)*

ӘОЖ 338.48 (075.8)

КБЖ 65.433я73

А90

ISBN 978-601-7616-75-5

ISBN @ Атикеева С.Н., Гиззатжанова А.Г..2022

@»Тұран –Астана» баспанасы

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	5
«ТУРИЗМДЕГІ АНИМАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТ» ПӘНІ БОЙЫНША ҚОЛДАНЫЛАТЫН НЕГІЗГІ ТЕРМИНДЕР (ГЛОССАРИЙ)	7
«ТУРИЗМДЕГІ АНИМАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТ» ПӘНІНІҢ ТАҚЫРЫПТАРЫ БОЙЫНША ДӘРІСТЕРІ	
Тақырып 1. Туризм мен қонақжайлылықтағы анимация мен анимациялық қызметтің теориялық негіздері	12
1.1 Бос уақыт, рекреация, демалыс және олардың туризм мен қонақжайлылықтағы рөлі.	12
1.2 Бос уақыт қызметінің эволюциясы	15
1.3 Туризм мен қонақжайлылықтағы анимацияның анықтамасы	22
1.4 Туристік анимацияның пайда болуының алғышарттары	25
1.5 Туристік анимацияның функциялары мен типологиясы	27
1.6 Анимация түрлері анимациялық бағдарламалардың құраушылары ретінде	31
Тақырып 2: Анимациялық қызметтің технологиялары	33
2.1 Анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің бір түрі ретінде	33
2.2 Анимациялық бағдарламаларды құрудың технологиялық үрдісі	36
2.3 Анимация инфрақұрылымы	39
Тақырып 3: Қонақ үй анимациясы	44
3.1 Қонақ үй кешеніндегі анимациялық бағдарламаның мазмұнына әсер ететін факторлар	44
3.2 Қонақ үй анимациялық қызметтері мен бағдарламалары: типтері мен түрлері	50
3.3 Қонақ үйдің анимациялық қызметтерінің персоналына сипаттама	53
Тақырып 4: Анимациялық қызметті ұйымдастырудың ерекшеліктері	55
4.1 Анимациялық бағдарламаларды ұйымдастырудағы және іске асырудағы аниматорлардың рөлі	55
4.2 Аниматорларға қойылатын біліктілік талаптары	56
4.3 Әр түрлі жастағы топтармен жұмыс формалары	58
4.4 Демалушылардың ұлттық ерекшеліктері, анимациялық бағдарламаларды әзірлеу кезінде оларды есепке алу	62
4.5 Бос уақыттағы мінез-құлық формаларының типологиясы	68
4.6 Демалушылардың бос уақытын өткізуге қатысты жіктелуі	69
Тақырып 5: Анимациялық бағдарламаларды дайындау және әзірлеу	69
5.1 Туристік-анимациялық қызметтің қағидалары мен әдістері	69
5.2 Анимациялық бағдарламаларды дайындау және дамыту ерекшеліктері	72
5.3 Анимациялық бағдарлама құрамының құрылымы	75

5.4	Жаңа анимациялық бағдарламаларды әзірлеу кезеңдері мен үрдісі	79
Тақырып 6: Туризм мен қонақжайлылықта анимациялық бағдарламалар ұйымдастыру		83
6.1	Анимациялық қызметтің сауықтыру бағдарламалары	83
6.2	Туристердің мәдени-танымдық демалысын ұйымдастыру	87
6.3	Ойын бизнесі әсерінің анимациялық эффектісі	90
6.4	Отбасылық анимациялық бағдарламалар	96
6.5	Балалардың анимациялық бағдарламалары	97
6.6	Тақырыптық саябақтардағы анимация	99
Тақырып 7: Тарихи реконструкция және мұражай анимациясы		104
7.1	Тарихи реконструкция ұғымы, оның мақсаттары мен міндеттері	104
7.2	Халықаралық тәжірибедегі тарихи реконструкция түрлері	105
7.3	Мұражайлардағы анимация	107
7.4	Костюм турлары анимациялық туризмнің бағыты ретінде	109
Тақырып 8: Анимациялық қызмет менеджмент		110
8.1	Анимацияны басқару түсінігі.	110
8.2	Анимациялық басқару функциялары.	114
8.3	Анимациялық қызмет персоналын таңдау және басқару әдістері	116
8.4	Анимациялық қызметті басқару жүйесі	119
8.5	Анимациялық басқарудың тиімділігін бағалау критерийлері	124
Тақырып 9: Анимациялық іс-әрекеттегі стратегиялық жоспарлау		129
9.1	Корпоративтік тұжырымдама және анимациялық стратегия	129
9.2	Корпоративтік анимациялық философия	130
9.3	Анимация тұжырымдамасындағы фирмалық стиль	131
Тақырып 10. Ойын анимация қызметінің элементі ретінде		131
10.1	Ойын функциялары.	131
10.2	Ойындардың типологиясы	133
10.3	Ойынды өткізу әдісі	134
10.4	Балалар мен жасөспірімдердің анимациялық ойын жұмысы	137
Тақырып 11. Ойын бизнесі		138
	«Туризмдегі анимациялық іс-әрекет» пәні бойынша практикалық сабақтарды өткізу жоспарлары	144
	Шығармашылық жұмысты дайындау бойынша ұсыныстар	152
	Тест сұрақтары	154
	Әдебиеттер тізімі	181
	Қосымшалар	183

КІРІСПЕ

Оқу-әдістемелік кешен 3 курс студенттерін күндізгі және сырттай оқу бөлімдеріне дайындауға арналған. Ол «Туризм» мамандығы бойынша оқытудың мазмұнын анықтайтын және студенттерді даярлау көлемі мен деңгейіне қойылатын талаптарды белгілейтін нормативтік құжат болып табылады.

Курстың **мақсаты** – студенттерде туризм мен қонақжайлылықтағы анимациялық қызметтің мәні мен ерекшеліктері, анимациялық бағдарламаларды құру және өткізу әдістемесі туралы білімнің тұтас жүйесін қалыптастыру, туризм және қонақжайлылық саласындағы болашақ мамандарда анимациялық бағдарламаларды әзірлеудің практикалық дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға ықпал ету.

Курс **міндеттері** келесідей болып табылады:

- туризм және қонақжайлылық жүйесіндегі анимациялық қызметтің негізгі категорияларын, түсініктерін, ұйымдастыру принциптерін және түрлерін зерттеу;

- демалушылардың әртүрлі топтарымен жұмыс түрлерімен танысу;

- белсенді демалысты бос уақытты ұйымдастыруға шығармашылық көзқарасты үйрету;

- анимациялық бағдарламаларды құру және іске асыру дағдыларын қалыптастыру.

«*Туризм мен қонақжайлылықтағы анимация мен анимациялық қызметтің теориялық негіздері*» бөлімінде бос уақытты, рекреацияны, демалысты және олардың туризм мен қонақжайлылықтағы рөлін анықтау, бос уақыт эволюциясының негізгі кезеңдері қарастырылады, туризм мен қонақжайлылықтағы анимацияның анықтамасы беріледі, туристік анимацияның пайда болу алғышарттары қарастырылады, туристік анимацияның функциялары, типологиясы және түрлері зерттеледі.

«*Анимациялық қызмет технологиялары*» бөлімінде студенттер анимацияның мазмұнын мәдени-демалыс қызметінің түрі ретінде, анимациялық бағдарламалар жасаудың технологиялық процесін, анимация инфрақұрылымын зерттейді.

«*Қонақ үй анимациясы*» бөлімінде қонақ үй кешеніндегі анимациялық бағдарламаның мазмұнына әсер ететін факторлар, қонақ үй анимациялық қызметтері мен бағдарламаларының типтері мен түрлері қарастырылады, қонақ үйдің анимациялық қызметтерінің персоналына сипаттама беріледі.

«*Анимациялық қызметті ұйымдастырудың ерекшеліктері*» бөлімінде студенттер аниматорлардың анимациялық бағдарламаларды ұйымдастырудағы және іске асырудағы рөлін, аниматорларға қойылатын біліктілік талаптарын, әр түрлі жас топтарымен жұмыс істеу формаларын, демалушылардың ұлттық ерекшеліктерін, анимациялық бағдарламаларды әзірлеудегі олардың есебін, бос уақыттағы мінез-құлық типологиясын, демалушылардың бос уақытты өткізуге қатысты жіктелуін зерттейді.

«Анимациялық бағдарламаларды дайындау және әзірлеу» бөлімінде туристік-анимациялық қызметтің принциптері мен әдістері, анимациялық бағдарламаларды дайындау және дамыту ерекшеліктері, анимациялық бағдарлама құрамының құрылымы, жаңа анимациялық бағдарламаларды әзірлеу кезеңдері мен үрдісі көрсетілген.

«Туризм және қонақжайлылықта анимациялық бағдарламаларды ұйымдастыру» бөлімінде студенттер анимациялық қызметтің сауықтыру бағдарламаларын, туристердің мәдени-танымдық демалысын ұйымдастыруды, ойын бизнесі әсерінің анимациялық әсерін, отбасылық анимациялық бағдарламаларды, балалар анимациялық бағдарламаларын, тақырыптық саябақтардағы анимацияны оқиды.

«Тарихи реконструкциялар және мұражай анимациясы» бөлімінде тарихи қайта құру ұғымы, оның мақсаттары мен міндеттері, халықаралық тәжірибедегі Тарихи қайта құру түрлері, мұражайлардағы анимация, костюмдер турлары анимациялық туризмнің бағыты ретінде қарастырылады.

«Анимациялық қызметті басқару» бөлімінде студенттер анимациялық менеджмент ұғымын, анимациялық менеджмент функцияларын, анимациялық қызметті таңдау және басқару әдістерін, анимациялық қызметті басқару жүйесін, анимациялық менеджменттің тиімділігін бағалау критерийлерін оқиды.

Бағдарлама мазмұны студенттерді анимациялық қызметтің заманауи технологияларын, анимациялық бағдарламаларды әзірлеу және іске асыру дағдыларына, тұтынушылардың қажеттіліктеріне және қоғамның әлеуметтік-мәдени құндылықтарына сәйкес оқытуға мүмкіндік береді.

«ТУРИЗМДЕГІ АНИМАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТ» ПӘНІ БОЙЫНША ҚОЛДАНЫЛАТЫН НЕГІЗГІ ТЕРМИНДЕР (ГЛОССАРИЙ)

«Анимация» ұғымы латын тілінен шыққан (anita – жел, ауа, жан; animates – анимация) және шабыттану, шабыттандыру, өмірлік белсенділікті ынталандыру, әрекетке тарту дегенді білдіреді.

Анимациялық бағдарлама-бұл туристік, дене шынықтыру-сауықтыру, мәдени-бұқаралық, танымдық және әуесқойлық шараларды өткізудің ортақ мақсаты немесе біріктірілген жоспары

Анимация инфрақұрылымы-тиімді анимациялық қызметті қамтамасыз етудің материалдық базасы болып табылатын әлеуметтік мекемелер, нысандар мен құрылыстардың жиынтығы.

Анимациялық қызметтер әлеуметтік - педагогикалық қызмет түрі ретінде экскурсиялар, театрларға, көрмелерге бару, көркемөнерпаздар концерттері, мерекелер, мерейтойлар және басқа да мәдени іс-шаралар, сондай-ақ клиенттердің мүдделерін қалыптастыру және дамыту үшін клубтық және үйірме жұмыстарын ұйымдастыру мен өткізуді қамтиды.

Аттрактивтілік (тартымдылық) – туристік ресурстардың, табиғи және мәдени-тарихи объектілердің туристік құндылығын қуәландыратын негізгі жүйелік қасиеті.

Әлеуметтік — мәдени анимация - бұл әлеуметтік және мәдени иеліктен арылуды қамтамасыз ететін заманауи технологияларға (әлеуметтік-педагогикалық, психологиялық, мәдени-шығармашылық және т.б.) негізделген әлеуметтік топтар мен жеке тұлғалардың әлеуметтік-мәдени қызметінің ерекше түрі.

Интернет-казино – нақты уақыт режимінде Интернет желісі және (немесе) электрондық ақша арқылы құмар ойындарды ұйымдастыру мен өткізу мүмкіндігін іске асыратын және ұтыс алуды көздейтін интернет-ресурс.

Демалыс -бұл адамның жан-жақты физикалық және рухани дамуымен үйлесімді, демалуды қамтамасыз ететін бос уақыттағы қызмет түрі.

Казино - құмар ойындарды ұйымдастыру және өткізу үшін ойын үстелдері пайдаланылатын ойын мекемесі.

Казиноның немесе ойын автоматтары залының кассасы – ойын бизнесін ұйымдастырушы арнайы жабдықтаған, ақшамен операциялар, сондай-ақ заңдастырылған белгілерді беру және (немесе) қайтару жүзеге асырылатын ойын мекемесіндегі орын;

Коммерциялық немесе зияткерлік ойындар, мысалы, көпір немесе преференция - бұл ұтыс ойыншының тәжірибесіне, дағдыларына және зияткерлік қабілеттеріне көбірек, ал сәттілікке азырақ байланысты болатын ойындар.

Критерий (грек тілінен. kriterion – пайымдау құралы) – оның негізінде бір нәрсені бағалау, анықтау немесе жіктеу жасалатын белгі; пайымдау, бағалау өлшемі.

Қарым-қатынас арқылы анимация – жаңа адамдармен, қызықты

адамдармен қарым-қатынас жасау қажеттілігін, адамдардың ішкі дүниесін ашумен және қарым-қатынас арқылы өзін-өзі танумен қанағаттандырады.

Қозғалыстағы анимация - қазіргі адамның қозғалысқа деген қажеттілігін қанағаттандырады, ләззатпен, жағымды тәжірибемен үйлеседі.

Құмар ойыны – бұл ұтыс ойыншының шеберлігіне немесе интеллектуалдық қабілетіне емес, негізінен кездейсоқтыққа байланысты болатын ойын, құмар ойын үйлерінің әдеттері өте ырымшыл екені кездейсоқ емес.

Құмар ойыны – әдетте материалдық қызығушылықпен байланысты күшті құмарлықты тудыратын ойынның ерекше түрі.

Құмар ойнына және (немесе) бәс тігуге қатысушы - құмар ойнына және (немесе) бәс тігуге қатысатын жеке тұлға.

Құмар ойындарға және (немесе) бәс тігуге қатысушы шектелген адам – құмар ойындарға және (немесе) бәс тігуге салыну салдарынан сот әрекет қабілетін шектеген жеке тұлға, сондай-ақ құмар ойындарға және (немесе) бәс тігуге қатысудан өзін шектеген жеке тұлға.

Мәдени анимация – елдің, өлкенің, халықтың, ұлт мәдениетінің ескерткіштерімен және заманауи үлгілерімен байланыс жасау арқылы адамдардың жеке тұлғаның рухани дамуына қажеттілігін қанағаттандырады.

Мұражайтану- мұражай қызметінің барлық аспектілерінің теориясы мен әдістемесін дамытатын, мұражайлардың пайда болуы мен тарихын, олардың әлеуметтік функцияларын зерттейтін кешенді ғылыми пән.

Мұражай туризмі – бағдарламалық туризмнің бір түрі, оның ерекшелігі мұражайлар мен оған іргелес аумақтардың туристік әлеуетін пайдалану болып табылады.

Менеджмент – шаруашылық қызметті және қызметкерлерді, әлеуметтік-экономикалық процестердің ұйым денгейінде басқару;

Мереке – халықтың белсенді, шығармашылық қатысуымен, айтулы оқиғаларға, дәстүрлі даталарға, мерейтойларға арналған, белгілі бір кәсіп иелерін құрметтейтін іс-шара.

Ойын – адам мен жануарлар әрекетінің бірі. Ойын барысында жағдаяттардың тез өзгеруі, қызығушылық пен толқу пайда болады.

Ойын мекемелері - бұл карта, рулетка және басқа, әдетте, кездейсоқ ойындар ұйымдастырылатын арнайы мекемелер.

Ойын сауық - күнделікті өмірден босаңсу, көңіл көтеруге мүмкіндік беретін, рахаттанатын қызмет түрі.

Ойын автоматы – құмар ойындарды өткізу үшін пайдаланылатын, ұтысын ойын бизнесін ұйымдастырушының немесе оның қызметкерлерінің қатысуынсыз осындай ойын жабдығы корпусының ішінде орналасқан құрылғы кездейсоқ тәсілмен айқындайтын ойын жабдығы (механикалық, электр, электрондық немесе өзге де техникалық жабдық).

Ойын автоматтары залы - құмар ойындарды ұйымдастыру мен өткізу үшін ойын автоматтары ғана пайдаланылатын ойын мекемесі.

Ойын бизнесі - құмар ойындарды және (немесе) бәс тігуді ұйымдастыруға және өткізуге байланысты кәсіпкерлік қызмет.

Ойын бизнесін ұйымдастырушы – құмар ойындарын және (немесе) бәс тігуді Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген талаптарға сәйкес ұйымдастыруды және өткізуді жүзеге асыратын заңды тұлға.

Ойын бизнесі саласындағы уәкілетті орган (бұдан әрі – уәкілетті орган) – ойын бизнесі саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруды және бақылауды жүзеге асыратын, Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын мемлекеттік орган.

Ойын жабдығы – құмар ойындарды өткізуге арналған және пайдаланылатын құрылғылар немесе құралдар.

Ойын мекемесі – ұтыс алуды көздейтін құмар ойындар осы Заңда белгіленген талаптарға сәйкес өтетін ғимарат, үй-жай, құрылысжай.

Ойын сессиясы – ойын бизнесін ұйымдастырушының қағидаларында айқындалатын, ұтысты анықтаумен (тіркеумен) аяқталатын, құмар ойынға қатысушының ойын бизнесін ұйымдастырушымен өзара қатынас жасау тәртібі;

Ойын үстелі - ойыншының (ойыншылардың) және казиноның бір өкілінің қатысумен құмар ойындар өткізуге арналған ойын жабдығы.

Рекреациялық анимация-адамның рухани және физикалық күштерін қалпына келтіруге бағытталған демалыстың түрі.

Рекреациялық ресурстар -рекреациялық іс-әрекеттің әртүрлі түрлері мен нысандарын ұйымдастыру үшін пайдаланылуы мүмкін бірегейлігі, өзіндік ерекшелігі, эстетикалық тартымдылығы, емдік және сауықтыру мәні бар табиғи ортаның құрамдас бөліктері, шаруашылық қызмет объектілері.

Рекреация – 1) қалпына келтіру, сауықтыру және осы іс-шаралар жүзеге асырылатын кеңістік; 2) адамның өндіргіш күштері қалпына келетін уақыт массасы немесе осы қалпына келтіруге бағытталған қызмет ретінде; 3) кез келген қызметтің, кез келген уақытта және кез келген аумақтың функциясы; 4) бос уақытты құрумен және жеке пайдаланумен айналысатын адамдардың қызметі.

Саяхат – 1) адамдардың уақыт пен кеңістіктегі қозғалысы, ал мақсатына, бағыттарына және көлік құралдарына, уақыт аралықтарына қарамастан сапарға шыққан адам *саяхатшы* деп аталады; 2) тұрақты тұрғылықты жерінен 100 мильден астам жерге орын ауыстыру.

Сценарий – кейіпкерлердің не айтып, не істейтінін, қандай көркем шығармалар орындалатынын, іс-әрекеттің қандай жағдайда өтетінін т.б. нақтылайтын мазмұнның егжей-тегжейлі әдеби дамуы.

Стратегия-бұл ұзақ уақытты, күрделі мақсатқа жетудің жолын қамтитын кез-келген іс-әрекеттің жалпы, егжей-тегжейлі жоспары.

Табиғи (рекреациялық) ресурстарды қалпына келтіру – рекреациялық ресурстар қорларын ұлғайтудың табиғи (реттелетін және реттелмейтін) және жасанды үрдісі, олардың сапалық сипаттамаларын қалпына келтіру.

Туризмнің материалдық-техникалық базасы-1) тиісті дәрежеде бағаланған және туристерге қызмет көрсетуге арналған еңбек құралдарының (ғимараттар, құрылыстар, көлік, жабдықтар және т.б.) жиынтығы; 2) туристік

қызмет көрсету үшін пайдаланылатын өндіргіш күштердің материалдық және заттық элементтерінің жиынтығы.

Турист – жиырма төрт сағаттан бір жылға дейінгі мерзім кезеңінде уақытша болатын елді (жерді) аралап көретін және ақылы қызметпен айналыспай сол елде сауықтыру, танымдық, кәсіби-іскерлік, спорттық, діни және де өзге де мақсаттарда кемінде бір рет түнеп шығатын жеке тұлға.

Туристік анимация-бұл туристік кәсіпорында (туристік кешен, қонақ үй) немесе көлік құралында (круиздік кеме, пойыз, автобус және т.б.) немесе туристердің тұратын жерінде (қалалық алаңда, театрда немесе қала саябағында және т. б.) жүзеге асырылатын туристік қызметтің бір түрі, ол туристерді арнайы әзірленген демалыс бағдарламаларына қатысу арқылы түрлі іс-шараларға тартады.

Туристік қызығушылық объектілері -туристік сапарды немесе саяхатты жүзеге асыру үрдісінде туристің қажеттіліктерін және туристік көрсетілетін қызметтердің және/немесе туристік өнімнің және/немесе турдың қажеттіліктерін қанағаттандыруға қабілетті көрікті жерлер, табиғи объектілер және табиғи-климаттық аймақтар, әлеуметтік-мәдени көрсету объектілері және өзге де, турдың тікелей немесе қатар жүретін мақсаттарына барабар. Туристік қызығушылық объектілерінің негізгі сипаттамалары: тартымдылық (аттрактивтілік), танымдық құндылық, рекреациялық құндылық, танымалдылық, экзотикалық, бірегейлік, айқындылығы, сақталуы, орналасуы.

Туризм инфрақұрылымы-туристердің туристік ресурстарға қалыпты қол жеткізуін және олардың туризм мақсатында тиісінше пайдаланылуын, сондай-ақ туризм индустриясы кәсіпорындарының тыныс-тіршілігін қамтамасыз етуді қамтамасыз ететін құрылыстар, инженерлік және коммуникациялық желілер, оның ішінде телекоммуникациялық байланыс, жолдар, туризмнің аралас индустриясы кәсіпорындарының кешені.

Уайымдау арқылы анимация – қиындықтарды жеңуде, ашуларда, қарым-қатынаста жаңа, белгісіз, күтпегенді сезіну қажеттілігін қанағаттандырады.

Ұтыс – құмар ойынның және (немесе) бәс тігудің ойын бизнесін ұйымдастырушы белгілеген қағидаларда көзделген нәтижесі шыққан кезде құмар ойынға және (немесе) бәс тігуге қатысушыға міндетті түрде төленуге жататын мүлктік пайда.

Танымдық туризм - демалыстың мақсатымен сәйкес келуі мүмкін. Танымдық саяхаттар курортқа бару немесе демалыс кезінде басқа қалалар мен елдерге экскурсия жасаумен тең.

Туризм - жеке тұлғалардың ұзақтығы жиырма төрт сағаттан бір жылға дейін не жиырма төрт сағаттан кем, бірақ уақытша болатын елдегі (жердегі) ақылы қызметке байланысты емес мақсаттарда түнейтін саяхаты.

Турист - уақытша болатын елге (жерге) жиырма төрт сағаттан бір жылға дейінгі кезеңге баратын және ақылы қызметпен айналыспай, онда (онда) сауықтыру, танымдық, кәсіби-іскерлік, спорттық, діни және өзге де мақсаттарда кемінде бір түнейтін жеке тұлға.

Туристік ресурстар – табиғи-климаттық, тарихи-әлеуметтік-мәдени,

рекреациялық объектілер, оның ішінде туристік көрме объектілері, сондай-ақ туристердің рухани қажеттіліктерін қанағаттандыра алатын, олардың дене күшін қалпына келтіруге және дамытуға ықпал ететін басқа да объектілер.

Тотализатор – бәс тігу жасалған кезде оған қатысушылар арасында делдалдық қызметтер көрсететін ойын бизнесін ұйымдастырушы.

Тотализатордың немесе букмекер кеңсесінің кассасы – бәс тігуге мөлшерлемелерді қабылдау, ол бойынша ұтыс төлеу жүзеге асырылатын орын.

Тотализатордың немесе букмекер кеңсесінің электрондық кассасы - ақпараттық-коммуникациялық желілерді пайдалана отырып, мөлшерлемелер қабылдау (есепке алу) жүзеге асырылатын және ұтыстарды төлеу жүргізілетін ақпараттық жүйе.

Тыныштандыру арқылы анимация - тыныштандыру, жалғыздық, табиғатпен байланыс, тыныштық пен «бос жалқаулық» арқылы адамдардың күнделікті шаршаудан психологиялық жеңілдету қажеттілігін қанағаттандырады.

Шығармашылық анимация - адамның шығармашылыққа, өзінің шығармашылық шығармашылық қабілеттерін көрсетуге, бірлескен шығармашылық, бірлескен шығармашылық арқылы пікірлес адамдармен байланыс орнатуға деген қажеттілігін қанағаттандырады.

Электрондық казино – аппараттық-бағдарламалық кешенді және (немесе) интернет-ресурсты пайдаланатын, нақты уақыт

«ТУРИЗМДЕГІ АНИМАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТ» ПӘНІНІҢ ТАҚЫРЫПТАРЫ БОЙЫНША ДӘРІСТЕРІ

Тақырып 1. Туризм мен қонақжайлылықтағы анимация мен анимациялық қызметтің теориялық негіздері

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, туризм мен қонақжайлылықтағы анимация мен анимациялық қызмет мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Бос уақыт, рекреация, демалыс және олардың туризм мен қонақжайлылықтағы рөлі

2. Бос уақыт қызметінің эволюциясы

3. Туризм мен қонақжайлылықтағы анимацияның анықтамасы

4. Туристік анимацияның пайда болуының алғышарттары

5. Туристік анимацияның функциялары мен типологиясы

6. Анимация түрлері анимациялық бағдарламалардың құраушылары ретінде

Негізгі түсініктер: бос уақыт, рекреация, демалыс, туранимация.

1. Бос уақыт, рекреация, демалыс және олардың туризм мен қонақжайлылықтағы рөлі

XXI ғасырдың басынан бастап бос уақыттың қоғамдық құндылық ретіндегі маңыздылығының айтарлықтай өсуі байқалады. Көптеген елдерде бос уақыт жұмыс уақытынан да артық уақытқа созылуда және бос уақыт адамдар үшін барған сайын субъективті құндылыққа ие болады, өйткені ол жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыруы, оның әр түрлі қажеттіліктері мен мүдделерін қанағаттандыру үшін кең мүмкіндіктерге ие.

«Бос уақыт (досуг)» және «жұмыстан тыс уақыт (бос уақыт)» ұғымдары бір-бірімен тығыз байланысты және оқу әдебиеттерінде, директивалық құжаттарда, сөздіктерде жиі синоним ретінде түсіндіріледі. Алайда, бұл әртүрлі ұғымдар ғана емес, сонымен қатар ғылыми білімнің әртүрлі салаларына қатысты терминдер: жұмыстан тыс уақыт (бос уақыт) - әлеуметтік-экономикалық категория, демалыс - психо - физиологиялық категория, бос уақыт (досуг) - әлеуметтік-педагогикалық категория екенін есте ұстаған жөн.

Адам уақытының бюджеті өзара байланысты, бірақ сапалы әр түрлі құраушылардан тұрады: жұмыс уақыты, жұмыс уақытынан тыс уақыт және бос уақыт.

Жұмыс уақыты (білім алушылар үшін – оқу уақыты) – еңбектің, оқудың немесе басқа да бастапқы реттелетін қызметтің параметрлерін нақты айқындайтын жарғылармен, жұмыс тәртібі ережелерімен және басқа да міндетті нормативтік құқықтық актілермен айқындалатын жалпы уақыт бюджетінің бөлігі.

Қажетті жұмыс емес уақыт:

- физиологиялық және санитарлық-гигиеналық қажеттіліктерді

қанағаттандыруға жұмсалған уақыттан (ұйқы, тамақтану, дене шынықтыру, өзін-өзі күту және т.б.);

- жұмысқа дайындалуға, үй тапсырмасын орындауға, жұмысқа немесе мектепке баруға және қайтуға кететін уақыт және сондай-ақ кәсіптік, еңбек немесе оқу қызметінен органикалық түрде туындайтын барлық басқа нәрселер;

- өзін-өзі күту, отбасы мен жолдастарына көмек көрсету немесе шаруашылық-тұрмыстық қызметтің басқа да түрлері үшін уақыт.

Қажетті жұмыстан тыс уақыт адамның өмірі мен еңбекке қабілеттілігін сақтауға бағытталған және жұмыс уақытында кеткен дене күшін қалпына келтіру факторы ретінде әрекет етеді. Бұл қажетті жұмыс істемейтін уақыт ішінде жеке адамның күштерін қарапайым жаңғырту үрдісі жүреді дегенді білдіреді. Адамның жұмыс және қажетті жұмыс емес уақыттағы іс-әрекеті мен мінез-құлқының мазмұны азаматтық, кәсіптік және басқа да міндеттерімен және өзгермейтін физиологиялық, санитарлық-гигиеналық, тұрмыстық, материалдық қажеттіліктермен анықталады.

Бос уақыт-бұл адамның кәсіби және еңбек, азаматтық, отбасылық міндеттерін орындағаннан кейін, физиологиялық, санитарлық - гигиеналық және басқа да өзгермейтін қажеттіліктерін қанағаттандырғаннан кейін қалған уақыттың жалпы бюджетінің бөлігі, оны өз мүдделері мен мүмкіндіктеріне сәйкес өз қалауы бойынша пайдалана алады. Бос уақыт рухани және физикалық қажеттіліктердің деңгейімен, әлеуметтік парыздың сезімімен, бос уақытыңызды (досуг) ұтымды пайдалану қабілетімен анықталады.

Үлкен энциклопедиялық сөздікте бос уақыт адам (топ, қоғам) үшін өзгермейтін, қажетті шығындарды алып тастағандағы жұмыс істемейтін уақыттың бір бөлігі (күн, апта, жыл шегінде) деп түсіндіріледі; өмір сапасының параметрлерінің бірі.

Жұмыс күнінде жұмыс істейтін адамның бос уақытының үлесі орташа есеппен 1-3 сағаттан бірнеше минутқа дейін жетеді. Бос уақыттың салыстырмалы түрде аз мөлшері келесі санаттағы адамдарға тән: жұмыс уақыты стандартталмаған бизнес әлемінің өкілдері; өндірісте жұмыс істейтін және бір мезгілде жас балаларды тәрбиелеп отырған немесе көп балалы отбасы бар әйелдер. Үй шаруасындағы әйелдер мен зейнеткерлердің бос уақыты көп болады. Бос және жұмыс уақытының әрқашан нақты шекаралары бола бермейді. Мысалы, қоғамдық өндірісте уақытша жұмыс істемейтін, жұмыс іздеп жүргендер, тұрақсыз жұмыс істейтіндер немесе келісім-шарт бойынша үй жағдайында жұмыс істейтіндер жұмыс уақытын, отбасылық міндеттерін, бос уақытын таңдау мүмкіндігіне ие.

Демалыс -бұл адамның жан-жақты физикалық және рухани дамуымен үйлесімді, демалуды қамтамасыз ететін бос уақыттағы қызмет түрі. Демалыс әлеуметтануының энциклопедиясында бұл ұғым адамдардың әртүрлі қажеттіліктерін жүзеге асыруға бағытталған және адамның бос уақытында жүзеге асырылатын адам қызметінің әртүрлі түрлерінің жүйесі ретінде қарастырылады.

Бос уақытты (досуг) өткізу адамның рекреация үрдістеріне де, оның тұлғааралық қарым-қатынас пен әртүрлі ойын-сауыққа деген қажеттіліктерін

канағаттандыруға да ықпал етеді.

Күнделікті уақыт көлеміндегі бос уақыттың (досуг) үлесі демалыс күндері және кезекті демалыс кезінде (отпуск) айтарлықтай артады, бұл кезде көптеген адамдар күнделікті жүктемелер мен үй жұмыстарын азайтуға тырысады. Бос уақытты бос уақытқа (досуг) байланысты емес іс-әрекеттерге жұмсау арқылы оны көбейтуге немесе азайтуға болады. Дегенмен, егер жұмыста немесе үй шаруасында жұмыс бос уақытты күрт шектейтін болса, онда шамадан тыс жұмыс нәтижесінде стресс болуы мүмкін.

Кейбір жағдайларда бос уақыттағы жұмыс түрін тиімсіз («ештеңе жасамау») немесе деструктивті (өз денсаулығына, қоғамдық тәртіпке және басқаларға зиян келтіру) деп анықтауға болады. Алайда, кез-келген этноұлттық мәдениетте бос уақытты тағайындау идеясы оны оң бағалаумен, оның сындарлы мазмұнының маңыздылығын түсінумен байланысты. Қоғам бұл уақытты, ең алдымен, өз денсаулығын қалпына келтіру және ішкі даму үшін пайдалану керек деп санайды.

Демалу адамның негізгі қажеттіліктерінің бірін — релаксация, босаңсуды, күш-жігер мен зейінді бір нәрседен екіншісіне ауыстыруды жүзеге асыруды қамтиды. Демалу қажеттілігі адам ағзасының биологиялық табиғатына, оның физиологиясына, сондай — ақ әртүрлі психологиялық және әлеуметтік жүктемелерге байланысты және оның белсенділікке деген қажеттілігінен бөлінбейді, бұл белсенділіктің ырғақты ауысуында — релаксация, сергектік ояту-ұйқы көрінеді. Үлкен энциклопедиялық сөздікте демалыс тыныштық күйі немесе жұмыс қабілеттілігін қалпына келтіретін әрекет ретінде қарастырылады.

Физиологиялық демалыс (көбінесе түнгі ұйқы) толық релаксациямен байланысты және тамақ, сусын, гигиеналық процедуралар және т.б. қажеттілігімен қатар бірінші кезектегі қажеттілік болып табылады. Физиологиялық демалыс адамның өмірлік функцияларын жаңғырту құралы ретінде бос уақытпен (досуг) байланысты емес.

Демалыс ұғымы оның физиологиялық негіздерінен әлдеқайда кең. Рекреация адамның әлеуметтік және мәдени ресурстарын актуализациялаумен байланысты бос уақыттың (досугтың) белсенді формалары арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Белсенді демалыстың мысалы-іс-әрекеттің өзгеруі, қоршаған ортаның өзгеруі, әсердің өзгеруі, жаттығулар, хобби және т.б. белсенді демалыс, әдетте, тез және терең қалпына келтірумен бірге жүреді, оның салдары сындарлы және тұрақты болады. Белсенді демалыс үшін аптаның жұмыс істемейтін күндері, сондай-ақ кезекті демалыс уақыты қолданылады. Осылайша, демалу тұлғаның әртүрлі - биофизиологиялық, психологиялық, әлеуметтік - мәдени аспектілеріне әсер етеді және ол күрделі құрылымға ие, «бос уақыт» және «бос уақыт (досуг)» ұғымдарынан асып түседі және олармен ішінара қиылысады.

«Рекреация» термині алғаш рет Америкада 19 ғасырдың аяғында нормаланған 8 сағаттық жұмыс күнінің, демалыс және кезекті демалыс уақытының белгіленуіне байланысты енгізілді. Бұл қоғамның алдына халықтың жаппай бос уақытын (массовый досуг) өткізу мәселелерін шешу қажеттілігін

қойды.

Рекреация термині латынның жаңарту және қалпына келтіру етістіктерінен шыққан. Кең мағынада демалыс феномені рекреация құбылысына жақын. «Рекреация» ұғымы 1960 жылдары физиологиялық, медициналық, әлеуметтік-экономикалық әдебиеттерде жұмысшылардың күші мен денсаулығын қалпына келтіру мәселелері бойынша және соңғы уақытқа дейін негізінен адамның физиологиялық ресурстарын релаксациялау және қалпына келтірумен байланысты қолданыла бастады.

Үлкен энциклопедиялық сөздікте «рекреация» (латын тілінен *recreatio* – әріптер, қалпына келтіру) адамның еңбек үрдісінде жұмсалған күш-қуатын қалпына келтіру, демалу деп түсіндіріледі.

Кең мағынада, рекреация - бұл жұмыс, бір сарынды іс-шаралар немесе ауырған кезде әлсірейтін физиологиялық, физикалық, психикалық және рухани әлеуетті қалпына келтіруге бағытталған адамның тұтас физикалық және әлеуметтік-мәдени сауығыуы, биологиялық белсенділігі болып табылады.

Адамның рекреациялық белсенділігінің сипаты бірқатар факторлардың әсерінен қалыптасады:

- жеке қажеттіліктер мен мүдделер;
- ұлттық мәдениеттің дәстүрлері;
- тікелей әлеуметтік ортаның мінез-құлық және бағалау стандарттары.

Рекреациялық қызмет тиімділігінің көрсеткіші ретінде рекреациялық (қалпына келтіру) эффектісінің пайда болуын айтуға болады. Рекреациялық эффект психикалық тепе-теңдікті қалпына келтірумен, сондай-ақ физиологиялық және психологиялық сауықтыру нәтижесінде ағзаның қоршаған ортамен энергия алмасуының қажетті деңгейіне жетуімен байланысты демалу мен қанағаттану сезімінде көрінеді. Рекреациялық эффект психофизиологиялық жайлылықтың жағдайы, эмоционалды және әлеуметтік-мәдени өзін-өзі бағалаудың тепе-теңдігі, жаңа жүктемелерге дайын болу сияқты сезіледі.

2. Бос уақыт қызметінің эволюциясы.

Тураимация-бұл туризмдегі жаңа бағыт, ол бұрын қандай-да бір түрде болған, бірақ басқа атаулар мен білдіру тәсілдері болған. Ойын-сауық индустриясының пайда болу тарихын ежелгі дәуірден бастап, саяхаттарды ұйымдастыру, саяхатшыларды ұйымдастыру және олардың ойын-сауығын ұйымдастыру қажеттілігі туындағаннан байқауға болады.

Ежелгі гректердің ойын-сауықтары

Қазірдің өзінде Ежелгі Греция мен Римде қоғамдық және діни өмірдің маңызды элементіне айналған таверналар, қонақ үйлер, сарайлар (Ежелгі Римдегі мемлекеттік қонақ үйлер), катагогтар (Ежелгі Грециядағы қонақ үйлер) пайда болды. Ауладағы қонақтарға арналған үйлер мен таверналардың иелері ертеде-ақ қонақтарының бос уақытын (досуг) өткізуді ойластырған. Қонақтардың көңілін көтеру үшін олар музыканттарды, бишілерді және акробаттарды шақырып, түрлі байқаулар ұйымдастырған.

Ежелгі грек заманында ауладағы қонақтарға арналған үйлер мен таверналарында ойын-сауық ретінде жануарлар мен құстардың: мысықтардың,

иттердің, әтештердің, бөденелердің шайқасы ұйымдастырылды. Көбі коттаб ойынын ойнады, Ежелгі гректер сүйек ойнаған пен спортты жарыстарды жақсы көрген. Ол жерде алғашқы үлкен спорттық жарыстар - Олимпиада ойындары дүниеге келді.

Таверналарға жиі келушілер ер адамдар болды, бірақ әйелдерге қонақтарды әндер мен билермен қарсы алуға рұқсат етілді. Осы мақсатта ежелгі Грек әйелдері гетера немесе «серіктер» деп аталатын арнайы білім алды: олар музыкалық аспаптарда виртуозды ойнауды және ер адамдардың отырыстарын көңілді өткізу үшін тапқыр, қызықты әңгіме жүргізуді үйренді, әдетте гетерге тұрмысы жағдайы нашар, көрікті әдемі қыздар айналды.

Ежелгі гректер бос уақытты (досуг) ұйымдастыруға үлкен көңіл бөлген. Олар әсіресе Грецияның түкпір-түкпірінен және оған бағынышты колониялардан адамдарды тартатын үлкен дәстүрлі мерекелер мен жарыстарды мұқият дайындап, өткізген. Келуші адамдардың барлығын орналастыру керек болды, бағдарлама мұқият ойластырылып, алдын ала дайындалды.

Оған мысал ретінде атақты Олимпиада ойындарын келтіруге болады. Олимпияға Грекияның түкпір-түкпірінен атақты спортшылар келіп, онда бір ай бойы жаттығып, жарыстарға дайындалды, ол үшін стадиондар, гимназиялар (жүгіру мен лақтыру алаңы), палестралар (секіруге және күресуге дайындалатын орын) т.б. салынды. Сол кездің өзінде спортшылар мен көрермендердің тұруы мен тамақтануы туралы мәселе туындады, сондықтан спорт ғимараттары мен ғибадатханалардың жанында леонидаион (құрметті қонақтарға арналған қонақ үй) тұрғызылды. Жарыстар нақты реттілікпен өтті, демек, өткізілетін іс-шараларды біреу алдын ала ойластырып, ұйымдастырған.

Ежелгі гректерде көптеген мерекелер болды, ең ірісі Афина мерекелері бірнеше күнге созылды, олар дәстүрлі түрде өтіп тұрды және қатаң реттелді. Мерекелік шаралар алдын ала ойластырылған және жақсы ұйымдастырылған діни рәсімдерді қамтыды; салтанатты шерулер; жеңімпаздарды марапаттайтын хор, музыкалық, гимнастикалық және басқа конкурстар; сондай-ақ әркімге қалағанындай көңіл көтеру еркіндігі берілген болатын.

Ежелгі Грецияда шарап жасау құдайы Дионистің құрметіне ұйымдастырылған театрландырылған қойылымдар танымал болды, афиниялықтар мұны мемлекеттік бедел мәселесі деп санап, барынша жақсы ұйымдастыруға талпынды. Жыл сайын осы мерекеге ақындар өлең шығарып, бишілер билеп, арнайы хор әншілері шақырылып, үздік өнер көрсеткендерге сыйлықтар берілді. Бастапқыда хорлар базарларда өнер көрсетті, кейінірек Дионис ғибадатханасынан алыс емес жерде, Акрополь баурайында көріністер үшін ашық театр салынды. Содан кейін бүкіл Грецияда қазіргі заманғы стандарттар бойынша көптеген көрермендерге арналған театрлар салына бастады.

Ежелгі грек мерекелерінде шарап жасау құдайының құрметіне арналған негізгі тағам, әрине, шарап болды. Ұйымдастырылған мереке, әрине, қатысушыларға арналған ойын-сауық бағдарламаларымен сүйемелденді: мумерлер пайда болды, сыбызғы мен әннің әуенімен би биленеді.

Мерекенің шарықтау шегі таң атқаннан күн батқанға дейін созылған және Афиныда мұқият дайындалған драмалық жарыс болды. Осындай мерекелердің барлығының негізгі мақсаты қатысушыларды күнделікті өмірден алшақтату, жүректерін мерекелік, қуанышты көңіл-күйге толтыру болды. Кейінгі ұрпақ Афиналықтарға үлкен құрмет көрсетуіміз керек, себебі олар өз мақсаттарына табанды еңбекпен жеткен болатын.

Ежелгі Римде ойын-сауықты ұйымдастыруға және арнайы демалыс орындарын салуға аз көңіл бөлінбеді, бірақ олардың бұл мәселеге өзіндік көзқарасы болды.

Ежелгі римдіктер арасында демалуды ұйымдастыру

Рим империясы орасан үлкен болды, сондықтан көптеген шенеуніктер, жауынгерлер, саудагерлер іс-сапармен көп саяхаттауға мәжбүр болды. Нәтижесінде, қонақ үйлер мен таверналардың жеткілікті кең желісі оларды орналастыру үшін қалыптаса бастады. Қазіргі әлемге танымал ұлттық саябақтар мен бақтар да осы жерден бастау алады.

Ежелгі Римдегі ерекше мәдени-демалыс орталықтары империя дәуірінде сәнді интерьері бар үлкен құрылымдар ретінде пайда болған моншалар (термдер) болды. Оларда мыңдаған римдіктер бос уақыттарын өткізді: спорттық жаттығу алаңдарында шомылудан бұрын олар доп ойнады, жүгіру, күрес және салмақ көтеруден жарысты, содан кейін бассейндерде жуынып, жүзді. Моншалар тек шомылу мен спорттық жаттығуларға ғана емес, сонымен қатар кітапханалар мен жаттығу залдарына да арналды, сол сияқты онда достармен кездесуге, соңғы жаңалықтарды білуге, шаш үлгісін жасауға және дәмді тамақтануға мүмкіндік болды. Моншалар күрделі жылыту және су беру жүйесі бар үлкен ғимараттар болды.

Ежелгі римдіктер цирк деп аталатын жерде өтетін ат жарысын, қанды гладиаторлар шайқасын өте жақсы көретін, олар үшін арнайы құрылыстар – амфитеатрлар салынған. «Нан мен көріністер!»- бұл ежелгі Рим билеушілерінің ерекше саясаты болды, онда азық-түлік тегін таратылып, түрлі спектакльдер тегін көрсетілді.

Осылайша, ежелгі әлемде бос уақытты ұйымдастыруға көп көңіл бөлінді деген қорытынды жасауға болады. Шамасы, бұл процесті басқарған адамдар болған, өйткені біреу осындай оқиғалардың сценарийін ойластырып, көрермендердің орналасуын қадағалап отырған және т.б., мысалы, арнайы гладиаторлық мектептердің бар екендігі белгілі, барлық осы керемет іс-шараларды өткізуге мұқият дайындалған.

Орта ғасырлардағы бос уақытты өткізу

Орта ғасырларда ерекше «бос уақытты ұйымдастырушылар» мен суретшілер болды. Бұл адамдар шіркеудегі үгіт-насихатының арқасында ортағасырлық тұрғындар арасында қорқыныш пен танданыс тудырды. Шіркеу христиандарға тек інжіл әңгімелері бар театрландырылған қойылымдарды көруге рұқсат берді. Көшедегі әншілер мен басқа тақырыптарда қойылымдар қойған әртістерге шіркеу қарғыс айтып, оларға о дүниеде мәңгілік азапты уәде етті. Барлық тыйымдарға қарамастан, ол кезде трубадурлар, жонглерлер,

әзілкештер және басқа да саяхатшылар өте танымал болды. Үйінен сирек шығатын, алынбайтын қамалдарда қамалған ортағасырлық адамның өмірі өте қызықсыз және бұлыңғыр болды, сондықтан кезбе суретшілердің пайда болуы әрқашан мереке болды. Сол кездегі өнер қайраткерлерінің ішінде трубадурлар (өлеңдерін музыкалық сүйемелдеумен орындайтын ақындар) артықшылыққа ие. Трубадурлар шығарған әндерді кейіннен кезбе әншілер орындай бастады, олар әдетте тыңдармандардың назарын аудару үшін әндерді орындауды жонглерлік және трюктермен алмастырып, оларда жонглерлер деп аталды.

Ортағасырлық тұрғындар үйретілген жануарлар (иттер, мысықтар және әсіресе маймылдар) бар цирк нөмірлерін өте жақсы көрді, кезбе суретшілер арасында адамдық арсыздық пен бейтарап әрекеттерді аяусыз келемеждейтін әзілкештер мен мимдар да танымал болды.

Ортағасырлық ақсүйектер аңшылық пен ат жарысын жақсы көрген, оған балаларды 10-12 жастан бастап үйреткен. Білімді неғұрлым табысты меңгеру үшін олар қоянға, бұғыға, қабанға аң аулау, аңшылық мүйіздің сигналдары бойынша, аң аулау және сою, иттерді күту бойынша арнайы нұсқаулықтар жазды.

Орта ғасырларда карта ойнау сән болды, сол кездегі ортағасырлық костюмдердегі ханымдар мен рыцарьлардың бейнесі бүгінгі күнге дейін сақталған. Карта ойнымен қатар, ақсүйектер арасында шахмат ойыны кең таралса, қарапайым халық сүйек ойнауды жақсы көретін. Көптеген шектеулерге қарамастан, шулы мерекелер, жарыстар атақты жорға турнирлері өткізілді.

Турнирлер көрермендерге арналған орындықтармен қоршалған арнайы ұйымдастырылған аренада өтетін әскери жарыстар. Турнирлерді өткізу орны болып көрермендердің көбірек келуі үшін ең көп адам жиналатын, көбінесе ірі қалалардың маңында таңдалды. Әдетте турнирлер ерекше салтанатты жағдайда тағайындалды. Мұндай байқауларға көптеген адамдар: қатысушылар, асыл және құрметті қонақтар, сұлу ханымдар, суретшілер, ақындар және жай ғана қызығушылық танытқан адамдар, отрядтар, рыцарлар келетін.

Рыцарьлық турнирлер нағыз шайқастар алдында жаттығудың бір түрі болды, сондықтан олардың соққылары өмірге үлкен қауіп төндіреуі үшін ұштары дөңгеленген найза мен қылыштарды ғана қолдануға рұқсат етілді. Жаудың бетіне, ер-тұрманына, атына соққы беруге де болмайды. Барлық осы сақтық шараларына қарамастан, жарыстар қатысушыларды таңдау критерийлері мен олардың мінез-құлқының ережелерін қатаң анықтайтын мұқият әзірленген ережелерге сәйкес өткізілгенімен, жазатайым оқиғалар болатын.

Турнирге қатысуға герольд рұқсат берді, ол қатысушының тегі мен еңбегін мұқият тексерді. Герольдтар мереке бағдарламасын әзірледі және турнирден кем дегенде бір ай бұрын әлеуетті қатысушылар мен қонақтарды міндетті түрде таныстырды. Шын мәнінде, герольдтар мұндай іс-шараларда менеджерлердің бір түрі болды, өйткені олар ережелер мен регламенттің сақталуын ұйымдастырумен және бақылаумен айналысты.

Турнир бірнеше күнге созылды, оның барысында шайқастың әртүрлі

«стандартты жағдайлары» ойналуы мүмкін: Бастион шабуылы, білікке шабуыл жасау, өзен үстіндегі көпірді қорғау. Турнир шарты бойынша жеңімпаздар қарсыластарын тұтқынға алып, олардың аттары мен қаруларын алып, төлем ала алады. Кейін бір-біріне арналған Рыцарлық жекпе-жек сүйікті жарыс болды, екі қарсылас толық қару-жарақпен бір-бірін қалқан мен найзаны пайдаланып аттан құлатуға тырысты.

Рыцарь жеңіске жеткені үшін алтынмен, зергерлік бұйымдармен немесе толық қару-жарақпен атпен марапатталды. Рыцарлық турнирдегі ең қызықты сәттердің бірі жеңімпаздың «жүрек ханымын» таңдауы болды. Осыдан кейін үлкен мереке басталды, онда турнирге жиналған әртістер мен ақындар өнер көрсетті.

Рыцарьдың жеңісі үшін алтынмен, зергерлік бұйымдармен немесе толық қаруланған жауынгер атпен марапатталған. Дүбірлі додадағы ең қызықты сәттердің бірі – «жүректі әйелдің» жеңімпаз ретінде таңдалуы болды. Мұнан соң турнирге жиналған өнерпаздар мен ақындар өнерлерін ортаға салған үлкен дастархан басталатын.

Осылайша, қатал орта ғасырларда бос уақытты да ойластырып, ұйымдастырды. Қалалар мен ірі елді мекендердегі тамаша көріністер мен ойын-сауық сауда, қолөнер және діни гильдияларды ұйымдастыруға көмектесті. Үлкен қаражат театрландырылған қойылымдарға, ғибадатхана мерекелеріне жұмсалды.

Ежелгі дәуірден бүгінгі күнге дейін Ресейдегі демалу

Ежелгі орыстардың өмірі ауыр болды, өйткені олар күнделікті нанын табу үшін көп жұмыс істеуге мәжбүр болды. Бос уақыт көп болмады. Алайда, егер мұндай уақыт болса, онда ол әдемі және көңілді өтті.

Ауылшаруашылық күнтізбесіне сәйкес өткізілген культтік мерекелерді демалудың бастапқы формаларына жатқызуға болады. Мерекелік күндер шаруалар үшін маңызды ауыл шаруашылығы жұмыстарының барлық түрлерін, әсіресе егін егу мен жинаудың басталуымен белгіленді. Шаруалар үшін ойын-сауық қысқы уақытта жасалды. Бұл кезде әр түрлі кештер, жиындар, қар ойындары ұйымдастырылды. Шулы пұтқа табынушылық мерекелері бүгінгі күнге дейін сақталды - Рождество уақыты, Шроветид, Иван Купала түні. Бұл мерекелерде дөңгелеп би билеп, көңілді ойындар ойнап, театрландырылған көріністер қойылып, ән айтылды, сондай-ақ бұл мерекелерде ептілік пен шеберлік жарыстары өтті: жұдырықтасу, күрес, т.б. Олар бұл мерекелерде пряниктерді, құймақтарды және басқа да дәмді тағамдарды жегенді ұнататын.

Дворяндардың пайда болуымен демалудың жаңа түрлері пайда болды: керемет мерекелер, әскери жарыстар, жануарлар мен құстарды аулау. Ханзадалар ұзақ уақыт бойы халықтық мерекелерге белсене қатысып, қонақжай халықты өз тойларына шақырған.

Демалуды өткізудегі үлкен өзгерістер христиан дінінің қабылдануымен болды. Православие шіркеуі тыныштық пен лайықты демалуға шақырған көптеген «жын-шайтандық ойындарды» қабылдамады. Алайда, пұтқа табынушылықтың өзін сәтті жеңе отырып, ол халықтық мерекелерді

толығымен жоя алмады. Шіркеу бұл мерекелерді православие күнтізбесіне сәйкестендірді.

Орта ғасырларда шіркеу жұмыс және демалыс күндерін реттейтін, сауаттылықты өз қолында шоғырландыратын, кітаптарды көшіретін және т.б. өзіндік мәдени орталық рөлін алды.

Халық өнері жаңа формада дами бастады. Батыс Еуропа елдеріндегі сияқты Ресейде де адасушылықты көруге болады

Көрермендерді әндермен, билермен, цирк нөмірлерімен және әзілдерімен қуантқан буфон әртістері. Олардың арасында жаттықтырушылар да болды, әсіресе үйренген аюлары бар, олар көрермендер алдында ойын-сауық ойындарын ойнады. Бұл көріністер, шіркеудің тыйым салуына қарамастан, жұртшылықпен үлкен табысқа ие болды.

Халықтық өнер Жаңа формаларда дами бастады. Ресейдегі Батыс Еуропа мемлекеттеріндегідей, көпшілікті әндермен, билермен, цирк нөмірлерімен және әзілдермен қызықтырған кезбе суретшілер болды. Олардың арасында үйретілген жануарлармен жұмыс жасайтындар да болды. Көріністердің шіркеумен тыйым салынғанына қарамастан, халық арасында үлкен табысқа ие болды.

Халық алдындағы қойылымдардан басқа, шаруалар, әсіресе қала тұрғындары бос уақытты харча, корчма, кабак сияқты ішімдік ішу орындарында өткізуді жақсы көрді: Таверна, өйткені мұнда сіз тек ішіп-жеп қана қоймай, бос уақытта сөйлесіп, көңіл көтере аласыз.

Бай адамдар шахмат ойнау, аң аулау сияқты ойын-сауықты ұнатты, меркелерге өз әзілкеш әртістерін тындағанды қалады, бірақ бұл қызыққа әйелдер қатыстырылмады. Егер ауыр жұмыстан шаршаған әйелдер көңіл көтеретін болса, онда бай әйелдер бұндай отырыстарға мүлде кіргізілмеді.

Ұлы Петр орыс әйелдерінің бұл ұстанымын өзгертті. Ол орыс халқының демалуды ұйымдастыруының өзіне революция жасады: ол ассамблеялар өткізіп, халық көп жиналатын мерекелер ұйымдастырды, еуропалық демалу түрлерімен ұластырды. Петр орнатқан дәстүрлер халық арасына сіңіп, қолданыла бастады. Дворяндар балға үлкен ықыласпен жиналды, түрлі жиындарда карта мен шахмат ойнап, карнавалдар ұйымдастырды.

Шаруалардың өмірі бұрынғысынша қиын болғандықтан, шаруалардың демалыстары дәстүрлі болды. Мереке күндері жұмыс күндеріне қарағанда әлдеқайда аз болғанымен, шаруалар түрлі жиындар өткізіп, онда жастар әңгімелесті, би биледі, ойындар ұйымдастырды. Дәстүрлі күнтізбелік мерекелерді: святки, масленица және т.б. де бәрі жақсы көрді. Ал орыс халқындағы үйлену тойыларында: құдалық, қыздардың жиындары, жігіттердің жиындары, үйлену пойызы, сатып алу, орыс моншасы және басқа да атрибуттары қызықты қойылымдар болды.

20 ғасырдың басы демалыстың жаңа түрлерінің пайда болуымен сипатталады. Жаңа пайда болған буржуазия кезінде адамдар бір-бірімен мәмілелерді жасау орны ретінде мейрамханалар мен казиноларды таңдады. Ал жұмысшылардың демалысқауақыттары да, ақшасы да жоқ болды.

19 ғасырдың аяғы мен 20 ғасырда туризм Ресейде демалыстың бұқаралық түрлерінің бірі ретінде тарала бастады. Мысалы, 1907 жылы «Ресейдегі оқу экскурсиялары» комиссиясы құрылды, оның мақсаты Қырымның, Кавказдың, Оралдың, Орта Азияның ірі қалалары мен қорықшаларына, ең алдымен, жағдайы төмен адамдар: оқытушылар, мұғалімдер, студенттер және мектеп оқушылары үшін экскурсиялар ұйымдастыру және өткізу болып табылды.

Осы мақсатта олар экскурсиялық істің қарқынды дамуына және экскурсиялық маршруттардың кеңеюіне ықпал еткен гид кадрларды дайындауды қолға алды. Іс-әрекеттерді үйлестіру үшін Орталық экскурсиялық комиссия құрылды, ол Ресейдің көптеген оқу аудандарының бас ұйымына айналды. Комиссияның мұражайы мен үлкен кітапханасы болды.

1905-1907 жылдардағы революциядан кейін, ел ішіндегі қозғалысқа шектеулер алынып тасталғаннан кейін, туризм көбірек әлеуметтік топтарды: кәсіпкерлерді, зиялыларды, мырзаларды, инженерлерді және шетелдік және ресейлік курорттарға баратын қызметкерлерді қамти бастады. Аласапыран уақытта революцияға дайындық жүріп жатты. Туризмге белсенді демократиялық ойлы жастар ағыла бастады, ол туристік саяхаттар мен экскурсияларды үгіттеу және өз көзқарастарын насихаттау үшін пайдаланды.

1917 жылғы революциядан кейін бос уақытты пайдалану түбегейлі өзгерді. Елде барлығы революция идеясын дәріштеді, революциялық кітаптар оқылып, талқыланды. Бұл уақыттың жағымды сәті – сауатсыздықты жою, кітап оқумен таныстыру. Көптеген революциялық және патриоттық мерекелер тойлана бастады.

Кеңес өкіметі жылдарында біздің елде туризм жаппай сипатқа ие болды, өйткені кәсіподақ субсидияларының арқасында ішкі туризм жұмыс істейтін адамға айтарлықтай қолжетімді болды. Демалыс жақсы ұйымдастырылды, оны көптеген клубтардың, демалыс үйлерінің, пионерлер үйлерінің, кітапханалардың, мұражайлардың, көрме залдарының қызметкерлері, үйірме жетекшілері, туристік станциялар және т.б.

Қалыптасқан бұл жүйенің жұмысы қайта құру жылдарында бұзылды. Бұрынғы демалыс нысандары қажетке жарамады оларды ауыстыру үшін де бірден ештеңе ұсынылмады. Нәтижесінде демалыс секторында бірнеше жылдар бойы бос қуыстар пайда болды, олар алкогольді, есірткіні және жезөкшелікті жаппай тұтынумен толтырылды.

Табысы жақсы адамдар бос уақытын шетелде өткізгенді жөн көрді, өйткені Ресейге қарағанда демалыс саласына көбірек көңіл бөлінеді. Шетелде бизнесмендер әр түрлі аттракциондар, ойын автоматтары, ойын-сауық орталықтары, спорт алаңдары бар ойын-сауық саябақтарын құруға қомақты қаржы салып, кейін өз иелеріне үлкен пайда әкеледі. Казинолар, боулинг орталықтары, түнгі клубтар, гольф клубтары одан да көп пайда береді.

Демалыс индустриясы ойын-сауық орталықтарын жайластыру үшін тиісті жабдықты, бағдарламалық қамтамасыз етуді, жиһазды, безендіруді және басқа да қажетті құрамдастарды шығаратын өнеркәсіптік кәсіпорындармен қамтамасыз етіледі. Ойын-сауық индустриясының өзінде және оны қамтамасыз ететін салаларда мыңдаған адамдар жұмыс істейді, олар өз еңбегі үшін лайықты

табыс алады. Ақырында, ондаған жылдар бойы шетелде демалыс пен ойын-сауық саласы үшін білікті мамандар дайындалды.

Жақында ғана ТМД елдерінде елге дені сау жас ұрпақ керек болса, дені сау, ақылды жұмысшылар керек болса, бұл салаға жіті көңіл бөлу керектігін түсіне бастады. Салауатты өмір салтына көбірек көңіл бөлінуіне байланысты тынығу мен ойын-сауықтың белсенді түрлеріне қызығушылық күрт артты. Ескі ойындар қайта жанданып, жаңа ойындар, ойын-сауықтар, спорт түрлері белсенді түрде дамыды. Жаңа басылымдар бос уақыт мәселесіне арнала бастады, жаңа мамандықтар ашыла бастады, сайып келгенде, олар туризм анимациясының жақсы мамандары туралы айта бастады.

3. Туризм мен қонақжайлылықтағы анимацияның анықтамасы

«Анимация» термині алғаш рет 20 ғасырдың басында пайда болды. Францияда және мәдениет пен көркем шығармашылыққа деген қызығушылықты оятуға және арттыруға бағытталған қызмет ретінде түсіндірілді. «Анимация» ұғымы латын тілінен шыққан (anīta – жел, ауа, жан; animates – анимация) және шабыттандыру, шабыттандыру, өмірлік белсенділікті ынталандыру, әрекетке тарту дегенді білдіреді.

Анимациялық қызметтің қолданыстағы нысандары мен бағдарламаларының әртүрлілігі (қонақ үй бизнесінде, туристік маршруттарды қалыптастыруда, саябақтарда, клубтар мен бірлестіктерде, ұйымдар мен оқу орындарында адамдардың демалысын ұйымдастыруда және т.б.) ұғымдарды «әлеуметтік-мәдени анимация» және «рекреациялық анимация», «туристік анимация» деп бөлуге мүмкіндік береді.

Әлеуметтік — мәдени анимация - бұл әлеуметтік және мәдени иеліктен арылуды қамтамасыз ететін заманауи технологияларға (әлеуметтік-педагогикалық, психологиялық, мәдени-шығармашылық және т.б.) негізделген әлеуметтік топтар мен жеке тұлғалардың әлеуметтік-мәдени қызметінің ерекше түрі. Әлеуметтік-мәдени анимация қолданбалы Әлеуметтік психология мен педагогиканың салыстырмалы түрде жас салаларының бірі болып табылады, оны әлеуметтік-мәдени қызмет педагогикасы деп атайды. Әлеуметтік-мәдени анимация технологиялары адамдар арасындағы қатынастарды «жандандыру» мен «руханияттың» негізгі әдістері ретінде қоғамдық рухани-мәдени құндылықтарды, көркем шығармашылықтың дәстүрлі түрлері мен жанрларын кеңінен қолдануды, жеке тұлғаны шығармашылық, сауықтыру, білім беру, ойын-сауық және басқа да әлеуметтік-мәдени іс-шараларға қосуға жағдай жасауды ұсынады.

Мәдени-демалыс іс-шараларының элементі ретінде анимация – бұл әрекеттесетін маманның формальды көшбасшылығы мен бейресми көшбасшылығының үйлесімі негізіндегі демалыс секторындағы аниматорлар мен анимациялық қызметтерді тұтынушылардың өзара әрекеттесуінің тұтас процесі. Осындай өзара әрекеттесу нәтижесінде осы процеске қатысушылардың демалу және сауықтыру, мәдени-ағартушылық, мәдени-шығармашылық қажеттіліктері мен қызығушылықтары қанағаттандырылады, қоршаған шындықты өзгертуге қабілетті әлеуметтік белсенді тұлғаны қалыптастыру үшін жағдайлар жасалады.

Рекреациялық анимация-адамның рухани және физикалық күштерін қалпына келтіруге бағытталған демалыстың түрі. Рекреациялық мақсаттарда жүзеге асырылатын бағдарламаларды туристер мен қонақтармен бірге туристік кәсіпорындар да, жергілікті тұрғындармен бірге демалыс мекемелері де жүргізе алады, сондықтан «рекреациялық анимация» ұғымы «туристік анимация» ұғымына қарағанда кеңірек.

Туристік анимация рекреациялық анимациямен тығыз байланысты, өйткені қонақ үйлердегі, туристік кешендердегі және санаторийлердегі анимациялық бағдарламалардың, сондай-ақ мамандандырылған анимациялық турлардың басты рөлі-демалушыларды сауықтыру, оларды күнделікті алаңдаушылықтан алшақтату, көңіл-күйді жақсарту, яғни, өмірлік күш пен энергияны қалпына келтіруде.

Туристік анимация – туристік кәсіпорында (туристік кешенде, қонақүйде), көлікте (круиздік кемеде, пойызда, автобуста және т.б.) немесе туристер болатын жерде (қалалық алаңда, театрда немесе қалалық саябақта және т.б.) жүзеге асырылатын арнайы әзірленген демалыс бағдарламаларына қатысу арқылы туристерді әртүрлі іс-шараларға тартатын рекреациялық анимацияның бір түрі. Туристік анимация – турист белсенді әрекетке тартылатын туристік қызмет. Жалпы саяхат бағдарламасындағы анимациялық бағдарламалардың маңыздылығына, басымдылығына және көлеміне қарай туристік анимация үш негізгі түрге бөлінеді:

1) анимациялық туристік маршруттар - әр түрлі географиялық пункттерде ұсынылатын бір анимациялық бағдарлама немесе бір анимациялық қызметтен (бағдарламадан) екіншісіне ауысатын саяхат түрінде ғарышта орналастырылған үздіксіз анимация процесі үшін мақсатты туристік сапарлар;

2) технологиялық үзілістердегі қосымша анимациялық қызметтер — туристік пакетте айтылған негізгі туристік қызметтерді «қолдауға» арналған және көшулерге, жолдағы кідірістерге байланысты жағдайларда және ауа-райының қолайсыз жағдайларда (спорттық және әуесқойлық турларды ұйымдастыру кезінде, жағажай курорттарында), сондай-ақ тау шаңғысы курорттарында қар болмаған жағдайда және т. б. қолданыстағы бағдарламалар;

3) қонақ үй анимациясы – туристік аниматордың туристпен байланысына және олардың туристік кешеннің анимациялық бағдарламасы ұсынатын ойын-сауыққа бірлесіп қатысуына негізделген кешенді рекреациялық қызмет. Қонақ үй анимациясы-қарастырылып отырған үшеуінің ең тар тұжырымдамасы, себебі ол туристерді орналастыру орындарында (туркешендерде, қонақ үйлерде, қонақ үйлерде, лагерьлерде және т.б.) бос уақытты ұйымдастыруды ғана қамтиды — ол қонақ үйдің маркетингтік стратегиясында негізгі тартымды қызметтердің бірі ретінде қолданылады және қызмет көрсету сапасы мен туристердің демалысқа қанағаттану деңгейін арттыруға бағытталған.

Анимациялық қызығушылық-бұл қажетті ақпарат көзіне, жағымды эмоцияларға және белгілі бір белгілі анимациялық қызметке жоспарланған қажеттілікті қанағаттандыру объектісіне қанағаттану. *Анимациялық қызметтер* әлеуметтік - педагогикалық қызмет түрі ретінде экскурсиялар, театрларға, көрмелерге бару, көркемөнерпаздар концерттері, мерекелер, мерейтойлар және

басқа да мәдени іс-шаралар, сондай-ақ клиенттердің мүдделерін қалыптастыру және дамыту үшін клубтық және үйірме жұмыстарын ұйымдастыру мен өткізуді қамтиды.

Анимациялық қызығушылықты қалыптастырудың негізі – анимацияның белгілі бір ресурстық кешені – анимация мақсатына жарамды табиғи және жасанды түрде жасалған объектілердің жиынтығы. Тікелей және жанама анимация ресурстарын ажыратуға болады. Біріншісіне мәдени, тарихи және табиғи ресурстар жатса; екіншісі – инфрақұрылымдық – саябақтар, театрлар мен концерттік ұйымдар, мұражайлар мен көрме залдары, клубтар, мәдениет үйлері және басқа да мекемелер, қонақ үйлер, қоғамдық тамақтану орындары, көлік және т.б. жатады.

Анимациялық іс-әрекеттің мәнін толық түсіну үшін анимациялық процестің мазмұнын, мақсаттары мен міндеттерін қарастыру қажет, өйткені әр анимациялық қызмет белгілі бір заңдылықтарға (тақырыптық, эмоционалдылық, белсенділік, мақсаттылық және т.б.) байланысты болатын іс-әрекеттің ерекше процесін білдіреді. Анимация процесін, оның алдында тұрған мақсаттар мен міндеттерді келесідей көрсетуге болады (1.1 сурет):

Сурет 1.1 – Анимациялық үрдіс

Анимация үрдісінде аниматор туристерге белгілі бір берілген тақырыпты көрнекі түрде қабылдауға ықпал ететін әрекет объектілерін көруге көмектеседі (бірінші тапсырма); қажетті ақпаратты тыңдау немесе, мысалы, көргенін толықтыратын музыкалық сүйемелдеу (екінші тапсырма); оны өзіңіз орындауға тырысыңыз (үшінші тапсырма); жүріп жатқан процеске меншікті сезіну (төртінші тапсырма); процеске қосылу, практикалық дағдыларды меңгеру (бесінші тапсырма).

Анимациялық қызметтің мәнін талдау ондағы үш ерекше деңгейді анықтайтын әртүрлі элементтердің өзара әрекеттесуінің болуын көрсетеді: шығармашылық – әрекеттегі шығармашылық сәттердің басым болуы; репродуктивті – дайын, бұрын өңделген нысандар мен әдістерді қарапайым көбейту; репродуктивті-шығармашылық - адамның өзі үшін объективті түрде жаңа емес жаңа нәрсені ашуы.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, біз анимацияны адамның өміршеңдігіне, шабытттануына және рухани болуына әсер ету арқылы толыққанды рекреациялық, әлеуметтік-мәдени, бос уақытты және басқа да әрекеттерді ынталандыру деп анықтаймыз. Туристік анимация – туристік қызмет, оны ұсынуда турист белсенді әрекетке тартылады. Туристік анимация

туристік аниматордың (аниматордың) туристпен жеке адамдық байланыстарына, адамның жақындығына, туристік кешеннің анимациялық бағдарламасы ұсынатын ойын-сауыққа аниматор мен туристің бірлесіп қатысуына негізделген.

4. Туристік анимацияның пайда болуының алғышарттары

Ойын-сауық пен қонақжайлылықтың ғасырлар бойы ежелгі дәуірден бүгінгі күнге дейінгі байланысының тарихы болса да, әрине, туристік анимацияның пайда болуының алғышарттары оның қазіргі мағынасында индустрияландыру мен урбанизацияның теріс салдары болып табылады (сурет 1.2).

Жылдам техникалық дамудың (индустрияландырудың) салдары күнделікті өмірде барлық жерде техникалық орта мен экологиялық ластану, жұмыстың монотондылығы, физикалық және психикалық шаршау, шығармашылық пен сүйікті іс (хобби) үшін уақыт пен күштің болмауы болып табылады.

Урбанизация халық тығыздығының артуы, өмір жүктемесінің артуы, қаланың күйбеңдігінен шаршау, қалалық ортадағы кездейсоқ, үстірт («анонимді») адамдардың байланыстарының көптігі сияқты әртүрлі жағымсыз салдарларды тудырды.

Бұл жағымсыз салдарларға реакция қаладан таза табиғатқа кетуге, рухани құндылықтарға (тарих, мәдениет, өнер) қол тигізуге, өмірлік әсерлерді әртараптандыруға, физикалық және психикалық шаршауды жоюға, жаңа адамдарды білуге, өзін табуға және олармен қарым-қатынаста өзін көрсетуге, демалу мен ойын-сауық жағдайында туыстарының арасында болуға деген ұмтылыс болып табылады. Осының салдарынан спорттық - әуесқойлық туризмнің әртүрлі түрлеріне, хобби турлары, экологиялық табиғатқа бағытталған турлар, экскурсиялық-ойын - сауық бағыттары, спорттық-ойын-сауық және емдік-қалпына келтіру қызметтері сияқты туристік қызметтерге сұраныс артты.

Сурет 1.2 - Туристік анимацияның пайда болуының алғы шарттары

Анимациялық қызметтің қарапайым түрлері әрқашан туристік қызметтің, туристік өнімнің органикалық бөлігі болды. Бірақ туранимация өткен ғасырдың 70-ші жылдарында әртүрлі елдердегі туристік өнімдер мен қызметтердің алуан түрлілігіне жаппай тұтынушылық сұраныстың нәтижесінде және Туристік кәсіпорындардың осы сұранысқа жауап беруінің нәтижесінде пайда болды, нәтижесінде туристік кәсіпорындардың қосымша кірістері мен кірістеріне қаражат алу болды.

Анимациялық қызметтің қарапайым түрлері әрқашан туристік қызметтің, туристік өнімнің органикалық бөлігі болды. Бірақ туранимация өткен ғасырдың 70-ші жылдарында әртүрлі елдердегі туристік өнімдер мен қызметтердің алуан түрлілігіне жаппай тұтынушылық сұраныстың нәтижесінде және туристік кәсіпорындардың осы сұранысқа жауап беруінің нәтижесінде пайда болды, нәтижесінде туристік кәсіпорындардың қосымша табыстары мен кірістеріне қаражат алу болды.

Соғыстан кейінгі техникалық және технологиялық прогресс жаппай сұранысты қанағаттандыру үшін анимациялық бағдарламаларға қажетті материалдық-техникалық жабдықтарды жасауға мүмкіндік берді. Осы жылдары батыстық туристердің көпшілігі тек тұру, тамақтану және сол экскурсияның белгілі бір жиынтығын ұсынатын турлар мен саяхат бағдарламаларына тартылмады. Туристік кешендер мен қонақ үйлерде курорттардан бизнес пен конгреске дейінгі рекреациялық қызметтің жаңа философиясын дамыту, әртүрлі формалар мен бағдарламалардың қажеттілігі туындады. Тамақтану қызмет ретінде, мысалы, диеталық тамақтану, тамақтану және медициналық бақылау, Туристің қатысуымен тамақ дайындау, емдік тамақтану, тағамдардан дәм тату, шараптан дәм тату, сыра мерекелері және т. б. дамыды.

КСРО-да әуесқой спорттық туризм, бұқаралық құбылыс ретінде ең керемет биік шыңдарға жетті, оның элементтері Батыс елдерінде де дами бастады. Америка Құрама Штаттарында клубтық демалыс пен ұлттық саябақтарда тың табиғат арасындағы демалыс ең күшті дамуға ие болды. Спорттық билер, аэробика, спорттық ойындар, фитнес-кұралдар, массаждар, сауналар, ванналар қонақ үй қызметінің ажырамас бөлігіне айналды.

Осылайша, қазіргі заманғы адам өмірінің сипатын (өмір салтын, стилін), еңбек қызметінің сипатын өзгерту демалыс қажеттіліктерінің өзгеруіне және сәйкесінше туристік өнімнің мазмұнының өзгеруіне әкелді, ол орналастыру мен тамақтанумен қатар, көңіл көтеру мен көңілді демалыстың қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған басқа элементтерді де қоса бастады. Туристік қызмет пен қонақ үйге қызмет көрсету терминологиясында «туристік анимация» ұғымы салыстырмалы түрде жаңа (кем дегенде жаппай отандық туризм үшін) пайда болды - бұл туристің анимациялық қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған қызмет түрі.

Мұндай демалысты ұйымдастыру демалушыны күнделікті өмірлік

проблемалардан алшақтататын, шаршаудан арылудың құралы ғана емес, сонымен қатар күнделікті өмірдің жағымсыз жақтарын бейтараптандыру құралы бола отырып, оның эмоционалды босатылуын жүзеге асыратын ойын-сауық бағдарламаларын (анимациялық бағдарламалар) қалыптастырумен және жүзеге асырумен байланысты.

Анимациялық қызметтердің маңызды элементі-анимациялық қызығушылық объектілері. Оларға мыналар жатады:

- табиғи ресурстар: климат, жағажайлар, су кеңістігі, таулар, каньондар және т. б.;

- мәдени-тарихи ресурстар: әдемі қалалар, мұражайлар, театрлар, клубтар, концерт залдары; тарихи оқиғалар;

- рекреациялық кеңістіктер: ұлттық парктер, қорықтар, тау шаңғысы курорттары, теңіз жағалауы және т. б.;

- спорттық-сауықтыру және курорттық ресурстар;

- ұлттық ерекшеліктер, әдет-ғұрып, фольклор, халықтық кәсіпшілік және т.б.;

- маңызды мәдени іс-шаралар, мерекелер, карнавалдар, спорт іс-шаралар, фестивальдар, ойын мекемелері;

- ойын-сауық индустриясының объектілері;

- тақырыптық ойын-сауық парктері.

Анимациялық қызығушылық объектілерінің негізгі сипаттамалары:

- тартымдылық(аттракцион);

- танымдық құндылығы (объектінің нақты тарихи эпизодпен, фольклормен, танымал музыканттардың, әншілердің, бишілердің шығармашылығымен байланысы, эстетикалық құндылықтары);

- рекреациялық құндылық (объектіні демалысты ұйымдастыру және сауықтыру үшін пайдалану мүмкіндігі);

- танымалдық және экзотикалық; мәнерлілік (объектінің қоршаған ортамен, ғимараттармен, құрылыстармен, табиғатпен өзара іс-қимылы); орналасқан жері (объектіге дейінгі қашықтық, оған кіреберістің ыңғайлылығы).

Бос уақыт негізінен демалу мен көңіл көтеру қажеттілігін қанағаттандыруға арналғандықтан, анимациялық қызметтің әлеуетті тұтынушысы білім немесе ойын-сауық үрдісінде жағымды эмоциялар жиынтығын, яғни анимациялық қызметтерді тұтыну нәтижесінде жағымды анимациялық әсер алады деп күтеді. Анимациялық әсер көптеген құраушылардан тұрады, тұтынушының анимациялық қызметті бағалауының маңызды өлшемі және анимациялық қызығушылықты қалыптастыру факторы болып табылады.

5. Туристік анимацияның функциялары мен типологиясы.

Туристік анимацияның негізгі үш функциясы (емдік, сауықтыру және танымдық) спорттық - сауықтыру және танымдық екі функцияны тікелей орындауға арналған. Жанама түрде, тиісті жағдайларда емдеу функциясы да орындалады.

Анимациялық іс тәжірибесінде анимациялық бағдарламаларды мақсатты

жобалау үшін туристік анимацияның келесі функцияларын бөліп көрсетуге болады:

күнделікті ортадан еркін, бос уақытты өткізу ортасына өтуге мүмкіндік беретін адаптивті функция;

адамды күнделікті өмірдегі физикалық және психикалық шаршаудан босататын өтемдік қызмет;

функцияны тұрақтандыру, жағымды эмоциялар туғызу және психикалық тұрақтылықты ынталандыру;

күнделікті еңбекте әлсіреген адамның дене күшін қалпына келтіруге және дамытуға бағытталған сауықтыру қызметі;

ел, аймақ, адамдар және т.б. туралы жаңа ақпарат алуға мүмкіндік беретін ақпараттық функция;

жарқын әсерлер нәтижесінде қоршаған әлем туралы жаңа білім алуға және бекітуге мүмкіндік беретін білім беру функциясы;

интеллектуалдық және физикалық жақсартуға әкелетін жетілдіру функциясы;

анимациялық бағдарламалар арқылы туристік ел, аймақ, туристік кешен, қонақ үй, туристік агенттік және т.б. туралы жарнаманың тасымалдаушысы етуге мүмкіндік беретін жарнамалық функция.

Туристік анимацияның осындай әр алуан функциялары анимациялық іс-әрекет түрлерінің, анимациялық бағдарламалар мен оқиғалардың алуан түрлілігіне де әкелді.

«Анимация», «қонақ үй анимациясы», «туристік анимация» ұғымдарының интерпретациясындағы айырмашылық т.б. анимациялық бос уақытты өткізудің қолданыстағы нысандары мен бағдарламаларының әртүрлілігімен байланысты. Бұл әртүрлілік туристік маршруттарды қалыптастыруда да, қонақ үй бизнесінде де, жалпы қазіргі өмірдегі адамдардың демалысын ұйымдастыруда да: елдерде, қалаларда, қала үкіметтері мен муниципалитеттерде, саябақтарда, клубтар мен бірлестіктерде, ұйымдар мен оқу орындарында да көрініс табады. Сондықтан қалалық және муниципалдық, клубтық және саябақтық, өндірістік және мектептегі анимациялық бағдарламалар туралы - балаларға, жастарға, студенттерге, зейнеткерлерге, отбасыларға, мүгедектерге, және т.б. арналған айтуға болады

Туристік, курорттық-рекреациялық және қонақ үй анимациясы туралы айтатын боламыз, сондықтан бұл ұғымдарды ажыратамыз (1.3 сурет).

Сурет 1.3 – Туранимация типологиясы

Рекреациялық анимация – адамның рухани және дене күшін қалпына келтіруге бағытталған демалысты өткізу әрекетінің түрі. Рекреациялық мақсатта іске асырылатын демалыс бағдарламаларын туристер мен қонақтары бар туристік кәсіпорындар да, жергілікті тұрғындармен демалу кәсіпорындары да жүзеге асыра алады. Бұл бізге рекреациялық анимация түсінігі туристік және қонақ үй анимациясы ұғымдарынан кеңірек екенін бекітуге құқық береді.

Туристік және қонақ үй анимациясына келетін болсақ, олар рекреациялық анимациямен тығыз байланысты қонақ үйлерде, туристік кешендер мен санаторийлерде де, мамандандырылған анимациялық турларда да анимациялық бағдарламалардың басты рөлі-демалушыларды сауықтыру, оларды күнделікті алаңдаушылықтан алшақтату, көңіл-күйді көтеру және т.б., басқаша айтқанда, өмірлік күш пен энергияны қалпына келтіру.

Туристік анимация-бұл туристік кәсіпорында (туристік кешен, қонақ үй) немесе көлік құралында (круиздік кеме, пойыз, автобус және т.б.) немесе туристердің тұратын жерінде (қалалық алаңда, театрда немесе қала саябағында және т. б.) жүзеге асырылатын туристік қызметтің бір түрі, ол туристерді арнайы әзірленген демалыс бағдарламаларына қатысу арқылы түрлі іс-шараларға тартады. Басқаша айтқанда, туристік анимация - бұл турист белсенді түрде қатысатын туристік қызмет.

Туристік анимациялық бағдарламаларды дайындау кезінде бағдарламаны ең қызықты өткізуге мүмкіндік беретін көптеген ерекшеліктер ескеріледі, атап айтқанда:

- туристердің ұлты;
- туристердің жасы (балалар, жастар, ересектер, үшінші жас, аралас);
- жынысы (әйелдер, ерлер, бірлескен);
- саны (жеке, топтық, жаппай);
- туристердің қатысу белсенділігі (белсенді, пассивті).

Сонымен қатар, туристік анимация жалпы саяхат бағдарламасындағы (туристік өнімдегі) анимациялық бағдарламалардың маңыздылығы,

басымдылығы және көлемі бойынша үш негізгі түрге бөлінеді:

1 түрі. *Анимациялық туристік маршруттар*-бір анимациялық бағдарлама үшін мақсатты туристік сапарлар немесе әр түрлі географиялық жерлерде жүзеге асырылатын бір анимациялық қызметтен (бағдарламадан) екіншісіне көшу түрінде кеңістікте орналастырылған үздіксіз анимациялық процесс. Бұл жағдайда анимациялық бағдарлама физикалық көлемде ғана емес, сонымен бірге психикалық күштерді ынталандыратын «рухани» (animatus - анимация) қызметтердің туристік пакетінде мақсатты, басым болып табылады. Мұндай анимациялық бағдарлама туристік өнімдегі баға факторы болып табылады. Әдетте бұл бағдарламалар бір рухани қызығушылықпен (кәсіби, хобби) біріктірілген жеке адамдарға немесе біртекті туристік топтарға арналған. Мысалдар мен түрлері: мәдени-танымдық және тақырыптық; фольклор, әдебиет, музыка, театр, өнертану, ғылыми, фестиваль, карнавал, спорт. Немесе, мысалы, казино әуесқойлары үшін әртүрлі елдерде орналасқан казино орталықтарына ұйымдастырылған турлар. Туристік анимациялық маршруттардың кейбір мысалдары 1.1-кестеде көрсетілген.

2 түрі. *Қосымша анимациялық қызметтер* – трансферлерге, жолда кешігулерге (кеме, пойыз, автобус, қонақ үй, вокзал, әуежай, ...) байланысты технологиялық үзілістер кезінде турпакетте көрсетілген негізгі туристік қызметтерге «қолдау көрсетуге» арналған анимациялық бағдарламалар, қолайсыз ауа райы жағдайында (спорттық және әуесқойлық турларды ұйымдастыру кезінде, жағажай курорттарында), тау шаңғысы курорттарында қардың болмауы және т.б.

3 түрі. *Қонақ үй анимациясы*-тураниматордың туристпен жеке адами байланыстарына, адамның жақындығына, туристік кешеннің анимациялық бағдарламасы ұсынатын ойын-сауыққа аниматор мен туристің бірлескен қатысуына негізделген, қонақ үй қызметінің жаңа философиясын жүзеге асыруды, қызмет көрсету сапасын арттыруды, туристердің демалысқа қанағаттану деңгейін арттыруды мақсат ететін және қонақ үйдің маркетингтік стратегиясында негізгі тартымды қызметтердің бірі ретінде пайдаланылатын кешенді рекреациялық қонақ үй қызметі.

Кесте 1.1- Туристік анимациялық маршруттардың мысалдары

Елге сапар	Сапар мақсаты
Ұлыбританияға	Рочестер түтікшелер фестивалі 1735 жылдан бастап 29 сәуір мен 1 мамыр аралығында атап өтіледі. Жылыту маусымының аяқталуына және құбыр тазалаушылардың қысқы «страдасына» байланысты фестиваль көңілді үш кезеңде өтеді. Таңертең Блубелл төбесіндегі әндер мен билердің астында отпен қоршалған «Джек - жасыл»-көктемнің келуін білдіретін жасыл адам оянады. Содан кейін Рочестер көшелерімен милорд (шерудің басында), милади (қазынаны жинайды), клоундар, барабаншылар кейіпкерлері бар түтікшелер шеруі өтеді. Көңілді мерекелер, музыкалық аспаптар жәрмеңкелері, соңында - мұржаларды тазарту добы және көшелермен соңғы шеру.

Аргентинаға	19 қыркүйек күні Буэнос-Айресте «өнертапқыш күні» мерекесі. 1939 жылы соғыстан қашып, 1943 жылы Венгриядан келген эмигрант Ласо Бироның үлкен фигурасы көшелермен әкелінеді, ол алғаш рет Аргентинада 1945 жылы шығарылды.
Италияға	17 ақпанда Перуджия қаласында мысықтар мерекесі, алғаш рет 1986 жылы пайда болды (ақпан - итальяндық көктемнің басы, итальяндықтар мысықтарға құрметпен қарайды) мысықтардың суреттері, әңгімелер, дәрістер, мысықтар туралы өлеңдер, суретшілер өздерінің «портреттерін» салады
Германияға	Сыра мерекесіне
Таиландқа	Тайланд провинциясында наурыз айының басында Тасбақа мерекесі өтеді. Фанг Нга жеті күн бойы жүреді. Бұл күні теңізде жаңа туылған нәрестелер арнайы өсірілген немесе жағажайда таңдалған тасбақалар босатылады. Мереке Қызыл кітапқа енгізілген және дәмді етіне, әдемі қабығына байланысты аяусыз жойылатын жойылып бара жатқан бауырымен жорғалаушыларға арналады.
Францияға	Әр түрлі гурмандардың мерекелеріне: - МОН-Бильярдағы шоколад карнавалына; - Гавр алма фестиваліне; - Дижондағы аспаздық өнер мерекесіне; - трюфель саңырауқұлақтарын жинау маусымының басталуын атап өту - «қара інжу». Перигора, қараша.
АҚШ-қа	Суық шай мерекесі (маусым бойы). 1904 жылы Сент-Луисте (Луизиана) шай павильонының сатушысы Ричард Блечинуиннің жеңіл қолымен пайда болды, ол шайға мұз қосқан. Ыстық шай мерекесі - Қаңтарда.
Ресейге	Бородино шайқасындағы жеңіс мерекесі «Бородино шайқасының эпизодтарын Әскери-тарихи қайта құру». Қайта құруды Ресей, ТМД елдері, Еуропа, АҚШ әскери - тарихи клубтарының мүшелері (шамамен 1000 адам) жүзеге асырады. 15-20 мың көрермен-турист жиналады
Бразилияға	Рио-де-Жанейродегі карнавал
Еуропаға	Рождество мерекелері
Испанияға	«Томатина» мерекесі-үлкен қызанақ соғысы. Тамыздың соңғы сәрсенбісі (таңғы 11-ден кешке дейін) Букол қ., Валенсиядан солтүстікке қарай 70 км. 1944 жылдан бастап тойланады.
Ұлыбританияға	Гластонберидегі көңілді студенттік рок фестивалі.
Италияға	Иврея қаласындағы дәстүрлі (100 жылдан астам) апельсинді «соғыс» (Туриннің жанында – Қала күнін мерекелеудің өзіндік сценарийі)

Қонақ үй анимациясы қарастырылып отырған үшеуінің ішіндегі ең тар ұғым, өйткені ол тек туристік кәсіпорындарда: туристік кешендерде, қонақ үйлерде, туристік базаларда және т.б. демалысты ұйымдастыруды қамтиды. Бұл туристік анимацияның бөлігі, бірақ ең маңыздысы. Сонымен қатар, анимациялық бағдарламалар демалысты клубтық ұйымдастыруда, қонақ үй тізбектерінде және әртүрлі мақсатты бағыттағы және әртүрлі мөлшердегі қонақ үйлерде ерекшеленеді.

б. Анимацияның түрлері анимациялық программалардың құрамдас бөлігі ретінде.

Жүйелі көзқарас тұрғысынан туристік анимация – бұл қарым-қатынаста, қозғалыста, мәдениетте, шығармашылықта, көңілді уақыт өткізуде, ойын-

сауықта нақты туристік қажеттіліктерді қанағаттандыру болып табылады.

Бұл қажеттіліктердің ауқымы өте кең, өйткені демалысқа баратын адамдар бұл ұғымға мүлде басқа мағынаны салады, атап айтқанда: біреу үшін демалу - бұл саяхат, басқалары үшін - кітап оқу, басқалары үшін - орманда серуендеу, төртінші – балық аулау және т.б. Осы сұранысқа сәйкес туристік қызмет көрсету тәжірибесінде туристердің (демалушылардың) әртүрлі қажеттіліктерін қанағаттандыратын анимацияның келесі түрлері дамыды:

Қозғалыстағы анимация - қазіргі адамның қозғалысқа деген қажеттілігін қанағаттандырады, ләззатпен, жағымды тәжірибемен үйлеседі.

Уайымдау арқылы анимация – қиындықтарды жеңуде, ашуларда, қарым-қатынаста жаңа, белгісіз, күтпегенді сезіну қажеттілігін қанағаттандырады.

Қарым-қатынас арқылы анимация – жаңа адамдармен, қызықты адамдармен қарым-қатынас жасау қажеттілігін, адамдардың ішкі дүниесін ашумен және қарым-қатынас арқылы өзін-өзі танумен қанағаттандырады.

Тыныштандыру арқылы анимация - тыныштандыру, жалғыздық, табиғатпен байланыс, тыныштық пен «бос жалқаулық» арқылы адамдардың күнделікті шаршаудан психологиялық жеңілдету қажеттілігін қанағаттандырады.

Мәдени анимация – елдің, өлкенің, халықтың, ұлт мәдениетінің ескерткіштерімен және заманауи үлгілерімен байланыс жасау арқылы адамдардың жеке тұлғаның рухани дамуына қажеттілігін қанағаттандырады.

Шығармашылық анимация - адамның шығармашылыққа, өзінің шығармашылық шығармашылық қабілеттерін көрсетуге, бірлескен шығармашылық, бірлескен шығармашылық арқылы пікірлес адамдармен байланыс орнатуға деген қажеттілігін қанағаттандырады.

Нақты анимациялық бағдарламалар көбінесе анимацияның осы түрлеріне қатысты күрделі болып табылады, ал анимацияның аталған түрлері анимациялық бағдарлама болып табылатын ғимараттың кірпіштері сияқты осы бағдарламалардың құрамдас элементтері болып табылады.

Әдетте, анимациялық бағдарламалар таза ойын-сауық іс-шараларымен қатар әртүрлі спорттық ойындар, жаттығулар мен жарыстарды қамтиды. Бұл комбинация анимациялық бағдарламаларды қаныққан, қызықты және денсаулыққа пайдалы етеді, сондықтан туристік анимация мен спорттың өзара байланысында көбінесе қалпына келтіру - сауықтыру эффектісіне қол жеткізіледі.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267

с.

Тақырып 2. Анимациялық қызметтің технологиялары

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің бір түрі ретінде
2. Анимациялық бағдарламаларды құрудың технологиялық үрдісі
3. Анимация инфрақұрылымы

Негізгі түсініктер: мәдени-демалыс қызметті өткізу, бағдарламаларды құру, технология, инфрақұрылым.

1. Анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің бір түрі ретінде

Мәдениет пен демалыстың өзара байланысын аша отырып, Беларусь тіліне еуропалық тілдерден келген және бірден қатаң ғылыми мәртебеге ие болмаған «мәдениет» ұғымының мазмұнын нақтылау қажет. ХІХ ғасырда «мәдениет» ұғымы адамның дамуымен, оның белгілі бір қызмет нормаларына ие болуының жоғары деңгейімен, кез-келген құбылыстар мен процестерді жетілдірумен байланысты болды. Күнделікті өмірде «мәдени адам», «мәдени мінез-құлық», «Мәдениет үйі» және т. б. сөздерінде көрініс табатын мәдениеттің дәл осындай түсіндірмесі бекітілгені кездейсоқ емес.

Ғылымда «мәдениет» термині, ең алдымен, «қоғам» санатына ұқсас қамту ауқымы бойынша талдаудың жалпы теориялық категориясы ретінде қолданылады.

Мәдениет белгілі бір қоғамдастықтың (этникалық, ұлттық, өркениеттік) ұрпақтарының өмір сүруінің тұтас, тұрақты тәсілін білдіреді. Олар сонымен бірге белгілі бір дәуірдің мәдениеті туралы, оның типологиялық мәні туралы, сонымен қатар этникалық немесе ұлттық мәдениеттің ауқымды құрамдас бөлігі туралы айтады. Бұл мағынада «қарабайыр мәдениет»; «ежелгі гректер мәдениеті», «ағылшын мәдениеті», «араб-мұсылман әлемінің мәдениеті», «шаруа мәдениеті», «жастар мәдениеті» және т. б. терминдері қолданылады.

Мәдениет- адамдардың әлеуметтік практиканың белгілі бір саласында бекітілген нормаларды, қызмет стандарттарын иеленуінің жоғары деңгейі ретінде қарастыруға болады. Бұл тұрғыда сөйлеу мәдениеті, қарым-қатынас мәдениеті, тұтыну мәдениеті, бос уақыт мәдениеті, кәсіби немесе корпоративті мәдениет, мінез-құлық мәдениеті және т. б. деп айтуға болады.

Демалыс мәдениетін даму және ойын-сауық іс-шараларының әр түрлі түрлері бойынша бос уақыттың тепе-теңдігі; оны әлеуметтік маңызы бар мағынамен толтыру; қоғамның дәстүрлерімен және қазіргі заманғы талаптарымен келісу деп түсінуге болады. Адамның әлеуметтік пайдалы жұмысқа дайындығы және оның адамгершілік келбеті демалысты толтыру сипатына байланысты. Демек, бос уақыт қоғамның әлеуметтік-мәдени ықпалынан және қоғам алдындағы моральдық жауапкершіліктен бос бола алмайды, өйткені бос уақытты ұйымдастырудың конструктивті принциптерінің

дамымауы жағдайында бос уақыт мәдениетке қарсы факторға айналады, маскүнемдікке жағдай жасайды нашақорлық, азғындық және кез келген өркениетті қоғамның өмір салтының басқа да антиподтары.

Демек, демалыс қоғамның әлеуметтік-мәдени ықпалынан және қоғам алдындағы моральдық жауапкершіліктен бос бола алмайды, өйткені демалысты ұйымдастырудың конструктивті қағидаларының дамымауы жағдайында бос уақыт мәдениетке қарсы факторға айналады, маскүнемдік, нашақорлық, азғындық және кез келген өркениетті қоғамның өмір салтының басқа да антиподтарына жағдай жасайды.

Адамның іс-әрекеті оның физикалық, рухани күштерінің дамуына ықпал етеді, адамдардың білімін, дағдыларын, соның ішінде қарым-қатынас саласындағы дағдыларын жетілдіреді. Қызмет белгілі бір қатынастарды тудырады. Қызмет процесінде адам кіретін әлеуметтік қатынастар көзқарастар, сенімдер, идеологиялық және адамгершілік қасиеттерді қалыптастырады. Сондықтан бос уақытта өмір мен қызметті арнайы ұйымдастыру қажет - туристік пакетте анимация ретінде анықталатын демалысты өткізу керек.

Мәдени-демалыс қызметі - үйлесімді дамыған, шығармашылық тұлғаны қалыптастыру мақсатында рухани-мәдени құндылықтардың таралуын, олардың демалыс саласындағы адамдардың белсенді шығармашылық дамуын қамтамасыз етуге арналған әлеуметтік институттарды функционалды түрде біріктіретін қоғамның рухани-мәдени өмірінің ішкі жүйесі.

«Мәдени және бос уақытты өткізу технологиясы» ұғымы 1990 жылы енгізілген, бұған дейін мәдени - ағартушылық жұмыстың терминологиялық аппаратында тек «ұйымдастыру» және «әдістеме» ұғымдары қолданылған. Мәдени -демалысты өткізу технологиясы тұжырымдамасын қолдана отырып, оның құрамдас бөліктері де, оның жұмыс істеуінің техникалық процесі де көрсетілуі мүмкін.

Жеке тұлғаның тікелей өмір сүруі және мәдени-демалу іс-әрекетінің доминанттары менталитет сипатымен, рухани-адамгершілік құндылықтардың бағдарларымен анықталады және технологиялық процестің мәні болып табылады. *Мәдени-демалу іс-әрекеті технологиясының өзегі – адам қажеттіліктерінің ауқымын қанағаттандыру болып табылады.*

Адам өзінің даму динамикасына әсер ету үшін айналысатын мәдени-демалыс іс-әрекетінің алуан түрлері, типтері мен формалары белгіленген мәндердің, қалыптасқан дәстүрлердің, қажеттіліктер, мотивтер мен мақсаттар, нәтижелерге қол жеткізудің шарттары мен құралдары негізінде таңдалған нормалар мен мінез-құлық үлгілерінің белгілі бір сипаттамаларына ие; іс-әрекеттер мен операциялар; қызметтің мәні мен өнімі және технология механизмінің құрамдас бөлігі болып табылады.

Мәдени-демалу қызметінің технологиясы жүйе ретінде бірнеше ішкі жүйелерден тұрады. Олар өзара байланысты және құраушылардың бірлігін білдіреді:

- *ұйымдық ішкі жүйе* – штаттық кесте, лауазымдық нұсқаулықтар, бөлімдердің, секторлардың, жұмысқа қатысушылардың болуы және т.б.;

- әдістемелік қызметтің ішкі жүйесі – сценарий әзірлеу, әдістемелік ұсыныстар, тәжірибені сипаттау және т.б.;

- психологиялық ішкі жүйе – формальды және бейресми құрылымдар, іс-әрекетке қатысушылар арасындағы қарым-қатынастар, кәсіби хабардарлық және т.б.

Анимациялық іс-әрекет формаларының әртүрлі типологиялары бар: қызмет субъектісі бойынша (бұқаралық, топтық, жеке іс-әрекет нысаны); жүзеге асыру орны бойынша (үй және үйден тыс мәдени-демалыс іс-шаралары); ұйымның сипаты бойынша (мәдени-демалыс қызметінің институционалдық, әлеуметтік-ұйымдастырушылық және жеке нысандары).

Типологиялық тәсіл негізінде туристік анимацияның жіктелуі 2.1 суретте көрсетілген.

Сурет 2.1 – Типологиялық тәсіл негізінде туристік анимацияның жіктелуі

Бұл мағынада анимациялық белсенділік-бұл адамның іс-әрекеті әдісінің сапалық сипаттамасы, оны адамның маңызды күштерін ашу және іске асыру құралына айналдырады. Анимациялық іс-шаралар адамдарды мәдениетпен таныстырудың маңызды құралдарының бірі болып табылады, олардың жаңа қажеттіліктерін және ең алдымен шығармашылыққа деген қажеттіліктерін тудырады. Анимациялық іс-шаралар адамдарды мәдениетпен таныстырудың маңызды құралдарының бірі болып табылады, олардың жаңа қажеттіліктерін және ең алдымен шығармашылыққа деген қажеттіліктерін тудырады:

- әзірлеу, әдістемелік ұсынымдар, тәжірибе сипаттамасы және т. б.;

- психологиялық ішкі жүйе - ресми және бейресми құрылымдар, қызметке қатысушылар арасындағы қатынастар, кәсіби хабардарлық, т. б.

Жатын орын мен тамақ алған турист лайықты көңіл көтергісі келеді. *Белсенді және пассивті ойын-сауық турдың таптырмас элементі болып табылады және саяхат бағытына байланысты.* Көңіл көтеру түрлерінің тізбесі туристің ұлтына, ол ұстанатын дәстүріне және үйреншікті өмір салтына байланысты, бірақ туристердің кез келген топтары оңай қабылдайтын ойын-сауықтың жалпы түрлері және анимация объектілерінің ерекшеліктері бар.

Көбінесе ойын-сауық *туристік қызығушылық* тудыратын объектілерге (мұражайларға, тарихи ескерткіштерге) экскурсияларды ұйымдастыруға, қаланың немесе ауданның көрікті жерлеріне экскурсиялар, табиғат құбылыстарын немесе әдемі ландшафттарды бақылауға және басқа да білім беру немесе ойын-сауық іс-шараларына (мысалы, сауда немесе ойын мекемелері) негізделген. Курорттар мен жақсы қонақ үйлерде туристерді белсенді түрде қызықтыратын дарынды жастар мен студенттер арасынан арнайы аниматорлар топтары жалданады.

Ойын-сауықтың тәсілдері мен әдістерінде оларды ұйымдастырушылардың қиялында шек жоқ. Ең танымал ойын-сауықтың 100-ден астам түрі бар, бірақ ұйымдастырушылардың қиялы мен технологиялық прогрестің арқасында жаңалары пайда болады.

2. Анимациялық бағдарламаларды құрудың технологиялық үрдісі.

Анимациялық бағдарлама-бұл туристік, дене шынықтыру-сауықтыру, мәдени-бұқаралық, танымдық және әуесқойлық шараларды өткізудің ортақ мақсаты немесе біріктірілген жоспары.

Технология деп аниматордың еңбек техникасының жиынтығын, осы жұмысты ұйымдастыруды, құралдар мен құрылғыларды қолдануды түсіну керек.

Анимациялық бағдарламаларды құру және іске асыру технологиясы күрделі және жан – жақты процесс болып табылады, өйткені ол келесі мәселелерді шешеді: анимациялық бағдарламаларды құру, бағдарламаның құнын экономикалық есептеу, бағдарламаларды жарнамалау, оларды жүзеге асыру және соңында талдау арқылы бағдарламаланған анимациялық іс-шараларды шығармашылық түрде жүзеге асыру. Бұл технологиялық процесс барлық компоненттер өзара әрекеттесетін тұтас жүйе болып табылады.

Анимациялық бағдарламаны қалыптастыру кезеңінде оны ұйымдастырушылар алдымен мыналарды білуі керек:

- мақсатты аудитория дегеніміз не (анимациялық бағдарлама кім үшін жасалады)?

- анимациялық бағдарламаның негізі (негізгі идея, мақсат қою) қандай?

- анимациялық оқиғаны қалай құруға болады (Технологиялық процестің міндеттері және мақсатқа жету жолдары)?

Жүйе ретінде анимациялық бағдарламаларды құру және іске асыру технологиясы бірнеше өзара байланысты ішкі жүйелерден тұрады (сурет. 2.2):

-*ұйымдастыру ішкі жүйесі*-анимациялық топтың, экономикалық, техникалық, жарнама бөлімдерінің бірлескен қызметін ұйымдастыру;

- *нұсқаушы-әдістемелік ішкі жүйе* – іс-шаралар сценарийін құру және өңдеу, экскурсияға мәтіндер әзірлеу, спорттық ойындар мен жарыстарды таңдау, тәжірибені жалпылау негізінде кейіннен әдістемелік ұсыныстар әзірлей отырып, жаяу жүру маршруттарын құрастыру;

- *режиссердің ішкі жүйесі*-рөлдерді бөлу, дайындық жоспары, постановка;

- *техникалық кіші жүйе* – анимациялық іс-шаралар, реквизиттер,

декорациялар, жарықтандыру, музыкалық сүйемелдеу, костюмдер және т. б. үшін алаңды (сахнаны) дайындау

Сурет 2.2-Анимациялық бағдарламаларды жүйе ретінде құру және жүзеге асырудың технологиясы

Барлық ішкі жүйелер анимация қызметінің жұмыс істеуіне негіз болатын технологиялық жүйені құрайды. Анимация қызметі - өзіндік әрекет ережелері бар нақты және өте ерекше әлем. Бұл әрекеттерді кәсіпқойлар өздерінің комиссия процесіне мүмкіндігінше көп адамдарды қосу үшін жасайды. Мұнда анимациялық қызметтің жұмыс істеуінің нақты заңдылықтары бар.

Анимациялық бағдарламаларды құрудың технологиялық процесі келесі элементтерді қамтиды:

-қызмет объектісі: қызмет көрсетілетін халық, келушілер (топтар – адамдар топтары және жеке тұлғалар);

-қызмет субъектісі: анимация қызметінің басшылары, мамандары; барлық құрамдас бөліктерімен нақты анимациялық әрекет (субъектінің субъектіге әсер ету процесі).

Технологиялық процестің жұмыс істеуінің барлық элементтері біртұтас және өзара әрекеттеседі, біртұтас жүйені құрайды.

Бұл жүйенің негізгі элементі-қызмет объектісі, адамдар: туристер, қонақтар, демалушылар. Барлығы олардың рухани және физикалық қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған, сондықтан аниматор мамандар осы қажеттіліктерді білуі керек, күнделікті аудиторияны, көңіл-күйді, халықтың әртүрлі топтарының мүдделері мен қажеттіліктерін зерттеуі керек. Адамдардың білімінсіз қажетті нәтижеге қол жеткізуге, аудиторияға зияткерлік және эмоционалды әсердің тиімділігін арттыруға сену қиын.

Анимациялық бағдарламаларды құру және іске асыру технологиясы аниматордың еңбек әдістерінің жиынтығын, осы жұмысты ұйымдастыруды, арнайы техникалық құралдарды (объектілерді, құрылыстарды, құралдар мен құрылғыларды) пайдалануды білдіреді. Бұл күрделі және жан-жақты процесс, өйткені келесі міндеттер шешіледі: анимациялық бағдарламалар құру; әр бағдарламаның құнын экономикалық есептеу; бағдарламаны іске асыру; бағдарламаланған анимациялық іс-шараларды шығармашылық түрде жүзеге асыру, содан кейін оларды талдау.

Ойын-сауық бағдарламасын сәтті құрастыру үшін бірқатар критерийлерді анықтау қажет, атап айтқанда:

- көрерменге ерекше атмосфера мен сезім тудыратын жанр (драма, сайқымазақ, мюзикл және т.б.). Бұл ретте сандар мен фрагменттерді бір сурет пен осы бейнелеу элементтерінің байланысты құрылымы қалыптасатындай етіп біріктіру керек;

- көңіл-күйді қалыптастыратын және оның мәнін ашатын осы көріністің атауы;

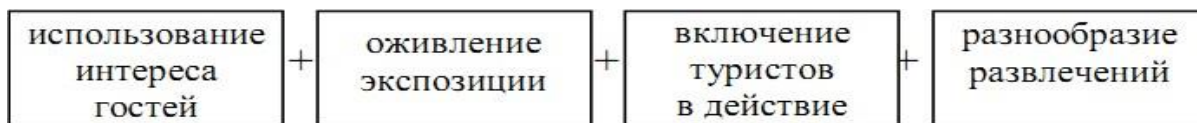
- сценарий жоспары, онда элементтердің, фрагменттердің, олардың даму үдерісіндегі оқиғалардың, кейіпкерлердің, олардың қарым-қатынасы мен қозғалысының тізімі көрсетілуі керек;

- сценарий, яғни сценарий жоспарының тармақтарын нақтылау, сондай – ақ әдеби бөлім бойынша жұмыс-монологтар мен диалогтарды зерттеу, сөйлеу стилін зерттеу;

- режиссерлік жоспар-әдебиетті іс-әрекет тіліне аудару (егер ол әдеби шығармаға негізделген болса), үздіксіз тиімді тізбекті құрастыру және үйлестіру, техникамен, жарықпен және дыбыспен жұмыс істеу.

Бұған қоса, бұл әрекеттің қай жерде ойналатыны (жазғы ойын алаңында, барда, бассейннің жанында), қарқыны, ырғағы, әсерлі сәттерді қосу және репетиция кезеңі туралы шешім қабылдау маңызды.

Сәтті анимация формуласы:

Анимациялық бағдарламаны әзірлеу және жүргізудің кезеңдері. Белгілі бір анимациялық бағдарламаны дайындау және орындау бойынша жұмысты бірнеше кезеңге бөлуге болады:

Бірінші кезең (ең үлкен және маңызды кезең) *дайындық* болып табылады, оған мыналар кіреді:

- ұсынылған анимациялық бағдарламаларды талдау;
- мақсаттар мен міндеттерді анықтау;
- бағдарламаны өткізу орны мен уақытын таңдау;
- осы қызметті тұтынушылардың жасын, этникалық және басқа да ерекшеліктерін ескере отырып, анимациялық бағдарламаны құрастыру;

- бағдарламаға енгізілген анимациялық оқиғалар үшін сценарийлерді жасау немесе таңдау;

- бағдарлама бойынша шығындар сметасын құру;

- шығармашылық ұжымдарды іріктеу, анимациялық топ ішінде міндеттерді бөлу;

- техникалық дайындық: тауарлық-материалдық құндылықтарды сатып алу, декорацияларды, костюмдерді, реквизиттерді және т.б. өндіру;

- дыбыс-жарық аппаратурасын, басқа да техникалық құралдарды орнату, сахналық безендіру, фонограммалар жасау және т.б.;

- жаттығуларды өткізу, ойын ережелерін үйрету және т.б.;
- жоспарланған анимациялық іс-шаралардың жарнамалық науқанын жүргізу.

Екінші кезең – анимациялық бағдарламаны өткізу-барлық қатысушылар үшін ең қиын және жауапты жұмыс. Барлық аниматорлардың күш-жігерін біріктіріп, тапсырмаларды шешу қажет.

Үшінші кезең-қорытындылау, оның барысында:

- бағдарламаны талдау;
- тұтынушыларға кейіннен талдау жасай отырып сауалнама жүргізу; - бағдарламаны жетілдіру бойынша жұмыс.

Сонымен, технологиялық процесс үш негізгі кезеңді қамтиды:

- дайындық;
- бағдарламаны өткізу,
- бағдарламаны талдау.

2.1-кестеде мәдени-демалыс бағдарламаларының нысандары және олардың технологиялық сипаттамалары қарастырылған.

2.1-кесте-Мәдени-демалыс бағдарламаларының нысандары

Технологические характеристики	Формы культурно-досуговых программ				
	Литературно-музыкальная композиция	Театрализованный концерт	Агитационно-художественное представление	Театрализованное представление	Театрализованное действие
Доминантная цель действия	Утверждение нравственных истин	Познание мира в образах искусства	Чествование или критика	Демонстрация достижений	Празднование, духовное единение
Средства воздействия и их содержание	Художественное воздействие (эстрадные и драматические номера, сцены)	Художественные и публицистические средства (художественные номера и публицистические фрагменты)	Публицистические средства (речи, доклады, церемонии, художественные номера)	Художественные и публицистические средства (художественные и публицистические номера, игры, обряды)	Художественные и публицистические средства (художественные и публицистические номера, игры, обряды)
Доминантные методы воздействия	Показ	Показ	Показ, привлечение к действию	Показ, привлечение к содействию	Привлечение к содействию, ориентация спонтанных действий
Уровень активности участников (интерактивности)	Минимальный	Средний	Выше среднего	Высший	Максимальный
Формы выражения встречной активности участников (интерактивности)	Созерцание, сопереживание, аплодисменты	Созерцание, сопереживание, аплодисменты, бисирование, овации	Активное участие в отдельных фрагментах (выступления с речью, скандирование, тестирование и т.д.)	Активное участие в отдельных фрагментах игровых, обрядовых и массовых действий	Активное участие во всех действиях программы

3. Анимация инфрақұрылымы

Көңіл көтеру арқылы адам (немесе адамдар тобы) өзінің рухани қажеттіліктерін қанағаттандырады, өзінің жеке басын бағалайды, әртүрлі әлеуметтік жүйелер ауқымындағы рөлін талдайды. Ойын-сауық процестері табиғи және жасанды ортада жүзеге асырылады, оны ойын-сауық индустриясы жасайды.

Психологтар ойын-сауықтың адамның рухани әлеміне әсер ету механизмін түсіндіруге тырысуда. *Ойын — сауыққа деген қажеттіліктің пайда болуы адамды физикалық әрекетке-ойын-сауықты табуға және оны «тұтынуға» итермелейді. Қажеттіліктердің динамикасы эмоционалды фонның өзгеруімен бірге жүреді. Адам ойын — сауық тақырыбын іздейді-ол құмарлықты, мазасыздықты сезінеді.* Адам өзіне ұнайтын ойын — сауық нысанына кездесті және сол үшін қатты қуаныш сезіміне бөленеді, эмоциясын шығарады. Эмоциялар әлемі әлі де жеткілікті зерттелмеген, бірақ эмоциялардың адамның психикалық белсенділігіне әсері дәлелденген.

Анимация индустриясының дамуының әлеуметтік бағыты оның жаңа жеке және әлеуметтік қажеттіліктерін қалыптастыруға, сондай-ақ қолданыстағы алғышарттармен қажеттіліктердің көрінісі мен дамуына қызмет ететіндігінде көрінеді. Анимациялық индустрия жан-жақты мәселелерді шеше отырып (ең алдымен білім беру, оптимистік көңіл-күйді қалыптастыру, білім беру, демалу, адам мәдениетін дамыту), шын мәнінде, жеке тұлғаны қалыптастырады және дамытады. Бос уақытының бір бөлігін ойын-сауықпен толтыра отырып, адам өзін еңбек бірлігі ретінде қалпына келтіреді.

Анимация инфрақұрылымы-тиімді анимациялық қызметті қамтамасыз етудің материалдық базасы болып табылатын әлеуметтік мекемелер, нысандар мен құрылыстардың жиынтығы.

Демалыс педагогикасының тарихы көрсеткендей, мұндай инфрақұрылым ежелгі кезеңде қалыптаса бастады. Ол негізінен стадиондардан, цирктерден, термалардан және театрлардан тұрды. Термаларды қоспағанда, барлық ұқсас құрылымдар монофункционалды болды.

Анимациялық индустрияны күрделі әлеуметтік-экономикалық жүйе ретінде ұсыну оның заңдылықтарын тұжырымдауға, типтік сипаттамаларды бағалауға мүмкіндік береді. Құрылымды зерттеу кезінде жүйенің бөліктері мен сыртқы ортамен байланысының өзара байланысы анықталады. Жүйенің бөліктерін әртүрлі сипаттамаларға сәйкес бөлуге болады, бұл көптеген құрылымдарды қарастыруға әкеледі: уақыт, кеңістік, аралас. Жүйенің даму салдарын дұрыс бағалау үшін оның орындылығы маңызды.

Статистикалық тәжірибеде адамдардың көңіл көтеруімен айналысатын қызмет саласын бөлу критерийі жоқ. Бұл жағдай, ең алдымен, бастапқы қызмет түрлерінің жеткіліксіз жіктелуімен байланысты. Сондай-ақ, ойын-сауық жағдайларын жасауға және ұйымдастыруға арналған кәсіпорындардың өте алуан түрін атап өткен жөн. Экономика салаларын дәстүрлі жіктеуде тиісті өндірістер көптеген салаларға бөлініп, кейбір жағдайларда олардың негізгі емес, көмекші немесе жанама қызметін құрайды.

Ұзақ уақыт бойы адамдардың рухани қажеттіліктерін зерттеуге және қанағаттандыруға жеткіліксіз көңіл бөлінді. Сондықтан ойын-сауық процесін қамтамасыз ететін экономика, ұйымдастыру және кәсіпорындарды басқару мәселелерінің дамымауы анимация индустриясының салыстырмалы «жастығымен» байланысты. Мұндай кәсіпорынның құрамдас бөліктерінің технологиялық бірлігі, оның инфрақұрылымы туралы мәселелер шешілмеген күйінде қалып отыр. Анимация индустриясының кәсіпорнына тән

ұйымдастырушылық және экономикалық белгілердің жиынтығын құру қиын.

Әр түрлі елдердегі анимациялық индустрияны дамыту тәжірибесі оның тәуелсіз бірліктерінің негізгі құрамын ұсынуға мүмкіндік береді. Анимация индустриясының негізгі қызметі адамның ойын-сауыққа деген қажеттіліктерін қанағаттандырумен байланысты кәсіпорындар (ұйымдар, мекемелер) жатады. Мұндай бірліктер-бұл белгілі ойын-сауық сипаты бар кәсіпорындар - цирктер, хайуанаттар парктері, аттракциондар, ойынханалар, демалыс саябақтары, жылжымалы қалашықтар және т. б. Стационарлық және жылжымалы театрларды, кинотеатрларды, изостудияларды, концерттік ұйымдар мен ұжымдарды (филармониялар, оркестрлер, ансамбльдер, мюзик-холлдар, радиохабар мен теледидардың көркемдік және музыкалық ұжымдары және т.б.) қоса алғанда, түрлі ойын-сауық кәсіпорындары ойын-сауық процестерін қамтамасыз етеді. Ойын-сауық дене шынықтыру сабақтарына (жасанды су бассейндерінде және мұз айдындарында, спорт залдарында және клубтарда, манеждерде және т.б.), сондай-ақ спорттық-ойын-сауық кәсіпорындарына баруға тән. Мәдени құндылықтармен танысу (кітапханаларда, мұражайларда, көрмелерде, барлық клуб мекемелерінде және т.б.) ойын-сауықпен бірге жүреді.

Әлемдік тәжірибеде қызмет көрсету және халықты ойын-сауықпен қамтамасыз ету саласына туристік кәсіпорындар, соның ішінде орналастыру орындары жатады. Бірқатар кәсіпорындар, ұйымдар, мекемелер өздерінің негізгі емес қызметі түрінде ойын-сауықты қамтамасыз етеді. Қонақ үйлерден басқа, оларға мемлекеттік демалыс орындары мен тарихи көрнекті орындар кіреді. Тиісті жабдықтар шығаратын салалар да анимация индустриясының құрамына кіруі керек.

Анимация индустриясы айтарлықтай материалдық, қаржылық және еңбек ресурстарын тарта отырып, экономикалық жүйенің тәуелсіз, салыстырмалы түрде оқшауланған буыны ретінде әрекет етеді. Осыған байланысты анимациялық ойын-сауық индустриясының кәсіпорындары белгілі бір технологиялармен, басқару жүйелерімен, қызмет нәтижелерімен, қызметкерлердің жұмысын ұйымдастырумен сипатталады.

Туристерді анимация индустриясының нақты нәтижелерінің тұтынушысы ретінде зерттеу өте маңызды. Кең мағынада, туристтің қуанышты эмоциялары туристік сапардың кез-келген сәтімен байланысты болуы мүмкін (мысалы, демалыс орнына бару, орналасқан жерін өзгерту фактісі, демалыстың өзі). Тиісті эмоцияларды мақсатты түрде тудыратын арнайы іс-шаралар да жүзеге асырылады. Белгілі бір адамға қатысты «турист» ұғымы уақытша, өтпелі болып табылатындығына сүйену керек. Анимация индустриясының өнімдерін тұтыну заңдылықтары адамның бұрынғы өмір салтымен салыстырғанда зерттелуі керек.

Анимациялық процестің негізгі сипаттамаларына мыналар жатады: - адамның ойын-сауық түрін өз еркімен таңдауы;

- ойын-сауық түрлерінің тізімі;

- жеке тұлғаның ойын-сауықты тұтынуға алдын ала дайындығы;

- ойын-сауықты жиі өзгерту;

- ойын-сауықты басқа қызмет түрлерімен біріктіру (мысалы, демалыс және ойын-сауық, спорт және көңіл-көтеру, білім беру және т.б.);

- адамның өмірлік цикліне арналған ойын-сауықты тұтыну жиілігі (жылдық, апталық, күнделікті).

Жаппай анимация мен жеке тапсырыстың анимациясын ажыратқан жөн. Анимация мақсатты түрде ұйымдастырылуы немесе өздігінен пайда болуы мүмкін. Анимациялық бағдарламалардың ұсынылатын ауқымына қатысты оның прогрессивтілігін талдау керек. Анимациялық бағдарламалар тізімін құрудан бастап әртүрлі анимациялық бағдарламалардың маңыздылығын салыстыруға көшу керек, содан кейін жеке анимациялық бағдарламаларды олардың тұлғалық дамуға қосқан үлесіне қарай бағалау керек.

Тұлғалық қасиеттерді қалыптастырудағы ойын-сауық орнының маңыздылығына сүйене отырып, анимация саласының даму заңдылықтары мен тенденцияларын зерттеу қажет. Анимация саласының дұрысты үлгілерін құру тиісті процестерді тиімдірек басқаруға және әлеуметтік саясаттың тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Анимацияға байланысты тұтыну теориясының дамуы кейінгі зерттеулерді неғұрлым сәйкес бағытқа бағыттайды.

Бірқатар елдердегі анимация индустриясы өте қысқа мерзімде табысты инвестициялық салаға айналды. Кәсіпорындардың дамыған бәсекелестік желісі адамға ойын-сауықтың нақты түрі мен әдісін кең ерікті таңдауды қамтамасыз етеді. Дегенмен, анимацияны коммерцияландыру ойын-сауық құрылымын берілген бағытта өзгерту мүмкіндігін арттырады. Бұл ретте анимация саласын адам қажеттіліктеріне бейімдеу, тұтынуды «жұмсақ» басқару және жоғарыда аталған анимациялық кешенді ұсыну нәтижесінде адамдардың санасын өзіншіл манипуляциялау арасындағы айырмашылықты көру маңызды. Анимация саласын құқықтық және экономикалық реттеу ерекше көзқарасты қажет етеді.

Қазіргі өмір үнемі шапшаңдық, стрессермен, адамдардың эмоционалды тұрақсыздығымен сипатталады. Жүйке жүйесінің аурулары, физикалық белсенділік қаупі артады. Адамның жүйке жүйесін емдеу, басқа да ойын-сауық іс-шараларымен қатар, артық энергиядан шығаруда анимацияның алар орны ерекше, сондықтан анимация индустриясы дамуы қажет.

Адамның жалғыз өзі немесе компанияда көңіл көтеретініне қарамастан, анимация жеке игілік ретінде әрекет етеді. Сонымен қатар, бүгінде адам анимацияның едәуір бөлігін үйде де алады. Осыған байланысты анимациялық индустрияның мақсатты дамуы адамдардың бөлінуінің теріс салдарын еңсеру және өтеу үшін «бағдарламаланған» болуы керек.

Анимациялық индустрияның адам сеніміне әсер ету механизмі туралы заманауи идеяларды қалыптастыру қажет. Тиісті проблемаларды зерттеудің жеткіліксіз деңгейі бірқатар қиындықтарға, ең алдымен әсер етуші факторлардың әртүрлілігіне және олардың уақыт өте келе өзгеруіне, адамның рухани әлемімен байланысына тәуелді. Анимацияның әлеуметтік және материалдық ортадағы конъюнктивті өзгерістерге әсер ету салдарын зерттеудің әдістемелік тәсілдерінің белгілі бір тарлығы да әсер етеді. Анимация индустриясының тиімділігін анықтайтын факторларды анықтау және бағалау қажет.

Анимация индустриясының қызметіне сұраныс, кәсіпорындардың ауқымы мен жұмыс істеу ерекшеліктері бос уақыттың болуы мен формаларына байланысты. Адамның белгілі бір ойын-сауықты таңдауына көптеген факторлар әсер етеді. Оларға халықтың уақытының жалпы бюджетіндегі бос уақыт үлесінің артуы, адамның әлеуметтік-топтық, демографиялық, мінез-құлық сипаттамалары, оның өмір салты, ойын-сауық индустриясының даму деңгейі жатады. Анимациялық ортаны қалыптастырудың маңызды факторы-халықтың табысы. Анимация индустриясының дамуына әсер ететін факторларды өлшеу және бағалау қажет.

Анимация индустриясының дамуын басқару толық ақпарат негізінде құрылуы керек. Сондықтан ойын-сауық индустриясын зерттеу және әдістемелік құралдарды әзірлеу маңызды. Анимациялық қызметтің тиісті нысандарын да, оның инфрақұрылымын да қалыптастыру және енгізу саласындағы отандық әлеуметтік саясат басқа елдердің тәжірибесімен байыта отырып, ұлттық дәстүрлер мен мәдениетті ескеруі, шетелдік үлгілермен бәсекеге түсе білуі және оларға қатысты тартымды балама ұсынуы керек. Мұның бәрі анимацияны әр түрлі қызмет түрлерінің кәсіпорындары мен мекемелерін біріктіретін құрылымдық, мазмұнды, ұйымдастырушылық және технологиялық сипаттағы әртүрлі қызметтер кешені ретінде ұсынуға мүмкіндік береді.

Ойын - сауық индустриясы-ойын-сауық үрдісінде тұтыну үшін қажетті және ойын-сауық процесінің өзі үшін жеткілікті қызметтер мен тауарларды ұсынатын кәсіпорындар мен кәсіпкерлер жүйесі. Ойын - сауықтың заманауи әдістері мен формаларының кең спектрі функционалды бағыттылығымен ерекшеленетін ұйымдардың алуан түрлілігін анықтайды-ойын-сауық қызметтерін ұсынатын компаниялардан басқа, кейбір кәсіпорындар ойын-сауық қажеттіліктерін қанағаттандырады, ойын-сауық тауарларын шығарады, мысалы, ашық ауада және кәсіби емес спорт тауарлары, әуесқой ойын-сауық тауарлары және т. б.

Ойын - сауық қызметтерінің нарығы - өндірушілер мен тұтынушылар арасында ойын - сауық өнімін сатып алу-сату бойынша туындайтын қатынастарды іске асыру тетігі (бұл жағдайда-ойын-сауық индустриясының кәсіпорындары өндіретін қызметтер немесе қызметтер кешені).

Ойын - сауық қызметі-бұл процесстегі және ойын-сауық мақсаттарындағы қажеттіліктерді қанағаттандыруға бағытталған қызмет көрсету саласындағы мақсатты іс-шаралар жиынтығы.

Ойын - сауық қызметтері нарығының инфрақұрылымы-ойын-сауық қызметтерін ұсыну бойынша белгілі бір функцияларды орындайтын және оның жұмыс істеуіне жағдай жасайтын кәсіпорындардың, жүйелер мен технологиялардың жиынтығы.

Ойын-сауық индустриясына жататын кәсіпорындар топтары:

Қызметі ойын-сауық қажеттіліктерін қанағаттандыруға толығымен бағытталған кәсіпорындар.

Қызметі мәдени-ағартушылық, білім беру, спорттық немесе басқа да бағыттармен қатар ойын-сауық қажеттіліктерін қанағаттандыруға ішінара бағытталған кәсіпорындар.

Көмекші немесе қосалқы қызмет түріндегі ойын-сауықты қамтамасыз ететін кәсіпорындар.

Ойын-сауық секторының кәсіпорындарын қамтамасыз ету үшін тиісті жабдықтар мен инвентарларды шығаратын өнеркәсіптік кәсіпорындар.

Жұмыста ойын-сауық объектілерінің қызметінің ерекшеліктерін олардың мамандануы, профилі, орналасқан жері және келуге қолжетімділігі бойынша анықтау ұсынылады.

Көптеген елдерде кәсіпкерліктің табысты дамуы халықтың табысының артуына, жалақының сатып алу қабілетінің артуына және қоғамдағы тұтынушылық өмір салтының артуына әкелді, бұл ақшаны тек қажетті тауарларға ғана емес, сонымен қатар сәнді практикалық емес тауарларға жұмсауды білдіреді. сатып алулар және, атап айтқанда, ойын-сауық туралы. Демалыс пен ойын-сауықтың сапасына қанағаттанушылық, олардың қолжетімділігі адам үшін оның әлеуметтік позициясының көрсеткіші, ал қоғам үшін – тұтастай алғанда ел экономикасының және оның ішінде оның әлеуметтік саласының дамуының көрсеткіштері.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Тақырып 3. Қонақ үй анимациясы

Дәрістің мақсаты:

Жоспар:

1. Қонақ үй кешеніндегі бағдарламалардың анимация мазмұнына әсер ететін факторлар

2. Қонақ үй анимациялық қызметтері мен бағдарламалары: түрлері

3. Қонақ үй анимациялық персоналының қызметтер сипаттамасы

Негізгі түсініктер: қонақ үй, анимация, мереке, курорт

1. Қонақ үй кешеніндегі анимациялық бағдарламаның мазмұнына әсер ететін факторлар.

Анимация-бұл демалу кезінде жағымды көңіл-күйді қалыптастыру. Қонақ үй кешендері-бұл демалыстың қолайсыз атрибуты, ал анимация-бұл интерьерлердің әсемдігімен, инфрақұрылымымен тең курорттар арасындағы бәсекелестіктен туындаған Туризмдегі құбылыс, қызмет көрсету . Анимациялық бағдарламаларға спорттық ойындар мен жарыстар, би кештері, карнавалдар, ойындар, рухани қызығушылық саласына кіретін іс-шаралар кіреді. Курорттық қонақ үйлерде жеке және ұжымдық анимациялық ойын-

сауық және демалыс бағдарламалары және олардың орындалуы. Туристік-қонақ үй кешені-бұл заңда белгіленген тәртіппен мүлікті пайдаланудан, жұмыстарды орындаудан және кешенді туристік қызмет көрсетуден жүйелі түрде пайда алуға бағытталған қызметті жүзеге асыратын қызмет көрсету саласындағы кәсіпорын тәртібі.

Анимациялық бағдарлама бірінші кезекте, біріктіруші фактор. Дұрыс салынған бағдарлама сауатты ұйымдастыру және жүргізу (немесе ойын-сауық) ғана емес оң көзқарас және көңілді атмосфераны қалыптастырумен бірге жүреді, мереке, сонымен қатар әркімге жай ғана сезінуге мүмкіндік бермейді қонақ немесе қарапайым бақылаушы жиналған компанияның бөлігі. Тіпті ұялшақ немесе мұнды адам жалпы атмосфераға еріксіз тартылады көтеріңкі көңіл күй сыйлайды. Анимацияны ұйымдастырушылардың бағдарламаларының басты мақсаты -бұл жалпы позитивті көзқарас, адамдар үшін шынайы қуаныш олар оған риза болуы керек. Анимациялық бағдарламалар бос уақытты ұйымдастыруға бағытталған, олар көрерменді қызықтырып, қабылдауы керек. Тәжірибе көрсетуінше, кейбір анимациялық бағдарлама адамдарға оң эмоциялар тудыруы мүмкін, ал басқалары-керісінше. Процесс ұсынылған анимациялық бағдарламаларды қабылдау көптеген адамдарға байланысты факторлар, көрермендердің немесе қатысушылардың өзі, сонымен қатар орындаушылар,аниматорлар:

- қатысушылардың немесе көрермендердің жасынан;
- жеке көрерменнің жынысы мен Көрермендер тобының құрамы белгісінен;
- этникалық керек-жарақтары;
- діни конфессияға жататындығынан;
- анимация жүргізілетін тілді түсіну деңгейінен;
- бағдарлама немесе пантомима әдістері;
- жеке адамның немесе топтың білімі мен ақыл-ой деңгейінен жеке тұлғалар;
- ұлттық, топтық және жеке менталитеттен;
- анимациялық іс-шараны өткізу орны мен уақыты;
- осы бағдарламаны іске асыру сәтіндегі көңіл-күй;
- аниматордың кәсіби және спорттық дайындық деңгейінен;
- орындаушының жеке сүйкімділігі және оның қарым-қатынас қабілеті;
- көшбасшылыққа;
- орындаушының таланты мен әртістігі;
- элементтерді жеке және топтық орындау тәжірибесі анимациялық бағдарлама;
- бағдарлама элементтерінің мазмұны және атрибуттардың болуы;
- спорттық құрал-саймандар, жарқын костюмдер, әртістік реквизит, дыбыстық және жарықтық сүйемелдеу.

Анимациялық іс-шаралардың түрлері мен әртүрлі туристің қажеттіліктері мен мүмкіндіктерімен келісу.

Санаторий-сауықтыру түрі денсаулық жағдайына сәйкес келеді (қалпына келтіретін адамға үлкен физикалық кеңес берілмейтін жүктеме). Ол арнайы

демалыс түрлерімен сипатталады ойын түріндегі сауықтыру бағдарламалары, терренкурда серуендеу.

Табиғи-рекреациялық тип мыналарға сәйкес Туристің өзі таңдаған жер-таулар, жазықтар. Бұл түрі келесі демалыс түрлеріне тән: пикник демалу элементтері бар табиғат, үй және экзотикалық жануарлар және жабайы жануарларды бақылау, зоотерапия және т. б.

Спорттық-ойын-сауық түрі хоббиге сәйкес келеді: Спорттық сабақтар және спорттық жарыстарды, спорттық би.

Мәдени даму түрі -танымның қалауына сәйкес келеді өнер туындылары арқылы қоршаған әлемді қолдану арқылы. Бұл тарихи, мәдени және мұражай туризмі-өнер туындыларына үндеу, тарихи ескерткіштермен танысу, халықаралық кинофестивальдер, театр және ойын-сауық іс-шаралары және т. б жерлерге бару. Кинотуризм – сүйікті фильмдер түсірілген жерлерге саяхат, анимация қалалық ескерткіштер мен мүсіндер.

Ойын-сауық түрі үшін күнделікті заттардан алаңдауға деген ұмтылыстардан айырылу. Бұл карнавалдар сияқты оқиғалар, фестивальдер, шоулар.

Анимация демалушының жағдайына жетуге көмектеседі сергектік және рекреациялық әсер. Адам бұл түрді өзі таңдайды оның қалауына, денсаулығына және мүмкіндіктеріне байланысты. Курорттық қонақ үй қазіргі таңда қажетті қызметтерді ала алатын орынға айналды. Бүгінгі таңда ірі қонақ үй кешендерін салу кезінде үй-жайларды жоспарлау кезінде керемет қойылымдар үшін жеке залдарға арналған алаңдарға салынып жатыр. Алайда, көптеген қонақ үйлер үшін мұндай сән-салтанат бұл курорттық демалыстың маусымдылығына байланысты пайдалы емес. Сондықтан мақсаттар үшін қаражат пен ғимараттың аумағын үнемдеу мақсатында көп мақсатты құрылысты (эмбебап)залдарды сала бастады, кез келген іс-шараларды өткізе алатындай.

Курорттарда туристер мен демалушыларға ұйымдастырылған спорттық ойын – сауық және сауықтыру шаралары-аэробика, таңғы гимнастика, жағажайда гимнастика, спорттық ойындар, топтық ойындар,би, жарыстар, сондай-ақ фитнес, монша-сауна, бассейн, солярий.

Анимациялық қызмет көрсетудің мысалы-кейбіреулер шетелдік қонақ үйлер. Тунистің курорттық кешендерінің аумағында сіз бір күнге келетін керуен базарларды көре аласыз және олар Шығыс фольклорлық шоуын көрсетеді. Шри-Ланкада әр жексенбі күні «Шығыс биі» фестивалі өтеді. Барлық тілек білдірушілер шығыс би өнеріне қысқа мерзімді оқытудан өтеді. АҚШ-ТА көрнекті орындары бар танымал мобильді анимациялық кешендер және мерекелік ертеңгіліктер өтеді. Италияда аниматорлар тобы театрландырылған қойылымдар ұйымдастырады : Римде-колизейдегі гладиаторлық шайқастар, алау крест жорықтары, пантеондағы барлық құдайлар ғибадатханасындағы рыцарьлар сайысы, Қайта өрлеу дәуірінің шарлары. Чехия мен Венгрияда шоу-бағдарламалар әзірленді «Елеспен кездесу» - театрландырылған қойылымдар, онда аниматорлар туристерді ойнатадыжәне оларды таңғажайып саяхатқа шақырады.

Әр түрлі елдердің дәстүрлерінен қазіргі заманға дейін әртүрлі мәдени

және ойын-сауық бағдарламалары бар. Олардың кейбіреулері біздің курорттарымыздан алынуы мүмкін.

Қонақ үй қызметінде ойын-сауықтың белсенді түрлерімен қатар әр түрлі жастағы және мәдениеттегі адамдар үшін қолайлы релаксация шараларының кешені кеңінен ұсынылуы мүмкін. Бұған массаж, ароматерапия, йога және т.б кіреді.

Демалушылардың кешкі бос уақыты-ерекше тақырып. Күннің осы уақытындағы ең танымал және сүйікті оқиға-дискотекалар.

Дискотеканың ерекшелігі-арнайы жасалған мерекелік атмосфера. Бұған жасанды басқарылатын жарық-дыбыстық ортаны қолдану арқылы қол жеткізіледі. Мұндай ортаны құру үшін әр түрлі дыбыстық және дыбыстық күшейткіш жабдықтар қолданылады.

Көп арналы дыбыс шығаратын жүйе кез-келген траектория бойынша дискотека бөлмесінде дыбыстың таралуын қамтамасыз етеді. Интерьерді жарықтандыру кезінде бірнеше мақсат қойылады: дискотека аймақтарының үй-жайларының бірлігін және биге арналған кеңістікті, сахнаны, демалыс аймағын атап өту. Әдетте жабық жергілікті жарықтандыру және би кеңістігін жарықтандыру қолданылады.

Жарық ағындарының әр түрлі таралуының көмегімен кеш ұйымдастырушылары музыкалық шығармалардың қатысушыларға үлкен әсерін тигізеді. Жарық динамикасы музыканың ырғағын баса көрсетеді. Би алаңында жарық диодтарының көмегімен түрлі-түсті дақтардың Жарық өрістері пайда болады. Дискотекаға арналған Музыка тақырыптық принцип бойынша таңдалады. Дискотеканың дыбыстық бағдарламасына музыкалық шығармалар мен олардың фрагменттері, табиғи шулар, арнайы дыбыстық әсерлер, жүргізуші мәтіні кіреді. Би өзінің эстетикалық және рекреациялық маңыздылығымен қатар, тағы бір маңызды рөл атқарады. Олар пластиканы, икемділікті, сымбаттылықты дамытады. Би өзіне сенімділік береді, денеңізді басқаруды үйретеді. Дискотекада адамдардың тұлғааралық қарым-қатынасқа деген ұмтылысы толығымен жүзеге асырылады. Би алғашқы танысу процедурасын жеңілдетуге және жеңілдетуге көмектеседі. Дискотека адамның эмоционалды байланыстарын көрсетудің бай мүмкіндіктерін ұсынады, еркін мінез-құлық. Дискотекада адамның эмоционалды жағдайы өзгереді. Би сезімге, эмоцияларға әсер етеді, тыныштандырады немесе босаңсытады, қуаныш тудырады, көңіл-күйді өзгертеді.

Мейрамхана ойын-сауықты ұйымдастырудың үлкен мүмкіндіктеріне ие, ол тек тәуелсіз кәсіпорын ғана емес, сонымен қатар қонақ үй кешенінің бөлігі бола алады. Мейрамханалардың ең танымал музыкалық және ойын-сауық бағдарламалары-эстрадалық шоу, музыкалық зал, концерт, шолу, тақырыптық кеш, орындаушылармен кездесулер, сән көрсетілімдері және т. б. Эстрадалық шоу-бұл репертуарында әр түрлі сахна өнерінің комедиялық басым түрлерімен үйлесетін жеңіл жанрдағы театр. Эстрадалық бағдарлама тақырыптық немесе басқа блоктарға біріктіруге болатын жеке нөмірлерден тұрады. Барлық эстрадалық шоуларға ортақ-балеттің болуы. Ойын-сауық сипатындағы эстрадалық би. Эстрадалық билерде темперамент, ырғақ, қарқын және уақыт

жылдамдығы пайда болады.

Мюзик-холл ағылшын таверналарында пайда болды, онда «негізінен қысқа, буффонадқа толы интермедиялар қойылды, әндер, билер, акробатикалық нөмірлер орындалды». Ең гүлденген таверналар біртіндеп үлкен балет тобы бар музыкалық залдарға айналды. Концерт әр түрлі жанрдағы тәуелсіз нөмірлерден тұрады. Олардың дәйектілігі көрермендердің қызығушылығын арттыру үшін контраст, әртүрлілік ережесімен анықталады. Бұл қағида эстрада әртісінің шеберлігін жақсы көрсетеді.

Шолу жеке нөмірлерді сюжетпен байланыстырады, эстрадалық қойылымды спектакльге айналдырады. Шолу-бұл барлық сандар жалпы идеяның көрінісі ретінде қызмет ететін форма. Егер сөз бен би, музыка мен цирк органикалық түрде біріктірілсе, спектакль үлкен экспрессивті күшке жетеді. Нөмір оқшауланған құбылыс ретінде емес, жалпы құрамдағы эпизод ретінде қабылданады.

Тақырыптық кеш визуалды серияларды белсенді қолдана отырып, белгілі бір тақырыпқа негізделген. Сондықтан балет тобының бишілері вокалистерге жиі қосылады, ал вокалды және вокалды-аспаптық ансамбльдер өз қойылымдарында пластика мен сахналық қозғалысты қолданады. Техникалық құралдар тартылады: жарықпен безендіру, пиротехникалық әсерлер, проекциялық жүйелер, телеэкран, «жүгіруші оттар» және т. б.

Музыкалық бағдарлама-оркестрлердің, ансамбльдердің және жеке музыкант-орындаушылардың өнер көрсетуі.

Шоу-қойылымдар-жарқын, қысқа қойылымдар.

Қазіргі мейрамханадағы іс-шаралар келесі критерийлер бойынша жіктеледі: мақсаты бойынша: балалар үшін, ересектер үшін, қонақтардың аралас контингенті үшін; оқиғалар бағыты бойынша: туған күндер, мерейтойлар, корпоративтік кештер, үйлену тойлары, Ұлттық мерекелер, күнтізбелік мерекелер, шарлар, дегустациялар және т. б.; жанрлық мазмұны бойынша: бармен-шоу, отты шоу, жарық шоуы, Стрип-шоу, сабын көпіршігі шоуы, клоунада, өсу қуыршақтары, дене өнері, бет бояуы.

Бұл жіктеу тамақтану мекемелерінің қызметіндегі қазіргі тенденцияларға сәйкес келеді.

Мейрамханалар мен кафелердегі ең танымал анимациялық бағдарламалар: балалар бағдарламалары, мультфильм кейіпкерлері бар түскі ас, лазерлік және отты шоулар, эстрадалық шоулар, бармен шоулары, дене өнері, бет бояуы. Сондай-ақ музыкалық бағдарламалар, Сұлулық конкурстары, сән көрсетілімдері, романс кештері (бардтар, гитаралар) және караоке сұранысқа ие; отбасылық атаулы күндер мен корпоративтік кештер атап өтіледі. «Крушовице Мушкетер», «Октоберфест», «Әулие Патрик күні» және т. б.сыра фестивальдері, олимпиадалар мен чемпионаттардан матчтар трансляциясы бар спорттық кештер белгілі.

Мейрамханаға келушілердің ерекше санаты-балалар. Бұл өздерін дұрыс ұстауға, тамақтануға және сөйлесуге үйрету керек қонақтар. Балалар анимациясы баланың психикасын білуді, онымен байланыс орнатуды талап етеді. Балалар анимациясы үшін әр баланың жеңімпаз болғысы келетінін, ең

жоғары нәтиже көрсеткісі келетінін ескеру өте маңызды. Сондықтан ережелерді бұзбау және сонымен бірге кейде балалармен «поддавки» ойнай білу маңызды.

Балалы отбасын қабылдауға дайын мейрамханалар мен кафелерде балалар мен ересектерге арналған мәзір, сусындар ұсынылады. Мекеме қызметкерлері немесе шақырылған суретшілер отбасылық демалысты жағымды және ұмытылмас етуге тырысады.

Мейрамханаларда ересектерге арналған анимациялық іс-шаралар негізінен кешке өткізіледі. Мейрамханада қызмет көрсету кезінде анимациялық бағдарламаның негізі-бұл іс-шараларды таңдау еркіндігі, әртүрлі әдістерді (бейнелеу, символдық, метафоралық, стильдеу) және өнердің барлық түрлерін (кескіндеме, музыка, әдебиет) қолдана отырып театрландыру. Бұл жағдайда оқиғаның барысы сценариймен анықталады.

Мұндай іс-шараларды ұйымдастырудың дәстүрлі формаларына мыналар жатады: карнавал (көше шеруі, шеру, маскарад түріндегі халықтық мерекені сахналық өңдеу), раут (билерді қамтымайтын адамдар жиналысы), банкет (мол емделуге негізделген адамдардың жаппай жиналысы), жұмбақ (діни мазмұндағы пьесаның театрландырылған қойылымы), раус (көрсеткіштерді презентациялар, мәдени-демалыс бағдарламалары алдында шақыру шарасы), рәсім (қатаң түрде өткізілетін діни (мемлекеттік) акт), шоу-қойылым, жаппай көрініс.

Мейрамханадағы ойын-сауық бағдарламасы мыналарды ескереді: кештің негізгі контингентінің жас ерекшеліктері, жанры (драма, клоунада, мюзикл және т.б.), көңіл-күйді қалыптастыратын және оның мәнін ашатын шоуның атауы; элементтері, фрагменттері, даму барысындағы оқиғалары, кейіпкерлері, олардың қарым-қатынасы мен қозғалысының тізімі көрсетілген сценарий жоспары. Міндетті түрде байланыс, басы және соңы болуы керек, ал тиімдісі жабдықтың жұмысы, жарықпен және дыбыспен үйлестірілуі керек.

Жыл бойы өткізілетін анимациялық бағдарламалар мазмұны, қойылымы, костюмдері әр түрлі болуы керек және барлық қонақтар үшін қызықты болуы керек. Шоу-бағдарламалардың әрқайсысы жарқын, көңілді, есте қаларлық, өзіндік ерекшелігімен болуы керек.

Мекеме қонақтарының талғамы мен қалауы әртүрлі. Бұл жасқа, музыкалық талғамға байланысты. Мейрамхана оркестрінің репертуары көбінесе клиенттің еркіне байланысты. Бірақ мейрамханалардың репертуарында дәстүрлер мен стандарттар бар. Мысалы, этникалық мейрамхана атауында айтылған ұлт өкілдерінің көп бөлігін тартады. Тиісінше, кештің музыкалық сүйемелдеуі мейрамхана ұсынатын келушіге арналған.

Музыка-бұл психологиялық құрал болып табылады. Оркестрдің репертуары танымал, классикалық, джаз, фольклорлық музыка, рок-музыка, шансон және т. б. шығармалардан тұруы мүмкін.

Мейрамханада кештің музыкалық безендірілуінен басқа, қонақ үй кешендерінің анимациялық командалары әр түрлі шоуларды ұсынады: аспаздық және аспаздық өнер, бармендер, сабын көпіршіктері, цирк өнері – эквилибра, акробатика, би шоулары және т.б. анимациялық бағдарламалардан басқа, мейрамхана қонақтарының демалысын жандандыру үшін бүгінде кәсіби

макияж суретшілері баланың бетін бояу, оны жануарға немесе ертегі кейіпкеріне айналдыру сияқты бағыттар қолданылады.

Пайдаланылған бояу теріге қауіпсіз және су мен сабынмен оңай жуылады. Боди-арт – бұл кез келген аңыз немесе сүйікті кейіпкерге түрлендіру. Кештер мен мерекелер әлемінде дене өнері көптеген іс-шаралармен бірге жүреді. Дене өнері-бұл адам фигурасының әртүрлі суреттерімен безендіру: , денедегі өрнектер адамдардың назарын аударады. Адам өзін мүлдем басқа және ерекше жағынан көреді. Дене өнерінің , тапсырыс берушінің эскиздері бойынша немесе еркін тақырыпта суреттер жасайды.

Мерекенің сәтті болуы оны өткізу сапасына ғана емес, сонымен қатар бөлменің дизайнына да байланысты. Бүгінгі таңда шарлар бөлменің дизайнында жиі қолданылады. Әр түрлі іс-шаралар үшін мерекенің бағытын дәл жеткізетін композициялар бар.

Сонымен, үйлену тойы үшін екі ғашықтың үйлесімін білдіретін жүрек түрінде шарлар пайдалану. Мерейтой үшін шарлар көбінесе күнді білдіретін сандар түрінде болады. Балалар мерекесі үшін көңілді жануарлар қолданылады. Безендіру кезінде залдың ерекшеліктері ғана емес, сонымен қатар іс-шараның тақырыбы, сонымен қатар тапсырыс берушінің қалауы мен тілектері де ескеріледі. Шарлармен безендіру мерекеге көңіл күй мен атмосфера беруге көмектеседі.

Қонақ үй мен мейрамханадағы анимациялық іс-шаралар кешені демалушының көңілін аулауға, стрессті жеңілдетуге және қонаққа жағымды әсер қалдыруға бағытталған.

2. Қонақ үй анимациялық қызметтері мен бағдарламалары: типтері мен түрлері

Кешенде адамға демалу кезінде анимациялық әсер белгілі бір дәрежеде оның денсаулығын қалыптастыру, дамыту, сақтау және қалпына келтіру: соматикалық, физикалық, психикалық, адамгершілік мәселесін шешеді.

Бұл денсаулық компоненттері туристік анимация бағыттары мен бағдарламаларының тиісті шартты типологиясын анықтайды:

Спорттық, спорттық – сауықтыру бағдарламалары; спорттық-ойын-сауық бағдарламалары;

Ойын-сауық, бағдарламалары;

Танымдық; спорттық-танымдық; мәдени-танымдық, экскурсиялық, оқыту, әуесқойлық және шығармашылық-еңбек бағдарламалары; осы бағыттардың әрқайсысы үшін анимациялық қызметтің тән формаларын бөліп көрсетуге болады;

Біртекті бағдарламалардан біріктірілген кешенді бағдарламалар.

Спорттық анимацияның негізінде салауатты өмір салты жатыр. Денсаулықты сақтау және нығайту – бұл спорттық анимацияның негізгі функциялары ойын-сауыққа бағытталған іс-шаралар кешенінде спорттың барлық түрлеріне, жарыстарға ерекше көңіл бөлінеді. Бұл белгілі жағдайлар мен ережелермен таныс спорт ойындары; және қарым-қатынас процесінде жасалған мүлдем жаңа; демалушылардың бірі ұсынған, осы жағдайға

бейімделген.

Спорттық ойындар мен жарыстарға аниматорлар ойыншылар, жүргізушілер және төрешілер ретінде қатысады. Олардың міндеті-қызығушылықты арттыру және ойын барысын бақылау, жанжалды жағдайларды шешу.

Ойын барысында аниматор ережелерді нақты түсіндіреді, оның үздіксіздігін, қауіпсіздігін, ұйымдастырып басталуы мен аяқталуын міндетті түрде қорытындылап, жеңімпаздарды жариялайды.

Спорттық бағдарламалардың бәсекеге қабілеттілігінің динамикасы мен сипаты адамдарға еркін болуға, өздерінің қабілеттері мен таланттарын көрсетуге мүмкіндік береді. Сондай-ақ, командалық ойындар жақындастырады және біріктіреді.

Демек бәсекелестіктің қалыптасқан атмосферасы – бір жағынан, ұжымдастыру және өзара көмек.

Екіншісі демалыстың жандануына ықпал етеді, бұл анимациялық іс-әрекеттің басты міндеті.

Спорттық-сауықтыру анимация бағдарламасында танымал спорт түрлеріне негізделген дәстүрлі ойындар мен жарыстар қолданылады: футбол, көгалдағы хоккей, жағажай волейболы, мини-гольф, жағажай баскетболы, су добы, жүзу, теннис, пинг-понг және т. б.

Сондай-ақ, «көңілді старттар», «Әкем, анам, мен – спорттық отбасы», «күлкілі футбол», «Ертегі олимпиадасы», «Спротландия» және т. б. бірегей қағидалар мен сценарийлер бойынша спорттық-ойын-сауық жарыстары мен бағдарламалары өткізіледі.

Спорттық анимациялық бағдарламалар белгілі бір спорт түрін ұнататын және спорттық – туристік кешенге белгілі бір жаттығу жүйесіне сәйкес спортпен шұғылдануға келген туристерге арналған.

Спорттық-сауықтыру бағдарламалары спорт түрлерінен ерекшеленеді, өйткені олар туристерге, белсенді демалысты ұнататындарға арналған, олар үшін туристік кешен таза табиғат пен таза ауа жағдайында белсенді физикалық белсенділік арқылы күш пен денсаулықты қалпына келтірудің жалғыз орны және мүмкіндігі болып табылады.

Спорттық-ойын-сауық бағдарламалары кез-келген жастағы туристерге бағытталған. Олар туристерді тартымды, қызықты, көңілді конкурстар мен зиянсыз жарыстар арқылы белсенді қозғалысқа тартуға негізделген.

Спорттық-танымдық бағдарламалар туристерді белсенді демалыс процесінде рухани-адамгершілік құндылықтармен таныстыруға негізделген (серуендеу, жаяу экскурсиялар, оның барысында табиғатпен байланыс, қоршаған ортамен танысу).

Экскурсиялық бағдарламалар әр түрлі экскурсиялардан тұрады, ал оқу бағдарламалары туристерге әртүрлі (жүзу және басқа да спорттық іс-шаралар, колөнер) дағдыларын алуға көмектеседі.

Қонақжайлылық индустриясындағы мәдени-демалыс анимациясының негіздері:

Іс-шараларды ұйымдастырудың кешенді тәсілі; осы іс-шараларды таңдау

еркіндігі;

Театрализация: әр түрлі әдістерді қолдану (бейнелеу, символдық, метафоралық, стильдеу) және өнердің барлық түрлері (кескіндеме, музыка, әдебиет), оқиғаның барысы сценариймен анықталады;

Туристік кешеннің мәдени-танымдық анимациялық бағдарламалары туристерді ұлттың, елдің, жергілікті халықтың мәдени, тарихи және рухани құндылықтарымен таныстыру негізінде құрылады және мыналарды қамтиды: мұражайларға, театрларға, көркем галереяларға, саябақтарға, көрмелерге, ұлттық фольклорлық іс-шаралар, концерттер, поэзия кештері, белгілі мәдениет қайраткерлерімен кездесулер. Бұл бағдарламалардың кейбіреулері туристердің төлем қабілеттілігіне, олардың интеллектуалды даму деңгейіне байланысты.

Бұл бағдарламалардың кейбіреулері туристердің төлем қабілеттілігіне, олардың интеллектуалды даму деңгейіне байланысты.

Шытырман оқиғалы-ойын анимациялық бағдарламалары туристің қызықты, қызықты, ерекше (мысалы, рөлдік ойындар мен байқауларға қатысу, үңгірлерге бару, қарақшылар саяхаты, халық аңыздары мен аңыздарының кештері, түнгі жорық, тау шаңғысы курортында түнгі түсу, тақырыптық пикник). Бұл бағдарламалар демалушылардың жасына, жынысына, ұлтына, біліміне қарамастан сұранысқа ие.

Әуесқой (шығармашылық және еңбек) анимациялық бағдарламалар туристерді шығармашылыққа, бірлесіп құруға, жергілікті қолөнерді жасаудағы жарыстарға тартуға негізделген, бұл олардың жергілікті халықтың ұлттық ерекшеліктеріне қызығушылық тудырады. Мұндай бағдарламаға қатысқаннан кейін қонақ өзінің жергілікті ұлттық тілде сөйлесуді, ұлттық музыкалық аспаптармен, билермен, тағамдармен және т. б. танысқанын айтады. Бұл бағдарламалардың формалары әр түрлі болуы мүмкін: табиғи материалдардан жасалған қолөнер аукционы, әуесқой фотосуреттер байқауы, авторлық өлеңдер мен әндер фестивалі, вокалды және аспаптық орындаушылар концерті, балалар суретінің көрмесі, құм мүсін және т. б.

Ойын-сауық анимациялық бағдарламалары: мерекелік іс-шаралар, конкурстар, фестивальдар, карнавалдар, тақырыптық күндер, жәрмеңкелер, дискотекалар, би кештері, көркемөнерпаздар концерттері, шоулар және т. б.

Қонақ үйге арналған ойын-сауық бағдарламасын сәтті жасау үшін бірқатар критерийлерді анықтау керек, атап айтқанда:

-көрермендер үшін ерекше атмосфера мен сезім пайда болатын жанр (драма, клоунада, мюзикл және т. б.), ал сандар мен фрагменттер осы көрініс элементтерінің біртұтас көрінісі мен байланысты құрылымы қалыптасатындай етіп біріктірілуі керек;

-көңіл-күйді қалыптастыратын және оның мәнін ашатын осы шоудың атауы;

-элементтердің, фрагменттердің, олардың даму процесіндегі оқиғалардың, кейіпкерлердің, олардың қарым-қатынасы мен қозғалысының тізімін көрсететін сценарий жоспары; сюжет, шарықтау шегі және аяқталуы міндетті;

-сценарий, яғни сценарий жоспарының тармақтарын нақтылау, сондай-ақ оның әдеби, көркем және ақпараттық бөлігі бойынша жұмыс;

-режиссерлік жоспар-әдеби сценарийді іс-әрекет тіліне аудару, үздіксіз тиімді тізбекті құру және үйлестіру, техникамен, жарықпен және дыбыспен жұмыс істеу.

Сонымен қатар, бұл акцияның қай жерде ойнайтыны (жазғы алаңда, барда, бассейннің жанында), қарқыны, ырғағы, әсерлі сәттер мен дайындық кезеңін анықтау маңызды.

«Қызығушылықтар бойынша қарым – қатынас» сияқты анимациялық бағдарламалар іс жүзінде аталған бағдарламалардың комбинациясы болып табылады, бірақ мұнда мүдделерге, тілектерге, темпераменттерге, ұлттарға және т.б. сәйкес қарым-қатынас жасауға мүмкіндік беретін тыныш, кедергісіз, жайлы ортаға көп көңіл бөлу керек. Осы бағдарламаларды әзірлеу кезінде, атап айтқанда, келесі мақсаттар қойылады:

- өзін-өзі көрсету қажеттілігін қанағаттандыру;
- туристерді (қонақтарды, демалушыларды) өз дағдыларын дамытуға ынталандыру;
- ойын-сауық пен дағдыларды шығармашылық арнаға бағыттау;
- күнделікті қиындықтар мен стресстерден құтылу;
- кескінді өзгерту және кернеуді босаңсыту;
- мәдениет саласында қосымша білім алу.

Әр түрлі ұлттардың, жастардың қонақтарының қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін, әр түрлі өркендеу мен мүмкіндіктер (физикалық, зияткерлік және т.б.), анимациялық бағдарламалар маусым бойы өзгеруі керек. Анимациялық бағдарламалар тураниматорлардың кәсібилігі мен әмбебаптығына, олардың талантына байланысты.

3. Қонақ үй анимациялық қызметтерінің персоналына сипаттама

Демалушы үшін көңіл көтеру қажеттілігі дәмді және әртүрлі тағамдардан және жайлы және жайлы бөлмеден кейін үшінші орында. Сондықтан анимация қонақ үй құрылымындағы басты орындардың бірін алады және басқалармен тығыз байланысты және үлкен мәнге ие жеке қызмет болып табылады.

Туристік кешен қызметінің құрылымы мен кадрлық құрамы оның мөлшері мен түріне, техникалық анимациялық жүйелердің функционалды мақсаты мен номенклатурасына, географиялық орналасуына, анимация тұжырымдамасы мен бағдарламаларына және басқа факторларға байланысты.

Өз кезегінде, анимациялық басқарудың тиімді ұйымдық құрылымын қалыптастыру туристік кешеннің бас аниматорының маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Оның мөлшеріне байланысты анимациялық қызметтің әртүрлі (көп немесе аз тармақталған) ұйымдық құрылымдары мүмкін — бөлімдер. Қонақ үй кәсіпорнының анимациялық қызметінің ең көп таралған құрылымы суретте көрсетілген.3.1

Демалушылармен үнемі байланыста болатын анимациялық қызметтің міндеті, оның нәтижелері демалыс туралы жалпы пікірге айтарлықтай әсер етеді. Дәл осы байланыстың арқасында қонақ үйде тұрақты клиенттердің

белгілі бір пайызы болуы мүмкін. Бұл пайызды арттыруға тырысатын қонақ үйлер, негізінен отбасылық қонақ үйлер, жыл сайын анимациялық топтың құрамын өзгертпеуге тырысады, оның жұмысын жақсартады.

Сурет 3.1-қонақ үйкәсіпорының анимациялық қызметінің құрылымы

Демалушылармен тікелей жұмыс істеуден басқа, анимациялық команда туристік кешеннің жарнамалық қызметіне қатыса алады: роликтерге түсіп, буклеттер жасай алады. Кейде анимация қызметіне ақпараттық топтар – туристік фирмалар өкілдері үшін қонақ үйге экскурсия жүргізу тапсырылады.

Қызмет көрсетудің жоғары стандартын сақтау үшін қонақ үй өз жұмысынан ләззат алатын білімді, талантты, адал және тәртіпті аниматорларды қажет етеді. Аниматорлар демалушылардың көңіл-күйін орнатады, олар қонақтармен көп байланысады, қонақтармен болған іс-шараларда шешуші рөл атқарады, ойын-сауық бағдарламаларының жетекшісі болып табылады, ләззат, қуаныш, достық және қонақтардың белсенділігі үшін жауап береді.

Барлық қонақ үйлердегі аниматорларға қойылатын жалпы талаптар:

- отбасылық атмосфераны, қуаныш пен достық атмосферасын құра білу; достық пен күлімсіреу;
- қабілеті коммуникацияның кез-келген қонағы білу; барлық тәсілі бос;
- ағылшын және неміс тілдерін жақсы білу;
- жақсы білім, адалдық, тәртіптілік, сенімділік, талант;
- командада жұмыс істеу қабілеті;
- жұмысты өзгерту кезінде әртүрлі қонақ үйлердің әртүрлі анимациялық тұжырымдамаларына қабілеттілік;
- жұмыс рахат әкелуі керек;
- 30 жастан кіші (бойдақ немесе тұрмысқа шықпаған);
- алкоголизммен және есірткіні қолданумен ауырмайтын;
- психикалық және физикалық денсаулық, созылмалы аурулардың болмауы, күн аллергиясының болмауы.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт

Тақырып 4. Анимациялық қызметті ұйымдастырудың ерекшеліктері

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Анимациялық бағдарламаларды ұйымдастырудағы және іске асырудағы аниматорлардың рөлі
2. Аниматорларға қойылатын біліктілік талаптары
3. Әр түрлі жастағы топтармен жұмыс формалары
4. Демалушылардың ұлттық ерекшеліктері, анимациялық бағдарламаларды әзірлеу кезінде оларды есепке алу
5. Демалушылардың демалысты өткізуге қатысты жіктелуі

Негізгі түсініктер: мәдени-демалыс қызметті өткізу, бағдарламаларды құру, технология, инфрақұрылым.

1. Анимациялық бағдарламаларды ұйымдастырудағы және іске асырудағы аниматорлардың рөлі.

Туризм саласындағы кәсіби қызмет нарығының әлеуметтік-экономикалық жағдайларының өзгеруі анимация қызметінің оқшаулануына әкелді. Мәдени-демалыс шараларын ұйымдастырушыларға жаңа талаптар қойылады. Қазіргі заманғы туризм және қонақжайлылық кәсіпорындарының ешқайсысын туристердің белсенді қатысу элементтерінсіз елестету мүмкін емес, бұл туристік қызметтердің анимациясын білдіреді. Анимациялық белсенділік мәдени - демалыс инновацияларының эволюциясының нәтижесі болып табылады. Демалыс секторындағы анимациялық қызметтің мәні адамдарды, туристерді демалыстың белсенді түрлеріне тарту болып табылады. Бүгінгі таңда анимация туристік өнімнің құрамдас бөлігі болып табылады. Анимациялық бағдарламалар саласындағы әлеуметтік-мәдени қызмет және туризм маманы клиенттің ойын-сауық пен демалысты ұйымдастыруға деген саналы қажеттіліктерін қанағаттандырып қана қоймай, оларды көркем-бейнелі, спорттық-ойын-сауық, шығармашылық іс-әрекетке айналдырып, мәдени құндылықтар мен дәстүрлермен таныстыру қабілетіне ие болуы керек.

Анимациялық бағдарламалар саласындағы әлеуметтік-мәдени қызмет және туризм маманы клиенттің ойын-сауық пен бос уақытты ұйымдастыруға деген саналы қажеттіліктерін қанағаттандырып қана қоймай, оларды көркем-бейнелі, спорттық-ойын-сауық, шығармашылық іс-әрекетке айналдырып, мәдени құндылықтар мен дәстүрлермен таныстыру қабілетіне ие болуы керек.

Мәдени-демалыс іс - шараларын ұйымдастыру жөніндегі маман (аниматор) көпшілік театрландырылған көріністердің сценаристикасы мен

режиссурасы технологияларын, театрлық-ойын-сауық және продюсерлік қызметті ұйымдастыру әдістемесін меңгеруі, спорттық демалыс бағдарламаларын ұйымдастырумен, шоу-бизнес қызметтерімен, жарнамалық науқандарды ұйымдастырумен және т. б. таныс болуы тиіс.

Бұл мәселелерді дұрыс шешу анимация қызметтері арқылы туристік өнімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру қажеттілігі жағдайында кәсіби қызмет саласын ұсынатын кәсіби кадрлардың дайындығына негізделген. Бұл мәдени-демалыс қызметін ұйымдастырушылардың кәсібін егжей-тегжейлі қарастыру қажеттілігін анықтайды. Төменде аниматор кәсібінің демалыс және туризм саласындағы кәсіби қызметтің нақты түрі ретіндегі сипаттамасы келтірілген.

Туризм және мәдени-демалыс қызметі саласындағы аниматордың кәсіби қызметі келесі бағыттармен анықталады:

танымдық-экскурсиялық және анимациялық-оқыту, ойын-сауық, дене шынықтыру-сауықтыру, спорттық-туристік.

Қызмет көрсетудің жоғары стандартын сақтау үшін қонақ үй өз жұмысынан ләззат алатын білімді, талантты, адал және тәртіпті аниматорларды қажет етеді. Аниматорлар демалушылардың көңіл-күйін көтереді, олар қонақтармен көп байланысқа түседі, қонақтармен болған іс-шараларда шешуші рөл атқарады, ойын-сауық бағдарламаларының жетекшісі болып табылады, қуаныш, достық және қонақтардың белсенділігі үшін жауап береді.

2. Аниматорларға қойылатын біліктілік талаптары

Объектісі адам және оның қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылатын қызмет көрсететін кәсіпорындардың алдында тұрған негізгі мәселелердің бірі - жұмысқа орналасқан жұмысшылардың еңбегін тиімді ұйымдастыру және олардың біліктілік деңгейі.

Ең алдымен айта кететін жайт, туристік аниматорда міндетті түрде келесі тұлғалық қасиеттер болуы керек: көпшілдік, туа біткен көшбасшыға тән қасиет, шыдамдылық, жауапкершілік, зерделілік, сонымен қатар актерлік қасиеттер болуы керек.

Егер тураниматордың еңбегін мазмұн тұрғысынан қарастыратын болсақ, онда бұл жоғары біліктілік пен білімді қажет ететін еркін, шығармашылық еңбек, оны кәсіби қызметтің негізгі түрлерін, жеке тұлғаның қажетті қасиеттерін және осы саланың мамандарына қойылатын негізгі біліктілік талаптарын қамтитын туранимация маманының моделі дәлелдейді (кесте. 4.1).

Кәсіби іс-әрекет мотивтері, анимация саласындағы маманның мотивтері күрделі психологиялық құбылыс болып табылады, оның құрамдас бөліктері:

- мәдениетті дамытуда, адамдардың мәдени демалысы үшін жағдай жасауда өз еңбегінің қоғамдық пайдалылығы мен маңыздылығын ұғыну;
- шығармашылық қанағаттану жағдайы, сәттілік қуанышы;

Кесте 4.1 – Туристік анимация маманының үлгісі

Кәсіби қызметтің түрлері қызмет	Тұлғалық қасиеттер	Әрбір қызмет түрі бойынша арнайы білім мен дағдылар (біліктілік талаптары)
Әуесқойлық спорт және туризм қызметі	Тапқырлық, байқағыштық, туа біткен көшбасшыға тән қасиеттер	<p>Білу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - спорттық туризмнің отандық және шетелдік тәжірибесі; -спорттық туризм саласындағы кәсіби қызметтің ұйымдық құрылымы; -спорттық туризм саласындағы әдістемелік жұмыстарды жүргізудің әдістері мен құралдары. <p>Дағдылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> -спорттық -туристік шараларды ұйымдастыру; - кәсіптік қызметте өндірістегі соңғы жетістіктерді, сондай-ақ заманауи құралдар мен жабдықтарды қолдану; -туристік демалыс бағдарламалары мен маршруттарын әзірлеу.
Дене шынықтыру - сауықтыру шаралары	Дене шынықтыру, ептілік	<p>Білу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жаппай рекреациялық жұмыстың отандық және шетелдік тәжірибесі; -кәсіби қызметтің ұйымдық құрылымы; -дене шынықтыру-сауықтыру жұмыстарын ұйымдастырудың әдістері мен құралдары. <p>Дағдылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> -спорттық-сауықтыру шараларын ұйымдастыру; - психологиялық-педагогикалық ғылымның заманауи жетістіктері мен озық тәжірибе тұрғысынан жеке және топтық даму халықтың демалысын өткізуге арналған спорттық-сауықтыру бағдарламалары.
		<p>Білу:</p> <ul style="list-style-type: none"> -туристік анимация, театр өнерінің негіздері, режиссура және басқа да арнайы пәндер; -кәсіби қызметтің ұйымдық құрылымы; <p>Дағдылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - көпшілік- ойын-сауық шараларын ұйымдастыруға; - рекреациялық, валеология, туризмдегі білімдерін практикада қолдану; -халыққа арналған көпшілік-ойын-сауық бағдарламаларын әзірлеу және енгізу.
Танымдық-экскурсиялық және оқытатын анимациялық қызмет	жады, эстетикалық интеллект	<p>Білу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - әлемдік және көркем мәдениет тарихы бойынша; - экскурсиятану, дінтану және өлкетану бойынша; -экскурсиялық туризм және мұражай қызметі саласындағы ұйымдастыру құрылымы мен мазмұнының кәсіби қызметі. <p>Дағдылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жеке тұлғаның үйлесімді дамуының құрамдас

		<p>бөлігі ретінде экскурсиялық қызметтің жалпы және нақты мақсаттары мен міндеттерін анықтау;</p> <ul style="list-style-type: none"> - оператор-агенттік және әдістемелік-экскурсиялық қызмет; - маркетингтік зерттеулер жүргізу; - мұражайлық-экскурсиялық қызмет көрсету циклдерін жобалау; - туристік - экскурсиялық қызметті программалау.
--	--	--

- адамдармен бірге болуға деген ұмтылыс, оларды анимациялық әрекеттің шығармашылық процесінде жетелеу;

- демалушылар тобында олардың демалысын ұйымдастыруда жетекші орынға ие болуға ұмтылу, үнемі назарда болу, адамдарға қажет екенін сезіну.

Маман аниматордың кәсіби қызметінің мақсаты жеке тұлғаның рухани-адамгершілік құндылықтарын, оның эмоционалды, эстетикалық, интеллектуалдық әлеуетін қалыптастыру, бос уақытында шығармашылық қабілеттерін дамыту қажеттілігіне байланысты.

3. Әр түрлі жастағы топтармен жұмыс формалары

Туристердің қызығушылықтары көптеген факторларға байланысты: жасы, жынысы, ұлты, білім деңгейі, табыс деңгейі, кәсіптік қызығушылықтары, хоббилері және т.б. Табыс өскен сайын демалысқа жұмсалатын шығын көлемі де өсетіні анық. Отбасының табысы неғұрлым жоғары болса, соғұрлым жақсы және қызықты демалысты қамтамасыз ету мүмкіндігі көп.

Туристік белсенділік тұтынушылардың білім деңгейіне де тікелей байланысты. Орта білімі бар адамдар ләззат алуды ұнатады; жоғары білімі барлар интеллектуалдық демалысқа бейім. Әрине, анимациялық қызметтерді тұтынушыларды табыс, жас, жыныс және қызмет санаттары бойынша нақты бөлуге болмайды, оны тек шартты түрде жасауға болады. Мысалы, кейбір жұмысшылардың табысы айтарлықтай жоғары болуы мүмкін, бірақ олардың демалыс қажеттіліктері әкімшілік қызметкерлердің немесе ірі бизнесмендердің қажеттіліктерінен күрт ерекшеленуі мүмкін. Дегенмен, өз бағдарламаларын клиенттердің мүдделерін ескере отырып жоспарлауы керек аниматорлар үшін әр талғамға арналған бағдарламаларды жасау үшін қонақтар мен туристерді дұрыс жіктей білу маңызды.

Демалыс бағдарламаларын құрастыру аудиторияның әлеуметтік-демографиялық ерекшеліктеріне негізделген. Анимациялық қызметтің ерекшелігі сонша, ең маңыздысы әлеуметтік-демографиялық емес, *әлеуметтік-мәдени* сипаттамаларға ие болуы керек, мысалы:

- анимациялық іс-шараларға қатысушылардың жасы мен жынысы;
- әлеуметтік мәртебесі және кәсіби қызметі (бизнесмендер, жастар, зейнеткерлік жастағы адамдар);
- ұлттық (мәдениет пен дәстүрдің ерекшеліктері);
- өмір салты мен белсенділік дәрежесі (классикалық, экстремалды, үй және т.б.);
- денсаулық жағдайы (бұл әсіресе спорттық - сауықтыру

бағдарламаларын әзірлеуде маңызды).

Туристің көңілінен шығу үшін аниматорлар ол туралы көп білуі керек. Студенттерге ұсынылатын нәрсе қарттардың көңілінен шығуы екіталай, немесе экстремалды туристерге арналған нәрсе жатып, күн сәулесін сіңіруді ұнататындардың көңілінен шығуы екіталай. Туристер қысқа уақытқа демалуға келеді, оның барысында сіз олар туралы көп біле алмайсыз, бірақ бұл жағдайдан шығудың жолы бар, егер:

- оларға қызмет көрсетудің барлық кезеңдерінде (турды брондау, қонақүйге кіру және аниматорлармен сөйлесу кезінде) туристер туралы ақпаратты (жас, жыныс, ұлт, белсенділік дәрежесі, сүйікті демалыс түрлері) алуға;

- туристерге арналған бағдарламаны дұрыс таңдау үшін олардың саяхат мотивтерін жіктей білу;

- туристердің әртүрлі санаттары мен қызығушылықтарына арналған көптеген бағдарламалар бар.

Туристерді жіктеудің әртүрлі түрлері бар. Ең көп тараған классификациялар жынысына, жасына, табыс деңгейіне, білім деңгейіне және этникалық тегіне негізделген.

Рекреациялық бағдарламаларды құрастыру кезінде туристік аниматорлар туристер топтарының ерекшеліктерін ескеруі керек:

- 0-2 жас – нәрестелер;
- 3-7 жас – мектеп жасына дейінгі балалар;
- 8-18 жас – жасөспірім мектеп оқушылары;
- 18-25 жас – жастар, студенттер;
- 26-64 жас – ересектер;
- 65 жас және одан жоғары – қарттар, зейнеткерлер.

Қонақ үйлерде жастардың көп бөлігі демалады: оқушылар, студенттер, спорттық ұжымдар. Бұл өте белсенді халық, олар үшін ең бастысы - демалыстарын барынша көңілді және қызықты өткізу. Ал өз іс-шараларын жүргізетін анимациялық топ ең алдымен туристердің осы санатына көңіл бөледі.

Жастарды екі жас категориясына бөлуге болады: 18-ден 24-ке дейін және 25-тен 34-ке дейін. Бұл категориялардың айтарлықтай қозғаушы күші мен ықпалы бар, өйткені олар ең көп. Бұл топтар осы сегменттегі күрделі тенденцияларды анықтау үшін пайдаланылуы мүмкін адамдардың үлкен тобы болып табылады: салыстырмалы түрде кеш неке немесе ерте некеге тұру, отбасында бірінші баланың пайда болуы немесе көп балалы отбасының, шағын үй шаруашылығының немесе қаржылай тәуелсіз болуы, ересек отбасы мүшелері үшін мансаптың маңыздылығы.

Осының барлығын ескере отырып, олармен жұмыс істеудің дұрыс формаларын таңдауға, белсенді және пассивті демалысты барынша өнімді етіп біріктіруге, бос уақытты қызықты және құнды етуге болады.

Маусымаралық және қыс мезгілінде қонақ үйге қарт адамдар, зейнеткерлер келеді. Олар үшін бұл күн жаздағыдай көп күймейтін ең қолайлы

уақыт. Анимациялық бағдарлама оларға әртүрлі интеллектуалдық ойындар мен қарапайым спорттық жарыстарды ұсынады. Туристік нарықтың бұл сегментінің маңыздылығы басқа жас сегменттерінен кем емес және үнемі өсіп отырады, өйткені қазіргі уақытта егде жастағы туристер (60-65 жас және одан жоғары) санының өсуі байқалады. Осыған байланысты егде жастағы туристердің қажеттіліктері мен қызығушылықтары туралы идеяларды одан әрі зерттеу және дамыту туристік анимация теориясындағы өзекті және перспективалы бағыт болып көрінеді.

Бұл топтарды кейде «ересек адамдар нарығы», зейнеткерлік жас, қарттар немесе «үшінші жас» деп атайды. Егде жастағы адамдардың туризм мен саяхатқа қатынасы тұрғысынан төрт негізгі топшаны ажыратады: 55 пен 64 жас аралығындағы адамдар тобы; 65-тен 74-ке дейін; 75 пен 84 және 85 және одан жоғары. 55 пен 64 жас аралығындағы адамдардың жас тобы ақшаның болуымен, шағын үй бизнесімен және балаларды оқытуға, тәрбиелеуге және асырауға материалдық шығындардан босатылуымен сипатталады. 65 пен 74 жас аралығындағы адамдар белсенді зейнеткерлер болып саналады. Бұл туристік нарықтың маңызды сегменті. Үшінші топты 75 пен 84 жас аралығындағы адамдар құрайды. Бірінші топпен салыстырғанда олар онша белсенді емес, көбінесе саяхаттауға бейім емес. Төртінші топ – 85 және одан жоғары жастағы адамдар.

Адамдардың бұл жас топтары арзан тауарлар мен қызметтердің тұтынушысы бола алады, сондықтан оларға арнайы жеңілдіктер, тұруға және тамақтануға жеңілдіктер, көлікте жеңілдетілген тарифтер ұсынған жөн.

Қарт адамдар өздерінің жасын еске түсіргенді ұнатпайды. Сондықтан бағдарламалар осы факторды ескеруі керек. Олардың өмір салты жас адамдарға қарағанда жылдың кез келген уақытында және ұзақ уақытқа саяхаттауға мүмкіндік береді. Бұл халықтың осы тобының сұранысын ынталандыру үшін, әсіресе туристік кәсіпорындардың толық жүктелмеуі кезінде және маусымнан тыс уақытта күшейтілген жарнамалық науқандарды ұйымдастырған жөн.

Анимацияны ұйымдастырған кезде туристік нысандардағы демалушылардың әртүрлі жас санаттарына тән ерекшеліктерді ескере отырып, демалысты өткізудің келесі түрлерін ұсынуға болады.

Мектеп жасына дейінгі балаларға (қызығушылық танытатын, белсенді, тікелей), жетекші қызмет түрі ойын болып табылады, ойын кітапханаларын, ертеңгіліктерді, ертегі саяхаттарын, сурет конкурстарын, серуендерді ұсынуға болады.

Кіші мектеп оқушыларына аталған формалармен қатар басқаларды ұсынуға болады: модельдеу, кесте тігу, костюмдермен маскарад, шахмат турнирлері.

Жасөспірім -мектеп оқушылары өте белсенді, талапшыл. Жасөспірімдердің қызығушылықтары көп. Бұл романтика мен Арманның жасы, сондықтан демалушылардың бұл санаты үшін серуендеу, романтикалық кездесулер мен саяхаттар әсіресе тартымды болып табылады.

Бұл жастағы балалардың өмірі неғұрлым белсенді болса, соғұрлым олар

оны ұнатады. Оларға экскурсиялар мен әңгімелер, спорттық жарыстар мен жас туристерге арналған жарыстар, дискотекалар, викториналар, эстафеталар, джустинг турнирлері, «көңілді сағаттар» және мерекелер ұсынылуы мүмкін.

Жастар үшін бағдарламалар біршама ерекшеленеді. Өмірдің осы кезеңіне қарай жас жігіттер мен бойжеткендер дене бітімі жетіп, мінезі, дүниетанымы қалыптасады. Бұл кезеңдегі негізгі іс-әрекеттер көп күш-жігерді қажет ететін оқу және өнімді еңбек. Бірақ бұл жаста күш пен ынта-жігермен айналысуға болмайды, сондықтан жастардың демалысын өткізу бағдарламасына: КВН, кештер мен дискотекалар, аукциондар, жәрменкелер мен театрландырылған қойылымдар, фестивальдар мен шоу-спорттық ойындар, олимпиадалар мен диспуттар кіруі мүмкін.

Жастар үшін туризм нарығында ең көп таралған екі кіші топ бар: жас бойдақтар және балалары жоқ жас отбасылар. Бойдақтардың көпшілігі балаларды тәрбиелеу мен оқытудың қамы мен шығындарын көтермейтін, ақшасын демалысқа, саяхатқа, мейрамханалардағы түскі асқа және қызықты өмірге жұмсауды жөн көретін жастар. Жалғыз басты адамдар, әдетте, жоғары білім деңгейімен, кәсіби қызметте табысқа ұмтылуымен, жайлылық пен өмір сүру сапасына қойылатын талаптардың жоғарылауымен және даралықпен сипатталады. Олар өмірден толық ләззат алуға тырысып, бос уақытын ұйымдастыруға көп көңіл бөледі.

Жалғыз басты жастар үйленген және орта жастағы құрдастарына қарағанда көбірек саяхаттайды. Олар өздерінің елінен немесе тұратын аймағынан тыс жерде ашық ауада іс-шараларды ұнатады және бұл үшін әуе көлігінің қызметін пайдаланады.

Күнделікті жұмыстан демалуға ұмтылатын орта жастағы, еңбекке қабілетті адамдар үшін тыныш шаралар қолайлы: салондар мен байқаулар, әдеби қонақ бөлмелері мен шығармашылық кештер, банкеттер, тұсаукесерлер мен концерттер.

Жастық шағы мен онымен байланысты барлық нәрселерді еске алғысы келетін егде жастағы адамдар үшін жиналыстар, шай кештері, кештер (ежелгі музыка, романтика, естеліктер) сияқты демалысты өткізуді ұсынған дұрыс. Бұл жаста көптеген өмірлік тәжірибе жинақталған, осы адамдар жастармен бөлісуге ұмтылатын баға жетпес дағдыларға ие болды, сондықтан оларды өз өнерлерін (қолөнерлерін) көрсетуге шақырған дұрыс сияқты, мысалы, қолөнер көрмелері, шеберлік сабақтары.

Қонақтарға ұсынылатын демалыс түрлері мен формалары психологиялық тұрғыдан негізделген болуы керек. Көп физикалық күш жұмсайтын белсенді жұмыс түрлерімен айналысатын адамдар демалудан пайда көреді, «шиеленісті, шаршауды және стрессті жеңілдетеді». Отырықшы өмір салтын жүргізетіндер, физикалық белсенділіктен зардап шегетіндер үшін демалыста жаттығулар жасатып, белсендіру қажет. Сонымен қатар, адам демалыстан моральдық қанағат алуы керек. Сондықтан демалыс бағдарламасын дұрыс құрастыру үшін адамның демалысын қалай өткізуді қалайтынын білу керек.

Демалысты таңдауға демалыс кезеңіндегі белсенділік дәрежесі және өмір салты сияқты сипаттамалар әсер етеді (4.2-кесте).

4.2-кесте – Белсенділік дәрежесі бойынша аудиторияны жіктеу

Аудитория типі	Сипаттама
Тыныш демалуды ұнататындар	Бос уақытты күнделікті күйзелістен арылу және тыныш және жағымды ортада демалу мүмкіндігі ретінде қарастыру.
Ләззат әуесқойлары	Бос уақытын алуан түрлі ізденіспен толтырады ләззат, зайырлы атмосфераны қалайды
Белсенді демалуды ұнататындар	Олар табиғатты жақсы көреді және жаттығулар жасайды. Кейде біріктірілген медициналық процедуралармен алады
Спортты демалуды ұнататындар	Ашық әуесқойлардан айырмашылығы, бұл адамдар үшін бәсекеге қабілеттілік маңызды
Білім және оқу мақсатында демалушылар	Өздерінің білім деңгейін арттыруға қызығады

Кесте 4.3-Аудиторияны өмір салты бойынша жіктеу

Аудитория типі	Сипаттама
Шытырман әуесқойлар	Олар ерекше сезімдерді, белгілі бір әсермен тәжірибе іздейді. Олардың кейбіреулері жалғыз саяхаттайды
Ләззат әуесқойлары	Өзін-өзі көрсету тәсілі ретінде бос уақыттың сапасына өте жоғары талаптар қою; көңіл көтеруді қалайды, кейбір әлсіздіктерге жол береді немесе спорттық жүктемені береді
Үрдістік (тенденционные)	Олар демалысты өзін тұлға ретінде табу және көрсету мүмкіндігі ретінде қарастырады. Олар табиғатпен бірлік, тыныштық, психологиялық жеңілдіктер іздейді, саясатқа, мәдениетке, қоршаған ортаға қызығушылық танытады.
Жанұялық	Балалармен бірге демалуға, сондай-ақ балалардың бос уақытын сапалы және қауіпсіз ұйымдастыру жағдайында баласыз уақыт өткізу мүмкіндігіне бағдарланған
Толық демалушылар	Олар тыныштыққа риза, ұзақ ұйықтайды, дәмді тамақтанғанды ұнатады, қысқа серуендейді немесе қысқа сапарлар жасайды; әдетте, олар эксперимент жасағанды ұнатпайды және үйде демалғысы келеді

4. Демалушылардың ұлттық ерекшеліктері, анимациялық бағдарламаларды әзірлеу кезінде оларды есепке алу.

Біздің планетамыз сан алуан халықтар мен мәдениеттерге бай, олардың әрқайсысы үлкен байлық. Халықтардың ұлттық, мәдени, тілдік және басқа да ерекшеліктерін зерттейтін – этнография ғылымы. «Этнография» сөзі грек тілінен шыққан, сөзбе-сөз аударғанда «халық сипаттамасы» дегенді білдіреді. Бұл негізгі зерттеу объектісі халық (этникалық топтар) болып табылатын әлеуметтік ғылым.

Этнографияның негізгі пәні – тілмен бірге олардың спецификалық, этникалық келбетін құрайтын халықтардың тұрмыстық (күнделікті) мәдениетіне тән, дәстүрлі белгілер.

Этникалық белгілер ұзақ уақыт бойы қалыптасып, өзгеріп отырады.

Этникалық топтардың қалыптасуы мен өзгеруіне әсер ететін факторларға мыналар жатады: географиялық орта, этникалық орта және оның этносқа мәдени әсері, ата-бабадан қалған дәстүр, дін, т.б.

Туған жерінде ұзақ жылдар бойы үзіліссіз өмір сүріп келе жатқан халық өкілдерінің тұрмыс-тіршілігі, жүріс-тұрысы, талғамы мен қоғамдық қарым-қатынасы орынды да дұрыс болып көрінеді, сондықтан олар қалыптасқан мінез-құлық стереотипінен кез-келген ауытқуларды оғаштық немесе ұлттық сипатқа ие деп қабылдайды.

Белгілі бір адамдардың өкілдері бұл олардың өмір салты, әлеуметтік қарым — қатынасы, талғамы, әдеттері мен мінез-құлқы дұрыс және орынды деп санайды, сондықтан қалыптасқан стереотиптерден кез-келген елеулі ауытқулар оғаш, кейде қолайсыз болып қабылданады. Сондықтан демалу және туризм индустриясымен айналысатын мамандар үшін демалушылардың ұлттық ерекшеліктерін, олардың әдет-ғұрыптарын, демалыс пен ойын-сауықтың ең қолайлы түрлерін білу маңызды.

Әлемнің этникалық суреті алуан түрлі. Отандық аниматорларға тап болатын туристердің кейбір ұлттық ерекшеліктерінің қысқаша сипаттамасына тоқталайық, ресейліктерге тән қасиеттерді қарастырайық.

Ресейліктер өздерінің жан дүниесінің кеңдігімен және оптимизмімен ерекшеленеді, олар ашық, жиі тым сенгіш, тіпті ең орынсыз жағдайларда да «мүмкін» болу деп үміттенеді, олар немқұрайлы, арзанның бәрін жақсы көреді, тіпті тегін алғанды ұнатады. Олар кең ауқымда демалуды, жақсы ән мен би билегенді ұнатады. Сауықтыру шаралары сондай керемет өтпейді Ресейдегі Денсаулық әлі де адамның басты құндылығы болып саналмайды. Аға буын демалыстың интеллектуалды формаларына, орта буын жағажай демалысына, ал жастар белсенді демалысқа бейім.

Немістер ұқыпты, салқынқанды, іскер. Олар өмірді барлық байыптылықпен қабылдайды, олар өздерінің үнемділігімен ерекшеленеді, сондықтан қалғанын төлей отырып, олар қонақ үйдің барлық ләззаттарын алуға, барлық іс-шараларға қатысуға тырысады. Олар театрды, әдет-ғұрыптарды зерттеуді, базарларды аралауды жақсы көреді. Немістер — шетелдегі туристердің ең көп тобы. Олар табиғат аясында серуендегенді ұнатады, оған өзінің және өзгенің мүлкі сияқты ұқыпты және мұқият қарайды. Германияда немістер сыпайы, тәртіпті, үнемді, парасатты және сыпайы. Шетелде олар жағымды, көңілді, тапқыр, ұжымдық демалуды ұнатады. Көптеген адамдар ішімдік ішуді, тамақтануды, халық әндерін айтуды ұнатады. Олар демалыстан максималды ләззат (барлық күнде шомылу, барлық экскурсиялар, ойын-сауық кештері мен бағдарламалар) алуға тырысады.

Поляктар жинақы, парасатты халық. Поляк халқының ұлттық сипатының негізгі белгілері - ұжымшылдық, бейімделгіштік, импровизациялық дарын және қолдағыны барынша пайдалана білу, поляктар демалады және демалыспен бірдей өнімді жұмыс істейді.

Америкалықтар суық қанды, сақ, шетелге саяхаттауды ұнатпайды, Америка Құрама Штаттарында оларда тропиктік және Арктикалық аймақтар, екі мұхит, бір валюта және жоғары жайлылық және т.б. бар деп есептейді.

Америка Құрама Штаттарындағы жоғары өмір сүру деңгейі көптеген американдықтарға саяхаттау мүмкіндігін береді. Олардың қатарында негізінен топ-тобымен саяхаттап, көп нәрсені көруге және білуге жігерлі зейнеткерлер, сондай-ақ бизнесмендер кіреді

Испандықтар жігерлі, бірақ ұйымдаспаған және көбіне болжау мүмкін емес. Олар барлық инновацияларды, ойын-сауықты, соның ішінде құмар ойындарды жақсы көреді. Бұл халық ән мен биді ерекше құрметтейді. Әсіресе, олардың ұлттық билері (әдемі, ырғақты, отты). Испандықтар отбасын, балаларын және үйін бірінші кезекке қояды, сондықтан олар бүкіл отбасымен теңіз жағасында бір жерде қатты музыка мен дәмді тағамдарды тындап демалуды ұнатады. Олар мерекелердің барлық түрлерін, әсерлі іс-шараларды (корридалар, отшашулар және т.б.) жақсы көреді.

Француздар көпшіл, ұқыпты, әдемі, ерекше әзіл сезімі бар, патриот, француздық дегеннің бәріне ғашық. Олар әр түрлі мерекелер (банкеттер, фестивальдар, мерекелер) үшін арнайы жасалған сияқты, олар үлкен қойылымдарға айналады, іс-әрекеттен және оларға қатысудан ләззат алады. Табиғат бойынша экспериментатор бола отырып, француздар әр түрлі инновациялар мен өнертабыстарға үлкен құрметпен қарайды, сондықтан олар әрқашан қуанышпен қатысады. Олар жақын ортаны жақсы көреді, тыныш және үлкен қаладан алыс. Француздар бос уақытын ұйымдастыра алады (демалыс немесе демалыс күні болсын), спортпен шұғылданғанды ұнатады (Францияда тіпті автотұрақтардың өз спорт алаңдары бар), сондықтан спорттық бағдарламалар мен ойын-сауық олар үшін өте қолайлы.

Ағылшындар күнделікті өмірде сенімсіз, сақ, өздерінің шынайы эмоцияларын сирек көрсетеді. Алайда, демалыста олар «жасына және жағдайына қарамастан көңіл көтеру» Ережесін басшылыққа ала отырып өзгереді. Олар әр түрлі жарыстарды (спорттық, зияткерлік, күлкілі және т.б.) белсенді демалысты қалайды, онда олар жеңіске жетуге тырысады. Тіпті қарт адамдар да кешке жастармен бірге дискотекада билеуге қуанышты болады.

Шведтер әдепті, еңбекқор, тәртіпті және жұмыс этикасын ұстанушылар. Олар үнемі жұмыс істейді немесе оқиды, сондықтан олар жыл сайынғы бес апталық демалысын тиімді пайдалануға тырысады. Шведтер әсіресе осы кезеңде күннің жылуын жеткілікті түрде алғысы келеді, өйткені Швеция үшін күн өзінің қатал климаты бар. Екінші жағынан, олар паромда кез келген жерде конференциялар, семинарлар мен кездесулер ұйымдастырып, жұмыс ортасын бос уақытпен алмастыруды ұнатады. Бұл іскерлік кездесулер таптырмас экскурсиялық қызмет пен мол дастарханмен бірге жүреді. Шведтер спортпен, әсіресе бағдарлаумен айналысуға дайын. Олар театрды жақсы көреді, жергілікті халықтың мәдениетімен, тарихымен, әдет-ғұрпымен танысуға қуанышты.

Гректер ақылды, тәкаппар, жігерлі, темпераментті, бірақ шыдамсыз және өзіне сенімді емес адамдар. Олардың ұлттық сипаты-ғасырлар бойы саяхатшылар мен тарихшыларды қызықтырған және баурап алған бір қарама-қайшылықтардың шоғыры деуге болады.

Гректер өте көпшіл, ойын-сауық, мерекелер, жақсы жайылған дастархан, саяхаттар, демалыс күндерін жақсы көреді.

Жапондықтар өте тәртіпті және туристік міндеттеріне жауапкершілікпен қарайды. Топтарға ұйымдастырылған, үнемі камераларды асынып жүреді, олар экскурсияларды жақсы көреді, суретке түсіреді және көрікті жерлерді бейнекамераға түсіреді. Олар басқа халықтардың әндерін және мәдениетін де зерттегенді ұнатады. Олардың шетелдегі табиғи нысандарға және жағажай демалыстарына қызығушылықтары аз.

Қазіргі заманғы демалыс бағдарламаларын құру кезінде бос уақыттағы іс-әрекет формаларының типологиясына жүгіну нәтижелі болады.

Рекреациялық-бағдарланған іс-әрекет демалыстағы іс-әрекет түрі ретінде адамның биопсихикалық ресурстарын қалпына келтіруді қамтиды: шаршауды жоюмен, жарқын әсер алумен таза рекреациялық, сауықтыру әсері және т. б. байланысты бұл жүзеге асырылатын іс-шараларға табиғатта ұйымдастырылған серуендер, сауықтыру бағдарламалары, ойындар, ойын-сауық және т. б. жатады. Алайда музыкалық талғамы дамыған адам үшін классикалық музыканы қабылдау арқылы рекреациялық әсерге де қол жеткізуге болады. Біз уақытты сауықтыру және ойын-сауық бағдарламаларымен толтырудың кейбір басым тенденциясы туралы айтып отырмыз: кәсіптің түріне қарамастан, адамның өз денсаулығына, психологиялық әл-ауқатына және жағымды эмоцияларына назар аудару маңызды. Адам санасында бұл бағыт ойын, әсерлі, сауықтыру бос уақытын өткізу қажеттілігі ретінде қабылданады.

Әлеуметтік-экономикалық себептерге байланысты (әлеуметтік шиеленіс, психофизикалық шамадан тыс жүктеме, халықтың бір бөлігінің жұмыссыздығы) рекреациялық бағытты жүзеге асыратын бос уақытты өткізу бағдарламаларының рөлі артады.

Әлеуметтік- бағдарланған іс-әрекет -бұл басқа адамға қызығушылық тудыратын демалысты өткізу. Бұл қызығушылықты іске асырудың негізгі нысаны — қоғамдағы белгілі бір ресми рөлдерге (ең алдымен өндірістік рөлдерге, міндеттерге) тәуелсіз бейресми байланыс. Бұл бағыт клуб қауымдастықтарының пайда болуы мен өзін-өзі сақтауын, адамдарды біріктіруді, олардың әлеуметтік-мәдени өзін-өзі сәйкестендіруді қамтамасыз ететін негізгі фактор болып табылады.

Бейресми бос уақыттағы қарым-қатынас мәдени іс-әрекетке, жеке тұлғаны қалыптастыруға, оның өмірдің әртүрлі салаларында әлеуметтенуіне қатысудың негізгі тәсілі болып табылады. Бұл қарым-қатынас қатаң рөлдік нақты шекараларда емес, шын мәнінде дамып келе жатқан бос уақытты өткізу процесінде орын алады. Мұндай клубтық бірлестіктер дәстүрлі көркемөнерпаздар ұжымдарымен (хореографиялық, театрлық және т.б.) салыстырғанда өзін-өзі ұйымдастыру мен өзін-өзі басқарудың жоғары деңгейіне ие. Қызмет түрлерін ерікті түрде таңдау, эмоционалды-қаныққан қатынастар, мәдени-танымдық, мәдени-шығармашылық және рекреациялық элементтер арасындағы жылжымалы шекаралар адамның демалысын өткізудің әуесқой түрлеріне бейімделу процесін едәуір жылдамдатады және жеңілдетеді. Мұндай клубтардың тән белгілері ретінде топтық еркін қызметтің кез-келген түріне жалпы қызығушылық, қызметтің әлеуметтік бағыты, жеке мүдделердің бірігуі, әлеуметтік маңызды мақсаттармен анықталған қатысушылардың

бірлескен іс-әрекетінің ортақ себептері деп атауға болады.

Ұйымдастырушылық тұрғыдан алғанда, мұндай бірлестіктерге «салондар», қонақ бөлмелер, тұрақты әлеуметтік-демографиялық құрамы бар клубтар тартылады. Қоғамның өсіп келе жатқан әлеуметтік стратификациясын ескере отырып, мұндай бірлестіктердің маңызы артады деп айтуға болады.

Мәдени-бағдарлы іс-әрекет – бұл демалысты өткізудің сол немесе басқа нысанында білім, білік және дағдыларды игеруге бағытталған іс-әрекет. Бұл жағдайда демалыс бағдарламасына қатысушылар үшін рекреациялық элемент пен бірлестіктің әлеуметтік құрамы маңызды емес. Ең бастысы - білім беру немесе оқыту үрдісі.

Қоғамдық өмірдің демократиялануы демалысты өз бетінше таңдауға, демалысты өткізудің жаңа технологияларын игеруге деген ұмтылыстың күшеюінен көрінді. Демалысты өткізудің бұл түрі белгілі бір кәсіпті, бос уақытты «біліктілігін» жетік меңгергісі келетін адамдарға тән. Бұл бағыттың ең типтік көрінісі балалар мен жасөспірімдер көркемөнерпаздарының қойылымдарында, өлкетану, фольклор, эстетикалық тәрбие орталықтарында көрсетілген.

Нысан субъектісінің өзіне тән құндылығы тұрғысынан демалыстағы іс-әрекет бағыттылығының түрлерімен қатар, ол іс-әрекет субъектісінің анықтығы тұрғысынан іс-әрекеттің бағдарлану формаларын ұсынады. Мұндай екі форма бар: мақсатты және іздеу. Мақсатты нысан белгілі бір демалысты өткізуге қатысушының оның материалына, «материалдық» іске асуына (белгілі бір кітапқа, аттракционға, басқа адам, денсаулық бағдарламасына және т.б.) байланысты. Бос уақыттағы іс-әрекеттің ізденіс формасында индивид бұл қызығушылықты өзінің санасында бекітеді, бірақ оны бос уақытты өткізу әрекетінің белгілі бір субъектісімен байланыстырмайды.

Таңдалған кәсіптің өзіне тән құндылығы тұрғысынан демалыстағы іс-әрекет бағдарлау түрлерінің және бос уақыт әрекетінің субъектісі тұрғысынан бағдарлау формаларының қиылысуы келесі комбинацияларды тудырады:

-рекреациялық бағытталған мақсатты іс-әрекет, яғни, демалыстың, ойын-сауықтың алдын ала таңдалған нақты түріне бағдарлау;

-рекреациялық-бағдарланған ізденіс іс-әрекеті – ойын-сауық объектісіне бару, алдын ала жоспарланған бағдарламасыз рекреация;

-әлеуметтік-бағдарланған мақсатты іс-әрекет – белгілі бір адам, адамдар тобы алдын ала жоспарлаған әлеуметтік байланыс;

-әлеуметтік-бағдарланған ізденіс іс-әрекеті – жаңа танысуға, әлеуметтік байланыстарды кеңейтуге ұмтылу;

-мәдени-бағдарланған мақсатты іс-әрекет – алдын ала таңдап алынған мәдени бағдарламаға бару;

-мәдени-бағдарланған ізденімпаздық іс-әрекет – кәсіптің белгілі бір түріне алдын ала жоспарланбай, өзінің көкжиегін кеңейтуге, жаңа біліммен байытуға ұмтылу.

Адамның демалысты өткізудің сол немесе басқа түрін таңдауында мотивациялық аспектіні ескеру маңызды. Мотивтер көптеген факторларға, соның ішінде жоғарыда аталғандарға байланысты. Көптеген тұтынушыларға

келесі мотивтер тән:

- денсаулық сақтау;
- психологиялық релаксация және өміршендікті арттыру құралы ретінде спортпен айналысу;
- білім беру;
- пікірлес адамдар арасында сүйікті ісімен (хоббимен) айналысу мүмкіндігі;
- бизнес мәселелерін шешу;
- ойын-сауық және басқа адамдармен қарым-қатынас;
- қызығушылықты қанағаттандыру және мәдени деңгейін көтеру;
- өзін-өзі көрсету және өзін-өзі бекіту мүмкіндігі.

Ұсынылған мәдени-демалыс немесе анимациялық бағдарлама аудиторияның күтетін үмітіне сәйкес келуі, олардың мотивациясын ақтауы, қажеттіліктерін жүзеге асыруы және сонымен бірге темпераменттің белгілі бір түріне тән адамның табиғатынан туындаған ақпаратты қабылдау мен есте сақтаудың психофизикалық заңдылықтарын ескеруі керек:

холерик - тез қозғыш, ыстық, жігерлі, кез келген әрекетке найзағай жылдамдығымен әрекет етеді, жұмысқа, жанжалға тез араласады, бірден тыныштала алмайды;

сангвиник – ұтқыр, көңілді, ынталы, белсенді және белсенді жұмыс істей алатын, қиын жағдайдан шығудың жолын таба білетін, күрделі мәселелерді шеше алатын адам;

флегматик – салқын қанды, көнбейтін, баяу сезімталдығы бар, белсенділігі әлсіз, шыдамды, сабырлы;

меланхолик – күйзеліске бейім, мұңды ойлар, тежелу, қиын жағдайдан тез шығудың жолын таба алмайды, жауапты шешімдерді құлықсыз қабылдайды, физикалық және интеллектуалдық белсенділіктен тез шаршайды.

Аниматор анимациялық бағдарламаға қатысушылар мен көрермендердің темпераменті мен мінезін ескеріп, туристерді ойын бағдарламаларына, театрландырылған және анимациялық іс-шараларға тарту бойынша тиісті қорытындылар жасауы керек.

Бір бағдарлама кейбір адамдарда жағымды эмоциялар тудыруы мүмкін, ал екінші біреулерінде мүлдем керісінше. Әртүрлі адамдар арасында ортақ мүдделердің болуы аудиторияны қалыптастырудың объективті шарты болып табылады.

Аудитория – белгілі бір ақпарат көзіне байланысты пайда болатын, нақты (аудитория) қызығушылықтарын игеретін адамдардың уақытша қоғамдастығы. Аудиторияны әртүрлі жеке тұлғалардың жиынтығы ретінде де, әлеуметтік байланыстармен біріктірілген берік ұжым ретінде де қарастыруға болмайды. Ол өзінің ерекше өмірін сүреді және оны басқару үшін оның ерекше қасиеттерін білу керек.

Аудитория үш негізгі құраушымен сипатталады - дайындық, бейімділік, белсенділік.

Аудитория сабырлы және толқыған, қызығушылық танытқан және немқұрайлы, мейірімді және мейірімсіз, сенгіш және сақ болуы мүмкін. Уақыт

пен орыннан, белгілі бір үдеріспен байланыссыз күй мүлде жоқ. Қатысушылардың бір нәрсеге қатыстылы, бір-біріне немқұрайлы қарауы, екіншісіне қызығушылық танытуы туралы айту мүмкін емес. Бүгінгі танымал емес әрекет ертең өте өзекті болып, барлығының назарын аударуы мүмкін. Аудитория жағдайының өзгермелілігі өзгермелі ортаны есепке алуға және ол қаншалықты толық болса да қатысушылардың өткен тәжірибесіне сүйенбеуге міндеттейді.

Аудитория жағдайын келесі түрлер бойынша жіктеуге болады:

-дайындық жағдайы (дайын немесе дайын еместігі, қатысушылардың нашар дайындығы);

-қызығушылықтың жай-күйі (ақпараттың мазмұнына қызығушылық та, оны тасымалдаушыға деген көзқарас та, ұсыну әдістері де ескеріледі);

-аудиторияның белсенділігі аудиторияның әртүрлі дәрежесін көрсететін белсенділік жағдайы.

Туристік анимация мамандарының есте сақтау қабілеті ғана емес, сонымен қатар мақсатты әсер ету арқылы демалушылардың қызығушылығын қалыптастыру өте маңызды. Анимациялық қызметте қабылдаудың тиімділігіне жеке хабарламалардың немесе индикативті мысалдардың күшімен емес, жүйелілік, дәйектілік, қол жетімділік, ізгілік, камерамен қол жеткізіледі. Осының негізінде анимациялық қызмет үлкен (жаппай) аудиторияларды да, шағын аудиторияларды да ескере отырып құрылады. Демек, бұл процесте бұқаралық, топтық және жеке сананың ерекшелігі ескеріледі.

Әр түрлі аудитория туристік анимация мамандарынан әртүрлі тактикалық және стратегиялық байланыс әдістерін таңдауды талап етеді. Анимациялық бағдарламалар деңгейі, тақырыбы, бағыты бойынша ерекшеленеді, бұл аудиторияға тиімді және мақсатты әсер етуге мүмкіндік береді.

5. Демалушылардың демалысты өткізуге қатысты жіктелуі

Туристер демалыс іс-әрекетіне қатынасы бойынша тұлғаның бірнеше түріне бөлінеді:

Бірінші тип - жұмыс күндерін де, демалыс күндерін де алдын ала жоспарлайтын *бастамашыл туристер*, сондықтан бос уақытты ұйымдастырудың барлық идеялары оларға тиесілі болады. Туристердің бұл түрімен жұмыс жасаудағы туристік аниматорлардың негізгі міндеті - тыңдау және дайын бағдарламаны орындау, бастамашыл туристермен бірге ойнау. Мұнда импровизация қажет және ешбір жағдайда бастаманы ұстап қалуға жол берілмеуі керек.

Екінші тип - күнделікті өмірде іс жүзінде демалысы жоқ іскер адамдар, тіпті олар бос уақытын бизнес үшін барынша тиімді өткізуге тырысады. Көбінесе бұл бизнесмендер, менеджерлер, ғылыми-техникалық интеллигенция өкілдері. Туристердің бұл түрі жақсартуға мүмкіндік беретін демалыс (іскерлік ойындар, ғылыми тартыстар және т.б. аң аулау, табиғатқа шығу және т.б.) болып табылады.

Үшінші тип – өмірде бір үлкен хоббиі бар (жинау, дизайн, модельдеу, тоқу және т.б.) «жоғары мамандандырылған туристер». Олар барлық бос

уақыттарын кез келген бизнеске арнайды, сондықтан клубтық мерекелер олар үшін ең қолайлы. Мүдделер клубында мұндай турист ең үлкен моральдық қанағат алады.

Төртінші тип - бос уақытында мүмкіндігінше қозғалуды жөн көретін белсенді туристер (спорттық ойындар ойнайды, жарыстарға және әртүрлі шараларға қатысады). Олармен жұмыс істеу бір ғанибет, өйткені олар кез келген бастаманы қолдайды. Мұндай туристерге арналған бағдарлама максималды физикалық белсенділікті күте отырып жасалуы керек.

Бесінші тип - бос уақыттың үй формаларына бейім пассивті туристер (көркем әдебиеттерді оқу, теледидар қарау, жағажайда көп сағат өткізу). Бұл адамдар теледидар көруге немесе кітап оқуға бірнеше сағат жұмсай алады. Туристердің бұл түрі үшін жағажайдағы ойындарды, кешкі шоуларды және бейне кітапхананы қамтитын бағдарламалар қолайлы.

Алтыншы тип - түзелмейтін скептиктер мен мінезі нашар адамдар. Өкінішке орай, туристердің мұндай түрлері де бар. Бұл адамдардың ең қиын категориясы. Оларды кез келген нәрсемен баурап алу өте қиын, дегенмен ұсынылған бағдарламалардың әртүрлілігімен олар өздері үшін ойын-сауық таба алады. Демалыс бағдарламаларын құрастыру кезінде туристік аниматорлар тұлғаның әрбір түрінің ерекшеліктерін білуі және ескеруі қажет.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 ,- 267 с.

Тақырып 5. Анимациялық бағдарламаларды дайындау және әзірлеу

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Туристік-анимациялық қызметтің қағидалары мен әдістері
2. Анимациялық бағдарламаларды дайындау және дамыту ерекшеліктері
3. Анимациялық бағдарлама құрамының құрылымы
4. Жаңа анимациялық бағдарламаларды әзірлеу кезеңдері мен үрдісі

Негізгі түсініктер: мәдени-демалыс қызметті өткізу, бағдарламаларды

күру, технология, инфрақұрылым.

1. Туристік-анимациялық қызметтің қағидалары мен әдістері

Жаппай ойын анимациялық іс-шараларының басты ерекшелігі-туристер сценарий дизайнының орындаушылары болады. Бұл анимациялық қызметті ұйымдастырудың негізгі қағидаларын анықтайды.

Міндетті қатысу принципі: әр турист ән айта алады, билей алады, ертегі, өлең оқи алады, іс-шараға қатыса алады.

Шығармашылық принципі драма сабағында бірлескен негізгі ұстанымдардың бірі болып табылады. Бірлескен шығармашылықсыз ұжым, жұмысшы шығармашылық труппа болмайды. Маман-аниматорлар мен туристердің бірлескен шығармашылығы актерлік қабілеттерін дамытуға арналған жаттығулар, эскиздер орындау кезінде дамиды. Сондай-ақ материалдарды әдеби өңдеу, ортақ мәселелерді, ұсыныстарды талқылау, сценарий жазу барысында қалыптасады. Спектакльдердің көйлек репетициясы аниматорлар мен туристердің бірлескен тиімді туындыларының нәтижесі болып табылады.

Сұраныс принципі аниматорлар мен туристердің шығармашылық жұмысына деген әр туристің қабілеттері мен дағдыларын олардың қиялын, өнертабысын, бәсекеге қабілеттілігін, жаңашылдығын көрсету арқылы шығармашылық қызықты іс үрдісінде қолдану керек деп болжайды.

Жеке көзқарас принципі: әрбір туристің мүмкіндіктеріне қарай материал таңдау керек, дайын материалдан қажетті эпизодты таппағандарға рөлдер жазу керек. Белгілі бір туристің психологиялық, жеке ерекшелігін көрсетуге мүмкіндік беретін шығармашылық тапсырыс түрін орындау. Аниматор әрбір турист өзін жайлы сезінуі, эмоционалды тәжірибені бастан өткеруі, жетістікке жетуі үшін осындай жағдайлар жасауға міндетті.

Драматизация және импровизация принципі анимациялық тәжірибеде жиі кездеседі. Туристер әрдайым актерлік жұмыста өз күштерін сынап, қызықты рөл ойнағысы келеді.

Анимациялық жобаны іске асыру туристік қызмет саласындағы анимациялық бағдарламаны қоюшы мен режиссердің кәсіби шеберлігіне байланысты, ол туристің жеке басына әсер етудің ең оңтайлы, қолайлы тәсілдерін табу, оның қажеттіліктері мен мүдделерін әртүрлі ұйымдастырушылық - экономикалық жағдайларға сәйкес келетін әмбебап әдістерді, технологиялық процестің белгілі бір заңдылықтарын, тұрақты және сенімді ережелерін қолдану негізінде анықталады.

Анимациялық бағдарлама жасау үшін оның драмалық құрылыс заңдылықтарын жақсы түсіну ғана жеткіліксіз. Әрбір экспрессивтік құралдардың мүмкіндіктерін біліп, нақты түсіну, ойынды көркемдік инсталляция, иллюстрация, театрландыру әдістерінің мүмкіндіктерін пайдалана білу қажет. Осы әдістер мен әртүрлі экспрессивті құралдардың көмегімен жасалады, яғни, анимациялық бағдарлама жобадан әлеуметтік-педагогикалық және психологиялық міндеттер шешілетін нақты құрылысқа айналады.

Идея қалыптаса бастаған кезден бастап қолданылған бірінші әдіс – *көркем монтаж*. Кез келген анимациялық бағдарламада сценарийді әзірлеу кезінде мамандар өңдеуді пайдаланады. Фактілердің, оқиғалардың, құбылыстардың кезектесуі және оларды салыстыру монтажды (конструктивті немесе ассоциативті) қажет етеді.

Көркем монтаж, біріншіден, сценарий авторының идеясын, дүниеге көзқарасын білдіреді; екіншіден, бұл шығармашылық әдіс, ол өз кезегінде маманның кәсіби дайындығын, сонымен қатар оның белгілі бір азаматтық деңгейін, өмірлік тәжірибесін, мәдениетін қажет етеді. Редакциялау техникасын меңгермейінше анимациялық бағдарламаның жақсы сапасын қамтамасыз ету мүмкін емес.

Екінші әдіс – *иллюстрация*, ол ақпараттық материалдың мазмұнын кез келген нысанда көрсету үшін қажет. Кейде ақпарат әртүрлі эмоционалды және экспрессивтік құралдардың синтезі арқылы жасалады, бұл оны көрнекі етеді.

Анимациялық бағдарламаларды дайындаудағы үшінші әдіс театрға жақын және терең әлеуметтік-психологиялық негіздемесі бар күрделі шығармашылық процесс болып табылатын *театрландыру*.

Театрландыру әдісінің мәні – пластикалық, дыбыс, түс, әуеннің кеңістік пен уақытта үйлесуі, бейнені әртүрлі вариацияда ашу, оларды бағдарламаның біртұтас «әрекеті арқылы» өткізу.

Театрлық әдіс әсерлі белсенді жағдайды құруға арналған, онда әрбір қатысушы енжар ойланушы емес, белсенді әрекет ететін көрермен болады.

Туристердің бейресми қарым-қатынасы «көгілдір жарық», шам жарығымен танысу кеші, жиналыстар, тағамдар кеші, туған күн кеші, карнавал сияқты формаларда болуы мүмкін.

Театрландыру әдісі киім-кешек, ерекше қарым-қатынас тілі, рәсімдер, салт-дәстүрлер, түрлі өмір оқиғалары арқылы жүзеге асады.

Төртінші әдіс - ойын. Анимациялық қызметтегі бұл әдіс сананы, педагогиканы, өнер мен шығармашылықты синтездей отырып, ақпараттық-логикалық және ақпараттық-бейнелі принциптерді сәтті біріктіреді. Анимациялық әрекеттер үшін ойынның сюжеттік мазмұнмен толтырылуы және оны режиссерлік әдіс ретінде пайдалануға болатыны маңызды.

Ойынның және ойын тренингі әдісі: ойын өмірде сан рет қайталанып, оның тәрбиелік тағылымына айналады. Ойындар негізгі анимациялық бағдарламаға қосымша туристерді белсендіретін, оларды театрлық оқиға туралы пассивті ойлаудан шығаратын ойын-сауық түрі ретінде қолданылады. Ойында туристер өздерінің бастапқы мәнін, қайталанбас даралығын көрсетеді.

Жарыс әдісі. Бәсекелестік – шығармашылық күштерді дамытудың, ізденуге, жаңалық ашуға, өзін-өзі женуге ынталандыру тәсілі.

Тең рухани байланыс әдісі демократиялық, ізгілендіруге негізделген қарым-қатынасқа, турист пен аниматор маманының шығармашылық бірлестіктердің тең құқылы мүшелері ретіндегі бірлескен іс-әрекетіне негізделген, мұнда бағынушылар мен орындаушылар жоқ.

Импровизация әдісі. Импровизацияда еліктеу мінез-құлық механизмі бар.

Импровизация өзінің авторлық принципін, жеке позициясын, жеке көзқарасын және көңіл-күйін пайдалана отырып, еліктеу синдромына негізделген.

Осы әдістердің үйлесімі туристік қызметті дамытудың белгілі алғышарттарын жасайтын анимациялық бағдарламаларды терең және толық ашып, қолданысқа енгізуге мүмкіндік береді.

Ойын-сауық іс-шаралардың негізін құрайтын және драматургия (бағдарламаның сюжеттік-бейнелі шешімін құру және орындау арқылы жасалатын жаппай әрекет) және жаппай анимациялық бағдарламалардың режиссурасы қағидаттарын қамтитын анимациялық қызметтің сценарий-режиссерлік технологиясын игерусіз қандай да бір әдістерді қолдану мүмкін емес.

2. Анимациялық бағдарламаларды дайындау және дамыту ерекшеліктері

Мерекелердің бұқаралық түрлерінің тарихы барлық дәуірлерде, барлық елдерде адамзаттың жаппай қойылымдарға, спектакльдерге, театрландырылған мерекелерге құштарлықпен сипатталғанын көрсетеді. Бұл бұқаралық мереке көпшіліктің эмоционалды көңіл-күйінің көрінісі болып табылатынымен, мерекені сауатты және кәсіби түрде ұйымдастырған кезде мемлекет мүддесі мен халықтың көңіл-күйі үйлесетінімен түсіндіріледі.

Бүгінгі таңда өмірімізді саяси, мәдени, көркем, эстетикалық, анимациялық іс-шаралар кешенін қарастыратын мерекелерсіз елестету мүмкін емес.

Мереке – халықтың белсенді, шығармашылық қатысуымен, айтулы оқиғаларға, дәстүрлі даталарға, мерейтойларға арналған, белгілі бір кәсіп иелерін құрметтейтін іс-шара.

Мерекеге дайындыққа жоғары жауапкершілікпен қарау, әрбір бағдарламаға жеке қасиеттерді сіңіру, психологиялық реңктерді пайдалану, мерекеді фактілерді ғана емес, сонымен қатар адамның көзқарасын, идеялық сенімділігін, толқуын, азаматтықты көрсету керек. Сондықтан, жаппай мерекелерді ұйымдастырумен арнайы дайындалған режиссерлер, кәсіби мамандар және аниматорлар айналысуы керек.

Мерекенің театрландырылған бөлігі бұқаралық қойылым болуы мүмкін, оның мерекеден айырмашылығы әрқашан белгілі бір сахналық алаңға сәйкес келеді, айқын шекаралармен локализацияланған, бұқараны орындаушылар мен көрермендерге бөлуді қамтиды.

Жаппай мереке бірден көркемдік әрекеттің бірнеше ошақтарының пайда болуын болжайды. Әр қатысушы кез-келген назар аударатын нысанды таңдай алады, ал ұсыну бұл нысанды алдын-ала анықтайды.

Жаппай мерекенің драмасы бірқатар жағдайларға байланысты:

- *жаппай мерекенің іс-әрекет ету орны мен ауқымынан;*

Мереке өз ауқымында жалпықалалық, республикалық, туристік, клубтық, балалар, жастар, студенттер болуы мүмкін. Қалада, ауылда, стадионда, Мәдениет үйінде, демалыс аймағында, саябақта, туристік алаңда, мектепте, институтта өтуі мүмкін. Жұртшылықтың жоғары эмоционалды көңіл-күйі және

жоспардың сәтті жүзеге асуы жаппай мереке өткізу үшін дұрыс таңдалған орынға байланысты.

- *көркемдік құралдарды пайдаланудан;*

Оларға: декорация, сахналық безендіру, алаң, ойын алаңы; көрсету процесінде қолданылатын атрибуттар; мерекенің қосымша элементтері: мереке идеясын көрсетуге көмектесетін отшашулар, көгершіндер, шарлар, ұшақтар және т.б. жатады.

Көрермендерге әсер ету және оның құралы ретінде келесі құраушылар қолданылады: би, ән, эмоционалды және жанды сурет композициясы, бұл аудиторияның назарын егжей-тегжейлі және психологиялық мотивациясыз бір объектіден екіншісіне лезде ауыстыруды білдіреді. Бұқаралық мерекенің тақырыбы мерекенің сипатын анықтайды, оқиғалардың барысы мен әрекеттердің өрістеуі соған байланысты. Тақырыпты ашу үшін оны мазмұнмен толтыру, материалды баяндауды логикалық реттілікпен ұйымдастыру, идеясына, ырғағына, қарқынына, музыкалық орналасуына сәйкес келетін сәйкес суретті табу керек.

Концерттік нөмірлерді, әндерді, би композицияларын, театрландырылған сюжетті таңдауды талап ететін тақырып. Бұқаралық мерекелердің шамамен тақырыптары: «Қала күні», «Гүлдер мерекесі», «Ғашықтар күні», «Егін мерекесі» деуге болады.

Мерекелік сценарийді құру - жаппай мерекені дайындаудың бірінші кезеңі. Бұқаралық мерекенің тақырыбын, идеясын, тапсырмасын жүзеге асыру жолдарын анықтайды; әрбір мерекелік театрландырылған іс-шараны дараландыру, бірегейлік мәселелерін шешеді. Сценарий құру драматург, режиссер, көркемдік жетекші, аниматорлар тобы, суретшілер, композиторлар, музыкалық дизайнердің бірлескен жұмысы.

Сценарий – кейіпкерлердің не айтып, не істейтінін, қандай көркем шығармалар орындалатынын, іс-әрекеттің қандай жағдайда өтетінін т.б. нақтылайтын мазмұнның егжей-тегжейлі әдеби дамуы. Сценарий мәдени-демалыс бағдарламалары драматургиясының негізгі түрі болып табылады және әртүрлі дереккөздермен, өмірлік фактілермен, деректі және көркем материалдармен толықтырылады. Объективті әрекет драматургиясының негізінде, т.б. көркемөнерпаздар немесе техникалық шығармашылық топтарында (жаттығу әдістері) сценарийлік жоспар бар. Объективті әрекет драматургиясының негізінде, т.б. сыныпта көркемөнерпаздар немесе техникалық шығармашылық топтарында (жаттығу әдістері) сценарийлік жоспар бар. Сценарий бойынша жұмыс кезең-кезеңімен жүргізіледі.

1. *Тақырып пен идеяны анықтау.* Бұл екі ұғым бір-бірімен тығыз байланысты, бірақ бір-бірінен ерекшеленеді:

Тақырып – автор таңдаған және жарықтандырған құбылыстар ауқымы.

Идея – бейнеленген оқиғалардың негізгі қорытындысы, ойы, бағасы.

Тақырып әдетте ең басынан қойылады да, сценарий авторы мен режиссері бірте-бірте бағдарламаға қатысушылар мен көрермендерді жалпы негізгі қорытынды ретінде идеяға жеткізеді. Кейбір практиктердің әдеттегі қателігі -

олар көбінесе идеяны көрерменге басынан бастап дайын түрде ұсынуға тырысады. Бірақ олардың шығармашылық міндеті басқа – іс-әрекетті белсенді қабылдауды ояту, әркімді іс-әрекетке қатысушыға айналдырып, идеяны өзі түсінуге мәжбүрлеу. Сонда идеяны түсіну міндеті іс-әрекетті дамытуға бағынады.

1. *Сюжетті таңдау.* Мәдени-демалыс бағдарламасының сценарийінің ерекше белгілерінің бірі оның құжаттық негізі болып табылады. Сондықтан сюжетті таңдау үшін жарқын қызықты сюжетті одан әрі іздеудің бағытын анықтайтын негізгі оқиғаны табу керек.

2. *Сценарий композициясы арқылы ойлау,* т.б. қақтығыстың жүзеге асуы, сахналық әрекеттегі сюжет. Композиция – іс-әрекетті ұйымдастыру және материалды сәйкес орналастыру.

Мереке қатысушылары екі топқа бөлінеді:

- тікелей, белсенді қатысушылар – актерлер, мәдениет қызметкерлері, аниматорлар, техникалық қызметкерлер;

- пассивті қатысушылар – туристер, экскурсанттар, көрермендер.

Аниматорлардың маңызды міндеті – екі топты біріктіру, әрекет пен қабылдау арасында тығыз байланыс орнату.

Туристер жанашырлық танытып, мерекеге белсенді қатысып, өз көзқарастарын эмоционалды түрде білдіруі керек. Содан кейін аниматорлардың құмарлығының, түсінікті форманың, қызықты әрекеттің арқасында пассивті көрермендердің бір бөлігі белсенді қатысушылар санатына енеді.

Жаппай мереке барысында көрерменнің қызығушылығын арттырудың маңызды жолдары:

- көрерменді әрекетке белсенді қосу;

- көрермендерді жаппай іс-әрекеттің қатысушыларына айналдыру арқылы орындаушылар мен көрермендерді барынша жақындату;

- көрерменге эмоционалды әсер ету (ойын, музыка, жарық, түс, отпашу);

- аттракциондарға, сайыстарға, ойын элементтеріне қатысушылардың назарын аудару;

- көрерменнің кәдесыйлар, сыйлықтар, тосынсыйларға деген қызығушылығын арттыру.

Егер театрландырылған концертте көрерменнің назарын сахна алаңына аудару қажет болса, онда жаппай мерекеде мүмкіндігінше көп шоғырланған орталықтарды іздеу керек, мерекеге келген адамдардың массасын әр түрлі бағытта өсіру керек. Жаппай мерекелердің көп орталықтылығы карнавалдық шеру, маскарадтық шоулар, айқын ырғақты қажет ететін фестивальдар, би алаңдары, аттракциондар, театр костюмдеріндегі актерлердің қозғалысы үшін еркіндік, безендірілген көліктердің өтуі кезінде ерекше мәнге ие болады.

Егер театрландырылған концертте көрерменнің назарын сахна алаңына аудару қажет болса, онда жаппай мерекеде мүмкіндігінше көп шоғырланған орталықтарды іздеу керек, мерекеге келген адамдарды әр түрлі бағытта өсіру керек. Жаппай мерекелердің көп орталықтылығы карнавалдық шеру,

маскарадтық шоулар, айқын ырғақты қажет ететін фестивальдар, би алаңдары, аттракциондар, театр костюмдеріндегі актерлердің қозғалысы үшін еркіндік, безендірілген көліктердің өтуі кезінде ерекше мәнге ие болады.

Жаппай мереке сценарийінде колонналардың қозғалыс тәртібін қарастыру, митинг ұйымдастыруды ойластыру, көрермендердің келуін жоспарлау қажет.

Жаппай мерекенің сценарийі: басталуы, дамуы, шарықтау шегі, аяқталуы. Әр эпизодтың эмоционалды қарқындылығының дәрежесін, ырғағын, контрастын, көрермендердің назарын, олардың қызығушылығын, эпизодтардың қатаң өзара әрекеттесуін режиссер сценарий аясында анықтайды.

Тақырыпты ашуда, көңіл-күйді көтеруде, эмоционалды әсерде мереке аумағын көркемдік және музыкалық безендіру, ырғақ, қарқын, орындаушылық және актерлік күштер, режиссерлік қиял, театр костюмдері, поэтикалық көңіл-күй үлкен рөл атқарады.

3. Анимациялық бағдарлама құрамының құрылымы

Композиция (итальян тілінен *compositio* – жинақтау, байлау, қосу). Энциклопедияларда «композиция» термині әртүрлі түсіндіріледі, бірақ тұжырымның жалпы мағынасы келесідей: композиция - шығармашылық процесінде қол жеткізілетін әртүрлі компоненттердің күрделі бірлігі.

«Композиция» ұғымы өнердің кез келген түрінде: кескіндемеде, мүсінде, музыкада, романда, кинода, сондай-ақ театрландырылған және анимациялық спектакльдерде бар.

Композициялар *бір жанрлы* (әдеби, музыкалық, хореографиялық) және *көп жанрлы* (әдеби-музыкалық, музыкалық-хореографиялық, т.б.) болады. Дизайн бойынша композициялар *сюжеттік* (барлық материал драматургия заңдылықтары бойынша берілген сюжет шеңберінде салынған) және *сюжетсіз* (материалды жеке автордың ниетіне қарай жүйелеудің өзіндік логикасы бар) деп бөлінеді.

Сюжетсіз композициялар нөмірлердің калейдоскопы немесе бүкіл композицияны құрайтын әртүрлі материалдар негізінде жасалады, сәтті табылған драмалық қозғалыстың арқасында – сценарийдің барлық эпизодтары, композицияның құрамдас бөліктері сақталатын көркемдік техниканың арқасында жасалады.

Сценарийдің құрамымен жұмыс жасай отырып, сценаристке тақырыпқа сәйкес келетін әр түрлі материалдарды жинау өте маңызды.

Композицияға арналған материалдар әндер, өлеңдер, фотосуреттер, мұрағаттық құжаттар, спектакльдерден үзінділер, хореографиялық үзінділер, жүргізушілердің мәтіндері болуы мүмкін. Композициядағы Материал бөлінеді және сюжетке немесе драмалық қозғалысқа сәйкес іс-әрекеттің дамуында өз орнын алады.

Композицияның құрылысы белгілі ережелерге ие:

- Сценарийде экспозицияны қамтамасыз ету керек, яғни, іске қосу, қақтығыстың басталуына дейінгі оқиғалар туралы қысқаша әңгіме. Экспозиция

әдетте сюжетке немесе іс-әрекеттің тікелей басталуына айналады. Экспозиция мен сюжет өте айқын, қысқа болуы керек.

- Негізгі әрекет келесі заңдылықтар бойынша құрылады: тақырыпты құрастыру мен дамытудағы қатаң жүйелілік; әрбір эпизодтың алдыңғы және кейінгілерге мағыналық шарттылығы.

- Экспозициямен көрсетілген әрекеттің шарықтау шегі мен қиылысына қарай өсуі. Эмоционалды күшті эпизодтардан әлсізге ауысуды болдырмау керек: мысалы, бірден бұқаралық ән айтуға немесе басқа ұжымдық әрекеттерге залды тартуға ұмтылу дұрыс емес, өйткені қиындық - бұл ең жоғары эмоционалды сәт, оған психологиялық тұрғыдан дайындалу керек.

- Әрбір жеке эпизодтың толықтығы. Миниатюрада эпизод бүкіл сценарийді қайталауы керек, барлық құрама сәттер, толық композиция болуы керек. Акция міндетті түрде драмалық дизайн идеясы шоғырланған шарықтау шегіне жетуі керек. Финал-композицияның өте маңызды бөлігі, ол ерекше семантикалық жүктемені көтереді, өйткені бұл барлық қатысушылардың белсенділігін арттырудың маңызды сәті.

Мәдени-демалыс бағдарламасының сценаристінің міндеттерінің бірі - әртүрлі экспрессивтік құралдарды: өлеңдерді, музыканы, әндерді, спектакльдер мен фильмдерден үзінділерді бір логикалық композицияға біріктіріп, ортақ тұжырымдамаға бағыну арқылы өзіндік көркем-ағарту жұмысын, тақырып, идея жасау.

Мәдени-демалыс бағдарламасының драматургиясының ерекшеліктері сценарий жасауда монтаждық әдістің маңызын арттырады. Сценарий жеке-жеке эпизодтарға бөлініп кетпеуі үшін, көркем иллюстрациялар жалған сандарға ұқсамауы үшін, ал ауызша баяндаулар оларға қажетсіз толықтырулар болып көрінбеуі үшін өзек ретінде бір ғана сюжеттік құрылғыны табу керек. Бұл символдық бейнелер мен үлкен жалпылауларға ұмтылатын бұқаралық мереке үшін ерекше маңызды. Сюжеттің дамуын анықтайтын бір ғана сюжеттік қозғалыс сценарийді өңдеудегі негізгі байланыстырушы сәт болып табылады.

Екі түрлі элементтің – ән мен кинокадрдың, музыкалық және драмалық фрагменттің тұтастығын сезіну көркем иллюстрация мен деректі спектакльді біріктіретін сәтті түйін жасайды.

Сценарист үшін көрерменде әрекетті *белсенді қабылдау* жолын табу маңызды. Белсендіру элементтеріне мыналар кіреді:

- аудиторияға тікелей жүгіну;
- әндерді ұжымдық орындау;
- әртүрлі азаматтық ғұрыптарды жүзеге асыру;
- аудиторияның сұрақтары және т.б.

Деректі принципті сәтті жүзеге асыру, жергілікті көркем және публицистикалық материалды сәтті пайдалану көрермендер мен қатысушылардың бастамасын оятатын, шығармашылық пен еркін қарым-қатынас атмосферасын құратын және белгілі бір мағынада көрермендер залы мен сахна арасындағы кедергіні алып тастайтын жаппай іс-әрекеттерде импровизацияға мүмкіндік береді. Импровизацияның бір тәсілі-сценарийге ойын элементін енгізу, оған бағдарламаны ұйымдастырушылар шебер

көзқараспен балалар да, ересектер де кіреді.

Сценарист үшін маңызды мәселе — мәдени - демалыс бағдарламасының формасын анықтау. Мәдени-демалыс бағдарламасының формасы-бұл маманның мәселеге деген көзқарасы, материалды және аудиторияны ұйымдастыру негізінде құрылған құрылым.

Мазмұнсыз, мағынасыз форма жүзеге аса алмайды. Егер біз бұл мәселені басқа терминдермен түсіндіретін болсақ, онда біз мәдени-демалыс бағдарламасының нысанын модельдеудің көркем әдістерінің бірі ретінде елестете аламыз, оның көмегімен сіз қазіргі, өткен және болашақ шындықты кейбір адамдардың субъективті тәжірибесі тұрғысынан жобалай аласыз. Көрермен, тыңдаушы сәйкес мазмұнды қабылдау процесінде сәйкестендіру мүмкіндігі бар нақты немесе ойдан шығарылған адам.

Мәдени-демалыс бағдарламасы-бұл көркемдік модельдеудің ең әмбебап және жан-жақты түрі, көпшілік алдында ойналады, қабылдаудың барлық қабілеттеріне назар аударады, белгілі жағдайларда көрерменді өмірдің сахналық әрекетіне тікелей тартуға мүмкіндік береді, мұнда әр адам бір уақытта актер ретінде де, көрермен ретінде де әрекет етеді.

Түрлі мәнерлі құралдардан (бейнелер, сөз, музыка, т.б.) жасалған мәдени-демалыс бағдарламасы бір авторлық принципке негізделген тұтастық, бөліктердің үйлесімділігі болуы мүмкін.

Бағдарламалар құрылымында театрландырылған қойылымдар маңызды орын алады. Бұл қатаң композициялық құрылымның белгілерімен әдеби және көркем шығармаға жақын күрделі драмалық форма. *Бағдарламаның классикалық құрылымы* экспозиция, сюжеттің басталуы, іс-әрекеттің негізгі дамуы, шарықтау шегі, сюжеттің аяқталуы және соңы. Композиция құрылымындағы әрбір аталған элементтің өзіндік функционалды мақсаты бар.

Экспозиция-бірінші құрылымдық элемент-әдетте басында орналасқан және кейінгі драмалық әрекеттің дамуына негіз болады. Экспозицияда іс-шара жоқ, ол қысқа, қысқа мерзімді және болашақ мәдени-демалыс бағдарламасы тақырыбының жалпы сипатын көрсетеді. Формасы бойынша бұл театрландырылған қойылымның қатысушыларымен танысу немесе алдағы бағдарламаның тақырыбы туралы жетекші бастапқы деректердің хабарламасы болуы мүмкін.

Кейбір жағдайларда экспозиция пролог сияқты композициялық техникамен анықталады. Алайда экспозиция мен пролог бірдей ұғымдар емес. *Пролог* (алғы сөз) — бұл композициялық әдіс, оның мәні автордың идеяларын көрсету немесе демонстрациялау, оның мәдени - демалыс бағдарламасына арналған оқиғаға қатынасы. Пролог негізгі сюжеттік актімен байланысты емес, ал экспозицияда сюжеттік әрекет басталады. Пролог әдіс ретінде театрландырылған және ерекше салтанатты қойылымдарға тән, бұл режиссер-қоюшыға қойылымның түрлі-түсті және әсерлі басталуын жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Сюжеттің басталуы- драмалық тартыстың басталуын анықтайтын және сценарийдің композициялық құрылысының кейінгі құрылымдық элементтерінде оның дамуын табатын «бастапқы» оқиға; көрермендердің

назарын аударып, сюжеттің одан әрі дамуын қадағалауға шақырады. Сюжет бастапқы оқиғаны формальды түрде анықтап қана қоймайды, сонымен қатар мәдени-демалыс бағдарламасының сценарийінің бастапқы драмалық шешімінің маңызды сәті болып табылады. Сюжеттің түпнұсқа шешімі негізінен бүкіл бағдарламаның келесі бағытын анықтайды.

Композициялық құрылыстағы іс-әрекеттің негізгі дамуы сценарийдің ең ауқымды бөлігі болып табылады. Мұнда сюжеттің бастапқы оқиғасы шарықтау шегіне қарай өзінің драмалық ілгерілеуін табады. Мәдени-демалыс бағдарламасының сценарийі, жоғарыда айтылғандай, белгілі бір сюжеттік-тақырыптық тәуелсіздікке ие блоктар мен эпизодтардан тұрады, яғни, сюжеті, ішкі оқиғалар сериясы, композициялық құрылысы және драмалық қозғалысы бар. Сценарийдің драматургиялық құрылымына кіретін блоктар мен эпизодтардың саны сценарий авторының шығармашылық ниетімен анықталады. Дегенмен, блоктар мен эпизодтардың оқиғалар тізбегі интегралдық бағдарламаның драмалық әрекетіне бағынады.

Сценарийдің негізгі бөлігін құру кезінде сюжеттің алға жылжуын жоғалту қаупінен аулақ болу керек. Мұнда сюжеттік екпіндер үлкен мәнге ие: сөздер, тіркестер, сахна әрекеттері, көрермендердің назарын негізгі сюжеттік түйіндерге аударады және бағдарламаның жүруіне қызығушылық танытады.

Шарықтау шегі-сценарийдегі драмалық қақтығыстың даму шыңы, көрермендердің эмоционалды қабылдауының ең жоғары нүктесі. Шарықтау шегінде басты оқиға жатыр, оның міндеті — сценарийдегі барлық драмалық жанжалды шешу.

Сюжеттің аяқталуы - сценарийдің сюжеттік желісін аяқтау қызметін атқаратын композициялық құрылыстың құрылымдық элементі, жолдың дамуындағы соңғы аялдама. Есте сақтау маңызды, бұл сөзсіз драматургиялық қақтығысты шешудің нәтижесі туралы хабарлайтын соңғы оқиғадан кейін болады. Сюжетте басталған оқиғалар тізбегі іс-әрекеттің негізгі дамуын басынан өткеріп, шарықтау шегіне жетіп, оның драмалық дамуын тануда аяқтайды.

Соңы аяқталудан кейін жүреді және сахналық әрекеттің толық аяқталғанын білдіреді. Финал сахнада болған барлық драмалық іс-әрекеттерді қорытындылау құралы ретінде қызмет етеді. Эпилог (кейінгі сөз) финалдың ерекше түрі болып табылады.

Шығармашылық процестің заңдары мен заңдылықтарын білместен және терең көркемдік және құжаттық зерттеулерсіз жасалған сценарийлер негізінде мәдени-демалыс бағдарламаларын ұйымдастыру оң нәтиже бермейді және көрермендердің сенімін жоғалтуға әкелуі мүмкін.

Драманың міндетті компоненттері сандық және сапалық көрсеткіштер болып табылады, олар келесі сипаттамаларға ие:

* қоғам алдында тұрған ағымдағы қоғамдық-саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени міндеттер тұрғысынан мәдени-демалыс бағдарламаларының өзектілігі;

* ұйымдастырушылық, педагогикалық және көркемдік аспектілерде алдыңғы және кейінгі бағдарламалардың органикалық байланысында көрінетін

оларды дайындау мен жүргізудегі сабақтастық пен дәйектілік;

* бағдарламалардың жанрлық әртүрлілігі, сол бағдарламаны өзгерту мүмкіндігі.

Сонымен, драматургияның ерекшелігі мәдени - демалыс іс-әрекетінің көркемдік және экспрессивті құралдарымен, сценариймен жұмыс жасау әдісімен, сюжеттік-композициялық құрылыммен және бағдарламаның сахналық көрінісімен анықталады.

Керемет формалармен байланысты композициямен жұмыс жасау кезінде *монтаждаудың негізгі әдістерін* білу әрқашан көмектеседі:

1. *Түрлі типті материалды салыстырудың* параллель әдісі екі сызықтың параллель дамуы мен көрсетілуін қамтамасыз етеді.

2. *Контрастты орнату әдісі:* екі үзінді, екі материал бір-біріне қарама-қайшы.

3. *Материалды орнатудың логикалық әдісі* оқиғалардың логикасына сәйкес бір үзіндіден екіншісіне логикалық, табиғи ауысуды қамтиды.

4. *Композицияның кез-келген эпизодынан ретроспективті қабылдау* көрерменді өткеннің бір немесе басқа эпизодына апарды.

Материалды монтаждаудың логикалық әдісі оқиғалардың логикасына сәйкес бір үзіндіден екіншісіне логикалық, табиғи ауысуды қамтиды.

1. Композицияның кез-келген эпизодынан *ретроспективті қабылдау* көрерменді өткеннің бір немесе басқа эпизодына апарды.

2. *Рефрен қабылдау әдісі* (бұл термин музыкадан алынған, сөзбе-сөз әуеннің бір немесе басқа үзіндісін қайталауды білдіреді) маңызды ойды, кейбір көңіл-күйді, сезімді еске түсірудің бір түрі болып табылады.

3. *Ассоциативті әдісі:* эпизодтар көрерменде белгілі бір ассоциацияларды тудыратындай етіп бір-біріне сәйкес келеді. Қиындығы залдағы аудиторияда әртүрлі тәжірибе, эмоционалды жауап беру, қабылдау мәдениеті. Сонымен қатар, бұл әдіс көрерменнің өз қиялының жұмысына үлкен мүмкіндік береді.

4. Жаңа анимациялық бағдарламаларды әзірлеу кезеңдері мен үрдісі

Аниматорлар тобы анимациялық бағдарламалардың өмірлік циклінің белгілі бір кезеңдерінен өтетінін түсінуі керек. Мәдени-демалыс қызметтері нарығында өмір сүру үшін үнемі жаңа анимациялық бағдарламаларды әзірлеу, ерекше мерекелік шоулар, театрландырылған қойылымдар жасау, белгілі бір кезеңдер бойынша жұмыс ұйымдастыру қажет:

Идея генерациясы. Жаңа анимациялық бағдарламалардың идеяларының негізгі көзі – аниматорлардың өздері, режиссерлер, сценаристер, режиссерлер.

Идеяларды таңдау. Іріктеу мақсаты - қиялға, жаңалыққа, өзектілікке, ерекшелікке толы жаңа идеяларды табу.

Анимациялық бағдарламаларды әзірлеу, қою және сынақтан өткізу. Анимациялық бағдарлама жаңа ойын элементтерімен, музыкалық және әдеби композициялармен, театр атрибуттарымен, декорациялармен, костюмдермен толықтырылған. Репетициялық сабақтар өткізіледі, содан кейін ғана туристерге

бағдарламаны тексеру, тестілеу жүргізіледі.

Өткізгеннен кейін анимациялық бағдарламаны талдау. Анимациялық бағдарламаларды өткізгеннен кейін сахна алаңындағы аниматорлардың жұмысын талдау, кәсіби шеберлік, адалдық дәрежесін анықтау, клиенттердің демалыста жақсы көңіл-күй қалыптастыру қажеттіліктерін қанағаттандыру қажет.

Анимациялық бағдарламаларды коммерцияландыру. Өзірленген жаңа бағдарлама ойын-сауық қызметтері нарығына енгізілуде. Аниматорлар ұсынылған қызметтерді үнемі жаңартып отыруы, жаңа ойын элементтерін енгізуі, үнемі жаңа бағдарламалар идеяларын әзірлеуі керек.

Анимациялық бағдарламалардың негізгі сипаттамалары:

1. Қабылдаудың қолжетімділігі туристердің әртүрлі жас санаттары, олардың әлеуметтік жағдайы, жыл мезгілі, өткізілетін орны бойынша қабылдау тұрғысынан анимациялық бағдарламаның қаншалықты қолжетімді екенін көрсетеді.

2. Қабылдау атмосферасы. Анимациялық бағдарлама туристің қабылдау түйсіктері, оның көңіл-күйі және эмоционалдық фоны арқылы қабылданады.

3. Туристердің мамандар-аниматорлармен қарым-қатынасы. Маман-аниматорлар қызмет көрсету жүйесінің негізгі буыны болып табылады, олар анимациялық бағдарламаның сюжетін және оны іске асырудың әрбір кезеңінде бастапқы кезеңнен бастап қорытындыға дейін туристердің қатысуын мұқият қарастыруы керек.

4. Анимациялық бағдарламаға қатысу процесінде туристердің өзара әрекеттесуі. Туристер бағдарламаны көрнекі түрде қабылдап қана қоймайды, олар қатысуда белсенділік, іс-әрекетте бастамашылық танытудың бір бөлігіне айналады.

5. Туристердің бағдарламаға тікелей қатысуы және олардың эмоцияларына әсер етуі. Туристерді іс-әрекет жүйесіне қосу олардың көргені мен естігеніне қанағаттану деңгейін жоғарылатады, жақсы көңіл-күй мен эмоционалдық көтерілуді тудырады және қызметтің басқа түрлеріне ықтимал таңдауды азайтады.

Анимациялық қызметтің маңызды принциптерінің бірі – әуесқойлық қойылымға сүйену және туристердің анимациялық іс-шараларға тек көрермен ретінде ғана емес, қатысушылар, ұйымдастырушылар, бастамашыл белсенділер ретінде де белсенді қатысуы. Туристік мекемелер туристермен тығыз байланыста болса, олардың бастамасын, қызығушылығын, белсенділігін, ынтасын дамыта отырып, табысқа сене алады.

Қонақ үй және мейрамхана қызметтерінің, сондай-ақ ірі туристік орталықтар мен курорттардың ұсыныстарының өсуіне қарамастан, туристке әрдайым толық демалу мен ойын-сауыққа кепілдік берілмейді. Демалыс мекемелері мен ойын — сауық орталықтарын туристік қызмет көрсету саласына тарту, сондай-ақ осы кәсіпорындардың қызметтерін тақырыптық турлар бағдарламасына қосу арнайы анимациялық бағдарламаларды әзірлеу қызметі ретінде белгілі бір бағытты-анимациялық *туроперетингті* дамытудың

өзектілігін анықтайды. Қызмет көрсету бағдарламасына жекелеген қызметтерді жинақтау мәселелерімен мәдени демалысты, тынығудды және саяхатты ұйымдастыру бойынша қызметтер нарығында қызмет көрсетушілермен және контрагенттермен шарттық қатынастары бар туроператорлық фирмалар айналысады.

Жалпы алғанда, *анимациялық туроперейтингті* әр туристке қызмет көрсету мен көңіл көтеруге жеке көзқараспен демалыс, ойын-сауық және қызмет көрсету кешендерінің тығыз өзара әрекеттесуі деп түсіну керек.

Анимациялық туроперейтингтің негізгі міндеті-туристке қызығушылық таныту үшін жайлылық жасау, ол өзін бағдарламаның қатысушысы ретінде сезінеді және оның демалысы ұзақ уақыт есте қалады.

Анимациялық турдың әдістемелік негізін келесі принциптер анықтайды:

- оператордың демалыс және ойын-сауық орталықтарымен, фестивальдер мен карнавалдарды ұйымдастырушылармен және т. б. тығыз өзара іс-қимылы, сондай-ақ осы іс-шараларды қызмет көрсету бағдарламаларына белсенді енгізу;

- болып жатқан оқиғалардың тақырыбын және тұлғалық-психологиялық қабылдауын ескеретін демалыс (немесе іс-шаралар) сценарийлерін құрастыру;

- туристің бағдардағы барлық ықтимал қажеттіліктерін, қызметтер мен іс-әрекеттерді өзара байланыстыруды көздейтін әзірленген сценарий негізінде толық қызмет көрсету кешенін іске асыру;

- аниматорлардың ауа-райына және басқа да жағдайларға сәйкес сценарийге өзгерістер енгізу бойынша туристермен жұмысы.

Анимациялық бағдарлама жобасын жасау бастапқыда оның мақсаттарын, міндеттерін, мазмұнын және жүзеге асыру жоспарын анықтауды қамтиды. Жоба – жоспарланған іс-шаралардың ретін, бірзділігін және уақытын қамтамасыз ететін дәйекті әрекеттердің алдын ала әзірленген үлгісі. Қазіргі жағдайда мәдени, демалыс және туристік қызметте анимациялық бағдарламаны ұйымдастыру алгоритмі әлеуметтік тапсырысқа бағытталған, яғни. бір жағынан белгілі бір туристік кешеннің немесе демалыс орталығының, екінші жағынан демалыс қызметтері кешенінің нақты тұтынушысының қажеттіліктеріне байланысты нақты бағдарлама құру қажеттілігі.

Сервистік бағдарламаны құру процесінде үлкен маңызға ие:

- өтіп жатқан анимациялық оқиғалардың масштабы;

- оқиғаның орны(лар)ы мен уақыты;

- іс-шараның мазмұны (көркем-тарихи, спорттық-техникалық, эстрада және би және т.б.);

- іс-шараға қатысушылардың әлеуметтік-психологиялық сипаттамалары, олардың саны.

Керемет анимациялық іс-әрекеттің ауқымы мен нақты шарттары белгілі бір ортаны білдіреді. Егер осы кеңістіктегі адамдардың саны оңтайлы деңгейден асып кетсе және сыни сәттерде, әдетте, рұқсат етілген болса, адам не болып жатқанын қабылдамайды және осы ортадан кетуге тырысады. Табиғи ортада анимациялық бағдарламаларға қатысушылардың оңтайлы санын қалыптастыру оларды жүзеге асырудың тиімділігінің қажетті шарты болып табылады.

Тарихи, әдеби, алдын - ала және көркем материалдарды таңдау маңызды болып табылады. Дәуірді, стильді, музыканы, бейнелеу өнерін, интерьерді, сәулетті, костюмдерді, әдет-ғұрыптарды егжей-тегжейлі зерделеу қажет. Іріктеу негізінде бағдарламаның жоспары, оның шығармашылық дамуы пайда болады. Ең жақсы жоспар әдеби формада жасалғанға дейін тек дизайн болып қала береді.

Келесі кезең-бағдарламаның әдеби сценарийін жазу. Содан кейін Бағдарламаның режиссерлік шешімін әзірлеудің шығармашылық кезеңі басталады, ол режиссерлік жоспарға негізделген, онда презентацияның негізгі компоненттері, эпизодтардағы нөмірлер тізбегі және бағдарламадағы эпизодтардың дәйектілігі көрсетіледі. Бұдан әрі кеңістіктік сценография және репетициялық жоспар әзірленеді, қатысушы-орындаушылар, ресімдеу, фонограмма жазбасы айқындалады. Репетицияларды өткізгеннен кейін монтаждау парағы — режиссерлік жоспардың графикалық баяндауы жасалады.

Дайындық кезеңінде анимациялық бағдарламаны өткізуге, бағдарламаны өткізу орнында актерлер мен шығармашылық ұжымдарды іздеуге, қажетті декорацияларды, костюмдерді, реквизиттерді дайындауға, дыбыс және жарық аппаратураларын, басқа да техникалық құралдарды жалға алуға, сахнаны дайындауға немесе жалға алуға, техникалық құралдар мен әртістерді тасымалдау үшін көлікті жалға алуға арналған шығыстар сметасын жасау қажет.

Алдағы іс-шараны жариялау үшін жарнамалық науқан жүргізу міндетті болып табылады. Анимациялық бағдарламаны аяқтағаннан кейін, көбінесе бейресми жағдайда ұйымдастыру комитеті мен анимациялық топтың жұмысы талқыланады, Бағдарламаға қатысушыларға ақы төленеді, анимациялық бағдарлама туралы бейнефильм мен фотоальбом жасалады.

Әрбір анимациялық бағдарламаның өзіндік тақырыбы, мақсаты мен міндеттері болғандықтан, бағдарлама мазмұнын іске асыруды анимациямен тікелей айналысатын демалыс мекемелері мен демалыс орталықтары ғана емес, сонымен қатар тұтынушылардың қажеттіліктеріне сәйкес туроператорлық фирмалар да қамтамасыз етуі өте маңызды. Бұл бағдарламалық туризмнің әртүрлі түрлеріне арналған анимациялық оперейтингтің кейбір ерекшеліктерін анықтайды.

Қазіргі туристік нарықтағы бәсекелестіктің күшеюіне байланысты көптеген туристік фирмалар өз клиенттеріне белгілі бір бағдарлама бойынша кешенді қызмет ұсынады. Қызмет көрсету бағдарламалары бойынша жұмыс бағдарламалық туризмнің негізін құрайды.

Демалыс-ойын-сауық қызметтері тұру, тамақтану, экскурсиялық қызметтер, көлік және тұрмыстық қызметтермен қатар қызметтердің негізгі түрлеріне жатады және кез-келген туристік қызмет көрсету бағдарламасына кіреді. Әр жағдайда бос уақытты және ойын-сауықты ұйымдастыруға арналған қызметтердің белгілі бір жиынтығы, ең алдымен, турдың тақырыптық бағытымен анықталады.

Демалыс және саяхат бағдарламаларын саралауға арналған параметрлер

арасында (демек, туристік анимация қызметтерін саралау үшін) мыналарды бөлуге болады:

-рекреациялық қызметтің негізгі түрлері (рекреациялық іс-шаралардың түрлері мен циклдері), тұтынушыларды ынталандыру;

- қызмет көрсету бағдарламалары есептелген халықтың негізгі топтары;

- материалдық-техникалық базаға, рекреациялық ресурстарға және туристік инфрақұрылымға бағдарлану және тәуелділік дәрежесі;

-кеңістіктік-уақытша оқшаулау, әлеуметтік-функционалдық бағыттылық.

Осы және басқа параметрлерді туристік анимациялық бағдарламаларды жобалау кезінде қолдануға болады.

Туризмдегі бағдарламалық қозғалыс айтарлықтай өзгереді, сондықтан уақыт өте келе бағдарламалық туризмнің жаңа бағыттары пайда болады, кейбір бұрынғы бағыттар жоғалып кетуі мүмкін. Бағдарламалық туризмнің курорттық-сауықтыру, танымдық, іскерлік, рекреациялық (ойын-сауық турлары), отбасылық туризм сияқты бағыттары неғұрлым тұрақты және кең таралған болып табылады. Әрі қарай, біз осы бағыттар үшін анимациялық оперейтингтің ерекшеліктерін қарастырамыз.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Тақырып 6. Туризм мен қонақжайлылықта анимациялық бағдарламалар ұйымдастыру

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Анимациялық қызметтің сауықтыру бағдарламалары.
2. Туристердің мәдени-танымдық демалысын ұйымдастыру.
3. Ойын бизнесі әсерінің анимациялық эффектісі.
4. Анимация қызметінің экстремалды формалары
5. Отбасылық анимациялық бағдарламалар.
6. Балалардың анимациялық бағдарламалары.
7. Тақырыптық саябақтардағы анимация.

Негізгі түсініктер: мәдени-демалыс қызметті өткізу, бағдарламаларды құру, технология, инфрақұрылым.

1. Анимациялық қызметтің сауықтыру бағдарламалары

Субъект пен қоғам өміріндегі денсаулықтың маңыздылығын асыра бағалау қиын. Физиологиялық мағынада дененің саулығы оның жеке мүшелерінің дұрыс жұмыс істеуімен анықталады, бұл бүкіл ағзаның қалыпты жұмысын қамтамасыз етеді. Рухани және психологиялық денсаулықтың да маңызы зор.

Денсаулық тұқым қуалаушылыққа, экономикалық жағдайға, еңбек жағдайына, тұрғын үй жағдайына, тамақтану сапасы мен сипатына және өмір салтына байланысты.

Адамдар ежелгі дәуірден бастап денсаулыққа қамқорлық жасай бастады. Ежелгі дәуір адамзат өміріне физикалық жаттығулар, гигиеналық процедуралар, массаждың әртүрлі түрлері, табиғи көздер мен емдік балшықтарды қолдану сияқты сауықтыру элементтерін енгізді. Ортағасырлық денсаулығы туралы қамқорлық кетіп, екінші жоспары.

Қазіргі әлемде денсаулық пен сұлулыққа қамқорлық жасаудың бір жолы - *фитнес*. Бұл денсаулықтың белгілі бір деңгейіне жетуге бағытталған жаттығулар немесе жаттығулар жиынтығы. Көптеген адамдар фитнесі денені түзетудің негізгі құралы ретінде қарастырады. Фитнесінің көптеген түрлері бар:

Аэробика – музыкамен орындалатын жаттығулар кешені.

Шейпинг – фигураны түзетуге арналған жаттығулар кешені.

Стретчинг – бұлшықеттерді созуға арналған жаттығулар жиынтығы, оларға икемділік беріп, буындарды икемді және қозғалмалы етеді.

Пила тес – Джозеф Пилатес жасаған жаттығулар жүйесі әртүрлі бұлшықет топтарын нығайтады, дене бітімін, қозғалыс үйлесімін, дене икемділігін, бірлескен ұтқырлықты жақсартады.

Каллан Етика – бұлшықеттерді созуға және қысуға бағытталған статикалық жаттығулардың кешенді жүйесі.

Косметология мен пластикалық хирургиядағы жаңа әдістерді, түрлі дәрумендер мен қоспаларды қолдануды қамтитын салауатты өмір салтының бүкіл саласы пайда болды. Денсаулықты жақсы көрініспен сәйкестендіру пайда болды. СПА процедуралары танымал, СПА - курорттар пайда болды.

Талассотерапия – теңіз суын, теңіз шипалы балшықтарын, құмды және теңіз климатын емдік мақсатта пайдалану.

Массаж түрлері: гигиеналық (аурулардың алдын алу және жұмысқа қабілеттілікті қалпына келтіру үшін), спорттық, монша, косметикалық.

Қолмен терапия - патологиялық өзгерістерді жою үшін омыртқаға, буындарға, бұлшықет және байламды аппараттарға қолмен әсер ету жүйесіне арналған медицина бөлімі.

Шиациу массажы - жапон массажы, саусақтарыңызды белгілі бір нүктелерге басу, акупрессура.

Ароматерапия – табиғи эфир майларын қолдану.

Йога – әр түрлі рухани, психикалық және физикалық тәжірибелер жиынтығы.

Цигун – ежелгі қытай өзін-өзі реттеу өнері, ағзаның иммундық қасиеттерін көтеруге бағытталған жаттығулар, стресстік жағдайларда

релаксация.

Өмір сапасы-келесі индикаторлармен сипатталатын көрсеткіш:

-халықтың денсаулық жағдайы және демографиялық көрсеткіштер;

-азаматтардың жеке өмір сүру жағдайларына, сондай-ақ елдегі әлеуметтік жағдайға қанағаттануы;

-азаматтардың өздері тұратын қоғамның моральдық денсаулығына қанағаттануы.

Адамның жеке өмір салты деп адамның алдына қоятын және тек осы адамға тән өмір жолына тән мақсаттар жүйесінің сипаттамалары түсініледі. Денсаулық оған байланысты.

Бүгінгі таңда ақылы медицина даму үстінде. Франция, Чехия, Венгрия және Швейцарияның сауықтыру туризмі танымал (шетелдік клиникалар мен сауықтыру жабдықтары соңғы технологиямен жабдықталған, жоғары білікті қызметкерлер мен талғампаз қызмет) болып табылады.

Егер соңғы кездері медициналық бейімділігі бар курорттардың негізгі клиенттері зейнеткерлік жастағы адамдар, сондай-ақ белгілі бір аурумен ауыратын болса, қазіргі уақытта жағдай өзгеруде.

Өмір сүру сапасын жақсарту және салауатты өмір салтын кеңінен насихаттау әртүрлі анимациялық бағдарламалардың арқасында медициналық тексерулерден, профилактикалық емдеуден, физикалық, рухани және психикалық күштерді қалпына келтіруден өтіп, курорттарда денсаулықты сақтауды қалайтын адамдар санының күрт өсуіне әкелді.

ТМД-ның көптеген елдерінде толық мемлекеттік және ведомстволық қамқорлықтан қызметті коммерцияландыруға күрт көшу жойқын салдарға әкелді. Тірі қалған шипажайлар материалдық базаны тиісті түрде жаңарта және жетілдіре алмады. Курорттардың жүктемесі сақталған. Ол тек мамандандырылған ірі курорттардың жүктелуін қамтамасыз етті, тіпті жеткіліксіз дәрежеде. Сонымен бірге, төлем қабілетті азаматтар шетелдік курорттарға баруды жөн көрді.

Қазіргі уақытта шипажайлар емделетін бағытын сақтайды және қызмет түрлерін кеңейтеді. Бірақ олар аралас контингентпен толтырылғандықтан, анимациялық іс-шаралар айтарлықтай қиындықтарға тап болады. Бір жағынан, тек емделуге келгендер үшін қонақ үй анимациясының көптеген шараларына сәйкес келмейтін емдеу режимін қатаң сақтау керек, екінші жағынан, демалушылар үшін анимациялық шаралар өте қажет, соның ішінде кешке уақытта деуге болады.

Емделетін адамдар үшін дұрыс таңдау және қолдану арқылы анимациялық бағдарламалар емдеу процедураларының тиімділігін арттыра отырып, қалпына келтіру процесіне айтарлықтай ықпал етуі мүмкін. Сондай-ақ, анимация демалушылардың бейінді емес контингенті үшін де маңызды.

Санаторий-курорттық мекемелердегі анимацияның бірінші ерекшелігі, қонақ үйден айырмашылығы, демалушыларға арналған шипажайлардағы анимациялық бағдарламаларды жалпы шу режимін бұзбайтын және науқастарды емдеу мен демалу режиміне кедергі келтірмейтіндей етіп құру керек.

Санаторий-курорттық мекемелердегі анимацияның екінші ерекшелігі емделетін адамдар үшін келесі факторларды ескеру қажеттілігімен анықталады:

-анимациялық бағдарламаның мазмұны мен формасының емдеу курсына, емдеу процедураларының сипатына, терапевтік сессияларға, бір процедураның циклдік уақытына сәйкестігі;

-емдеу процедуралары мен анимациялық бағдарламалардың өзара байланысты реттілігі;

-бірқатар анимациялық бағдарламалардың емдік процедуралар мен емдеу курстарының басқа сериясымен сәйкес келмеуі;

-егер санаторий-курорттық кешен тірек-қимыл аппаратын немесе жүрек-қантамыр жүйесін емдеуді көздейтін болса, анимациялық бағдарламалардың жарыстармен, спорттық жарыстармен, дене шынықтыру-сауықтыру бағытындағы конкурстармен шамадан тыс жүктелуіне жол бермеу;

-денсаулықты нығайту үшін анимациялық бағдарламаның міндетті пайдалылығы және оның тартымдылығы;

-әр түрлі өнер түрлерінің көркем және экспрессивті құралдарын кешенді пайдалану;

-процедураларға байланысты (балшық ванналары, дөңгелек душ, гирудотерапия (сүліктер));

-мүмкіндігінше, емдеудің әр курсы тек ойлаушы емес, белсенді қатысушы болатын белсенді жағдай жасауға деген ұмтылыс.

Соңғы кездегі кейбір шипажайлар релаксациялық демалыс бөлмелерін жасап, оларды ерекшелігімен, өзіндік ерекшелігімен демалушыларды тартатын және ұзақ уақыт бойы есте қалатын экзотикалық және таңғажайып бөлмелер ретінде стильдендіріп жатыр. Мұндай үй-жайларда анимациялық бағдарламаларды өткізуге болады.

Шипажайларда анимациялық бағдарламалардың сауықтыру функциясын жүзеге асырудың ерекшелігі келесідей:

-емделуден өтетін клиенттер үшін емдік дене шынықтырудың дәстүрлі бағдарламасы – Емдік дене шынықтыру жүргізіледі;

-демалушылар контингенті үшін анимациялық команда өткізетін және шипажайдың орналасқан жері, жыл мезгілі, материалдық - техникалық базасы, аниматорлардың жұмысы анықтайтын спорттық-сауықтыру қонақ үй анимациялық бағдарламаларының барлық арсеналы қолданылады.

Шипажайлардағы анимациялық бағдарламалардың танымдық қызметін жүзеге асырудағы ерекшелігі демалушының ауруы, ауруды емдеу әдістері, оң нәтижелер туралы толық ақпарат беру және емдеу-анимациялық оқиғаны көркем-бейнелі түрде жаңғырту болып табылады.

Экскурсиялық бағдарлама тым бос болмауы керек. Шипажайларда кино көру, кітап, газет-журнал оқу, сөзжұмбақ шешу дәстүрлі түрде танымал және оңай таратылады; би кештерін өткізу, байқаулар, викториналар, концерттер мен іс-шаралар өткізу танымал болып табылады.

Шипажайларда анимациялық бағдарламалардың бейімделу және өтемақы функцияларын жүзеге асырудағы ерекшелік. Санаторий-курорттық мекемелерде емделетін көптеген науқастар тітіркендіргіш, жүйке, тез

шаршайды, оңай қозғалады. Олардың жинақталған шаршауы (психикалық және физикалық) күнделікті өмірдің салдарымен ғана емес, аурулармен, емдеу қиындықтарымен, сау адамдардың немқұрайдылығымен, қарттықпен, көбінесе жалғыздықпен және қарым-қатынастың болмауымен байланысты.

Осыған байланысты шипажайдың клиенттері үшін демалыс кеші – бұл қарым-қатынасқа, жақын қарым-қатынасқа ие анимациялық қызметтің ең ыңғайлы түрі деп саналады.

2. Туристердің мәдени-танымдық демалысын ұйымдастыру.

Ойын-сауық, танысу, сауықтыру туризмімен қатар, танымдық туризм көптеген адамдарды қызықтырады. Оның мақсаты-әртүрлі елдер мен халықтардың материалдық және рухани құндылықтарымен таныстыру.

Мәдени-танымдық туризм болуы мүмкін:

-мәдени-тарихи (тарихи ескерткіштер мен ескерткіш орындарға бару, тарих бойынша тақырыптық дәрістер және басқа да іс-шаралар);

-мәдени-археологиялық (ежелгі ескерткіштерге, қазба орындарына бару, археологиялық экспедицияларға қатысу);

-мәдени-діни (ел дініне қызығушылық, діни салт-дәстүрлермен танысу);

-мәдени-оқиғалық (көне дәстүрлі немесе қазіргі заманғы қойылымдық мәдени іс - шараларға немесе «оқиғаларға» - мерекелерге, фестивальдарға қызығушылық және оларға қатысу);

-мәдени-экологиялық (табиғат пен мәдениеттің өзара іс-қимылына қызығушылық, табиғи - мәдени ансамбльдерге қатысу, мәдени-экологиялық бағдарламаларға қатысу);

-мәдени-этнографиялық (этникалық мәдениеттің объектілеріне, объектілері мен құбылыстарына, күнделікті өмірге, костюмге, тілге, фольклорға қызығушылық) және т. б.

Туристердің үлкен қызығушылығын мәдениеттің жоғары деңгейіне жеткен және әлемдік тарихтың дамуына үлкен әсер еткен елдер тудырады. Бұл ең алдымен Батыс Еуропа елдері.

Танымдық туризм рекреациялық ресурстарды ақпараттық тұтынумен байланысты. Ол негізінен туристерді мәдени құндылықтармен таныстыруға бағытталған: археологиялық және мәдени-тарихи ескерткіштер, сәулет ансамбльдері, этнография (өмір, мәдениет, халықтардың дәстүрлері, фольклор), экономика.

Танымдық туризм кейде тәуелсіз бағыт ретінде әрекет етеді, әдетте саяхаттың танымдық мақсаттары басқалармен біріктіріледі— демалу, ойын-сауық. Оның таза түрінде танымдық туризм әдетте қысқа мерзімді, бір турдан 5-7 күнге дейін созылады. Танымдық туризмде егде жастағы адамдардың үлесі өте жоғары, бұл қонақжайлылық қызметтерінің сапасына қойылатын талаптарды анықтайды.

Танымдық туризм негізінен бай тарихы бар қалаларда шоғырланған. Ең танымал мәдени және тарихи орталықтар Еуропа мен Азияда шоғырланған- Париж, Рим, Венеция, Флоренция, Лондон, Прага, Иерусалим, Пекин. Еуропалық мұражайлар-өнердің нағыз қазынасы. Ең танымал және келушілер:

Лувр (Париж), Ұлттық галерея (Лондон), Эрмитаж (Петербург), Прадо (Мадрид), Ұлттық галерея (Берлин), Уффици галереясы (Флоренция), көркем және тарихи мұражай (Вена).

Жыл сайын әлемде жаңа мұражайлар пайда болады, көбінесе өте экзотикалық экспонаттар бар: картоп мұражайы (Оттерап ауылы, Дания), сауналар мұражайы (Муурума қаласы, Финляндия), Несси мұражайы (Ивернесс округі, Ұлыбритания), жұмбақтар мұражайы (Пече, Венгрия), қоқыс мұражайы (Нью - Джерси, АҚШ), шайтан мұражайы (Каунас, Литва), муссап мұражайы (Марктобердорф, Германия), қоңырау мұражайы (Углич, Ресей).

Танымдық туризмнің танымал бағыттарының бірі — этнографиялық туризм-аборигендердің дәстүрлі тұратын жерлеріне бару. Этнографиялық туризм үшін керемет жағдайлар Африка, Америка, Оңтүстік-Шығыс Азия, Австралия, Океания елдерінде, Ресейдің солтүстік және шығыс аймақтарында бар. Американдық үндістердің мәдениеті туризм индустриясының ажырамас бөлігіне айналған АҚШ-та ең сәтті этнографиялық саяхаттар дамуда.

Табиғи нысандарды білуге деген қызығушылық артып келеді. Оларға сирек кездесетін және қызықты табиғат құбылыстары (объектілері): сарқырамалар, үңгірлер, гейзерлер, итбалықтар, құстар базарлары. Танымдық туризм экологиялық туризммен тығыз байланысты, өйткені адам бұзбайтын аумақтарға барудың басты мақсаты — табиғатты білу жатады.

Табиғи нысандарға бару туристік инфрақұрылымға ерекше талаптар қояды. Мысалы, гейзерлер леерлермен қоршалуы керек, едендері бар жолдар салынуы керек (Камчаткадағы гейзерлер алқабы). Теңіз жануарларының шұңқырларын тексеру үшін туристер мен бақылау мұнарасы үшін жабық галерея жасалады. Сарқырамалар леерлері, арқан жолдары (Ниагара сарқырамасы) бар қарау алаңдарымен жабдықталады. Танымдық Туризмдегі жетекші көлік түрі-автобус, бірақ қайықтарды, тікұшақтарды, ұшақтарды да қолдануға болады.

Мәдени-танымдық турлардың екі түрі бар:

- 1) туристер бір қалада, туристік орталықта болатын стационарлық турлар;
- 2) маршруттық турлар саяхат бағыты түрінде салынған бірнеше қалалар мен көрікті жерлерге бару.

Мәдени-танымдық туризмнің ерекшеліктері:

Маршруттық турларды ұйымдастыру кезінде жоспарланған пункттерге барудың арнайы кестесі әзірленеді. Қалаға немесе туристік орталыққа туристік орталықтың көлеміне және көрікті жерлердің көлеміне байланысты 1-ден 3 күнге дейін бөлінеді. Күндердің ең көп саны тек ең ірі туристік орталықтарға - Париж, Рим, Лондон, Мәскеу және т. б. сияқты астаналық қалаларға бөлінеді.

Сонымен қатар, мәдени - танымдық турлар көптеген тақырыптық түрлерге ие: тарихи экскурсиялар, әдеби, театр, этнографиялық, фольклорлық, кескіндемемен танысу (әйгілі сурет галереяларында). Балетпен және операмен (әйгілі опера театрлары бойынша: Милан, Париж, Вена), белгілі әдеби шығармалардың әрекет ету орындары, ұлы жазушылардың өмір сүру орындары, табиғаттану және тағы басқаларымен танысу. Мысалы, 1997 жылы

Ұлы жазушы Сервантестің туғанына 450 жыл толуына орай Испанияда мерейтойлық іс-шаралардың бірі ретінде «Росинант пен оның иесінің ізімен» романының кейіпкерлерінің жауынгерлік даңқы жерлерімен жаңа туристік маршрут жасалды.

Мұндай бағдарламаларда туристердің қызығушылығын қанағаттандыруға бағытталған экскурсиялық - танымдық және мәдени (театрлар, концерттер) іс-шаралар маңызды рөл атқарады.

Егер Тарихи тур ұйымдастырылса, онда бай экскурсиялық бағдарлама көрікті жерлердің мысалдарымен аймақтың тарихи дамуын жарықтандыруға арналған. Мәдени іс-шаралар-театрларға, концерттерге бару, ұлттық-тарихи сипаттағы пьесаларды көру. Бағдарламаға тұрмыстық мұражайларға, сәндік-қолданбалы өнерге, тарихи, өлкетану мұражайларына және т. б. бару кіреді.

Тур бағдарламасы турдың тақырыбына байланысты құрылады. Мәдени-танымдық сипаттағы осындай турларда демалыс: шығармашылық кездесулер, демалыс орны туралы бейне бағдарламалар, кейбір ұлттық мерекелер ұйымдастырылады. Эстрадалық шоу бағдарламасы, ұлттық тағамдардың дәмі бар мейрамханаларға бару жоққа шығарылмайды. Спорттық және курорттық бағдарламалар әдетте жоспарланбайды.

Туристерді стационарлық турларға орналастыру әр түрлі болуы мүмкін - 1-ден 5 жұлдызға дейін қонақ үйлерде. Негізгі талап-қонақ үйдің қала ішінде орналасуы, тарихи орталықтарға жақын орналасуы. Маршруттық турларда туристер, әдетте, туристік кластағы қонақ үйлерге орналастырылады (әртүрлі елдерде бұл 2-ден 4 жұлдызға дейін).

Маршруттық турларда тамақтану әдетте толық қонақ үй болып табылады, өйткені негізгі уақыт экскурсияларға, мұражайларға, театрларға және туристерге өздігінен тамақ ұйымдастыруға уақыт жоқ. Тамақтану пункттеріне белгіленген экскурсиялық объектілермен ыңғайлы тапсырыс беріледі. Стационарлық турларда көбінесе жарты тақтай немесе (аз) тек таңғы ас ұсынылады. Айта кету керек, бірқатар экскурсиялық және демалысты өткізуге түскі немесе кешкі ас кіреді.

Танымдық турларда туристермен тәжірибелі гидтер жұмыс істейді. Жеке тақырыптық экскурсияларда - өнер тарихшылары жұмыс істейді. Шетелдік туристермен жұмыс жасау кезінде оларға туған тілінде (төтенше жағдайда ағылшын тілінде) экскурсиялар ұсыну маңызды. Міне, бүгінде әдептілік қағидасы мен жақсы қызмет көрсетудің айтылмаған қағидасы. Аударма тақырыпты қабылдауды бұзады және экскурсияның сапасын төмендетеді деп есептеледі.

Экскурсиялар бағдарламасында қаланы тәуелсіз сараптау және оның дүкендерімен танысу үшін бос уақытты бөлу қажет. Әдетте, стационарлық турларда туристерге күн сайын жарты күн тегін болады, өйткені әдетте күніне бір экскурсия жоспарланған және туристер бұл уақытты қаланы зерттеу үшін пайдалана алады. Маршруттық турларда қызмет көрсету үшін тегін «терезелерді» қамтамасыз ету қажет. Әдетте, туристер 2 немесе 3 күн тұратын ірі туристік орталықтарда 0,5-тен 1 күнге дейінгі бос уақыт массиві беріледі. Бар болғаны 1 күн бөлінген қалаларда мұндай уақыт берілмеуі мүмкін. Бұл,

әріне, бағдарламаның дизайнына, жүктемесіне және экскурсиялық нысандардың көптігіне байланысты.

3. Ойын бизнесі әсерінің анимациялық эффектісі.

Көптеген қонақ үй және туристік кешендер өз тұтынушыларына қосымша қызмет ретінде көбінесе олардың құрылымдық бөлімшелері болып табылатын ойын мекемелерінде демалу мүмкіндігін ұсынады. Бүгінгі күні ойын бизнесі қонақ үйдегі анимациялық қызметті дамытудың ең перспективалы бағыттарының бірі болып саналады, өйткені:

-қонақ үй компаниясына тұрақты табыс әкеледі;

-тікелей казино қызметкерлеріне де, оларға қызмет көрсететін барлар, мейрамханалар да кешен қызметкерлерінің жыл бойы жұмыс істеуін қамтамасыз етеді;

-тұтынушыларға заманауи өркениетті демалыс мүмкіндігін береді.

Құмар ойын бизнесі құмар ойын құбылысын пайдалану арқылы ақша табудың заңды жолы ретінде түсіндіріледі. Ойын бизнесіне мыналар кіреді:

-ойын мекемелері: ойын үйлері, казинолар, клубтар, ойын автоматтары бар залдар;

-ойын бизнесі үшін жабдықтар мен керек-жарақтарды шығаратын кәсіпорындар;

-ойын бизнесі үшін кітаптар шығаратын баспалар.

Ойын мекемелері - бұл карта, рулетка және басқа, әдетте, кездейсоқ ойындар ұйымдастырылатын арнайы мекемелер.

Ойын – адам мен жануарлар әрекетінің бірі. Ойын барысында жағдаяттардың тез өзгеруі, қызығушылық пен толқу пайда болады.

Құмар ойыны – әдетте материалдық қызығушылықпен байланысты күшті құмарлықты тудыратын ойынның ерекше түрі.

Барлық ойындарды бірнеше параметрлер бойынша топтастыруға болады. Ойындарды қатысушылар саны бойынша: бұқаралық, топтық деп жіктеуге болады. Олар сондай-ақ ойындарды ойын уақыты, ұзақтығы және өтетін орны бойынша жіктейді. Керек-жарақтардың болуы бойынша: заттары бар және заттарсыз ойындар. Ойындар қатысушылардың құрамына қарай жіктеледі: ерлер мен әйелдер, жастар, балалар, жасөспірімдер және ересектер.

Ойын түрлері				
Физикалық және психологиялық ойындар:	Шығармашылық сюжеттік ойындар	Іскерлік ойындар:	Шоу-ойындар:	Интеллектуалдық және шығармашылық ойындар
моторлы; спорт; ұялы; экспромттық; психотерапевтік;	режиссура; еліктегіш; ойын-драматизация, ойын-тәжірибе т.б.	рөлдік ойындар; еліктеу; ұйымдастырушылық және коммуникативті	викториналар; лотереялар; аукциондар; жарыстар	еңбек; стратегиялық; компьютер; сюжеттік-интеллектуалдық

қалпына келтіретін және емдейтін				

Халық ойындары (атрибутивтік, дәстүрлі, сөздік, интеллектуалдық, тұрмыстық), фольклор.

Жиналыс – ойын этикасы, қарым-қатынас мәдениеті, әдептілік қағидаларына негізделген ойын элементтерін қамтитын жастардың бос уақытын өткізудің халықтық түрі.

Ойындардың мазмұны бойынша жіктелуі:

Дәстүрлі:

күлкілі: ойын-сауық, көңілді, салт-жора және салтанатты; музыкалық: хор, би, ән;

дидактикалық: спорттық, мобильді, интеллектуалды.

Тегін:

-ассоциативті: құмар ойындар, ақша ойындары, тұрпайы, қауіпті және т.б.;

-позитивті-әлеуметтік-этникалық: әскери, той, этнографиялық, театрлық, көркемдік, тұрмыстық.

Құмар ойындардың арасында кездейсоқ ұтуға және жеңілуге байланысты үш топ жиі бөлінеді: құмар ойындар, коммерциялық және беделді.

Құмар ойыны – бұл ұтыс ойыншының шеберлігіне немесе интеллектуалдық қабілетіне емес, негізінен кездейсоқтыққа байланысты болатын ойын, құмар ойын үйлерінің әдеттері өте ырымшыл екені кездейсоқ емес.

Коммерциялық немесе зияткерлік ойындар, мысалы, көпір немесе преференция - бұл ұтыс ойыншының тәжірибесіне, дағдыларына және зияткерлік қабілеттеріне көбірек, ал сәттілікке азырақ байланысты болатын ойындар.

Нәтиже тек ойыншының шеберлігі мен интеллектуалдық немесе физикалық мүмкіндіктеріне байланысты болатын ойындар (шахмат, дойбы және спорттық ойындар) *беделді* болып табылады.

3. Анимация қызметінің экстремалды формалары

Адамзат тарихи ашылуларға, белгісіз нәрсені іздеуге және ХХІ ғасырдағы адамға деген табиғи құштарлықты ескере отырып, ДТҰ мамандары туризм дамиды ең перспективалы бағыттардың бірі — шытырман оқиғалы туризм екенін анықтады. Бұл бағыттың танымалдығы Жер шарының ең алыс нүктелеріне, теңіз тереңдігіне және ғарыш кеңістігіне барғысы келетіндердің кең сұранысы үшін жаңа мүмкіндіктердің пайда болуымен артып келеді. Шытырман оқиғалы туризм экстремалды турлар сияқты туристік қызметтің өте танымал бағытымен тығыз байланысты. Мұндай турларға қатысу Қатысушылардың пароксизммен шектесетін ерекше эмоционалды жағдайын тудыруы керек деп болжанады (грек тілінен. *paroxysmos*-тітіркену-бұл өте

күшті және тұрақты тәжірибелерге негізделген жүйке бұзылуының, кез-келген сезімнің шегінде болатын ерекше өткір түрі). Маркетингтік мүдделерді ескере отырып, экстремалды туризмге мамандандырылған туристік фирмалар тіпті арнайы терминдерді ойлап тапты: сүңгу, рафтинг, джипинг, трекшг, фрирайд және т.б., алайда олар бұрыннан белгілі ұғымдарды анықтайды.

Туризмнің ең көп таралған және жаппай түрлері трекинг терминімен белгіленген жаяу туризм түрлері болып қала береді. Әр түрлі күрделіліктегі көп күндік жаяу жүргіншілер турларынан басқа, трекинг турлары деп аталатын турлар-қатысушылар үлкен қашықтықты жүріп өтетін турлар, соның ішінде ең қызықты учаскелер бойынша жаяу жүргіншілер өткелдерін, мысалы, табиғи қорықтардың аумақтарын қамтиды.

Трекингтің ең экстремалды бағыты-альпинизм және жарға шығу. Тау шыңдарын бағындыру, қалаудан басқа, кәсіби дайындықты қажет етеді (физикалық, психологиялық және техникалық). Соңғы жылдары өрмелеу танымалдықтың жоғары деңгейіне жетті. Көптеген спорттық және туристік кешендерде, ойын-сауық саябақтарында өрмелеу әдістерін жасау үшін арнайы қабырғалар салынады.

Жылдың көп бөлігінде қар жамылғысы бар солтүстік елдер үшін қысқы спорт және ойын-сауық ерекше маңызды. Төмен түсу, слалом, фристайл, трамплиннен секіру-бұл тау шаңғысы пәндерінің толық тізімі емес, сонымен қатар сноубординг, ит пен бұғы шана жарысы, аз экзотикалық, бірақ өте патриоттық үштік.

Алайда, туристік маршруттарды дамыту үшін жануарларды пайдалану қысқы кезеңнің артықшылығы емес, туристер жазғы ат-туристік маршруттарға өте дайын.

Өзгерген, әлемде автотурлар туристердің қызығушылығын арттыруда. Ресейлік жолдар өте бай әртүрлі кедергілерді еңсеру арқылы жол талғамайтын көліктермен өрескел жерлерде ең экстремалды сапарлар «джипинг» деп аталады. Қорықтардағы бұзылмаған аумақтарға жолсыз саяхаттар кейде «джип сафари» деп аталады. Ұқсас жол талғамайтын турларды мотоциклдерде, трициклдерде және квадаларда өткізуге болады.

Велосипед те ұмытылған жоқ. Заманауи жаңартылған велосипед ең қиын жолдарда, соның ішінде таулы жолдарда экстремалды велотурларға бейімделген. Мұндай машиналар тау велосипедтері (тау велосипеді) деп аталады, олардың күшейтілген рамалары, күшті тежегіштері, жартылай автоматты режимде ауысатын көптеген берілістері бар. Әрине, мұндай көп функциялы велосипедтің болуы экстремалды велошабандоздар арасында бірқатар мамандандырылған жарыстарды тудыруы мүмкін емес еді. Олардың ең массасы - кросс («кросс»), өте әсерлі «байкер кросс», «төбешікпен төмен түсу» және «триал». Сондай-ақ шоу деп аталатын пәндер бар: «слоупстайл», «дерт джампинг», «СПИД -шор», «СПИД», «фрирайд», «носшор».

Белгілі скейтбординг (роликті тақталармен сырғанау) жетілдірілуде. Осылай лож (street luge) пайда болды — тауға қарай жүретін трассалар бойынша конькимен жоғары жылдамдықты жарыс; қатысушылар конькимен сырғанау жағдайында қашықтықты өтеді. Скейтбордшылардың тағы бір

өнертабысы флоубордтың өнертабысы болды, ол коньки модификациясы болып табылады, онда дөңгелектер екі доғамен ауыстырылады — әрқайсысында жеті дана. Флоубордшылар мұндай ауыстыру тақтаның бағытын өзгертеді, оны серфтер сияқты сырғиды деп санайды.

Тағы бір экстремалды ойын — сауық балалар ойын-сауығы «секіруші» (pogo stick), трюк немесе экстремалды пого (Stunt pogo, x-Rodo). Көктемгі серуендер әр аяққа бөлек киіледі. Бұл құрылғы сізге биіктігі 2 м — ге дейін секіруге және ұзындығы 3-4 м болатын үлкен қадамдармен жүгіруге мүмкіндік береді, сонымен бірге жүгірушінің жылдамдығы сағатына 32 км-ге дейін артады.

Жер бетін игеру кейбір замандастарымызға әбден жалықтыратын іс болып көрінеді де, жер астына түседі. Спелеологиялық турлар әлдеқашан экзотикалық болуды тоқтатты.

Заманауи өркениет жетістіктерінің арқасында туристер планетамыздың шалғай нүктелеріне жетіп қана қоймай, барлық мүмкін болатын элементтерді игереді. Су саяхаттары әрқашан адамдарды өзінің сұлулығымен, олардың мінезін бағалау мүмкіндіктерімен, тендесі жоқ күрес пен су элементімен біріктіру сезімін бастан кешірді. Бүгінгі таңда су туризмі кең мүмкіндіктермен ұсынылған, олардың арасында мыналарды: әртүрлі ескек есу кемелерінде саяхаттау - байдарка, каяк, каноэ, желкенді кемелерде саяхаттау - яхталар, катамарандар, ескекті қайықтар мен салдарда ақ суда рафтинг, қайықтарда шаңғы тебу, реактивті шаңғылар, су шаңғысы, серфинг, виндсерфинг, вейкбординг және су элементіне қатысты басқа да көптеген әрекеттер атап өтуге болады.

Дайвинг (сүңгуір) – су спорты мен туризмнің ең танымал түрлерінің бірі. Дайвинг – сүңгуірден жақсы физикалық дайындықты және арнайы дайындықты қажет ететін өте қиын және қауіпті спорт түрі. Сонымен қатар, көптеген шетелдік теңіз жағалауындағы курорттарда туристер түсініксіз тілде 20 минуттық брифингтен кейін су астына жіберіледі. Осындай кәсіпқой емес нұсқаушылармен қатар белгілі сүңгуір қауымдастығының мүшелері болып табылатын мамандандырылған сүңгуір орталықтары да бар, онда сүңгуірлерді тиісті сертификаттар беру арқылы лицензиясы бар мамандар дайындайды.

Әртүрлі су асты трофейлерін алу үшін су астындағы сүңгуге ерекше назар аудару керек. Бірнеше жыл бұрын «Marine Technologies» АҚ «Финляндия шығанағы мен Балтық теңізінің түбіндегі объектілер атласын» шығарды, оған 6 мыңға жуық су астында қалған нысандар кірді. Бұл басылым Балтық теңізінің мазасыз суларында дайвинг әуесқойлары арасында серпіліс туғызды. Су басқан сайттарға бару тәуекелдің қосымша элементін тудырады және экстремалды ойын-сауықты жай ғана қауіпті етеді.

Кейбір экстремалды туристер ауа элементінде көңіл көтеруді қалайды, ал заманауи технологиялар мұндай әуесқойларға хоббиін жүзеге асыруға кең мүмкіндіктер береді. Олардың қызметінде ұшақтар мен тікұшақтар, планерлер, шарлар, парапландар, дельтапландар, батпланерлер, парашюттер.

Бұл ретте, егер ұшақтар, тікұшақтар және планерлер сияқты әуе кемелерін басқару ұшқыштардың арнайы даярлығын және міндетті түрде

сертификат алуды қажет ететін болса, онда парапландар мен дельтапландық ұшуларды ең аз дайындықпен әуесқойлар жүзеге асыра алады. Бұл жағдайды әлемнің көптеген курорттық аймақтарында туристер үшін осындай рейстерді ұйымдастырушылар пайдаланады.

Парашютпен секіру экстремалды ойын-сауық әуесқойлары арасында танымал болып келеді. Парашют апатқа ұшыраған ұшқыштарды құтқару құралы ретінде әзірленді және белгілі бір кезеңде парашютпен секіру ұшқыштарды дайындаудың қолданбалы түрі ретінде қарастырылды. Бірақ тезірек ол тәуелсіз бағытта көзге түсіп, көптеген энтузиастарды өз қатарына тартты. Парашютпен секірудің бірнеше бағыты бар:

- дәлдікке қонуға секіру (accuracy);

- фристайл (freestyle) – әуеде парашютпен секірушілерді түсіретін әуе операторының сүйемелдеуімен еркін құлау кезіндегі гимнастика түрі;

- күмбезді акробатика (canopy formation) - ең қауіпті, бірақ өте әдемі спорт түрі, оның мағынасы спортшылар тобының күмбездерден бөренелер жасауы;

- топтық акробатика (relative work) – бұл формада еркін құлаудағы спортшылар командасы берілген уақытта максималды мүмкін маневрлар мен қайта құруларды орындауға тырысады;

- бейс (BASE - атау бастапқы әріптерден алынған - ғимарат, антенна, аралық және жер) - әртүрлі биік ғимараттардан секіру, ресми түрде тыйым салынған, бірақ экстремалды шеңберлерде өте танымал;

- скайсерфинг (sky-surfing) – бұл шаңғы фристайлына ұқсас спорт түрі, бірақ бұл жағдайда спортшы шаңғыдан секіреді.

Парашюттерден басқа, ауада қалықтауды ұнататындар ұзақ уақыт еркін ұшудан ләззат алуға мүмкіндік беретін секіргіштермен жабдықталған арнайы костюмді пайдалана алады, дегенмен олар әлі де парашюттің көмегімен қонады. Бұл экстремалды ойын-сауық түрі wingsuit flying деп аталады.

Жақында жаңа технологиялардың арқасында бүкіл әлемде көбірек қолдаушыларға ие болып жатқан мүлдем жаңа және өте қызықты экстремалды аттракциондар пайда болды.

Зорбинг. Зорб (зорб) – адамды төбеден дөңгелетуге арналған доп. Мұндай шарды 1973 жылы француз инженері Жиль Эберсол «La ballule» («Ғажайып сфера») деген атпен ойлап тапқан. Көбінесе зорб - бұл пластикалық мөлдір шар, оның ішінде адам сыртқы шарға итарқалармен бекітілген кішірек диаметрлі сферада орналасқан. Зорбтағы адам парашютке ұқсас аспа жүйесі арқылы сақтандырылады. Зорбты айналдыру кезінде амортизатордың рөлін екі шар арасындағы кеңістікке жіберілетін ауа орындайды.

Тәжірибе ретінде Жапонияның әйгілі Фудзи тауынан (3776 м) түсу жасалды. 1990 жылдарға қарай шардың ең оңтайлы дизайны әзірленді, ең қолайлы өлшем (3,2 м) таңдалды және ең сәтті материал таңдалды - поливинилхлорид.

Ресей жаңа ойын-сауықтан тыс қалып қана қоймай, сонымен бірге өзінің жоғары өнімділігімен ерекшеленетін өзінің ресейлік зорбын жасады. Арнайы ыстыққа төзімді және тозуға төзімді полимер зорбты -50° С-қа дейінгі температурада пайдалануға мүмкіндік береді, ресейлік зорб ресурсы 10 мыңға

дейін көтеріледі. Отандық зорб әмбебап-ол әуесқойды шөп пен құм баурайынан бірдей қауіпсіз орап, мұзға немесе суға домалатады.

Пейнтбол. Көбінесе арнайы жабдықталған полигондарда немесе ашық жерлерде ұрыс қимылдарын еліктейтін танымал әскери-спорттық ойын; негізінде ойыншылар үшін табиғи немесе жасанды жабыны бар кез-келген сайт қолайлы. Қару ретінде маркерлер қолданылады-суда еритін бояумен шарларды ататын пневматикалық құрылғылар. Өздеріне немесе жабдықтарына бояу дақтары бар ойыншылар зардап шеккен деп саналады. Пейнтболдың танымалдығы кез-келген сау адамның ойынға қатыса алатындығына байланысты, өйткені қатысушы арнайы физикалық дайындықты қажет етпейді. Сонымен қатар, пейнтбол — бұл стрессті жеңілдетудің және адреналин зарядын ұзақ уақыт алудың тамаша тәсілі, бұл біздің кез-келген замандасымызға қажет, әсіресе бастапқы жаттығулардан өтпеген, бірақ өзін әскери-спорттық іс-шараларға қатысуға қабілетті деп санайтындар.

Банджи -джампинг («bungee-jumping»). Бұл арнайы биік ғимараттардан, сондай-ақ көпірлерден және секіргіштің денесіне бекітілген серпімді арқанмен (ауыр) басқа заттардан секіру. Мұндай секірулер идеясы вануату тайпасынан алынған деп саналады. Бұл тайпаның ер адамдары бастама рәсімі кезінде (лат. *initiatio*-рәсімдер жасау, арнау; рулық қоғамда ұлдар мен қыздарды ересек ерлер мен әйелдердің жас класына ауыстыруға байланысты кең таралған әдет-ғұрып жүйесі) үлкен биіктіктен секірді. Ресейде ойын - сауықтың бұл түрін «тар-занка»деп атау әдетке айналған.

Кейде банджи-джампингтен секіру жаттығуларда қолданылады, бұл жағдайда резервуардың тереңдігі мен созылған күйдегі сымның ұзындығын ескеретін есептеу қажет, бұл секіргішке суға түсуге мүмкіндік береді, бірақ түбіне соғуға мүмкіндік бермейді.

Топтық секірудің нұсқалары бар, әдетте бұл бір уақытта бірге секіру, бірақ бір уақытта көп адамның секіруі де тіркелген. Оны 1997 жылы Германияда 16 әйел жасаған. Бұл факт Гиннестің рекордтар кітабында көрініс тапты.

Банджи-джампингті ұнататындар секірушілердің санын көбейтумен шектелмейді, балластпен секіруді орындайтын шеберлер бар. Төменгі нүктеде секіргіш балласты тастайды және қосымша жүктің арқасында созылған серпімді салмақ секіргішке кері үдеу береді, соның арқасында ол үзіліс нүктесіне оралады және жиі ұшады.

Экстрималды демалыстың тағы бір жас, бірақ тез дамып келе жатқан түрі батпырауықтарды пайдаланумен байланысты ойын-сауық болды - «батпырауық».

Тіркеп сүйреу (Буксировочный кайтинг (traction kiting) - бұл жағдайда кішкентай парапланға ұқсас батпырауық серферді өзімен бірге сүйреп апарады, тіпті біршама қалыпты желде де сүйреу жылдамдығы өте маңызды (кейбір мәліметтерге сәйкес, сүйрету жылдамдығы асып кетуі мүмкін. 60 км/сағ).

Троукингтің одан да экстремалды нұсқасы бодисерфинг болып табылады, онда батпырауық серферді су арқылы шаңғысыз және бортсыз сүйреп апарады, ал ең абайсыз экстремалды спортшылар мұндай жаттығуларды құрлықта

орындауға тәуекел етеді (скудинг).

5. Отбасылық анимациялық бағдарламалар.

Бірлескен демалыс отбасылық өмірдің маңызды бөлігі болып табылады. Отбасылық мерекелер адамдар жұмыс істеуге, оқуға, мансап құруға көбірек уақыт пен күш жұмсайтын, өз отбасыларымен сөйлесуге бос уақытты дерлік қалдырмайтын қазіргі уақытта ерекше өзектілікке ие. Бұл жағдайда адамның жақындарымен өткізе алатын жалғыз уақыты - демалыс. Көптеген адамдар демалыстарын бірге саяхаттау және көңіл көтеру үшін пайдаланады.

Отбасылық мерекелер тақырыбын қарастыра отырып, біртұтас отбасы болмайтыны сияқты, бірлескен отбасылық демалысты өткізуге мүлдем бірдей ұсыныстар болуы мүмкін емес екенін атап өткен жөн.

Отбасының демалысын өткізу тәсіліне әсер ететін негізгі параметр адамның жасы болып табылады. Бірлескен бос уақытын өткізетін адамдардың кіші жас тобы 18 бен 30 жас аралығындағы жастар.

Жастар, көбінесе баласыз жұптар демалушылардың ең белсенді тобы болып табылады. Бұл жас тобының өкілдері өз мерекелерін көбінесе оқиғалық туризмнің әртүрлі іс-шараларына (карнавалдар, маскарадтар, фестивальдар, жәрмеңкелер), тақырыптық саябақтарға баруға арнайды, онда олар ілеспе анимациялық бағдарламаларға қатысады.

Курорттық және клубтық қонақ үйлерде бола отырып, олар қонақ үй аниматорлары ұсынатын әртүрлі анимациялық бағдарламаларға ықыласпен қатысады. Бұл топ спорттық анимацияға ерекше бейімділік танытады, дискотекаларға ықыласпен қатысады.

Келесі жас тобын 30-дан 65 жасқа дейінгі адамдар құрайды (оларды дене белсенділігімен ерекшеленетін екі топшаға бөлуге болады - 30-дан 50 жасқа дейін және 50-ден 65 жасқа дейін), олардың бейімділіктері, ең бастысы қойылатын талаптар. демалу, жеткілікті жақын.

Бұл топтың өкілдері көбінесе білімді, айтарлықтай табысты, өздерінің мерекелеріне жұмсауға дайын белгілі бір ақша сомасына ие. Бұл адамдар көбінесе ерлі-зайыптылармен бірге демалады, өйткені олардың көпшілігі тәуелсіз өмір сүретін балаларды өсірді. Мұндай туристер курорттық және клубтық қонақ үйлерде тұруды ұнатады. Көбінесе туристік сапарларды жоспарлауды дәстүрлі түрде әйелдер жасайды, сондықтан әртүрлі сауықтыру бағдарламалары осы топтың анимациялық преференциялары ретінде әрекет етеді, олардың арасында SPA барған сайын бірінші орынды алады. Туристердің бұл категориясы мәдени-танымдық туризмге бейім және әртүрлі экскурсияларға барады.

Отбасылық туристердің үшінші жас санаты егде жастағы адамдар – 65 жастан асқан адамдар (кейде оларды үшінші жастағы адамдар деп те атайды). Шетелдіктер арасында бұл айтарлықтай үлкен топ; Бұл жастағы ресейлік отбасылық туристер өте аз.

Бұл факт екі жағдаймен түсіндіріледі: біріншіден, қазіргі заманғы отбасылық туристер арасындағы ерекше топтың көпшілігі күйеуі жоқ, мектепке

дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балалармен демалатын әйелдер. Бұл әйелдердің әдеттегі жасы 25 пен 35 жас аралығында, олар курорттық қонақүйлерде демалуды жөн көреді. Туристердің бұл санаты балаларының көңілін көтеру үшін балаларға арналған анимациялық бағдарламаларды пайдаланады. Балалардан босатылған аналар жиі компанияларға бірігеді және ұсынылатын анимациялық қызметтердің толық спектріне белсенді қатысады.

Қонақ үйлердегі анимациялық қызметтің маңызды бағыттарының бірі балаларға арналған анимация болып табылады. Курорттық аймақтардағы қонақ үйлер бұл мәселеге ерекше көңіл бөледі.

6. Балалардың анимациялық бағдарламалары.

Туризмде туристердің кіші жас тобын келесідей қарастыру әдетке айналған: 2 жасқа дейін – сәбилер, 7 жасқа дейін – мектеп жасына дейінгі балалар, 18 жасқа дейін – жасөспірім мектеп оқушылары. Мұндай бөлу қонақүйлердің маркетингтік саясаты тұрғысынан ыңғайлы - көбінесе сәбилер қонақүйлерге тегін қабылданады, мектеп жасына дейінгі балалар үшін белгілі бір жеңілдіктер бар, ал кейде азырақ болса да, мектеп оқушылары үшін. Анимациялық бағдарламаларды дайындау тұрғысынан балаларға арналған 2 жас топтары жиі бөлінеді - ең жас, оған 3 жастан 12 жасқа дейінгі балалар, ал үлкен топқа - 12 мен 15 жас аралығындағы жасөспірімдер кіреді.

Балалардың демалысын ұйымдастыру мәселесін шешу үшін курорттық-клубтық бес және төрт жұлдызды қонақ үйлер өз аумағында арнайы балалар клубтарын ұйымдастырады: «шағын» - 3-12 жастағы балалар үшін және «кіші» - 12-15 жас аралығындағы жастар үшін. Мұндай клубтарды құру арқылы қонақ үйлер мен анимация қызметтерінің жетекшілері қос нәтижеге қол жеткізеді: бір жағынан ата-аналар балаларын күні бойы тәжірибелі аниматорлардың бақылауында қалдырып, олардан үзіліс жасай алады, бұл, әрине, тәрбиелейді. осы ата-аналардың алдында қонақүйдің беделі, көбінесе оларды тұрақты қонақ етеді, екінші жағынан, балалардың шамадан тыс әрекетінен қонақ үй мен оның аумағына зиян келтіру ықтималдығын азайтады.

Балалар клубындағы аниматордың жұмысы үлкен және өте қиын жұмыс. Мұндай маман (әдетте, арнайы педагогикалық білімі бар адам) әр түрлі жастағы балалардың психологиялық және физиологиялық ерекшеліктерін жақсы білуі керек. Ол баланың ойыны баланың бос уақытын толтыратын іс-әрекет қана емес, сонымен бірге баланың айналасындағы әлемге бейімделуге, оны физикалық және рухани жағынан дамытуға көмектесетін процесс екенін түсінуі керек. Ойын баланың шығармашылық дамуына және оның шығармашылық қабілеттерін оятуға өзіндік серпін береді. Қатысушылардың жасы үлкен шашырауын ескере отырып, аниматор қарапайымнан күрделіге біртіндеп ауысып, барлық ойыншылар үшін қол жетімді ойындарды таңдауы керек.

Балалар клубындағы аниматордың жұмысы үлкен және өте қиын жұмыс. Мұндай маман (әдетте, арнайы педагогикалық білімі бар адам) әр түрлі жастағы балалардың психологиялық және физиологиялық ерекшеліктерін жақсы білуі керек. Ол баланың ойыны баланың бос уақытын толтыратын іс-әрекет қана

емес, сонымен бірге баланың айналасындағы әлемге бейімделуге, оны физикалық және рухани жағынан дамытуға көмектесетін процесс екенін түсінуі керек. Ойын баланың шығармашылық дамуына және оның шығармашылық қабілеттерін оятуға өзіндік серпін береді. Қатысушылардың жасы үлкен пашырауын ескере отырып, аниматор қарапайымнан күрделіге біртіндеп ауысып, барлық ойыншылар үшін қол жетімді ойындарды таңдауы керек.

Орысша-қазақша онлайн-аудармашы және сөздік...Балалармен тиімді жұмысты ұйымдастыру үшін аниматорларда осы мақсат үшін қолайлы бөлмелер болуы керек. Ең алдымен, талаптар бөлменің көлемінің онда айналысатын балалар санына сәйкес келуіне қатысты. Шағын бөлмелерде ашық ойындарды өткізу қиын, сондықтан бұл жағдайда аниматор дамытатын ойындарды таңдайды, мысалы, оларды ұйымдастыру және өткізу үшін үлкен кеңістікті қажет етпейтіне назар аудару керек.

Көлеміне қарамастан, бөлме таза, тазаланған және мұқият желдетілген болуы керек. Әрине, ашық ауада балалармен ашық ойындар өткізуге болады, бірақ ауа-райы қолайсыз болған жағдайда тиісті баспана беру керек. Сонымен қатар, ашық ауада балалармен сабақ тек ауа — райын ғана емес, сонымен қатар жыл мезгілін де ескеруі керек-мысалы, қыста аязды және желді күндерде балалармен көшеде ойын өткізу ұсынылмайды. Балалар анимациясын ұйымдастырушылар спорт жабдықтарын (кегли, доп, эстафеталық таяқшалар, ілмектер, секіргіштер және т. б.), сурет салуға, модельдеуге, білім беру ойындарына және т. б. қажет нәрсенің бәрін дайындауы керек.

Көлеміне қарамастан, бөлме таза, тазаланған және мұқият желдетілген болуы керек. Әрине, ашық ауада балалармен ашық ойындар өткізуге болады, бірақ ауа-райының қолайсыздығына байланысты балалар аниматорының (mini-club animator) функционалдық міндеттері келесідей болуы керек:

- әртүрлі жастағы балалар бағдарламаларын әзірлеу;
 - балаларды «балалар клубына» баруға тарту (мектепке дейінгі жастағы және бастауыш сынып жасындағы балаларды уақыт өткізуге арналған бөлме);
 - балалармен сабақ:
 - ойын-сауық-танымдық ойындар; балалар мультипликациялық және көркем фильмдерін көру;
 - оларды оқуға, сурет салуға, ермексаздан мүсіндеуге және баланың дүниетанымы мен шығармашылық қабілеттерін дамытатын түрлі шығармашылық жұмыстарға тарту;
 - жаңа нәрсені білуге деген ұмтылысты дамыту;
 - қарым-қатынасқа көмектесу, әр түрлі жастағы балалар арасында ортақ мүдделерді іздеу (3 жастан 11 жасқа дейін);
 - әр түрлі жастағы балаларды жас топтары бойынша саралау; балалармен жұмыс істеуге ересек жастарды тарту;
 - негізгі шоу-бағдарламалар алдында кешкі уақытта шағын дискотека өткізу;
 - балалар клубының құрал-жабдықтарының сақталуына жауапкершілік.
- Балаларды аниматорларға беретін ата-аналар үшін ең маңызды фактор-

бұл балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету, сондықтан аниматорлардың Мұқият, сақтық танытуы және қажет болған жағдайда балаға алғашқы медициналық көмек көрсетуі өте маңызды.

Шағын клубтардағы аниматорлардың жұмысының өзіндік ерекшелігі бар. Ең алдымен, мұнда жұмыс істеу керек аниматорлар-арнайы педагогикалық білімі бар және балалармен жұмыс тәжірибесі бар мамандар. Аниматорлар әдепті және мейірімді, көпшіл және мұқият адамдар болуы керек. Балалар аниматоры әр баланың барлық істерге белсенді қатысуға, балалар топтарындағы ойын, Еңбек және әлеуметтік пайдалы іс - шаралар барысында әртүрлі рөлдерді ойнауға мүмкіндігі мен ықыласы болуы үшін бар күшін салуы керек.

Қазіргі уақытта балалар мен жасөспірімдердің ұжымдық шығармашылық істерін ұйымдастыруда бай тәжірибе жинақталған. Мұндай ойын және анимациялық шараларды ұйымдастыру әдістемесі кішкентай топтарды құру үшін балалардың бос уақытын бағдарлау ерекшеліктерін ескеруі керек.

7. Тақырыптық саябақтардағы анимация

Мәдениет және демалыс саябақтары-бұл адамның демалысы мен денсаулығын жақсарту үшін рекреациялық мүмкіндіктерді пайдаланатын мамандандырылған мекемелер.

Парктің басты мақсаты – мәдени-бұқаралық және дене шынықтыру-сауықтыру жұмыстарын жүргізу, толыққанды мазмұнды демалысты, бұқаралық демалыс пен ойын-сауықты, халыққа мәдени қызмет көрсетуді ұйымдастыру.

Сурет 6.1-Парктердің жіктелуі

Тақырыптық парк-бұл жалпы тақырыппен біріктірілген немесе ерекше ерекшеліктермен ерекшеленетін қызметтерді ұсынатын мамандандырылған

мәдени мекеме.

Тақырыптық парктер тұжырымдамасының негізінде барлық Аттракциондардың, қойылымдардың, мейрамханалардың, дүкендердің мазмұнды жұмысы құрылған идея жатыр.

Жақында мегаполистерде ойын - сауық парктері-Луна парктері пайда бола бастады. Әдетте олар әртүрлі Аттракциондардың механикалық жүйесі болып табылады. Сонымен қатар, Еуропада тақырыптық парктердің құрылысы дамып келеді, бұл ойын-сауықтан басқа, интеллектуалды толтыруды да қамтиды. Олар анимациялық турлардың нысандарына айналады.

Тақырыптық парктер идеясы Еуропада пайда болды және ХІХ ғасырдың аяғында көптеген еуропалық астаналарда болған Ләззат саябақтары түрінде жүзеге асырылды: Копенгагендегі Тиволи бақтары, Венадағы Пратера паркі және т. б.

Тақырыптық парктердің заманауи моделі Еуропада алғаш рет пайда болды, дегенмен Уолт Дисней оны жасаушы болып саналады. 1952 жылы «Диснейленд» ашылуынан үш жыл бұрын «Де Эфтелинг» корпорациясы Нидерландының оңтүстік-батысында еуропалық ертегілерге негізделген саябақ салды. Алайда, ескі континентте тақырыптық парктер баяу, қарапайым масштабта дамыды. Олар АҚШ-та 50-ші жылдардың ортасында дәстүрлі демалыс саябақтары құлдыраған кезде шынайы гүлденуді бастан өткерді. Уақыт өте келе тақырыптық саябақтарда жүзеге асырылатын бос уақытты ұйымдастырудың түбегейлі басқа тұжырымдамасы жасалады. Саябақтың негізгі қызықты тақырып. Ол аттракциондар мен қойылымдарда дамиды, барлық қосалқы парк қызметтері оған бағынады.

Құрылысшылардың жоспары бойынша тақырыптық саябақ-бұл көбінесе тақырыпты таңдауды анықтайтын отбасылық демалыс және ойын-сауық орталығы. Әр түрлі жастағы адамдарды біріктіру және, ең алдымен, ересек тұрғындарды тарту үшін ол тек ойын-сауық қана емес, сонымен қатар ақпараттық және танымдық сипатта болуы керек.

Саябақтар әртүрлі тақырыптардың айналасында құрылуы мүмкін: тарих, мәдениет, география, спорт және т.б. олардың кейбіреулері толығымен бір тақырыпқа арналған, басқалары әртүрлі тақырыптарға арналған, мысалы, Огайо штатындағы Кинг аралы паркі (ол алты тақырыптық аймаққа бөлінген: өзен қаласы, Жабайы аңдар, халықаралық көше). Тағы бір мысал - Калифорниядағы Great America паркі - отбасылық демалыс орталығы, онда 100 акр жерде туған қаласы, Юкон алаңы, Янки айлағы, Ауыл жәрмеңкесі және Жаңа Орлеан орналасқан.

Диснейлендте үнемі жұмыс істейтін экспозициялар Американың тарихы, әртүрлі халықтардың мәдениеттері туралы баяндайды. Сан-Диегодағы «Теңіз әлемі» саябағында су асты әлемімен, оның тұрғындарымен танысуға және теңіз жануарларының қатысуымен түрлі-түсті шоууды көруге болады. Сондай-ақ, жаттығу кезінде алынған дельфиндердің, киллерлердің, итбалықтардың мінез-құлқы мен ақыл-парасаты туралы құнды ғылыми мәліметтер бар.

Саябаққа экскурсия кезінде келушілердің назарына ұсынылған жалпы ақпараттан ойын-сауық индустриясының бұл мекемелері толыққанды оқу

процесін ұйымдастыруға көшті. Тақырыптық парктер білім алуға үлкен қаражат бөледі. Олар өздерімен бірге мамандандырылған мектептер құрады, оқу бағдарламаларын ашады, оқытушыларды сабақ өткізуге шақырады, оқу кітаптарын шығарады. Білім беру бағдарламаларының ауқымы өте кең. Олардың бір бөлігі жас балаларға, екіншісі үлкен балалар мен ересектерге арналған. Бағдарламалардың тақырыптары өте алуан түрлі. Мысалы, Дисней әлемінің тақырыптық паркі бұталарды бұйра кесу курстарынан бастап менеджмент теориясы мен практикасы бойынша семинарлар цикліне дейін ұсынады.

Бастапқы тұжырымдамадан басқа, тақырыптық саябақтардың дәстүрлі ойын-сауық саябақтарынан басқа да бірқатар артықшылықтары бар. Тақырыптық саябақтар қала шегінен тыс жерде орналасқан. Пайдалы жұмыс істеу үшін олар екі сағаттың ішінде болуы керек деп есептелді.

Сонымен, АҚШ – тың ең көне тақырыптық паркі «Дисней жері» Лос-Анджелестен оңтүстік-шығысқа қарай 60 км жерде салынған. Еуропаның ірі тақырыптық паркі «Еуро-Диснейленд» Парижден 30 км қашықтықта орналасқан. Финляндиядағы «мумия - тролльдер елі» Турку қаласынан 20 км қашықтықта орналасқан.

Көптеген тақырыптық парктер шұңқырлары бар жасыл алаңдар арасында салынды. Мұндағы жер қалаға қарағанда арзан, сондықтан көптеген тақырыптық парктер үлкен аумақтарды алады. Сонымен, «Дисней әлемі» үшін 12 мың гектар жер бөлінген, ал еуропалық «Диснейленд» айналасында бес станциясы бар теміржол салынған. Сонымен қатар, қала сыртында саябақтарды жасаушылар өздерінің жоспарларын жүзеге асыру үшін кең еркіндікке ие болады. Олар әр түрлі шектеулермен шектелмеген, атап айтқанда, қалыптасқан сәулет стилін ескермеуі керек және т.б. олар өздерінің өлшемдері мен дизайнының түстерімен жиі таң қалдыратын аттракциондар салу үшін ештеңені бұзудың қажеті жоқ.

Тақырыптық парктердің сәттілігінің басты құпияларының ішінде жоғары технологияларды қолдануды ерекше атап өткен жөн. «Диснейленд» және «Disney World» - аттракциондардың техникалық жабдықталуындағы ізашарлар. Олар бірінші болып жарық-дыбыстық және анимациялық эффектілерді басқарудың компьютерлік жүйелеріне көшті, соның арқасында келушілер толқып, ерекше әсер алды. Бүгін Диснейленд саябаққа келушілерді ғарыш сапарына шақырады.

Тағы бір американдық «Universal Studios Hollywood» паркі-жер бетіндегі кез-келген қызықты экшн-фильмнің немесе триллердің белсенді кейіпкері бола алатын жалғыз орын. Мысалы, «Терминатордағы» фантастикалық үш өлшемді оқиғаларға қатысу, Хичкоктың қорқынышты әлеміне бару немесе «Джавс» фильміндегі алып акуланы жену.

«Буги Гарденс» саябағында (Орlando маңында) ең жоғары күрделілік санатына жататын соңғы модификациялардың «роликтері» (360° бұрылыспен) орнатылды. Американдық «Sea World2» тақырыптық саябағында «Антарктидаға саяхат» аттракционы ашылды, ол соңғы лазерлік технологиялар мен голографиялық арнайы эффектілерді роликті конькимен біріктіреді.

Тақырыптық саябаққа деген қызығушылық жылдар бойы жоғалып кетпеуі үшін аттракциондарды мезгіл-мезгіл жаңартып отыру керек. Олардың қызмет ету мерзімі әдетте 3-4 жыл. Диснейлендте «Мэджик Ай» театрында репертуар үнемі жаңартылып отырады. Соңғы супер-шоуда стереокиноның жетістіктері фильмнің сюжетіне сәйкес қозғалатын жылжымалы еден сияқты театрландырылған арнайы эффектілермен бірге кеңінен қолданылды. Тақырыптық парктердің жоғары бәсекеге қабілеттілігі сауатты баға саясатының нәтижесінде қол жеткізіледі. Бұрынғы демалыс объектілерінен айырмашылығы, оларға бірыңғай кіру билеттері енгізілген, олардың құнына қызметтер пакеті кіреді - саябаққа бару, тамақтану және т. б.

«Диснейленд» билеттердің жаңа түрін- Флэкс Паспорт (икемді төлқұжат) ұсынып, саябаққа келушілерге үлкен мүмкіндіктер ұсынды. Оның иелері «Диснейлендте» қатарынан 5 күн бола алады және саябаққа ресми ашылу уақытынан 1,5 сағат бұрын кіре алады. Сонымен қатар, икемді төлқұжат Оңтүстік Калифорнияның жағажайлары мен бассейндеріне қосымша ақысыз кіруге мүмкіндік береді.

Сонымен, 1993 жылы ашылған париждік «Диснейленд Евро» жыл сайын шығынға ұшырады және қаржылық саясатты өзгертуге мәжбүр болды (кіру билеттері мен саябақтың қонақ үйлерінде тұру бағасының төмендеуі).

Нәтижесінде келушілер саны 21% - ға артып, рекордтық деңгейге жетті. Парктердің кірістері билеттерді сатудан (түсімдердің 170%), тамақтанудан, Кэдесый өнімдері мен ойыншықтарды сатудан құралады. Саябақтарда саябақтың рәміздері бар көптеген сувенирлер сатылады.

Тақырыптық парктер негізгі белгілері болып табылатын сауатты маркетингтік саясаттың арқасында нарықта қалып, жетістікке жете алды:

- қызмет ұсынудағы әртүрлілік пен қарапайымдылықтың үйлесімі;
- тұрақтылық және жоғары сапалы қызмет көрсету;
- білікті менеджерлік команда құру;
- тазалық пен тәртіпті қамтамасыз ету.

Қазіргі уақытта тек АҚШ-та 600-ден астам тақырыптық парктер бар. «Арман елінің» астанасы Флорида болды. Бұл штатта тек Американың ғана емес, бүкіл әлемнің ең жақсы тақырыптық парктері орналасқан: «Disney World» және «Юниверсал Студиос». Олар әлемдік туристік бизнес саласында бірнеше рет беделді марапаттарға ие болған.

Еуропада көптеген аквапарктерді есептегенде, 20-ға жуық ірі тақырыптық парктер салынды. Олардың ішіндегі ең танымалдары жылына 2-ден 10 миллионға дейін келушілерді қабылдайды. Ең танымал француз саябақтарының қатарына «Диснейленд Евро», «Фютюроскоп» - кино әуесқойлары үшін, «Вамбл Франция» және «Астерикс» кіреді. Испания өзінің «Порт Аventura» тақырыптық паркін мақтан тұтады, ол сегіз жылдық дизайннан кейін 1995 жылдың жазғы туристік маусымының басында ашылды.

Парк 115 га аумақты алып жатыр және 30 аттракцион, 30 мейрамхана мен кафе-бар, 22 дүкен және 6 мың жеңіл автокөлік пен 260 автобустың кең тұрағы бар. Саябақтың қонақтары бес тақырыптық аймақты аралайды: «Средиземноморье», «Полинезия», «Китай», «Мексика», «Дикий Запад».

Германия, Дания, Нидерланды тақырыптық парктері өте танымал. Ұлыбританияда «Сега әлемі», «Леголанд Виндзор» бар.

Сондай-ақ, тақырыптық парктер Шығыс, Оңтүстік-Шығыс Азия және Океания аймағына тез еніп кетті. Олар бұл жерде болды, сондай-ақ ажырамас бөлігі туриндустрия. Азиядағы ең танымал «Арман елі» Жапонияда, Токиоға жақын жерде орналасқан.

Ойын-сауық және тақырыптық парктер ойын-сауық инфрақұрылымы мен коммерциялық жылжымайтын мүлікті біріктіреді: қонақ үйлер, кафелер, мейрамханалар, дүкендер. Тақырыптық саябаққа барғаннан кейін қонақтар мейрамханаларға, кәдесый дүкендеріне, кинотеатрларға барады. Парктердің кірістерінде, әдетте, 50 % - ойын - сауықтан (аттракциондардан), ал 50% - қосымша қызметтер мен объектілерден түсетін түсімдер. Қызметтер пакетіне тұрақ, тамақтану, қонақ үйде тұру, конференциялар, кәдесый дүкендері, ғылыми және білім беру нысандары кіруі мүмкін. Europa - Park-та, мысалы, Europa-Park Resort қонақ үй кешені 27 га жерді алып жатыр. Оған бес қонақ үй, кемпинг және жалпы сыйымдылығы шамамен 4,5 мың орындық шатыр ауылы кіреді. Қонақ үйлердің жүктемесі 90% - дан асады. Сонымен қатар, саябаққа іргелес 14 муниципалитетте орналасқан 200-ден астам қонақ үйлер, қызмет көрсету пәтерлері мен пансионаттар ұсынылады.

Данияның Тиволи саябағында (Копенгаген) 38 мың орындық 10 кафе мен мейрамхана бар. Мұнда қытай және түрік мейрамханалары, кофеханалар мен наубайханалар, әйгілі аспазшылардың авторлық тағамдары бар сәнді мейрамханалар бар. Бар бутик-отель 13 нөмір.

Сан-Францискодағы (АҚШ) әйгілі Диснейленд паркінің жанында оның қонақтары үшін әр түрлі және әртүрлі санаттағы 27 қонақ үй салынды. Париждегі «Диснейленд» аттракциондарға жақын саябақтағы қонақ үйлерде тұруды ұсынады. Таңдау үшін 6 қонақ үй бар: люкс (Бес жұлдыз) бастап эконом-классқа дейін.

Тағы бір ерекшелігі бар. Тақырыптық парктер басқа компоненттермен бірге жобаланған, бұл, атап айтқанда, меншікті капиталдың көлемін азайту арқылы банктен қарыз алуға мүмкіндік береді. Мысалы, егер сіз тек тақырыптық саябаққа несие сұрасаңыз, онда талап етілетін капиталдың шамамен 20-30% алу мүмкіндігі бар.

Бірақ егер бұл көп функциялы жоба болса, онда меншікті және қарыз капиталының арақатынасы 50:50 болуы мүмкін. Офистік құрауыш болған жағдайда қажетті қаржыландырудың 80% - ын алуға болады.

Тақырыптық парктер-туризмнің перспективалы бағыты. Парктің әр түрі белгілі бір тақырыпқа арналған: бұл Болашақ әлемі немесе лилипут елі, әйгілі кино кейіпкерлерін кездестіруге болатын алаң және т. б. Саябақтар уақыт пен кеңістікте саяхаттауға мүмкіндік береді: жабайы Батыста, Майя қирандыларының арасында және т. б.

Кейбір елдерде тақырыптық саябақтарға бару бағдарламалары туризмнің жеке түріне айналды.

Саябақтардағы қонақ үйлерде тұратын туристер әртүрлі жеңілдіктерге ие (саябақтарға кіру билеттері, қарапайым келушілерден бір сағат бұрын

аттракциондарды пайдалану мүмкіндігі).

Шетелдік туроператорлардың айтуынша, тақырыптық саябақтарға келушілер саны артып келеді. Егер бұрын қонақтардың көпшілігі билеттерді кіреберістен сатып алса, бүгінде саябақтарға бару туристік пакеттерге көбірек енеді. Мұндай турлар отбасылық демалыстарды, жас жұбайларды және шағын жастар топтарын сүйетіндер арасында ең танымал. Бір қызығы, саябақтарға келушілердің көпшілігі бастапқыда есептелген балалар емес, ересектер. Әр түрлі елдердегі саябақтарға негізгі келушілер-шетелдік туристер.

Бүгінгі таңда тақырыптық парктердің әртүрлі бағыттары бар: Диснейленд паркінде мультфильмдерге негізделген аттракциондары бар, сіз сүйікті мультфильмдер кейіпкерлерінің шерулеріне қатысып, нағыз кинода ойнай аласыз. Аквапарк - су аттракциондары бар бассейндер паркінде-жасанды толқындар, су слайдтары және поливалкалар, сіз көңілділік пен жақсы көңіл-күйді сезінесіз. Миниатюралар саябағында сіз әлемнің ұлы ғажайыптарының 25 есе кішірейтілген көшірмелерін көре аласыз және сұлулық әлеміне қол тигізе аласыз. LEGO паркі өз арманыңыздың тақырыбын өз қолыңызбен жасауға қуаныш сыйлайды. Ұлы Устюгте сіз «нағыз» Аяз Атамен кездесуге болады, ал Лапландиядан алыс емес жерде Санта-Клаустың «ресми үйін» көре аласыз. Туристер ұлттық мәдениеттің этно - парктерін, сондай-ақ жабайы табиғатпен сафари парктерін талап етеді.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 ,- 267 с.

Тақырып 7. Тарихи реконструкция және мұражай анимациясы

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Тарихи қайта құру ұғымы, оның мақсаттары мен міндеттері
2. Халықаралық тәжірибедегі Тарихи реконструкция түрлері
3. Мұражайлардағы анимация
4. Костюм турлары анимациялық туризмнің бағыты ретінде

Негізгі түсініктер: мәдени-демалыс қызметті өткізу, бағдарламаларды құру, технология, инфрақұрылым.

1.Тарихи қайта құру ұғымы, оның мақсаттары мен міндеттері

Маршрут пен бағдарлама бойынша жеке немесе ұжым үшін ұйымдастырылған сатып алушының қажеттіліктеріне сәйкес келетін – танымдық, спорттық, медициналық және т. б. туристік қызмет, саяхат, сапар

Анимациялық тур-ұйымдастырылған, топтық және жеке ойын-сауықтың мақсаты бар тур. Ұйымдастырылған ойын – сауық-бұл экскурсиялық бағдарламаға алдын-ала енгізілген іс-шаралар. Әдетте олар күнтізбелік мерекелермен және анимациялық оқиғалармен – карнавалдармен, фестивальдармен, Тарихи қайта құрулармен және т.б. байланысты болады.

Жеке және топтық ойын-сауық туристің қалауына байланысты - спорттан мейрамханаға дейін.

Туристік агенттіктер туристердің қалауы бойынша кез-келген турды жасауға дайын. Мұндай турдың нысаны Тарихи қайта құру болуы мүмкін. Мысалы, маслиница мейрамында қар қалашығын алу немесе, мысалы, мұз шайқасы немесе Бородино шайқасы.

Тарихи қайта құру-бұл өткен тарихи дәуірдің материалдық және рухани мәдениетін қайта құру. Археологиялық, бейнелеу, жазба Тарихи деректер пайдаланылады.

Тарихи қайта құруда зерттелетін мәселені зерттеу үшін рөлдік ойын және ғылыми эксперимент қолданылады.

Қайта құрудың мақсаты - жаппай театрландырылған қойылымдарды жасау, халықтың тарихи өткенінің бейнесін, шерулерді, шайқастарды, турнирлерді бейнелеу.

2.Халықаралық тәжірибедегі тарихи реконструкция түрлері

Тарихи оқиғалардың, нысандардың әртүрлі аспектілерін қалпына келтіру қатысушыларды ғана емес, сонымен қатар елдің «тірі» тарихын өз көзімен көре алатын көрермендерді де қызықтырады. Бұл бағыт Батыс Еуропада танымал және дамыған. Өткен заманның атмосферасы қайта жаңғыртылатын ондаған «ашық аспан астындағы мұражайлар» бар. Осындай бағыттардың бірі – өткен дәуірдегі әскери өнерді зерделеу және тәжірибеде қолдануға арналған турнирлер. Негізі өткен заманның қайнар көздерінен алынады, бір нәрсені адамдар логика заңдары бойынша қалпына келтіреді. Нәтиже – өткеннің шынайы көрінісі. Турнирлер (көрермендер үшін) және күшті бағалау үшін спорттық ойындар өткізіледі.

Тарихи қайта құрудың ең танымал дәуірлері:

- Орта ғасырлар, «Викинг дәуірі» (VII-XI ғғ.);
- XII-XIII ғасырлар;
- XIV-XV ғасырлар;
- Қайта өрлеу (XV-XVI ғасырлар);
- Наполеондық;
- Бірінші дүниежүзілік соғыс;
- Екінші дүниежүзілік соғыс.

Бұл кезеңдердің айырмашылықтарын көрсететін шартты бөлу. Әр дәуірде тарихи кезеңдер мен аймақтар бойынша сараланады.

Тарихшы-реконструкторлар - дәуірлер мен елдерге сәйкес өмірді, дәстүрлерді және объектілерді қайта құрумен айналысатын адамдар. Олар тарихи дереккөздерді зерттеп, ескі технологиялар арқылы қару-жарақ, киім-кешек, тұрмыстық заттарды қалпына келтіруге тырысады. Әдет-ғұрып, әдеби зерттеледі. Тарихшыларды әскери тарих, сауыт-сайман, қару-жарақ қызықтырады.

Қазіргі уақытта тарихи қайта құрудың ең танымал екі тенденциясы бар: «тірі тарих» және турнирлер (бухурттар).

Тірі тарих (“living history”) – «эксперименттік археология» және «мұражай педагогикасы» сияқты пәндердің тоғысқан жерінде орналасқан ғылыми пән. Бұл белгілі бір тарихи кезеңдегі жер тұрғындарының күнделікті өмірін қайта құру, әдетте «тірі тарих мұражайын» ұйымдастыру немесе «тірі тарих фестивалін», сондай-ақ «тірі тарих фестивалін» өткізу түрінде мектептерде тарих» сабақтары өткізілді.

Бұл бағыт Батыс Еуропада өте танымал және дамыған, адамдар өткен атмосферада өмір сүріп, жұмыс істейтін ондаған «ашық аспан астындағы мұражайлар» бар. Барлығы басталған шайқастардан басқа, клубтар гарнизондар мен далалық лагерьлердегі жауынгерлердің күнделікті өмірін жаңғыртады.

Турнирлер – бұл бағыттың мәні белгілі бір дәуірдегі әскери өнерді зерттеу және тәжірибеде қолдану болып табылады. Турнирлер сахналық (көрермендерге немесе жай ғана эстетикалық) және қатысушылар өздерінің күшті жақтары мен дағдыларын объективті бағалайтын спорт түріне бөлінеді. Наполеон соғыстарын қалпына келтіруде турнирлер жоқ.

Турнирлер ретінде қарастырылатын тағы бір бағыт – бухурттар – осындай іс-шаралардың жауынгерлік (спорттық) құрамдас бөлігі ретінде өткізілетін қайта құру немесе рөлдік ойынға қатысушылардың екі тобы арасындағы жекпе-жек. Мысалы, «Витязь» Тула орталығы өткізетін «Тула шайқастары» кезінде бухурттар өтеді.

Ұрысты қайта құру үшін нағыз шайқасқа ұқсайтын ұрыс сценарийі жазылады. Олар көбінесе бұрын болған жерлерде немесе соған өте ұқсас жерлерде өткізіледі. Бұл демонстрациялар аренаның көлеміне немесе ол өтетін аумаққа байланысты бірнеше жүзден бірнеше мыңға дейін болады.

Қайта құрулар оқиға туризмі санатына жатады. Өткізілетін орындар әртүрлі. Қамалдар, сарайлар, саябақ кешендері, мұражайлар және ашық алаңдар. Мысалы - Бородино шайқасы алаңы.

«Оқиғаны» кәсіби режиссерлер, сценаристер, суретшілер мен театр мектептері мен жоғары оқу орындарының студенттері, сондай-ақ әскери тарих клубтарының мүшелері мен өнерпаздар жасайды. Оқиға мен мерекелік сценарий құрылады. Техникалық қамтамасыз ету, дыбыс, жарық, арнайы эффектілер дайындалады.

Мұндай іс - шаралар қатысушылардың белсенді қатысуын қамтиды. Турды ұйымдастырушылар туристердің қауіпсіздігін қамтамасыз етеді.

Туристік фирмалар сонымен қатар жұмбақ-турлар ұйымдастырады, мысалы, ормандағы қарақшылармен «кенеттен» кездесу жоспарланған турлар.

Рязаньда бірнеше бағдарлама дайындалды: «Ох, қарақшылар!» («Эх, разбойнички!») және т.б. туристерге «қарақшылардың» «шабуылы» ойналады. Сіз казактарға театрландырылған арнауды және рәсімді көре аласыз - «тарақанның жерлеу рәсімі».

3. Мұражайлардағы анимация.

Мұражай – тарихи ескерткіштер ретіндегі заттарды сақтау мен зерттеуде қоғамның қажеттіліктерін қанағаттандыратын мамандандырылған мекеме.

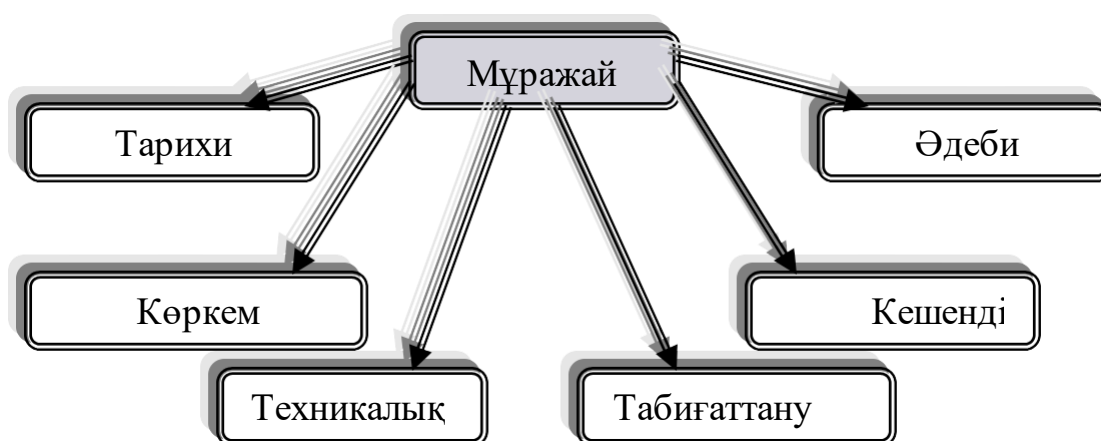
Мұражайдың басқа мәдениет мекемелерінен басты айырмашылығы қызметтің негізгі түрі – экспозиция, көрме.

Мұражайлардың ерекшеліктері олар материалдық және рухани мәдениет ескерткіштерін жинайды, зерттейді, сақтайды және экспорттайды.

Материалдық және рухани мәдениеттің естеліктері – маңызды оқиғалардың, ғылыми жаңалықтардың айғағы болып табылатын, әртүрлі тарихи кезеңдердегі адамның еңбек жағдайлары мен өмірін сипаттайтын объектілер, сондай-ақ адамзат тарихындағы сол кезеңге сай өнер туындылары.

Тарихи – бұл адамзат қоғамының даму тарихын: археологиялық, этнографиялық, нумизматикалық, әскери-тарихи мұражайларды бейнелейтін деректі, материалдық, бейнелеу, сәулет ескерткіштерін жинайтын, зерттейтін, сақтайтын, көрсететін және танымал ететін ғылыми-білім беру мекемелері.

Көркем-жинақтайтын, зерттейтін, сақтайтын және көрсететін мұражайлар, бейнелеу өнерінің жадынамалары: мүсін мұражайлары, қолданбалы өнер мұражайлары.

Сурет 7.1-Мұражайлардың жіктелуі

Табиғатты тану-өз қызметінде табиғатты тану саласындағы білімге сүйенетін мұражайлар: биологиялық, зоологиялық, геологиялық, экологиялық мұражайлар.

Техникалық-техникалық ғылымдармен, өндіріспен байланысты мұражайлар: техника, авиация, автокөлік, байланыс.

Әдеби – жазушылардың өмірі мен қызметіне немесе жалпы тарихи-әдеби процеске байланысты материалдарды жинайтын, зерттейтін, сақтайтын,

көрсететін, насихаттайтын мұражайлар. Олар әдеби – мемориалдық және тарихи – әдеби болып бөлінеді.

Кешенді-екі немесе одан да көп негізгі профильдерді біріктіретін мұражайлар: тарихи-көркем, музыкалық, театр.

Кешенді мұражайлардың ішіндегі ең көп тарағаны – өлкетану мұражайлары.

Өлкетану – олар өз қызметінде географиялық немесе әкімшілік аумақтарға: облыстарға, аудандарға, ауылдарға қатысты материалдық және рухани мәдениеттердің жадынамаларын жинауға, зерттеуге, сақтауға және насихаттауға сүйенеді. Бұл мұражайлардың экспозициясына табиғат, тарих бөлімдері, өнер бөлімдері кіреді.

Мұражайды қайта құру да орынды. Ең танымалы жаңа жылға, мерекелік қыдырулар орынды. Мұражай қызметкерлері сол кеңістікке ену атмосферасын құратын орта жасайды. Барлық іс-шаралар жеке тұлғаның, әсіресе балалардың еркін шығармашылық көрінісіндегі қажеттіліктеріне негізделген. Мысалы, экологиялық экскурсияларда ойынның негізгі әдісі жануарлардың іздерін, олардың әдеттері мен ерекшеліктерін зерттеу болуы мүмкін. Мұндай іс-шаралар қиялды, шығармашылық белсенділікті дамытады, эстетикалық және тарихи сананы, жасөспірімдердің ата-бабаларының дәстүрлеріне деген құрметін қалыптастырады.

Мұражайдағы балаларға арналған анимациялық іс-шаралардың негізі ертегі болуы мүмкін. Мысалы, Иркутск облыстық тарихи-өлкетану мұражайының бөлімдерінде А.С. Пушкиннің мерейтойына арналған «бұл ертегілердің сүйкімділігі қандай» көрмесіне келушілер ақынның ертегілерін «Буян аралына», «алтын балыққа қонаққа Көк теңізге», «жеті батырға орманға бару» және т. б. саяхат жасады. Ал балаларға арналған «Ойна, ойна, істі біл» ойыны ХХ ғ.басындағы балалардың өмірі туралы айтып берді, әжелер мен аталардың ойындарымен таныстырды. Ғылыми қызметкерлер балаларға «бирюлька» және «бабки» ойындарын игеруге көмектесті.

Ересектер үшін анимацияның ең жарқын мысалы 2001 жылы Парижде алғаш рет өткен «Мұражайлар түні» халықаралық акциясы болды. 2005 жылы оған біздің Санкт-Петербург және Мәскеу қалалары қосылды. 2010 жылы акция 42 елде өткізілді. «Мұражайлар түні» жыл сайын мамыр айында өтеді. Іс-шара мұражайлар күніне орайластырылған. Қонақтар мистикалық театрландырылған қойылымға мүсіндермен, ертегілермен қатысады.

Туризм индустриясындағы анимацияның бір бағыты-нақты адамдармен шоу-мұражайлар. Мысалы, Плимут қаласындағы (АҚШ) алғашқы ағылшын иммигранттарының мұражайы ұлттық шоуға айналды. Экспозиция құрылды - қоныстанушылар сияқты үй, көкөніс бақшасы және т.б. жұмыстарын жүзеге асыратын нақты адамдар бар ауыл ұйымдастырылған.

Стокгольмдағы тағы бір ашық аспан астындағы «Скансен» мұражайы-Швед ауылы. Мұнда Швецияның әртүрлі аймақтарынан әкелінген ежелгі қалалық және ауылдық үйлерде өткен өмір, халықтық қолөнер қалпына келтірілді, ал көшелерде тұрғындар ежелгі ұлттық Швед киімімен шығады.

Германияда, Бреннерхаппен қаласында Климат үйі бар, онда 1-2 сағатта

мәңгі мұзға (бөлмедегі температура 11 градус), шөлдегі құмдарға, джунглиге баруға болады. Сіз тропикалық нәсердің астына түсе аласыз, сонымен қатар нағыз қар үйіндісіне түсе аласыз.

Анимация әдістері жеке экспонаттар мен бүкіл экспозицияларды жандандыру үшін қолданылады. Мұражай анимациясына Мадам Туссо салоны кіреді. Балауыз мүсінінің тарихы ғасырлар бойы басталады. Ортағасырлық Еуропада храмдар әулиелердің балауыз мүсіндерімен безендірілген. Француз Филипп Кюрте клиенттерді балауыздан жасалған миниатюралық бюсттерге түсірді. Мадам Тюссо балауыз мұражайы корольдік отбасы мүшелерінің, музыка жұлдыздарының, саясаткерлердің сыртқы ерекшеліктерін киімнің, бет-әлпетінің, мінезінің ең кішкентай бөлшектерімен бейнелейді.

Мадам Тюссо салонында 1000-нан астам фигуралар бар. Наполеон мен Робеспьерді түпнұсқадан Мадам Тюссо мүсіндеген.

Әлемнің көптеген қалаларында балауыз мұражайларының аналогтары бар: Амстердамда, Нью-Йоркте, Лас-Вегаста, Копенгагенде, Гонконгта, Берлинде, Қытайда. Санкт-Петербургте мұндай мұражай бар.

4. Костюм турлары анимациялық туризмнің бағыты ретінде.

Костюмдік турлар – анимациялық туризмнің жаңа бағыты. Мысалы, American Ranch бағдарламасы американдық ранчоға 2 сағатқа баруды, халық ойындарына қатысуды, атқа мінуді ұсынады. Бағдарламаға мыналар кіреді: үндістермен танысу, олардың әдет-ғұрыптарымен және өмір салтымен танысу, «қасиетті иттерге міну», «сынақ жолында», «бейбітшілік құбырын жағу», тәттілер (американдық гамбургер), кәдесыйлар.

«Капитан Гарримен теңіздегі шытырман оқиға» бағдарламасында - Колумбтың ұрпағы - Мерри Гарримен кездесу. Теңізшілерге арналған тапсырмалар (теңіз түйінін байлау, арқан баспалдақпен көтерілу, якорь мен балта лақтыру), капитанның кеудесінің кілтін табу, кеме жасау, т.б.

«Нағыз ковбойлар үшін» бағдарламасына малшылар – ковбойлармен кездесу, атқа міну, ат қораларына бару, ат жабдықтарымен танысу кіреді.

Австрияда фармацевттердің, аңшылардың, кондитерлердің, кір жуушылардың балдары өтеді. Келушілер 19 ғасырдан шабыт алған көйлектер мен костюмдерді жалға ала алады. Мұндай турлар туристердің үлкен қызығушылығын тудырады.

Осылайша, тарихи оқиғаларды анимациялау ашық ауада әуесқойлар үшін ең қызықты анимациялық турлардың бірі болып табылады.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для

направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020, - 267 с.

Тақырып 8. Анимациялық қызмет менеджмент

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Анимацияны басқару түсінігі.
2. Анимациялық басқару функциялары.
3. Анимациялық қызмет персоналын таңдау және басқару әдістері
4. Анимациялық қызметті басқару жүйесі
5. Анимациялық басқарудың тиімділігін бағалау критерийлері

Негізгі түсініктер: мәдени-демалыс қызметті өткізу, бағдарламаларды құру, технология, инфрақұрылым.

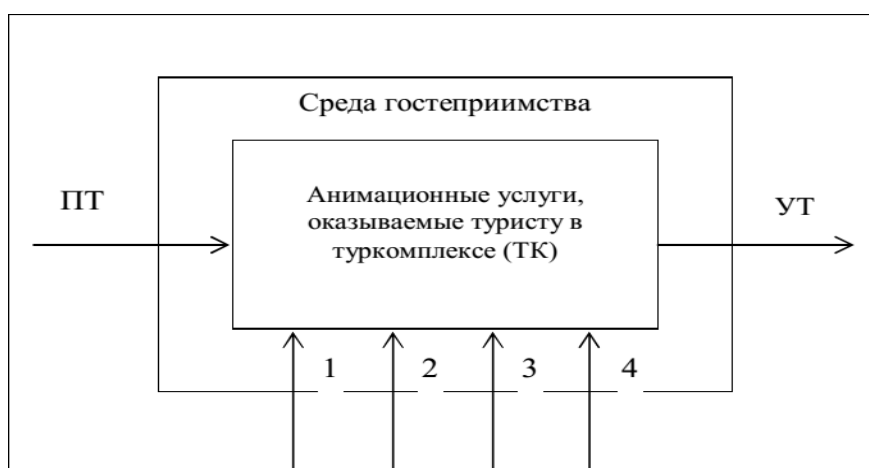
1. Анимацияны басқару түсінігі

Туристің (қонақтың) демалыстағы қажеттіліктерін оның демалыспен, саяхатпен қанағаттануына айналдыру қонақжайлылық ортасының өзара әрекеттесетін жүйелерін: материалдық-техникалық базаны, табиғи және мәдени-тарихи кешендерді, рекреациялық инфрақұрылымды және қызмет көрсететін персоналды пайдалану негізінде оған қонақ үй қызметтерін көрсету нәтижесінде туындайды. Қазіргі уақытта анимациялық қызметтер осы түрлендіру процесі үшін қонақ үй қызметтерін анықтайды.

Туристің қажеттіліктері-саяхат жасамас бұрын туристің жағдайының сапалы сипаттамасы, оның бұл жағдайды жақсы жаққа өзгертуге деген ұмтылысын білдіреді (саналы немесе бейсаналық), мысалы, физикалық күшті қалпына келтіру, психикалық тепе-теңдікті, тыныштықты және жаңа достарды табу, эмоционалды заряд немесе эстетикалық ләззат алу.

Туристің қонақжайлылық ортасына қанағаттануы-бұл саяхат аяқталғаннан кейінгі оның жағдайын сапалы бағалау, оның әлемді жеке түсінуі мен қабылдауын, өмір сүру құндылығын, қауіпсіздігін, қызмет көрсету сапасы мен қонақжайлылығын ескере отырып, саяхаттың саналы және саналы мақсаттарына қол жеткізудің толықтығын сипаттау.

Табиғи кешен-бұл табиғи нысандар мен құбылыстардың өзара байланысты және өзара байланысты үйлесімі, ресурс және туристердің қажеттіліктерін қанағаттандыру шарты. Табиғи кешен анимация қызметінде белсенді қолданылады. Туристің қажеттіліктері мен қажеттіліктерін қанағаттандыру процесіне қатысатын қонақжайлылық ортасының компоненттері суретте көрсетілген. 8.1.

Сурет 8.1-Туристің қажеттіліктері мен сұраныстарын қанағаттандыру процесіне қатысатын қонақжайлылық ортасының құраушылары

Т – туристің адамның биологиялық (физикалық) табиғатын және жалпы мәдениетін (әлеуметтік табиғатын) дамыту мен жетілдірудегі қажеттіліктері;

ТҚ-туристің қанағаттануы;

1-табиғи және мәдени-тарихи кешен;

2-Материалдық-техникалық жүйелер мен туристік кешен (ТК) құралдары;

3-қызмет көрсететін персоналдың еңбегі және осы кезеңде қызмет көрсетудің нақты қол жетімді деңгейі;

4-ТК-дегі спорттық-анимациялық қызметтің менеджменті.

Мәдени-тарихи кешен – туристердің білімге, эстетикалық ләззатқа, жайлылыққа деген қажеттіліктерін қанағаттандыру процесінде туристік кешенде шоғырланған және аниматорлар бір немесе басқа түрде тартатын және қалыптастыратын материалдық және материалдық емес мәдени-тарихи құндылықтардың жиынтығы.

Туристік кешеннің анимациялық қызметіндегі материалдық базасы оның рекреациялық инфрақұрылымының анимациялық техникалық жүйелері болып табылады. Анимациялық бағдарламалардың материалдық базасы мыналарды қамтуы керек: жағажайда демалуға, ойын алаңдарына арналған жабдықтар; бөлме, жиһаз және қажетті реквизиттер, шағын клубқа арналған жабдықтар; ашық ойындар мен спорт залдарына арналған жабдықтар; кітапханаға арналған бөлме, кітаптар мен жиһаздар; станцияларға арналған үй-жайлар мен жабдықтар және қайықтарды, судағы велосипедтерді, шаңғыларды және т.б. жалға алу; амфитеатр немесе бұқаралық іс-шаралар мен ойын-сауық шоулары үшін жабдықталған ашық алаң; декорация және костюмдер жиынтығы; шоуларға, дискотекаларға, байқаулар мен байқауларға арналған проекциялық, дыбыстық, сахналық, жарықтандыру және басқа да жабдықтар; бильярд, боулинг және казино үшін жабдықтар мен құралдар.

Кешеннің техникалық қызмет көрсету қызметкерлері жоғары сапалы қызмет көрсетуге ұмтыла отырып, туристерге анимациялық қызметтерді шығарады, жинайды, сақтайды және көрсетеді.

Туристің саяхатқа, демалысқа қанағаттануы үш негізгі өзара тәуелді факторлармен анықталады:

- 1) тілектің, арманның, үміттің орындалу сезімі (саяхат мақсаты);
- 2) қонақжайлылық жағдайында жайлылық сезімі;
- 3) қонақжайлылық ортасында қауіпсіздік сезімі.

Қонақ үй анимациясы қонақжайлылық ортасының барлық аталған жүйелерін пайдалана отырып, туристің (қонақтың) қажеттіліктерін қанағаттандырады. Қонақтың қауіпсіздік сезімі қонақ үйде өзінің және басқалардың айналасында достық атмосфераны сезіне бастағанда пайда болады. Бұған аниматорлардың күш-жігері мен жұмысы арқылы қол жеткізіледі. Айтпақшы, анимацияның адаптациялық және тұрақтандырушы функцияларының тұтқаларын еске түсірейік: адаптивті функция күнделікті ортадан еркін, бос уақытты (бос, ыңғайлы) өткізуге мүмкіндік береді; тұрақтандыру - жайлылық пен қауіпсіздіктің негізгі сезімі болып табылатын жағымды эмоциялар мен психикалық тұрақтылықты тудырады. Туристердің аниматорлармен күнделікті достық қарым-қатынасы және олардың анимациялық бағдарламаларға қатысуы олар үшін жайлы, қауіпсіз қонақжайлылық ортасын құру процесін аяқтайды.

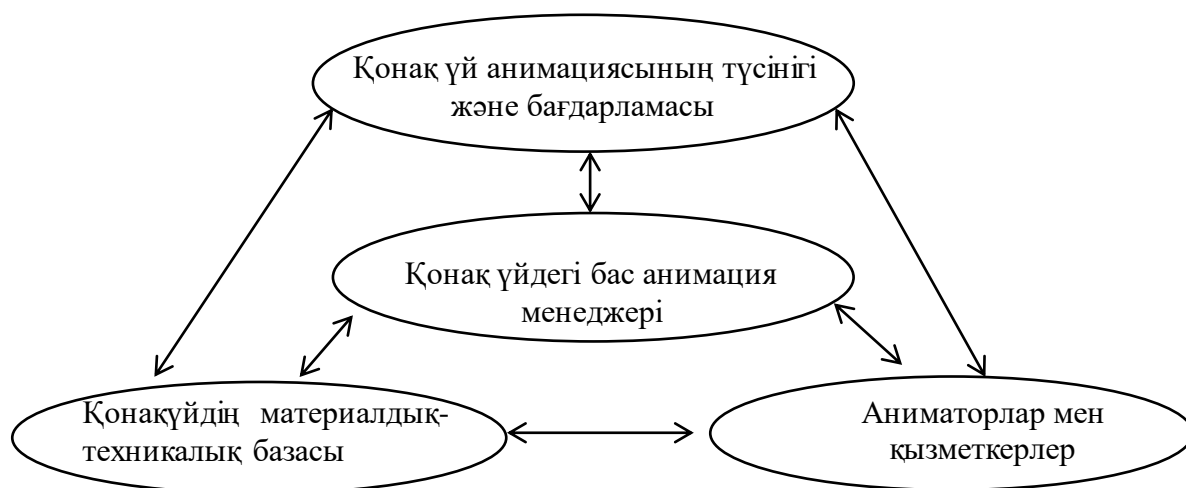
Айтпақшы, анимацияның адаптациялық және тұрақтандырушы функцияларын еске түсірейік: адаптивті функция күнделікті ортадан еркін, бос уақытты (бос, ыңғайлы) өткізуге мүмкіндік береді; тұрақтандыру - жайлылық пен қауіпсіздіктің негізгі сезімі болып табылатын жағымды эмоциялар мен психикалық тұрақтылықты тудырады. Туристердің аниматорлармен күнделікті достық қарым-қатынасы және олардың анимациялық бағдарламаларға қатысуы олар үшін жайлы, қауіпсіз қонақжайлылық ортасын құру процесін аяқтайды.

Анимациялық қызметті тиімді жүзеге асыру үшін үш құра қажет:

1) типтік анимациялық бағдарламалар мен оларды нақты топтар мен персоналдарға бейімдеу әдістемелерін қоса бере отырып, қонақ үй анимациялық қызметінің тұжырымдамасы;

2) спорттық-сауықтыру және ойын-сауыққа арналған материалдық-техникалық база;

3) тұжырымдаманы, бағдарламалар мен әдістемені іске асыруға қабілетті талантты аниматорлар және қызмет көрсетуші персонал. Барлық компоненттер өзара байланысты, өзара тәуелді және 8.2. суретте нақты көрсетілген.

Сурет 8.2-Қонақ анимациялық қызметінің компоненттері

«Анимациялық менеджмент» ұғымының құрамдас бөліктері *анимация* болып табылады – туристерге оның қажеттіліктерін барынша қанағаттандыру үшін анимациялық қызметтер кешенін ұсыну процесі және қонақ үйдің стратегиялық мақсаты мен миссиясын, шектеулерді, ережелер мен шарттарды, корпоративті қонақ үй философиясын ескере отырып, осы процесті басқару жүйесі.

Анимациялық басқарудың өзіндік ерекшелігі бар, ол: басқарылатын анимациялық жүйелер мен қызметтердің қызметі болып табылатын белгілі бір еңбек объектісінде; анимациялық бағдарлама болып табылатын белгілі бір еңбек құралында; демалушылардың бос уақытқа қанағаттануы болып табылатын еңбек нәтижесінде көрінеді.

Жүйелі көзқарас тұрғысынан анимация менеджменті – *басқарудың ішкі жүйесі* (басқару субъектісі) туристік кешеннің анимациялық қызметінің жетекші персоналы болып табылатын басқару жүйесі, мұнда жүйе құраушы фактор ретінде әрекет етеді.

Басқарылатын кіші жүйе (бақылау объектісі) туристер және олардың денсаулық жағдайы (физикалық, психикалық, моральдық, соматикалық), сондай-ақ анимациялық қызметтер көрсету процесіне қатысатын туристік кешеннің анимациялық, техникалық және басқа қызметтерінің басқарушы персоналы болып табылады. Туристік кешеннің анимациялық менеджментіндегі басқару тақырыбы мен нысаны 8.3. суретте көрсетілген.

Екінші жағынан, анимациялық менеджмент, басқа компоненттермен қатар, *туристік кешенді басқарудың жалпы жүйесінің ішкі жүйесі* – қонақжайлылықтағы менеджмент.

Анимациялық менеджмент Басқару стратегия мен басқару тактикасын қамтиды.

Стратегия-бұл ұзақ уақытты, күрделі мақсатқа жетудің жолын қамтитын кез-келген іс-әрекеттің жалпы, егжей-тегжейлі жоспары.

Сурет 8.3- Туристiк кешеннiң анимациялық менеджментiндегi басқару тақырыбы мен нысаны

Тактика-бұл қысқа мерзiмдi мiнез-құлық, қазiргi жағдайға негiзделген салыстырмалы түрде қысқа мерзiмге арналған iс-қимыл желiсi.

Анимация процесiн басқарудың стратегиялық мақсаты туристердiң қажеттiлiктерiн барынша қанағаттандыруды қамтамасыз ету үшiн туристiк кешен жұмысының жалпы бағытын қолдау болып табылады, әсiресе қонақжайлылық ортасының құрамдас бөлiгi ретiнде эмоционалды және психикалық жайлылық тұрғысынан, сондай-ақ сыртқы және iшкi орта факторлары және қонақ үй бизнесiнiң табыстылығы тұрғысынан анимациялық қызметтегi жаһандық шектеулердiң шарттары мен ережелерiнiң жиынтығын орындау. Тактика-бұл қабылданған шектеулер аясында мақсатқа жетудiң нақты әдiстерi мен әдiстерi.

Қонақ үй анимациялық менеджментi – туристiк нарықта туристiк кешеннiң қызмет етуiнiң стратегиялық мақсатына жетуге бағытталған туристке анимациялық қызметтер кешенiн көрсету процесiн басқару жүйесi.

2. Анимациялық басқару функциялары.

Анимациялық менеджмент мамандандырылған менеджмент түрлерiнiң бiрi ретiнде белгiлi бiр мiндеттердi шешу кезiнде жүзеге асырылатын туристiк кешеннiң анимациялық қызметiн жоспарлау, ұйымдастыру, ынталандыру және бақылаудың және уақыт бойынша өзара байланысты функцияларын орындау арқылы жүзеге асырылады.

Жоспарлау функциялары:

- анимациялық стратегия мен оның маркетингтік стратегиясымен келiсiлген ТК тұжырымдамасын әзiрлеу;
- типтiк анимациялық бағдарламалар мен оларды белгiлi бiр топтарға және жекелеген туристерге бейiмдеу алгоритмдерiн (әдiстемелерiн) әзiрлеу;

- ауданның, аймақтың, елдің қонақ үй нарығының анимациялық менеджменті мен конъюктурасын жүзеге асырудың толықтығы мен тиімділігіне әсер ететін факторларды талдау;

- ТК анимациялық қызметтері мен анимациялық менеджменті сипаттамаларының кешенін ескере отырып, баға саясатын қалыптастыруға қатысу;

- ТК анимациялық қызметін ұзақ және қысқа мерзімді жоспарлау, оның бюджеті мен бизнес-жоспарына анимациялық қызметті жетілдіру бойынша іс-шараларды қосу.

Ұйымның функциялары:

- анимациялық менеджмент мәселелері бойынша сыртқы ортадағы ТК қатынастарын ұйымдастыру және басқару;

- анимациялық менеджменттің мақсаттары мен міндеттерін орындау кезінде ТК ресурстарын пайдалануды оңтайландыру;

- ТК анимациялық менеджментінің тиімді ұйымдастырушылық құрылымын қалыптастыру, анимациялық қызмет көрсету үшін кадрларды, біліктілігі әртүрлі деңгейдегі мамандарды іріктеу, орналастыру, даярлау, тәрбиелеу;

- туркомплексінің басқа қызметтерімен анимациялық қызмет көрсету мәселелері бойынша: техникалық қызметпен (техникалық анимациялық қондырғыларды, жүйелерді, құрылыстарды пайдалану мәселелері бойынша), қабылдау және орналастыру қызметімен (клиентпен күнделікті жұмыс мәселелері бойынша және тұтынушылық сұранысты зерттеу бойынша), қаржы қызметімен (қаржы мәселелері бойынша), сондай-ақ көліктік, туристік-экскурсиялық, қосалқы және анимациялық қызмет көрсету процесінде өзара іс-қимыл жасау қажет басқа қызметтермен өзара іс-қимылды ұйымдастыру;

- анимациялық тұжырымдаманы іске асыру мәселелері бойынша инвестициялық саясатты әзірлеу (қаржы менеджері қызметімен бірлесіп жүргізіледі), берілген мәселе бойынша инвестициялық портфельді қалыптастыруға қатысу;

- тәуекел-менеджменті-анимациялық тәуекелдерді азайту жолдарын әзірлеу және олардың алдын-алу және азайту бойынша шаралар жүйесін ұйымдастыру.

Мотивация функциялары:

- анимациялық қызмет қызметкерлерінің жеке тұлғасын дамыту бойынша шығармашылық жұмыс, олардың анимациялық шеберлікті жетілдіруге ішкі ынталандыру қабілеті;

- аниматорлық еңбекті сыртқы ынталандыру, кәсібилік пен жоғары нәтижелер үшін моральдық және материалдық көтермелеу тәсілдерін әзірлеу;

- қызығушылық принциптерін қалыптастыру; туристерге анимациялық қызмет көрсету бойынша жұмысқа қанағаттану параметрлерін анықтау;

- ТК-нің кез-келген қызметкерін анимациялық қызметтің ғана емес, жалпы кешеннің нәтижелеріне моральдық және материалдық тұрғыдан қызығушылық танытатын ішінара тең алушыға айналдыру;

-кез келген ТК қызметкерін тек қана анимациялық қызметтің ғана емес,

сонымен бірге тұтас кешеннің нәтижелеріне моральдық және материалдық мүдделі жартылай бірлескен кәсіпкерге айналдыру;

-біліктілікті арттыру және персоналдың кәсіби өсуіне жағдай жасау, анимация және қонақ үй қызметінің беделін құру және қолдау;

- жоғары мотивтерді, гуманистік және эстетикалық құндылықтарды басшылыққа алатын тұлғаның бизнесте өзін-өзі жүзеге асыруына қолайлы жағдай жасау.

Талдау және бақылау функциялары:

- ТК-нің анимациялық қызметін талдау және оның көрсеткіштерін, оның ішінде экономикалық көрсеткіштерін кез келген уақытта осы қызметті жедел және стратегиялық басқару үшін жоғарғы басшылыққа ұсыну;

- нақты жағдайларға және іс-әрекет пен талдау нәтижелеріне сәйкес тұжырымдаманы, тактикалық мақсаттарды, анимациялық бағдарламалар мен әдістерді түзету;

- туристерге анимациялық қызмет көрсету бөлігінде ТК және оның бөлімшелерінің жоспарлары мен жобаларын түзету;

- анимацияны басқару шеңберінде басқару шешімдерінің орындалуын бақылау;

- анимациялық техникалық құралдарды пайдалану кезінде ТК техникалық және басқа қызметтерін бақылау.

3. Анимациялық қызмет персоналын таңдау және басқару әдістері

Жалпы қоғам үшін де, туристік кешендердің кірісі үшін де анимациялық қызметтің үлкен маңыздылығын ескере отырып (сапалы қызмет көрсету және туристердің қажеттіліктерін қанағаттандыру, сапалы туристік өнімдерге сұранысты арттыру арқылы), оған көп көңіл бөлу керек.

Анимация қызметінде кадрларды дұрыс таңдау, осы қызмет саласы үшін білікті мамандар даярлау және осы қызметтің қонақ үйдегі (туркомплекттегі) жұмысына үнемі назар аудару маңызды. Осы тармақтардың әрқайсысына жеке тоқталайық.

Анимациялық қызметтің құрылымы мен сандық құрамы анықталғаннан кейін кадрларды іріктеу басталады. Анимациялық топтың үйлесімділігі оның қаншалықты жақсы таңдалғанына байланысты. Әр түрлі туристік кешендер мен қонақ үйлердегі кадрларды таңдау тәсілі әртүрлі, кейде диаметрлі қарама-қарсы. Мысалы, кәсіби дамыған бағдарламасы бар кейбір беделді қонақ үйлер мен курорттық кешендер тек осы салада тәжірибесі жоқ жастарды аниматор ретінде жұмысқа қабылдайды.

Белгілі бір бағдарламасы жоқ туристік кешендер тәжірибелі аниматорларды жұмысқа қабылдауға қуанышты. Алайда, барлық анимациялық қызметтердің менеджерлері ұстанатын белгілі бір талаптар бар. Бұл, ең алдымен, аниматорлардың кейбір жеке қасиеттеріне қойылатын талаптар:

-туған көшбасшының сапасы;

-актерлік бейімділік;

-шыдамдылық;

- жауапкершілік;
- интеллект;
- дипломатия;
- әдептілік;
- тәртіп.

Анимациялық топтың қарапайым мүшелерінен гөрі, туранимация менеджерлері бұл қасиеттерге ие болуы керек. Осы салада жұмыс істеуге шешім қабылдағандардың бәрі шет тілдерін, PUBLIC RELATIONS техникасын білетін сүйкімді және шығармашыл адамдар болуы керек, өйткені олар қонақ үй басшылығы мен қонақтар арасындағы байланыс.

Жеке қасиеттерге қойылатын талаптардан басқа, аниматорлардың *денсаулығына, физикалық формасына* белгілі бір талаптар қойылады.

Аниматордың жұмыс күні туристік кешеннің басқа жұмысшыларына қарағанда ұзағырақ болғандықтан (таңғы ас кезінде олар қонақтарды қарсы алып, соңғы келуші дискотекадан шыққаннан кейін төсекке кетуі керек, көбінесе толып кетеді), аниматорлар физикалық және психикалық жағынан сау адамдар болуы керек. Бұл жағдайда үміткерлер ешқандай жағдайда алкогольмен зардап шекпеуі керек (алкоголь аз мөлшерде, әдетте аниматорларға рұқсат етіледі) немесе есірткіні қолдануға болмайды.

Аниматорлар күн сәулесінде көп уақыт өткізуге мәжбүр, сондықтан үміткерлердің күн аллергиясы жоқ екенін білу керек.

Аниматорлар сахнаға жиі шығып, спорттық ойындар мен аэробика ойнауға мәжбүр болғандықтан, олар жақсы физикалық жағдайда болуы керек. Бәрінен бұрын, бұл бишілер ретінде ұйымдастырылған аниматорларға қатысты. Көптеген қонақ үйлер бірден ескертеді, егер бишілердің салмағын 10% - дан артық өзгертуге байланысты күтпеген шығындар болса, бұл шығындардың бір бөлігі аниматорлардың жалақысы есебінен өтеледі.

Әдетте, аниматорлардың *жасына және тіпті әлеуметтік мәртебесіне* шектеулер бар. Аниматор ретінде жұмысқа қабылдау кезінде, әдетте, 30 жастан аспаған бойдақ (тұрмысқа шықпаған) жастарға басымдық беріледі.

Сонымен, қонақ үйдің немесе туристік кешеннің беделі мен жоғары стандартын сақтау үшін ең бастысы –білікті мамандарды таңдау. Тураниматор қандай білім мен дағдыға ие болуы керек?

Әр түрлі ұлт өкілдерімен қарым-қатынас 1-2 шет тілін білуге міндеттейді. Туристердің әртүрлі жас санаттарымен жұмыс істеу жас психологиясы мен педагогикасын түсінуді талап етеді. Әр түрлі іс - шаралар (спорттық ойындар, билер, шоу-бағдарламаларда өнер көрсету, балалармен жұмыс және т.б.) сізді көптеген дағдыларды игеруге мәжбүр етеді.

Осылайша, аниматорлар жан-жақты білім алып, жоғарыда аталған анимациялық бағдарламалардың көптеген түрлерін олардың барлық нақты формаларында ұйымдастыру және жүргізу дағдыларына ие болуы керек. Ол үшін аниматорлар оқу орындарында тиісті білім алып, қонақ үй (туркешен) негізінде үнемі біліктілігін арттырудан өтуі керек. Бұл, ең дұрысы, егер шетелде аниматорлардың арнайы білімі болса, онда Ресейде мұндай білім алу

киын, сондықтан маусымдық аниматорларды оқыту тікелей туркомплексте жүзеге асырылады. Оқыту кезінде персоналдың кәсіби жарамдылығына бағалау жүргізіледі.

Персоналды бағалау

Анимациялық қызметке үміткерлермен танысудың бірінші кезеңінде жеке әңгімелесуден кейін анкеталық деректер, тестілеу нәтижелері, сертификаттар, шолулар, ұсыныстар, сипаттамалар және аниматор ұсынған бағдарламалар зерделенеді. Қазірдің өзінде Болашақ аниматор туралы белгілі бір пікір қалыптасады. Алайда, бірінші, шын мәнінде, сырттай танысу жеткіліксіз, кез-келген үміткерді практикалық іс-әрекет кезінде қарау керек. Ол үшін аниматор ретінде жұмыс істеуге кем дегенде бір сынақ күніне мүмкіндік беріледі. Екінші кезең жұмысқа қабылданатын кәсіби жарамды мамандарды тез және тиімді іріктеуге мүмкіндік береді.

Жұмысқа қабылдау персоналмен жұмыс жасауда өте жауапты сәт болып табылады. Танысудың басында болашақ жұмысшыларға ұсынылатын шарттар келісімшартта көрсетілуі және кейіннен орындалуы маңызды. Ол үшін аниматорлардың толық қайтарымымен жұмыс істеуге ынталандыру үшін туристік кешеннің (қонақүйдің) қаржылық мүмкіндіктерін алдын-ала білу қажет.

Келісім-шарт-бұл жұмыс жағдайлары, демалу, тұру, тамақтану, жалақы және т.б. шарттары көрсетілген заңды құжат, бұл құжат неғұрлым егжей-тегжейлі болса, онда даулы жағдайлар соғұрлым көп болады, кез-келген қақтығыстар мен түсініспеушіліктерді шешу оңайырақ болады. Келісімшарт екі данада жасалады және оған туркомплекс басшылығы мен аниматор қол қояды.

Қызметкерлердің кәсіби өсу мүмкіндіктері

Аниматорлардың үнемі біліктілігін арттыруға, дағдыларын жетілдіруге ынталандыру үшін аниматорға кәсіби өсу мүмкіндіктерін көрсету қажет. Бұл қызметкерлер үшін қосымша ынталандыру болып табылады.

Соңғы онжылдықта туризм және демалыс индустриясы айтарлықтай өсті және қазір автомобиль өнеркәсібінен 4 есе асып түсті, сондықтан оның үлкен экономикалық маңызы бар.

Демалыс индустриясы өте алуан түрлі, ол туризм, өнер, мәдениет, мұражайлар, Ұлттық мұра, спорт, демалыс орындары, саябақтар және т. б. қоса алғанда, қоғамдық, жеке, коммерциялық секторды қамтиды.

Демалыс индустриясы теледидарда, бұқаралық ақпарат құралдарында, ақпараттық технологияларда, сондай-ақ әлеуметтік талғам мен әдеттердің өзгеруіне әсер етеді.

Көптеген адамдар денсаулық мәселесіне және қоршаған ортаны жақсартуға көп көңіл бөлу қажеттілігін мойындады. Бос уақытты дұрыс ұйымдастыру осы мәселелерді шешуге және өмір сүру деңгейіне әсер етуі мүмкін. Мұның бәрі бос уақытты ұйымдастыруға көбірек адамдардың қатысуына әкелді. Ұйымдастырушылар біліктілігіне байланысты қызметтік баспалдақтың әртүрлі сатыларында болуы мүмкін.

Аниматорлық қызметтің мансабында барлығы 3 негізгі саты болуы мүмкін:

- анимациялық қызметтің кіші қызметкерлері;
- анимациялық бағдарламалар мен іс-шараларды ұйымдастырушылар: хореографтар, нұсқаушылар, жаттықтырушылар және т. б.;
- менеджерлер-мамандар.

4. Анимациялық қызметті басқару жүйесі

Анимациялық қызметті басқару оны ұйымдастыруға және жоғары тиімділікті қамтамасыз етуге бағытталған арнайы жүзеге асырылатын әрекеттер жүйесін білдіреді. Анимациялық қызметті басқару келесі негізгі ережелерге негізделген:

- барынша ықтимал нәтижелерге қол жеткізуге бағытталу;
 - ішкі құрылымы бар және қоршаған ортаның нақты жағдайларында жүзеге асырылатын тұтас жүйе ретінде анимациялық қызметке көзқарас;
 - оны ұйымдастыру кезінде ескеру қажет айнымалылардың: материалдық аспектілер (ресурстарды пайдалану), функционалдық аспектілер (қызметті ұйымдастыру) және мағыналық аспектілер (бұл әрекеттің мәні неде) көп болуы;
 - мәселелерді шешудің көп нұсқалығы;
 - құндылықтардың болуы-анимациялық қызмет аксиологиялық сипатқа ие және белгілі бір құндылықтарға сәйкес жүзеге асырылуы керек (мысалы, гуманистік сипатта, мәдениетаралық байланысты дамыту және т.б.).
- Анимациялық қызметті басқару ерекшеліктері мыналарды қамтуы керек:
- тұтынушылардың қажеттіліктері мен тілектері анимациялық қызметтердің алдын - ала нысандары мен мазмұнына қайшы келуі мүмкін;
 - анимациялық қызметті Күнтізбелік жоспарлау тұтынушыларға байланысты;
 - анимациялық қызметтердің сапасын анықтау және өлшеу өте қиын процесс;
 - анимациялық дилерлер клиенттердің тілектерін диагностикалау және олармен қарым-қатынас жасау үшін жақсы дағдыларға ие болуы керек;
 - анимациялық қызметтердің көлемі, әдетте, сұраныстың орташа деңгейіне емес, тұтынушылардың «ең жоғары» сұранысы бойынша есептеледі;
 - сұраныстың «шыңында» оларды пайдалану үшін сұраныс аз кезеңдерде анимациялық қызметтердің қорларын құру мүмкін емес;
 - анимациялық қызметтерді ұсынудың тиімділігін сыртқы факторлар анықтай алады;
 - туристердің талғамы мен қажеттіліктерінің өзгеруін есепке алу керек.

Басқарушылық қызметті белгілі бір басқару субъектілері жүзеге асырады, өзінің басқару объектісі, мақсаттары, міндеттері, сондай-ақ оларды басқару субъектілері мен объектілері арасындағы тікелей және кері байланыс арналары арқылы шешу әдістері бар.

Басқару құрылымының элементтері арасындағы қатынастар көлденең және тік болып бөлінетін байланыстардың арқасында сақталады. *Көлденең байланыстар* бір деңгейлі және сәйкестік сипатына ие. *Тік байланыстар*-бұл бағыну байланыстары, олардың қажеттілігі басқару иерархиясында пайда

болады. Басқару құрылымындағы байланыстар сызықтық және функционалды болуы мүмкін. *Сызықтық байланыстар* желілік менеджерлер (ұйымның құрылымдық бөлімшелерінің қызметіне жауап беретін бір дәрежелі адамдар) арасындағы ақпарат қозғалысын көрсетеді. *Функционалды байланыстар* басқарудың осы немесе басқа функциялары туралы ақпарат алмасатын жерде болады.

Анимацияны басқару жүйесінде басқару субъектісі белгілі бір өкілеттіктер, міндеттер мен жауапкершіліктерге ие туристік анимация менеджері болып табылады. Анимациялық қызметті ұйымдастыруға және оның оңтайлы жұмыс істеуін қамтамасыз етуге байланысты жауапкершілік түрі оның жұмысының мәні болып табылады.

Анимация саласындағы басқару саласы келесі блоктарды қамтиды:

-миссияны, нормативтік, стратегиялық, жедел және ситуациялық мақсаттарды айқындау;

-анимациялық қызметтерді өндірумен айналысатын ұйымдық құрылымдар құру;

-нақты орындаушылар арасында міндеттер мен жауапкершілікті бөлу, ақпараттық арналарды қалыптастыру;

-мақсатқа жету үшін билік пен орындаушыларға әсер етудің басқа құралдарын пайдалану;

-басшылықтың тиімділігін бағалау.

Көшбасшыға адамдарды басқару үшін ресми билік қажет. Билік әртүрлі формада болуы мүмкін. Әдетте мыналарды қарастырады:

-мәжбүрлеуге негізделген билік; сыйақыға негізделген билік; ақпараттық және сараптамалық билік (арнайы білімге және басқаларда жоқ ақпаратты иеленуге негізделген);

-сілтеме күші немесе мысал күші (бағынушылар үлгіні ұстануға тырысқанда). Ең тиімді нұсқа, егер басшыда осы билік түрлерінің барлығы болса.

Әдетте, біліктілігі төмен басшы:

-ол адам ресурстарын ескермейді, адамдармен жұмыс істей алмайды; консерватизмді, ескірген көзқарастарды ұстанады; оған түсініксіз ақпаратты елемейді;

-қарсыластарды бағаламауға тырысады;

-шешім қабылдауда шешушілік пен Жауапкершіліктен бас тартуды көрсетеді;

-айқын өзгерген жағдайларға қарамастан, мәселені шешуде қыңыр;

-проблема туралы ақпаратты жинауға және тексеруге, «қалыптасқан жағдайға енуге» қабілетсіз, проблеманы шешу кезінде дәрменсіз;

-ол тапқырлық пен дипломатияға емес, қатал күшке сенеді;

-күтпеген қолайлы мүмкіндіктерді пайдаланбайды;

-фактілерді бұрмалауға бейім;

-мистикалық күштерге сенуге бейім және т. б.

Көшбасшыға авторитарлық, демократиялық, либералды және сәйкес келмейтін басқару стильдері тән болуы мүмкін.

Авторитарлық (немесе директивалық, диктаторлық) басқару стиліне: әңгімелесудің монологиялық сипаты; қатаң жеке мәлімдемелер және басшының барлық шешімдерді қабылдауы («демократия минимумы»); жазалау қаупі бар шешімдердің орындалуын үнемі бақылау («максималды бақылау»), қызметкерге жеке тұлға ретінде қызығушылықтың болмауы тән. Тұрақты бақылаудың арқасында басқарудың бұл стилі қолайлы жұмыс нәтижелерін (пайда, өнімділік, қызмет сапасы) қамтамасыз етеді.

Алайда, онда кемшіліктер көп: қате шешімдердің жоғары ықтималдығы; бағыныштылардың бастамасын, шығармашылығын басу, инновациялардың баяулауы, тоқырау, қызметкерлердің енжарлығы; адамдардың өз жұмысына және ұжымдағы жағдайына қанағаттанбауы; қолайсыз психологиялық ахуал.

Мұның бәрі психикалық және физикалық денсаулыққа зиянды стресстің жоғарылауына әкеледі. Басқарудың бұл стилі сыни, дағдарыстық жағдайларда, ұжымдық талқылауға жеткілікті уақыт болмаған кезде ұсынылады.

Басқарудың *демократиялық* (немесе ұжымдық) стилінде:

-басқарушылық шешімдер жалпы жиналыс түрінде де, басшының әр құзыретті маманмен консультациясы, қызметкерлердің пікірлері мен бастамаларын есепке алу («демократия максимумы») түрінде де жүргізілуі мүмкін проблеманы талқылау негізінде қабылданады;

-қабылданған шешімдердің орындалуын басшы да, қызметкерлердің өздері де бақылайды («бақылау максимумы»), басшы қызметкерлердің жеке басына, олардың мүдделеріне, қажеттіліктеріне, ерекшеліктеріне қызығушылық пен тілектестік көңіл бөледі.

Басқарудың демократиялық стилі ең тиімді болып табылады, өйткені ол дұрыс, теңдестірілген шешімдердің жоғары ықтималдығын, жоғары өндірістік еңбек нәтижелерін, бастаманы, қызметкерлердің белсенділігін, адамдардың өз жұмысына қанағаттануын, қолайлы психологиялық климат пен ұжымның бірлігін қамтамасыз етеді. Алайда, демократиялық стильді жүзеге асыру көшбасшының жоғары зияткерлік, ұйымдастырушылық, коммуникативті қабілеттерімен және уақыттың қол жетімділігімен мүмкін болады.

Либералды-анархиялық (немесе салғырт, бейтарап) басқару стилі «демократияның максимумымен» (құзыреттілік деңгейін ескерместен әркім өз пікірін білдіре алады), «минималды ұйымдастырумен» (іс-әрекетте үйлестірудің болмауы, адамдардың ұстанымдарын үйлестіру жүзеге асырылмайды), «минималды бақылаумен» (қабылданған шешімдердің орындалуын бақылау жоқ, бәрі өздігінен жүреді, нәтижесінде қабылданған шешімдер де орындалмайды) сипатталады, нәтижесінде анимациялық қызметтерді өндіру қызметінің тиімділігі әдетте төмен деңгейде қалады, адамдар өз жұмысына қанағаттанбайды, көшбасшы, ұжымдағы психологиялық климат қолайсыз, ынтымақтастық жоқ, адал жұмыс істеуге ынталандыру жоқ,.

Менеджменттің сәйкес келмейтін (қисынсыз) стилі көшбасшының бір стильден екінші стильге алдын-ала ауысуында көрінеді (содан кейін авторитарлық, содан кейін демократиялық, содан кейін қайтадан авторитарлық және т.б.), бұл жұмыстың өте төмен нәтижелерін және қақтығыстар мен

проблемалардың максималды санын анықтайды. Тиімді анимациялық әрекетті қамтамасыз ету үшін жағдайға бағытталған және инновациялық-аналитикалық деп атауға болатын стилі қолайлы. Ол үшін тән:

- энергияны;
- жаңа идеялар мен ақпаратқа сезімталдық;
- көптеген идеяларды қалыптастыру;
- басшының бағыныштылармен үнемі кездесуі, бағыныштылардың ұйымдастырушылық шешімдерді әзірлеуге және қабылдауға қатысуы;
- басшы мен бағыныштылар арасындағы қарым-қатынаста ашықтық;
- пікірді талдауға, сондай-ақ ескеруге дайын болу қабілеті;
- тез шешім қабылдау және инновацияларды сөзсіз практикалық іске асыру;
- қателіктерге төзімділік;
- бағынышты адамдарға бірқатар өкілеттіктерді, құқықтарды беру, дербес шешім қабылдау құқығы берілген ерекше топтық құрылымдарды («сапаны бақылау топтары») құру;
- жағдайды кеңінен көре білу, адамдармен жұмыс істеу және олардың проблемаларын шешуге ықпал ету, алайда олардың жеке қажеттіліктеріне терең бойламайды.

Бұл стиль қолданылады, егер:

- басшы өзіне сенімді, жоғары білім және шығармашылық деңгейге ие, Бағыныштылардың шығармашылық ұсыныстарын бағалай және қолдана алады;
- қол астындағылардың білімі, іскерлігі, шығармашылыққа және жеке өсуге қажеттілігі, жұмысқа деген қызығушылығы жоғары;
- адамдардың алдында тұрған міндет шешімдердің көптігін болжайды, теориялық талдау мен орындаудың жоғары кәсібилігін, жеткілікті күш-жігер мен шығармашылық көзқарасты талап етеді.

Бұл стиль келесі жағдайларда қолданылады:

- басшы өзіне сенімді, білімді және шығармашылық деңгейі жоғары, қарамағындағылардың шығармашылық ұсыныстарын бағалай және пайдалана біледі;
- қарамағындағы қызметкерлердің білімі, дағдысы жоғары, шығармашылық пен тұлғалық өсуге деген қажеттілік, жұмысқа деген қызығушылық;
- адамдардың алдында тұрған міндет көптеген шешімдерді білдіреді, теориялық талдауды және орындаудың жоғары кәсібилігін, біршама қажырлы күш пен шығармашылық көзқарасты талап етеді.

Басқару объектісі – туристер, анимациялық қызметтің персоналы және анимациялық қызмет көрсетуге қатысатын туристік кешеннің басқа да қызметтері. Осылайша, анимацияны басқару жүйесінде әрқашан осы екі құрамдас бөлік арасында ажырамас ұйымдық байланыстар жасалады. Басқару субъектілері мен объектілері арасындағы өзара әрекеттестік тұтынушыға анимациялық қызметтің тиімді ұсынылуын қамтамасыз ететіндей етіп орнатылса, менеджментті табысты деп санауға болады.

Тиімді басқарудың негізгі шарттарының бірі мақсатты дұрыс қою болып табылады, т.б. белгілі бір басқару әрекеттерін жүзеге асырғаннан кейін алынуы тиіс қажетті нәтижені белгілеу. Мақсаттың болуы белгілі бір нәтижеге жету үшін дәл ұйымдастырылған бүкіл басқару жүйесінің негізгі құрамдас бөлігі ретінде әрекет етеді. Нақты қойылған және жалпыға бірдей түсінікті мақсаттың болмауы басқару жүйесінің ыдырауына әкеледі.

Түпкілікті мақсатқа жету анимациялық қызметтерді өндіру мен тұтынудың нақты жағдайларына байланысты міндеттер кешенін шешуді қамтиды. Бұл міндеттерге мыналар кіреді.

1. Осы қызмет түрін тұтыну нарығының конъюнктурасын зерттеу және болжау:

-нарық конъюнктурасы, бағалар, бәсекелестер туралы қажетті ақпаратты жинау;

-шығарылатын анимациялық қызметтердің бәсекеге қабілеттілігін талдау, сондай-ақ нарықтағы осы қызметтердің сапасына қойылатын талаптар.

2. Өз мүмкіндіктерін бағалау:

-анимациялық қызметтердің болашақтағы дамуының ықтимал бағыттарын көрсететін ұзақ мерзімді және орта мерзімді болжамдарын жасау;

-анимациялық қызметтердің өндірісін қаражатпен, персоналмен, материалдық-техникалық жабдықтармен қамтамасыз ету және т.б.

3. Анимациялық қызметтерді құрушы персоналдың қызметін белсендіру:

-кадрларды экономикалық және моральдық ынталандыру;

-қызметкерлердің шығармашылық әлеуетінің көрінуіне жағдай жасау;

-кадрлардың кәсіби дамуы.

4. Анимациялық қызметтерді өндіру бойынша қызметті ұйымдастыру: бәсекеге қабілетті сервисті құру;

-анимациялық қызметтің ұйымдастырушылық, техникалық, технологиялық аспектілерін шешу.

5. Серіктестерді таңдау, келіссөздер:

-іскерлік хат алмасу, іскер серіктестермен келіссөздер жүргізу, келісім-шарттар жасау;

-анимациялық қызметті ұйымдық-құқықтық және шарттық-құқықтық қамтамасыз ету.

6. Анимациялық қызметтерді насихаттау бойынша жұмыстарды жүргізу:

-анимациялық қызметтердің маркетингін кеңейту мақсатында PR іс-шараларын әзірлеу және енгізу;

-шетелде өткізілген көрмелерге, жәрмеңкелерге, семинарларға қатысу.

7. Сату қызметі:

-корпоративтік және агенттік желіні дамыту; нарықтың максималды үлесін алу; бизнестің жаңа бағыттарын дамыту;

-маркетинг саясатында заманауи компьютерлік технологияларды қолдану.

8. Талдау, бақылау және үйлестіру:

-бухгалтерлік есеп, статистикалық есеп және есеп беру;

-несиелік-есеп айырысу операцияларын ұйымдастыру және талдау,

олардың орындалуын бақылау;

-анимациялық қызметтерді құру тізбегінің барлық буындарының жұмысында жүйелілікке қол жеткізу;

-жаңа технологияларды пайдалану туралы алаңдаушылық.

Тапсырмалар негізінде анимациялық әрекеттерді басқарудың ұйымдық құрылымы құрастырылған. Ұйымдық басқару құрылымдарын құрудың негізі жеткілікті орындылық, икемділік, буындардың ең аз саны, персоналды азайту, персоналдың жоғары біліктілігі, үстеме шығындарды азайту және т.б. сияқты принциптерге негізделуі керек.

Басқарудың ұйымдық құрылымының құрылысы: анимациялық қызметтерді құруға және жүзеге асыруға қатысатын кәсіпорынның ұйымдық-құқықтық нысанына; ұйымның түрі (компания, агенттік және т.б.); кәсіпорынның көлемі (жұмысшылар саны); анимациялық қызметтерді өндіру технологиялары; меншік нысандары; басқа факторларға байланысты.

Басқару жүйесінің тиімді жұмыс істеуінің психологиялық критерийі – басқару субъектісі мен объектісінің қойылған мақсаттарға барынша қол жеткізумен қанағаттануы, ұйым ұжымындағы салауатты моральдық-психологиялық ахуал, өндірістің оңтайлы ағыны, қаржылық және басқа процестер, еңбекті тиімді ұйымдастыру және ұйым қызметкерлерінің дамуы.

Басқару құрылымдарын салу бойынша әмбебап ұсыныстар жоқ. Ұйымдық құрылым нақты жағдайға байланысты бірнеше рет өзгертілуі мүмкін және әрқашан мақсатқа сәйкес болуы керек.

Қазіргі ұйымдық басқару құрылымдарының кемшіліктері оларда классикалық типті элементтердің басымдылығын және проблемалық элементтерді жете бағаламауды көрсетеді. Кемшіліктердің себептері басқару қызметінің қисынсыз мамандануы, нақты көрсетілген үйлестіруші бөлімшелердің болмауы, басқарушы персоналдың біліктілігінің жеткіліксіздігі болып табылады. Ұйымның басқару құрылымы өзгертін сыртқы және ішкі жағдайларға сәйкес үнемі жетілдіріліп отыруы керек. Басқару құрылымының кез келген реформасы оның мақсаттары тұрғысынан бағалануы тиіс.

Басқару жүйесін жетілдіру, ең алдымен, шығындарды азайту, пайданы ұлғайту, тұтынушыларға қызмет көрсетуді жақсарту, өнім сапасын арттыру, ақпаратты өңдеу және алу жылдамдығын арттыру, сыртқы ортаның талаптарына неғұрлым икемді бейімделу, ұйым қызметінің тиімділігін арттыруға бағытталған, ұжымның біртұтас ұжым ретіндегі жұмысы және т.б.

5. Анимациялық басқарудың тиімділігін бағалау критерийлері

Туризмнің жаһандық әлеуметтік-экономикалық құбылыс ретіндегі маңызы және оның қоғамның әртүрлі аспектілеріне әсері оның тиімділігін бағалау қажеттілігін анықтайды. Тиімділік ең аз шығынмен ең үлкен нәтижелерге қол жеткізуді көрсетеді.

Экономикалық қызметтің басқа түрлерімен салыстырғанда туризмнің басты ерекшелігі – туризм индустриясында іргелі элемент ретінде өндіруші емес, тұтынушы, турист қойылады. Туризмнің экономикасы туристік шығындарға негізделген және туризмнің өзі тұтынушылық қызмет болып

табылады. Сонымен бірге халықаралық туризмде турист басқа елде демалғанда, оның шығыстарының сомасы демалатын елге жатады. Экономикалық тұрғыдан алғанда, менеджменттің күш-жігері екі бағытқа дейін қысқарады: бір жағынан, ел ішіндегі туристік қызметке өз шығындарын қысқарту, екінші жағынан, туристердің елге келу шығындарын арттыру.

Туристердің шығыстарының өзіндік құнын тұруға, көлікке, тамақ пен сусындарға, тауарлық шығындарға және әртүрлі ойын-сауық түрлеріне байланысты шығындарға арналған шығындар құрайды.

Тиімділік шығындар мен нәтижелердің арақатынасын көрсетеді. Экономикалық тиімділіктің негізгі критерийі ең аз шығынмен ең үлкен нәтижеге қол жеткізу болып табылады.

Критерий (грек тілінен. *kriterion* – пайымдау құралы) – оның негізінде бір нәрсені бағалау, анықтау немесе жіктеу жасалатын белгі; пайымдау, бағалау өлшемі.

«Шығыс-кіріс» тізбегі нәтижесінде бір туристен алатын табыс оның баратын жерге жұмсаған ақшасынан асып түседі.

М «Мультипликация» тиімділігі туындайды:

$$M = \frac{\Delta TЖАӨӨ}{\Delta ИКӨ}; \quad \Delta TЖАӨӨ = M * \Delta ИКӨ$$

мұндағы, ТЖАӨӨ – тепе-теңдік жалпы аймақтық өнімнің өсімі;

ИКӨ – инвестиция көлемінің өсімі.

М «Мультипликацияның» тиімділігі өндірістің осы саласындағы шығындардың осы өндірісті кеңейтуге ынталандырушы әсерінің болуын түсіндіреді.

Мультипликаторлар жүйесі негізінде туризмнің экономикалық тиімділігін ұлттық немесе өңірлік деңгейде бағалауға болады, оның үстіне мұндай тәсіл туризмді дамытудың тікелей ғана емес, жанама әсерлерін де ескеруге мүмкіндік береді:

Туристердің шығындарын ұлғайту нәтижесінде алынған қосымша кірісті (жалақы, рента, пайда және т.б.) көрсететін кіріс мультипликаторы.

Туристік шығыстардың ұлғаюы нәтижесінде туристік кәсіпорындардың қосымша айналымын (жалпы түсімін) өлшейтін сату мультипликаторы.

Туристердің шығындарын ұлғайту арқылы өндірілген қосымша өнімдердің немесе қызметтердің көлемін анықтайтын өнім көлемінің мультипликаторы.

Сату мультипликаторы мен өнім көлемінің мультипликаторының түбегейлі айырмашылығы-өнім көлемінің мультипликаторы шығарылған, бірақ міндетті түрде сатылмаған өнім көлемінің өзгеруін анықтайды.

Туристердің шығыстарын ұлғайту есебінен құрылған қосымша жұмыс орындарының жалпы саны ретінде не қосымша шығыстармен құрылған жұмыс орындары санының туристік саладағы жұмыс орындарының жалпы санына

қатынасы ретінде айқындалатын жұмыспен қамту мультипликаторы.

Инвестицияның жалпы кіріске әсері ретінде анықталатын инвестициялық мультипликатор.

Туризм саласына инвестициялардың ұлғаюы елдің бүкіл экономикасына әсер етеді, өйткені елдің халық шаруашылығының көптеген салалары дәйекті түрде әсер етеді.

Туристік ресурстың пайда табу мүмкіндігін анықтайтын негізгі критерийлердің бірі-*тартымдылық*, яғни әлеуетті турист үшін тартымды.

Кәсіпорынның ағымдағы қызметін бағалаудың негізгі критерийі: таза пайданың өсуі, өнімнің рентабельділігінің артуы және т. б. қаржылық нәтижелер болып табылады

Кәсіпорын қызметінің сәттілігі, ең алдымен, тиімді басқарумен анықталады. Тиімді басқару критерийлерінің бүкіл тобы кәсіпорынның нарықтағы жағдайымен байланысты: мақсатты сегменттердегі нарық үлесі, тұтынушылардың қанағаттануы, ескілерін сақтау және жаңа клиенттерді сатып алу және т.б. маңызды критерий-бұл қызметкерлердің еңбек жағдайларына қанағаттануы, қызметкерлерді өз ұйымында ұстау, олардың біліктілігі, кәсіпорынның сәтті жұмыс істеуі үшін ақпаратты бірден алу мүмкіндігі, ақпараттық жүйенің тиімділігі. Критерий ретінде сондай-ақ, еңбек өнімділігін (өнім санының оны өндіруге жұмсалатын шығындарға қатынасы) алуға болады.

Бұл жағдайда басқарушылық қызмет (менеджмент) тиімділіктің екі түрін ажыратады: экономикалық және әлеуметтік.

Қазіргі кезеңде басқарушылық еңбектің экономикалық тиімділігінің критерийі, ең алдымен, мүмкіндіктер басқарудың тиімділігін қарапайым сандық өлшеу үшін жеткілікті.

Анимацияны басқару туризмдегі менеджменттің ерекше жағдайы болғандықтан, жоғарыда айтылғандардың бәрін анимациялық қызмет көрсететін кәсіпорындарға тарату әділетті болып табылады, ал біз осы кәсіпорындардың ерекшеліктерін ұмытпауымыз керек.

Анимациялық мекеменің тиімділігін бағалау үшін мекеменің қызметін бағалау критерийін енгізуге болады. Оны есептеу үшін Қызметтердің көлемі қызметтердің сапасына көбейтіледі және мұның бәрі осы қызметтерді орындау шығындарына бөлінеді.

$$K_o = K_{кк} * K_{кc} / Ш;$$

мұндағы $K_{кк}$ -көрсетілетін қызметтер көлемін сипаттайтын көрсеткіш; $K_{кc}$ — көрсетілетін қызметтер сапасын сипаттайтын көрсеткіш;

Ш- көрсетілетін қызметтерді жылына орындауға арналған шығындар.

Шығындар мекеменің қызмет ету мерзімін қамтамасыз ететін міндетті төлемдермен байланысты тұрақты төлемдерге (персоналдың еңбегіне ақы төлеуге арналған шығыстар, коммуналдық төлемдер және т. б.) –Ш_т, және қызметтердің жоғары деңгейін қамтамасыз ететін ауыспалы (қосымша)

шығындарға (қажетті жабдықтарды, шығыс материалдарын сатып алу, жұмысқа жоғары білікті мамандарды тарту және т. б.) - $Ш_A$

$$Ш = Ш_T + Ш_A$$

Қызмет көрсету сапасын ($ҚК_c$) мақсатты көрсеткішті (M) алынған нәтижемен (H) салыстыру арқылы бағалауға болады;

$$ҚК_c = H / M$$

мұндағы H / M - алымы H (нәтиже);

M бөлімі (нысаналы көрсеткіш) сандық мәнде берілген. Егер ұйым алдына қойылған мақсаттарға жетсе, бұл көрсеткіш бірлікке тең.

Қызмет көрсету көлемінің коэффициенті былайша есептеледі:

$$K_o = \frac{\Delta K_o}{Ш}$$

мұнда ΔK_o - алдыңғы кезеңмен салыстырғанда көрсетілген қызметтер көлемінің өзгеруі

Егер қосымша шығындар көрсетілген қызметтер көлемінің коэффициентін арттырмаса, бірақ оны төмендетсе, мекеме шығындарының тиімсіздігі туралы айту керек.

Бұл жағдайда қосымша талдау үшін мекеме мамандарының жұмысының тиімділігін бағалауға болады:

$$П = O_{тр} / O_{норм}$$

$$ҚК_c = O_{тр} / M_{норм}$$

мұндағы $O_{тр} / O_{норм}$ — бөлімшенің нақты және еңбек нормасы бойынша орындайтын еңбек көлемі, с.

Жұмыс түрлері бойынша еңбек нормалары мекеменің ішкі өкімдік құжаттарымен белгіленуі мүмкін. Қажет болса, алдыңғы кезеңдегі деректерді қолдана отырып талдауға жүгінуге немесе ұқсас қызметтерді ұсынатын басқа мекемелердің нәтижелерімен салыстыруға болады.

Аниматорларға түсетін үлкен жүктемеге байланысты анимациялық басқарудағы жұмыс тиімділігі көбінесе адамның жұмыс деңгейіне байланысты.

Жұмыс циклі кезінде (ауысым, жұмыс күні, жұмыс аптасы) адамның жұмыс қабілеттілігі келесі кезеңдерден өтеді: жұмысқа қабілеттілік, тұрақты жоғары жұмыс қабілеттілігі; дамып келе жатқан шаршауға байланысты жұмыс қабілетінің төмендеуі.

Еңбекті ұйымдастыру тұрғысынан екі кезеңді бөлуге болады: жоғары өнімділік және нәтижесінде жоғары өнімділік; еңбек өнімділігінің төмен көрсеткіштерімен сипатталатын өнімділіктің төмендеуі.

Менеджменттің міндеті-өнімділіктің төмендеу фазасын азайту арқылы жоғары тұрақты жұмыс істеу кезеңін ұзартуға мүмкіндік беретін еңбек жағдайларын жасау.

Анимациялық менеджменттің экономикалық тиімділігінің негізгі көрсеткіштері (өлшемдері) аниматорлардың еңбек өнімділігінің өсуі және анимациялық қызметті ұйымдастыруға шығындардың төмендеуі болып табылады.

Бұл көрсеткіштер келесі параметрлер бойынша бағалануы мүмкін:

- жұмысшылар санын салыстырмалы үнемдеу;
- өндірістік емес шығындар есебінен жұмыс уақытын үнемдеу;
- іс-шаралардың өзіндік құнын төмендету есебінен үнемдеу;
- ұйымдастыру мен еңбек жағдайларын оңтайландыру арқылы кадрлардың тұрақтамауын азайту.

Анимациямен айналысатын құрылымдық бөлімшелер үшін әр қызметкердің анимациялық бағдарламаларды әзірлеуге және жүргізуге қосқан үлесін бағалау қажет. Осыған байланысты әр нақты қызметкердің тиімділігін бағалау үшін белгілі бір жеке өлшемдерді жасау ұсынылады.

Әмбебап критерий-бұл адамның әлеуетті мүмкіндіктерінің өлшемі. Қызметкердің құндылығы оның қабілетімен анықталатыны анық. Қызметкердің қабілеттерін бағалау келесі құраушыларға негізделген:

- Оның білімі. Бұл ретте оқу орындарында (мектептер, лицейлер, колледждер, ЖОО) алынған іргелі білімдерден басқа, оның жұмыс процесінде алынған қосымша білімді де ескеру қажет. Туристік сала кәсіпорындарының қызметкерлерінің көпшілігі мерзімді қайта даярлаудан өтеді, түрлі курстар мен оқыту семинарларына қатысады.

- Осы немесе басқа қызметкердің практикалық дағдылары. Бұл дағдылар қызметкердің лауазымдық міндеттеріне тікелей қатысты болмауы мүмкін, бірақ олар әртүрлі жағдайларда пайдалы. Мысалы, көлік жүргізу дағдылары анимация менеджерінің міндеттерінің бірі емес, бірақ белгілі бір жағдайларда пайдалы болуы мүмкін.

- Мықты физикалық денсаулық және оны қолдайтын салауатты өмір салты.

- Энергия-бұл белсенді өмірлік ұстанымы бар адамдарға тән сапа, бұл анимация менеджері мамандығын таңдағандар үшін өте пайдалы.

- Стреске төзімділік-өз жұмысының сипаты бойынша көптеген адамдармен сөйлесуге мәжбүр болған барлық адамдар үшін өте маңызды сапа.

- Белгілі бір қызметкердің беделі. Есте сақтау керек, басқалардың пікірі көбінесе адамның сыртқы келбетінде дамиды. Бұл жағдайды мақсатты аудиторияны ескере отырып, кескінді түзету арқылы пайдалануға болады.

- Қызметкердің туыстық және достық қатынастарымен, дұрыс адамдармен танысуымен байланысты жеке мүмкіндіктері.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

- 3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное

Тақырып 9. Анимациялық іс-әрекеттегі стратегиялық жоспарлау

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Корпоративтік тұжырымдамасы және анимациялық стратегия қызмет
2. Корпоративтік анимациялық философия
3. Анимация тұжырымдамасындағы фирмалық стиль

Негізгі түсініктер: мәдени-демалыс қызметті өткізу, бағдарламаларды құру, технология, инфрақұрылым

1. Корпоративтік тұжырымдамасы және анимациялық стратегия қызмет

Анимацияны басқарудағы басқару ішкі жүйесі (басқару нысаны) қонақ үйдің анимациялық қызметінің басқарушы персоналын, анимацияның бас менеджері басқаратын туркешенді қамтиды, ол келесі басқару функцияларын орындау кезінде негізгі міндеттерді шешуді қамтамасыз етеді:

- жоспарлау (бірінші кезекте стратегиялық жоспарлау және қонақ үй үшін анимация тұжырымдамасын (философиясын) құру);
- анимациялық қызметтің жұмысын ұйымдастыру;
- қызметкерлер еңбегін ынталандыру;
- анимациялық әрекеттің тиімділігін талдау және бақылау.

Басқаша айтқанда, туристік кәсіпорындардағы анимациялық іс-шаралар мұқият жоспарланған, реттелген және қаржылық жағынан да, әдістемелік жағынан да ұйымдастырылуы керек. Бұл туристік және қонақ үй кешенінің анимациясының бас менеджерінің басты міндеті.

-өзінің маркетингтік стратегиясымен келісілген туристік кешеннің (ТК) анимациялық стратегиясы мен тұжырымдамасын әзірлеу;

-типтік анимациялық бағдарламалар мен оларды нақты топтар мен туристерге бейімдеу алгоритмдерін (әдістемелерін) әзірлеу;

-менеджментті жүзеге асырудың толықтығы мен тиімділігіне және аудан, аймақ, ел нарығының конъюктурасына әсер ететін факторларды анимациялық қызмет тұрғысынан талдау;

-ТК анимациялық қызметтері мен анимациялық менеджменті мәселелері кешенін ескере отырып, баға саясатын қалыптастыруға қатысу;

-анимациялық қызметті ұзақ және қысқа мерзімді жоспарлау, ТК бизнес-жоспарына оны жетілдіру бойынша іс-шараларды қосу.

Алғашқы екі міндет негізгі болып табылады.

Анимациялық тұжырымдамада бағдарламаларды құруға қойылатын негізгі талаптар тұжырымдалуы керек, мысалы:

- бағдарламалар бос уақытты өткізудің барлық тәсілдерін қамтуы тиіс;
- бағдарламаның іске асырылуы тиіс ұрып қонақтарды күту;
- бағдарламалар босаңсыған, жағымды ортаны қамтамасыз етуі керек;
- жыл сайын бағдарламалар қонақтардың, әсіресе тұрақты қонақтардың өсіп келе жатқан тілектері мен үміттерін қанағаттандыру үшін өзгеруі керек;
- бейімділікке қол жеткізу үшін бағдарламаны стандарттау (жалпы элементтер) мен оның бірегейлігі (эксклюзивті элементтер) арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз ету қажет;
- әр күннің бағдарламасында тосынсый, интрига болуы керек, бір уақытта 3-4 оқиғаны ұсынуы керек және әртүрлі тілектер мен мүдделерге сәйкес келуі керек;

-бағдарлама интрузивті емес, тартымды болуы керек.

Анимациялық қызметтің стратегиясы қонақ үй компаниясының, туристік және қонақ үй кешенінің стратегиялық көрінісі мен миссиясымен анықталады. Анимациялық қонақ үй бөлімшесінің өз мақсаттары (қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді) және кәсіпорынның жалпы мақсатына – қызмет көрсету нарығында сәтті жұмыс істеуге арналған міндеттері болуы керек. Осы жеке мақсаттар мен міндеттерді орындау бүкіл кәсіпорынның нәтижелеріне жалпы қызығушылық тудырады.

Әр бөлім қол жеткізу үшін қолдан келгеннің бәрін жасайды осы арқылы стратегияны, стратегиялық пайымды, стратегиялық концептіні іске асыруға өз үлесін қосады. Нақты стратегия-бұл жағдайдың өзгеруіне бағытталған (жоспарланған) және бейімделетін (кездейсоқ).

Стратегияны құру-терең, шығармашылық, құмар ойын процесі. Бұл әсіресе анимациялық әрекетке қатысты.

2. Корпоративтік анимациялық философия

Қонақжайлылық саласындағы белгілі бір кәсіпорынның анимациялық қызметі тұжырымдамасын жасау кезінде негізгі ретінде пайдалануға болатын корпоративті анимация философиясының элементтері:

-қонақтарды белсенді өмірге ояту, оларды қуанту, ләззат алу, оларды бір-бірімен таныстыру, қонақ үйде болудың алғашқы минуттарынан бастап өздерін жайлы сезіну, жағымды, есте қаларлық демалысты қамтамасыз ету, отбасылық қуаныш пен достық атмосферасын құру үшін барлық мүмкіндіктерді пайдалану;

-босаңсыту ортасын құру;

-анимациялық бағдарламаларды аумақтық тарату (қонақтар басқалардың ойын-сауығына кедергі жасамауы керек

-эксклюзивті анимацияның болуы (жоғары сапалы және жоғары сапалы анимация), алдын-ала хабарлау және қонақтарды шақыру;

-адамдарды тарту және тарту •бірақ ешқандай жағдайда мәжбүрлеу немесе сендіру емес;

-жоғары бірыңғай стандартты сақтау: әр қонаққа бірдей қызмет көрсетіледі;

-ережелердің ең аз санымен ұшыруды жүргізудің шектеусіз еркіндігі үшін

жағдайлар жасау;

-бірыңғай дизайн мен форманы қолдану

3. Анимация тұжырымдамасындағы фирмалық стиль

Анимация тұжырымдамасында бір брендтік стандартты стильді ұстану маңызды емес. Фирмалық стиль қонақ үй, туркомплекс қызметінің барлық салаларында, соның ішінде анимациялық қызметтерде болуы тиіс.

Сыртқы жағынан, корпоративті сәйкестендіруді атап өту керек және анимациялық қызметтің барлық қызметкерлері үшін формамен, сондай-ақ корпоративті бояу логотипінің қатысуымен жасалуы керек анимациялық іс-шаралар үшін қолданылатын барлық заттар, техникалық құралдар, жабдықтар.

Анимациялық қызмет қызметкерлері формамен танылуы керек және қонақтардан өзгеше болуы керек. Аниматорлар жыл бойы, әртүрлі маусымдарда және әртүрлі учаскелерде жұмыс істейді, сондықтан олардың формалары жұмыс орнына, ауа-райына, маусымға және тіпті күннің уақытына байланысты әр түрлі болуы керек. Ол фирмалық стиль мен түсін сақтауы тиіс. Фирмалық стильдің мазмұндық (ішкі) жағы қызметкерлер мен қонақтар үшін жарияланған анимациялық қызмет көрсету тұжырымдамасының қағидаттарына сүйенуі тиіс: барлық қонақтар үшін бірдей (стандартты) жоғары сапалы қызмет көрсету.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Тақырып 10. Ойын анимация қызметінің элементі ретінде

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Ойын функциялары.
2. Ойындардың типологиясы.
3. Ойынды өткізу әдісі
4. Балалар мен жасөспірімдердің анимациялық ойын жұмысы

Негізгі түсініктер: мәдени-демалыс қызметті өткізу, бағдарламаларды құру, технология, инфрақұрылым.

1. Ойын функциялары

Ойын-бұл көп қырлы құбылыс, өмірдің ерекше формасы ұжымның өмірлік белсенділігінің барлық аспектілері. Неміс философы Э. Финк «адам өмірінің негізгі құбылыстары» еңбегінде осындай бес категорияны — өлім, еңбек, үстемдік, махаббат және ойын ажыратады. Соңғы құбылыс басқалар сияқты бастапқы болып табылады. Ойын бүкіл адам өмірін негізге дейін қамтиды, оны игереді және адамның болмысын, сондай-ақ адамның болмысын түсіну тәсілін айтарлықтай анықтайды.

Ойын адамдар үшін жақсы. Ойынның артықшылықтарын ойын-сауық мүмкіндіктері арқылы бағалауға болмайды. Ойын-сауық және рекреация бола отырып, ол ойын-шығармашылық, ойын-оқыту, ойын-терапия, адамдық қарым-қатынас типінің ойын-үлгісіне айналуға қабілетті. Д.Б.Эльконин ойынды «адамдар арасындағы қоғамдық қатынастар тікелей утилитарлық қызмет жағдайларынан тыс қайта құрылатын әрекет» деп атап көрсетті. В.А.Сухомлинский: «Ойын – баланың рухани әлеміне қоршаған әлем туралы өмір беретін идеялар мен түсініктер ағыны түсетін үлкен жарқын терезе. Ойын – ізденімпаздық пен құмарлықтың алауын тұтандыратын ұшқын» деп көрсеткен.

Ойынның ең жоғары құндылығы оның нәтижесінде емес, әрекетте, көптеген функцияларды орындайтын ойынның өзінде. Тарихи тұрғыдан алғанда, ойынның алғашқы функциясы-Бұл өмір сүру үшін күресте қолданылмаған өтемақы (демек, компенсаторлық функция). Й. Хазинга «ойын мәдениеттен гөрі ескі: жануарлар адамдар сияқты ойнайды. Ойынның барлық негізгі белгілері Жануарлар ойынында бар». З. Фрейд теориясында ойын қоғам үшін ықтимал қауіпті жеке ресурстардың сублимациясының (белсенділіктің ауысуы) бір түрі деп көрсетілген. Жеке әлеуеттің едәуір бөлігі, егер оны жүзеге асыруға мүмкіндік берсе, жойқын салдарға әкелуі мүмкін (мысалы, агрессивтілік). Ойын ықтимал қауіпті әрекеттерді қатаң ережелермен шектей отырып, энергияның шығуына ғана емес, сонымен қатар оның қауіпті салдарын бейтараптандыруға және жеке басының жойылуына жол бермейді. Ойын осылайша адам табиғаты мен қоғам арасындағы ымыраға айналады. Ол қоршаған әлемнің кемшіліктерін өтейді, бұл адамға, кем дегенде, біраз уақытқа оның хаосынан аулақ болуға мүмкіндік береді.

Уақыт өте келе ойында басқа функциялар жаңартылды:

- бастапқы әлеуметтену функциясы - адамзат қоғамдастығына жаңа ұрпақтың енуіне ықпал етеді;
- коммуникативті-ойыншыларды нақты контекстке енгізеді адами қарым-қатынастардың ең күрделі, ынтымақтастыққа ықпал етеді;
- белсенділік-адамдардың бір-бірімен және сыртқы әлеммен өзара әрекеттесуін белсендіреді;
- тәрбиелік-адамның іс-әрекетін ұйымдастырады, адамның жеке басының рухани-адамгершілік жағына мақсатты әсер ету үшін жағдай жасайды;
- педагогикалық (дидактикалық) - білім алуға ықпал етеді, әртүрлі дағдыларды дамытады;

- ойын-сауық - жағымды түсті эмоциялар алу үшін жағдай жасайды;
- релаксация - белсенді оқу, физикалық еңбек, күшті сезімдер арқылы жүйке жүйесіне стресстен туындаған физикалық және интеллектуалды стрессті жеңілдетеді;

- эмотиогендік-эмоционалды жағдайды, әдетте, оны жақсарту бағытында өзгертеді, көңіл-күйді көтереді, бір нәрсеге деген қызығушылықты оятуға және оятуға ықпал етеді, сезімдер палитрасын әртараптандырады (олардың арасында ләззат, жеңістен мақтаныш сезімі, қорқыныш сезімі, белгісіз сезім және құпия және т. б.);

- дамытушы – өмірлік жағдаяттардың ойын үлгілеріндегі тұлғаның көріністерін түзетеді, жеке тұлғаның белгілі бір қасиеттерін (күш, төзімділік, интеллект және т.б.) мақсатты түрде дамытуға бағытталған мінез-құлық үлгілерін жасайды. Ойынның басқа да қызметтері бар: модельдеу, диагностикалық, әлеуметтік-мәдени, өзін-өзі жүзеге асыру қызметі және т.б.

2. Ойындардың типологиясы

Барлық ойындарды кеңейтілген ойын жіктеу жүйесін құра отырып, бірнеше параметрлер бойынша топтастыруға болады. Ол ойын түрлерін және ішкі түрлерін бөлектейді. *Адам әрекетінің түрлері бойынша* физикалық және психологиялық ойындар мен жаттығулар бөлінеді; интеллектуалдық және шығармашылық ойындар; әлеуметтік ойындар (сюжеттік-рөлдік және іскерлік); күрделі ойындар (ұжымдық шығармашылық, бос уақытты өткізу); ойындарды көрсету (конкурстар, викториналар, лотереялар, аукциондар) деп бөлінеді.

Ойынның мазмұны бойынша дәстүрлі «канонизацияланған» және еркін «еркін» болып бөлінеді. Дәстүрлі «канонизацияланғандар» дидактикалық (спорттық, мобильді, интеллектуалдық), музыкалық (ритмикалық, дөңгелек би, би, ән) және комикстік (ойын-сауық, ойын-сауық, ритуалды және ырымдық) болып бөлінеді. Еркін «еркін» өмір сүру саласына қарай жағымды әлеуметтік-эстетикалық (әскери, үйлену, театрлық және т.б.) және ассоциативті (дөрекі, құмар, өзімшіл және т.б.) болып бөлінеді.

Адам қызметінің түрлері мен мазмұны бойынша ойындардың жіктелуі ең көлемді болып табылады, өйткені көрсетілген кіші түрлер қосалқы түрлері. Мысалы, интеллектуалдық ойындарға әр түрлі үстел ойындары – домино, дойбы, шахмат, нарды т.б., жеке ойындар – сөзжұмбақ, ребус, харад, палиндром т.б.

Ойындардың басқа негіздер бойынша жіктелуін елестетіп көрейік. Уақыт бойынша (жыл мезгіліне байланысты) ойындар қысқы, көктемгі, жазғы, күздік болып бөлінеді. Ойынның ұзақтығы бойынша ұзақ, уақытша, қысқа мерзімді ойындар.

Өткізілетін орны бойынша үстел ойындары (үстел ойындары), үй ішінде, сыртта, аулада, далада, жерде (орманда, далада, суда, т.б.), мерекелік, эстрадалық болып бөлінеді.

Қатысушылар құрамы бойынша (жынысы мен жасы бойынша) мектеп жасына дейінгі балалар мен бастауыш сынып оқушыларына, студенттерге, қыздар мен ұлдарға, жастарға, ерлер мен әйелдерге және т. б. ойындар бар.

Ойынға қатысушылардың саны бойынша жеке, жеке, жұптық (екіге), топтық, командалық, жаппай.

Реттеу және басқару дәрежесі бойынша жоспарланған ойындар бөлінеді (аниматор ұйымдастырған); стихиялық немесе импровизацияланған (спорт нұсқаушысы ұйымдастырған); экспромттық немесе стихиялық.

Реквизиттердің (аксессуарлардың) болуына қарай заттарсыз және заттары бар ойындар (доп, секіргіш арқан және т. б.), компьютерлік ойындар, автомат-ойындар, аттракцион-ойындар және т. б. бар.

Қозғалыс қарқындылығына сәйкес қозғалмалы, белсенді емес, отырықшы ойындар ерекшеленеді.

Жоғарыда аталған ойындардың жіктелуі анимациялық бағдарламаны жобалауға және аниматор портфолиосын (ойын кітапханасы) құруға қатысты, өйткені ол белгілі бір жағдайда демалушылардың белгілі бір санаты үшін ойынның барлық маңызды қасиеттерін ескеруге мүмкіндік береді.

3. Ойынды өткізу әдісі

Ойынның белгілі бір әдісі бар. Ол ойыншылардың жасына байланысты өзгеруі мүмкін, бұл әсіресе мектепке дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балаларға қатысты.

Дегенмен, біз төменде сипаттайтын негізгі әдістер мен әдістер әлі де әмбебап болып табылады.

1. Ойынды таңдау

Ойынды таңдау ең алдымен тапсырмаға байланысты. Оны анықтай отырып, көшбасшы ойыншылардың жас ерекшеліктерін, олардың даму деңгейін, физикалық дайындығын, ойын саны мен жағдайларын ескереді. Ойынды таңдағанда, оқиғаның формасын ескеру керек, өйткені ойын уақыты, міндеттері, мазмұны мен түрі оған байланысты. Ойынды таңдау оны өткізу орнына тікелей байланысты. Шағын залда немесе дәлізде сызықтық құрылымы бар ойындар өткізіледі; кезекпен қатысатын ойындар. Қала сыртында серуендеу және экскурсия кезінде жердегі ойындар қолданылады. Ауада ойын өткізген кезде ауа-райының жай-күйін ескеру қажет. Егер ауа температурасы төмен болса, онда барлық қатысушылар белсенді әрекет етуі керек; ыстық ауа-райында қатысушылар ойын тапсырмасын кезекпен орындайтын отырықшы ойындарды қолданған дұрыс. Таңдау сонымен қатар реквизиттердің болуына байланысты; оның болмауына және сәтсіз ауыстырылуына байланысты ойын болмауы мүмкін.

1. Ойын таңдау

Ойынды таңдау ең алдымен тапсырмаға байланысты. Оны анықтай отырып, көшбасшы ойыншылардың жас ерекшеліктерін, олардың даму деңгейін, физикалық дайындығын, ойын саны мен жағдайларын ескереді. Ойынды таңдағанда, оқиғаның формасын ескеру керек, өйткені ойын уақыты, міндеттері, мазмұны мен түрі оған байланысты. Ойынды таңдау оны өткізу орнына тікелей байланысты. Шағын залда немесе дәлізде сызықтық құрылымы бар ойындар өткізіледі; кезекпен қатысатын ойындар. Қала сыртында серуендеу және экскурсия кезінде жердегі ойындар қолданылады. Ауада ойын өткізген

кезде ауа-райының жай-күйін ескеру қажет. Егер ауа температурасы төмен болса, онда барлық қатысушылар белсенді әрекет етуі керек; ыстық ауа-райында қатысушылар ойын тапсырмасын кезекпен орындайтын отырықшы ойындарды қолданған дұрыс. Таңдау сонымен қатар тіректердің болуына байланысты; оның болмауына және сәтсіз ауыстырылуына байланысты ойын болмауы мүмкін.

2. Ойын алаңын дайындау

Ойындарды ауада өткізу үшін тегіс жасыл алаңды таңдау керек, оны ені кемінде 8 м және ұзындығы кемінде 12 м тікбұрышты пішінде жасаған дұрыс. алаңнан 2 м қашықтықта демалуға арналған орындықтар болған жөн.

Қыста ойын алаңын қардан тазартып, коньки тебуге болатын қар білігімен немесе мұз жолымен қоршау керек. Бөлмеде ойын өткізген кезде ойыншылардың қозғалысына кедергі келтіретін бөгде заттардың болмауын қамтамасыз ету керек. Терезе әйнектері мен шамдар торлармен жабылуы керек.

Ойындарды өткізер алдында бөлмені желдетіп, еденді дымқыл шүберекпен сүрту керек. Жергілікті жерде ойындар өткізбес бұрын, менеджер алдын-ала рельефпен танысып, ойынның шартты шекараларын белгілеуге міндетті. Ойындарды өткізу кезінде қауіпсіздік техникасының барлық шарттарын орындау қажет.

3. Ойынның мазмұнын түсіндіру

Ойынның сәтті болуы көбінесе оны түсіндіруге байланысты. Түсіндіруге кірісе отырып, көшбасшы бүкіл ойынды анық елестетуі керек. Әңгіме қысқа болуы керек. Ерекшелік мектеп жасына дейінгі балалар мен кіші жастағы оқушыларға арналған ертегі немесе басқа қызықты түрде түсіндіруге болатын ойындар. Әңгіме логикалық болуы керек. Келесі презентация жоспарын ұстану ұсынылады:

- 1) ойынның аты;
- 2) ойыншылардың рөлі және олардың орналасуы;
- 3) ойын барысы;
- 4) ойынның мақсаты;
- 5) ойын ережесі.

Әңгіме монотонды болмауы керек. Онда күрделі терминдерді қолдануға болмайды. Жаңа ұғымдарды түсіндіру қажет. Ойынды жақсы игеру үшін оқиғаны шоумен бірге жүргізу ұсынылады. Ол толық емес немесе толық болуы мүмкін. Түсіндіру кезінде ойыншылардың көңіл-күйін ескеру қажет. Олардың назарының әлсірегенін байқаған көшбасшы түсіндіруді қысқартуы немесе оны жандандыруы керек. Ойынның мазмұны қатысушылар оны бірінші рет ойнағанда ғана егжей-тегжейлі түсіндіріледі; ойынды қайталаған кезде тек негізгі мазмұнды еске түсіру керек.

4. Командаларға бөлу

Ойыншылар бірдей күштегі командаларды құру қажет болған жағдайда (күрделі спорттық ойындар кезінде) жетекшінің қалауы бойынша бөлінеді. Ойыншылар есеп бойынша командаларға бөлінеді: олар сапта тұрады, олар бірінші немесе екінші үшін есептеледі; Бірінші нөмірлер бір команданы құрайды, екіншісі - екіншісі.

Тұрақты командалар тек спорттық ойындар үшін ғана емес, сонымен қатар күрделі ашық ойындар мен эстафеталық ойындар үшін де болуы мүмкін.

5. Команда капитандарын таңдау

Капитандар – басшылардың тікелей көмекшілері. Олар қатысушыларды ұйымдастырып, орналастырады, күшіне қарай бөледі және ойын кезінде ойыншылардың тәртібіне жауап береді. Капитандарды ойыншылар өздері таңдайды немесе оларды жетекші тағайындайды. Капитанды ойыншылар сайлағанда, олар бір-бірін бағалауды үйренеді және жолдасына сенім білдіре отырып, оны үлкен жауапкершілікке шақырады. Егер ойыншылар дұрыс ұйымдастырылмаса немесе бір-бірін жақсы танымаса, онда жетекші командирді тағайындайды. Кейде ол пассивті ойыншыларды капитан етіп тағайындайды, сол арқылы қажетті мінез-құлық қасиеттерін тәрбиелеуге ықпал етеді. Тұрақты командаларда капитандар мерзімді түрде қайта сайланады.

6. Жүргізушілерді бөлу

Жүргізушілерді әртүрлі жолдармен бөлуге болады.

Басшының тағайындауы бойынша. Көшбасшы ойындағы рөлін ескере отырып, жүргізушіні тағайындайды. Бұл әдістің артықшылығы-ең қолайлы жүргізуші тез таңдалады. Бұл жағдайда ойыншылардың бастамасы басылады. Көшбасшы ойынға қатысушылар бір-бірін білмеген жағдайда жүргізушіні тағайындайды. Тағайындау кезінде менеджер өз таңдауын қысқаша түсіндіруі керек.

Жеребе бойынша. Оқу, лақтыру әдісін жиі қолданыңыз (водитот, таяқ, тас, доп және т.б. лақтырады). Бұл әдіс көп уақытты қажет етеді.

Ойыншылардың таңдауы бойынша. Бұл әдіс педагогикалық тұрғыдан жақсы, өйткені ол ең лайықты жүргізушілерді анықтауға мүмкіндік береді. Әр қатысушы осы рөлге қатысуы үшін таңдау тәртібін орнату жақсы. Бұл ұйымдастырушылық дағдылар мен белсенділікті дамытуға ықпал етеді.

Алдыңғы ойындардың нәтижелері бойынша. Бұл туралы қатысушыларға алдын-ала хабарлау керек, сондықтан олар ойында қажетті қасиеттерді көрсетуге тырысады.

Жүргізушілерді таңдаудың бұл әдістері тапсырмаға, кейіпкерге, ойыншылардың санына және олардың көңіл-күйіне байланысты ауыстырылуы керек.

7. Ашық ойындар процесінде күштерді бөлу

Ашық ойындарда әр қатысушының мүмкіндіктерін, қазіргі уақытта оның физикалық жағдайын ескеру қиын. Қарқынды жүктемелер демалыспен ауыстырылуы керек. Ойынды бастағанда, алдыңғы әрекеттің сипатын және ойыншылардың көңіл-күйін ескеру керек, мысалы, үлкен физикалық немесе ақыл-ой күш-жігерінен кейін ойындарды аз қарқындылықпен өткізу керек. Ойыншылардың эмоционалды жағдайының жоғарылауымен жүктеме артатынын есте ұстаған жөн. Ойынға құмар ойыншылар пропорция сезімін жоғалтады; бір-бірінен асып кетуді қаласа, олар өз мүмкіндіктерін есептемейді және өздерін асыра алады.

Ойыншыларды ойындағы әрекеттерін бақылауға және реттеуге үйрету керек. Жас студенттерге жүктемені үлкендерге қарағанда біртіндеп арттыру

керек. Кейде ойынды тоқтату керек, бірақ ойыншылар әлі демалу қажеттілігін сезінбеді. Сіз қысқа мерзімді үзілістерді ұйымдастыра аласыз, оларды қателерді талдау, ұпай жинау, ережелерді нақтылау, қашықтықты азайту, қайталау санын азайту үшін қолдана аласыз. Сіз кедергіні толықтыра отырып, ойынға қатысушылардың қозғалғыштығын арттыра аласыз, қашықтықты арттыра аласыз. Барлық ойыншылардың бірдей жүктеме алғаны жөн, сондықтан ойыннан жеңілгендерді өте қысқа уақытқа ғана алып тастауға болады.

Ашық ауада өткізілетін ойынның ұзақтығы ауа-райының жағдайына да байланысты. Ашық ауадағы қысқы ойындарда жаттығушылар қозғалыстарды үзіліссіз қарқынды орындауы керек. Сіз булануға, содан кейін тез салқындауға жол бермеу үшін ойыншыларға күшті жүктемелер бере алмайсыз. Қысқы ойындар қысқа мерзімді болуы керек.

Жалпы, ойынды ұйымдастыруға қойылатын талаптар келесі тізім түрінде ұсынылуы мүмкін:

1. Ойынның ережелері мен шарттарын дұрыс түсіндіру.
2. Ойын денсаулық үшін қауіпсіз болуы керек.
3. Реквизит қауіпсіз, әдепті және гигиеналық болуы тиіс.
4. Ойын эмоционалды шамадан тыс жүктемелерге жол бермейді.
5. Рөлдерді ойынға қатысушылар арасында дұрыс бөлу маңызды.
6. Командалардағы күштер тең болуы.
7. Ойын тапсырмаларын жасай алуға мүмкін болуы керек.
8. Тапсырма дәйекті және қисынды болуы керек.
9. Ойынға қатысушыларды құрметтеу.
10. Объективті төрешілік.
11. Ойынды дұрыс қорытындылау.
12. Жүргізушінің киімі лайықты болуы керек және оның бейнесі дұрыс ойластырылуы керек.
13. Жүргізуші көпшіліктің пікіріне жауап беруі керек.
14. Әр қатысушыға оның ең жақсы екенін сезінту керек.

2. Балалар мен жасөспірімдердің анимациялық ойын жұмысы

Қонақ үйлердегі ойын-сауықтың маңызды бағыттарының бірі-балаларға арналған анимация (мини-клуб). Әрбір ата-ана демалыс кезінде баласымен бөлісуге мүмкіндігі бола бермейді. Бұл жерде тіпті материалдық мүмкіндіктер туралы емес, психологиялық тұрғыдан: «мен баламмен не болғанын білмей, қалай демалуға болады». Бұл бала 12 жаста болса да. Өкінішке орай, балаларды өздерімен бірге алып, басқа мәселе туындайды. Демалу кезінде адам өз қалауы мен қажеттіліктеріне мүмкіндігінше көп көңіл бөлгісі келеді. Осы сәтте балалар аниматорлары туристерге көмекке келеді. Олар балаларды түрлі ойындармен, сайыстармен, мерекелерді ұйымдастырумен қызықтырады.

Егер балалардың анимациялық бағдарламасы дұрыс орнатылған болса, онда бала ата-анасына баруға асықпайды, осылайша олардың өздеріне қамқорлық жасауға мүмкіндік береді. Ата-аналар баланың жақын жерде болғанына қуанышты, бірақ бұл олардың барлық бос уақытын алып тастамайды. Ал баланың жаңа достары, сүйікті күтушілері (аниматорлары)

және шытырман оқиғалары бар. Жұмыс жоспары, сондай-ақ анимациялық іс-шаралардың жалпы жоспары алдын-ала жасалады және, мүмкін, балалардың қатысуына және басқа жағдайларға байланысты сабақ барысында түзетіледі. Осыған байланысты баланың дамуына қажетті спорттық және мәдени іс-шаралар сәтті біріктіріліп, оңтайлы саны болуы керек.

Мини-клубта аниматор болып жұмыс істеу – үлкен жұмыс. Сонымен, балалар аниматоры әртүрлі жастағы балалардың бірқатар физиологиялық және психологиялық ерекшеліктерін ескеріп, кез келген баланы қызықтыратын және ол өзін тұлға ретінде көрсете алатындай және жүзеге асыра алатындай жағдай жасауы керек. Аниматордың шыдамдылығы артқан болуы керек, ең бастысы, бұл қаншалықты қарапайым естілсе де, балаларды жақсы көреді.

Балалармен тиімді жұмысты ұйымдастыру үшін балалардың жаз айларында және қолайсыз ауа-райында тұруы үшін сурет салу, модельдеу, ашық ауада және танымдық ойындар және т.б. үшін әртүрлі жабдықтармен жабдықталған тиісті үй-жайлар болуы керек.

Балалармен ойын ойнау кезінде келесі міндеттер шешіледі:

- 1) қолайлы эмоционалдық жағдай жасау;
- 2) аниматор мен баланың әртүрлі іс-әрекетте өзара әрекеттесуі кезінде сенімді байланыс орнату;
- 3) балаларда аниматорларға және құрдастарына деген оң көзқарасты дамыту.

Театрлық костюмдерді кию (аниматорды ойын кейіпкеріне айналдыру) балалардың кездесуі мен танысуын ұйымдастыруда, олардың сабақта зейінін белсендіруде, ойын мотивациясын құруда жанама нұсқау ретінде пайдаланылуы мүмкін.

Балаларда жаңа нәрселерді қабылдау қабілеттері дамиды. Ол үшін аниматор олардың бойында таңданыс, күлімсіреу, күлкі, қызығушылық, қуаныш, жасау мен жасауға деген ұмтылысты оятуы керек.

Әдебиет:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.
3. Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020, - 267 с.

Тақырып 11. Ойын бизнесі

Дәрістің мақсаты: осы тақырып бойынша қойылған сұрақтарды зерттеу, негізгі түсініктерге анықтама беру, анимация мәдени-демалыс қызметті өткізудің мәнін қарастыру.

Жоспар:

1. Ойын бизнесіндегі негізгі ұғымдар

2. Ойын бизнесі туралы заңнама

Негізгі түсініктер: мәдени-демалыс қызметті өткізу, бағдарламаларды құру, технология, инфрақұрылым.

1. Ойын бизнесіндегі негізгі ұғымдар

Көптеген қонақ үй және туристік кешендер өз клиенттеріне қосымша қызметтер ретінде демалуға мүмкіндік береді әдетте, олардың құрылымдық бөлімшелері болып табылатын ойын мекемелері. Бүгінгі таңда ойын бизнесі анимациялық қызметті дамытудың ең перспективалы бағыттарының бірі болып саналады, өйткені ол үлкен табыс әкеледі, казино, барлар, мейрамханалардың барлық қызметкерлерін жыл бойы жұмыспен қамтамасыз етеді, сонымен қатар клиенттерге заманауи, өркениетті демалуға мүмкіндік береді.

Осылайша, ойын бизнесінің одан әрі өсуін сеніммен болжауға және бұл бизнес перспективалы деп айтуға болады. Ойындардың адамға әсер ету механизмі мен күші туралы мәселе әлі толық зерттелген жоқ, дегенмен бұл тақырыпта көптеген зерттеулер бар. Бұл мәселеге көптеген философтар, мұғалімдер, психологтар, дәрігерлер қызығушылық танытады. Олардың кейбіреулері ойынды оқу факторы, қиын жағдайға бейімделуге, болашақ сынақтарға дайындалуға мүмкіндік беретін тренингтің бір түрі деп санайды; басқалары ойын барысында ләззат алу, кез-келген тілек немесе қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін жасалған әрекеттерді көреді (мысалы, зияткерлік немесе физикалық даму қажеттіліктері, бірінші болуға деген ұмтылыс және т.б.).

Алайда, ойын құбылысын зерттеген ғалымдардың барлығы дерлік ойын оның барлық кезеңдерінде адам өмірінде маңызды орын алады және көбінесе жаттығу немесе демалу немесе демалу үшін белсенді ойын-сауық болсын, пайдалы функцияны орындайды деген пікірге келді.

Ойын барысында жағдайлар тез өзгереді, қызығушылық пен толқу пайда болады. «Құмар ойын» ұғымы ұзақ тарихы бар.

Құмар ойындар мен ойын бизнесін ұйымдастырудың негізгі ережелері Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 12 қаңтардағы № 219 «Ойын бизнесі туралы» Заңында келтірілген (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000219>). Осы заңда келтірілген негізгі ұғымдар:

Аппараттық-бағдарламалық кешен – ақпараттық процестерді қамтамасыз ететін бағдарламалық және техникалық құралдардың жиынтығы.

Бәс тігу - қатысушылардың өз арасында не ойын бизнесін ұйымдастырушымен ұтыс көзделіп, олар қатыспайтын оқиғаның нәтижесіне жасалған, тәуекелге негізделген келісім.

Бәс тігуді ұйымдастыруға және өткізуге арналған жабдық – бәс тігуді ұйымдастыру және өткізу үшін пайдаланылатын, бәс тігуге қатысушыларға нәтижесіне өздері мөлшерлемелер жасаған оқиғаның дамуы мен қорытындысын байқауға мүмкіндік беретін құрылғылар.

Букмекерлік кеңсе – қатысушылармен бәс тігу жасасатын ойын бизнесін ұйымдастырушы.

Заңдастырылған белгілер – ойын бизнесін ұйымдастырушының қағидаларында айқындалған тәртіппен құмар ойындарға қатысу үшін қолма-қол ақшаны алмастыратын және ойын мекемелерінде пайдаланылатын белгілі бір номиналдағы фишкалар, жетондар және (немесе) электрондық жеткізгіштер.

Интернет-казино – нақты уақыт режимінде Интернет желісі және (немесе) электрондық ақша арқылы құмар ойындарды ұйымдастыру мен өткізу мүмкіндігін іске асыратын және ұтыс алуды көздейтін интернет-ресурс;

Казино - құмар ойындарды ұйымдастыру және өткізу үшін ойын үстелдері пайдаланылатын ойын мекемесі.

Казиноның немесе ойын автоматтары залының кассасы – ойын бизнесін ұйымдастырушы арнайы жабдықтаған, ақшамен операциялар, сондай-ақ заңдастырылған белгілерді беру және (немесе) қайтару жүзеге асырылатын ойын мекемесіндегі орын;

Құмар ойын – ұтысты көздейтін, қатысушылардың өз арасында не ойын бизнесін ұйымдастырушымен аталған адамдар қатысатын оқиға нәтижесіне жасалған, тәуекелге негізделген келісім.

Құмар ойнына және (немесе) бәс тігуге қатысушы - құмар ойнына және (немесе) бәс тігуге қатысатын жеке тұлға.

Құмар ойындарға және (немесе) бәс тігуге қатысушы шектелген адам – құмар ойындарға және (немесе) бәс тігуге салыну салдарынан сот әрекет қабілетін шектеген жеке тұлға, сондай-ақ құмар ойындарға және (немесе) бәс тігуге қатысудан өзін шектеген жеке тұлға.

Міндетті резервтер - ойын бизнесін ұйымдастырушыға немесе өтінім берушіге меншік құқығында тиесілі, оның ішінде кредитке алынған және салымдарды алғаш талап ету бойынша (талап етуге дейінгі салым) және осы Заңда белгіленген талаптарға сәйкес олар пайдаланылатын салымды беру шарттарымен банктік салым шарты негізінде Қазақстан Республикасының аумағындағы банктерде орналастырылатын ақша.

Ойын автоматы – құмар ойындарды өткізу үшін пайдаланылатын, ұтысын ойын бизнесін ұйымдастырушының немесе оның қызметкерлерінің қатысуынсыз осындай ойын жабдығы корпусының ішінде орналасқан құрылғы кездейсоқ тәсілмен айқындайтын ойын жабдығы (механикалық, электр, электрондық немесе өзге де техникалық жабдық).

Ойын автоматтары залы - құмар ойындарды ұйымдастыру мен өткізу үшін ойын автоматтары ғана пайдаланылатын ойын мекемесі.

Ойын бизнесі - құмар ойындарды және (немесе) бәс тігуді ұйымдастыруға және өткізуге байланысты кәсіпкерлік қызмет.

Ойын бизнесін ұйымдастырушы – құмар ойындарын және (немесе) бәс тігуді Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген талаптарға сәйкес ұйымдастыруды және өткізуді жүзеге асыратын заңды тұлға.

Ойын бизнесі саласындағы уәкілетті орган (бұдан әрі – уәкілетті орган) – ойын бизнесі саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруды және

бақылауды жүзеге асыратын, Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын мемлекеттік орган.

Ойын жабдығы – құмар ойындарды өткізуге арналған және пайдаланылатын құрылғылар немесе құралдар.

Ойын мекемесі – ұтыс алуды көздейтін құмар ойындар осы Заңда белгіленген талаптарға сәйкес өтетін ғимарат, үй-жай, құрылысжай.

Ойын сессиясы – ойын бизнесін ұйымдастырушының қағидаларында айқындалатын, ұтысты анықтаумен (тіркеумен) аяқталатын, құмар ойынға қатысушының ойын бизнесін ұйымдастырушымен өзара қатынас жасау тәртібі;

Ойын үстелі - ойыншының (ойыншылардың) және казиноның бір өкілінің қатысумен құмар ойындар өткізуге арналған ойын жабдығы.

Өтінім беруші – Қазақстан Республикасында ойын бизнесі саласындағы қызметпен айналысу құқығына лицензия беру туралы уәкілетті органға өтініш білдірген заңды тұлға.

Мөлшерлеме - құмар ойынына және (немесе) бәс тігуге қатысушы ойын бизнесін ұйымдастырушыға беретін және ойын бизнесін ұйымдастырушы белгілеген ережелерге сәйкес құмар ойынына және (немесе) бәс тігуге қатысудың негізгі шарты болып табылатын ақша сомасы.

Мөлшерлемелерді есепке алу орталығы – байланыс желілері арқылы букмекерлік кеңсенің немесе тотализатордың аппараттық-бағдарламалық кешеніне қосылған және қолма-қол ақшамен және қолма-қол ақшасыз төлемдерді, оның ішінде электрондық ақшаны пайдалана отырып қабылдауды (жүзеге асыруды), бәс тігудің әрбір қатысушысы бойынша бәс тігуге қабылданған мөлшерлемелер (оның ішінде электрондық), бәс тігу нәтижесінің нұсқаларына коэффициенттер, олар бойынша ұтыстар мен төлемдер туралы ақпаратты қабылдауды, есепке алуды және сақтауды қамтамасыз ететін бағдарламалық қамтылым мен техникалық құралдар жиынтығы.

Тотализатор – бәс тігу жасалған кезде оған қатысушылар арасында делдалдық қызметтер көрсететін ойын бизнесін ұйымдастырушы.

Тотализатордың немесе букмекер кеңсесінің кассасы – бәс тігуге мөлшерлемелерді қабылдау, ол бойынша ұтыс төлеу жүзеге асырылатын орын.

Тотализатордың немесе букмекер кеңсесінің электрондық кассасы - ақпараттық-коммуникациялық желілерді пайдалана отырып, мөлшерлемелер қабылдау (есепке алу) жүзеге асырылатын және ұтыстарды төлеу жүргізілетін ақпараттық жүйе.

Ұтыс – құмар ойынның және (немесе) бәс тігудің ойын бизнесін ұйымдастырушы белгілеген қағидаларда көзделген нәтижесі шыққан кезде құмар ойынға және (немесе) бәс тігуге қатысушыға міндетті түрде төленуге жататын мүлктік пайда.

Электрондық казино – аппараттық-бағдарламалық кешенді және (немесе) интернет-ресурсты пайдаланатын, нақты уақыт режимінде Интернет желісі және (немесе) электрондық ақша арқылы құмар ойындарды ұйымдастыру мен өткізу мүмкіндігін іске асыратын және ұтыс алуды көздейтін мекеме.

2. Ойын бизнесі туралы заңнама

Ойын бизнесі саласындағы қызметті лицензиялау көрсетілген «Ойын бизнесі туралы» Заңға және Қазақстан Республикасының рұқсаттар және хабарламалар туралы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады. Құмар ойындар саласындағы қызмет өтінім берушіге әрбір ойын мекемесіне он жыл мерзімге берілетін лицензия негізінде жүзеге асырылады. Бәс тігу саласындағы қызмет өтінім берушіге букмекерлік кеңсе не тотализатор қызметіне он жыл мерзімге берілетін лицензия негізінде жүзеге асырылады. Лицензиялық алымның, қызметтің жекелеген түрлерімен айналысуға лицензияларды пайдаланғаны үшін төлемақының мөлшері, оларды есептеу және төлеу тәртібі «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасының Кодексінде (Салық кодексі) айқындалады. Лицензиялар туралы деректер лицензиардың электрондық тізіліміне енгізіледі.

Ойын бизнесі саласындағы қызметтің негізгі принциптері келесідей:

1) ойын бизнесіне қатысушылардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды;

2) ойын бизнесін ұйымдастырушылардың өз қызметін жүзеге асыру заңдылығын қамтамасыз ету болып табылады.

Қазақстан Республикасының ойын бизнесі саласындағы қызметті мемлекеттік реттеуді және бақылауды Қазақстан Республикасының Президенті, Қазақстан Республикасының Үкіметі, уәкілетті орган және өз құзыреті шегінде өзге де мемлекеттік органдар жүзеге асырады. Ойын бизнесі саласындағы қызметті мемлекеттік реттеу нысандары:

1) ойын бизнесі саласындағы қызметті жүзеге асыру тәртібін айқындау;

2) Қазақстан Республикасында ойын бизнесі саласындағы қызметті лицензиялауды жүзеге асыру;

3) ойын бизнесі саласындағы қызметті мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру болып табылады.

Қазақстан Республикасында ойын бизнесі саласындағы қызметтің мынадай түрлері жүзеге асырылады:

1) казино;

2) ойын автоматтары залы;

3) букмекер кеңсесі;

4) тотализатор.

Қазақстан Республикасының аумағында тыйым салынады.:

көрсетілмеген ойын бизнесі саласындағы қызмет түрлерін жүзеге асыруға;

-электрондық казино және интернет-казино қызметіне;

-өзге мүлік түрінде ұтыс беруге жол берілетін казино қызметін қоспағанда, ақшадан басқа өзге мүлік түрінде мөлшерлемелер қабылдауды және (немесе) ұтыс беруді көздейтін құмар ойындарды және (немесе) бәс тігуді ұйымдастыруға және өткізуге;

-ойын жабдығын кәсіпкерлік мақсатта орнатуға және пайдалануға;

-букмекерлік кеңселер мен тотализаторлардан (букмекерлік кеңселердің және (немесе) тотализаторлардың кассаларынан) тыс жерде бәс тігуді жасасуға, бәс тігу мөлшерлемелерін қабылдауға (есепке алуға), бәс тігу бойынша ұтыс

төлеуге;

-тотализатор немесе букмекер кеңсесі қызметін жүзеге асыратын ойын бизнесін ұйымдастырушылар болып табылмайтын тұлғалардың бәс тігуіне, мөлшерлемелерді қабылдауына (есепке алуына), ұтыс төлеуіне;

-тауарларды (жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді) сатуды ынталандыруға бағытталған жүлделердің ұтыс ойыны түрінде құмар ойындарды және (немесе) бәс тігуді ұйымдастыруға және өткізуге;

-бағдарламалық қамтылым генерациялайтын және (немесе) жабдықты (механикалық, электрлі, электрондық немесе өзге де техникалық жабдықты) пайдалану және (немесе) оқиғаны тікелей трансляциялаудан басқа, оны кез келген визуализациялау арқылы оқиғаларға бәс тігуді ұйымдастыруға және өткізуге;

-қызметі сот актісі негізінде Қазақстан Республикасының аумағында заңсыз деп танылған шетелдік ойын бизнесін ұйымдастырушылардың пайдасына төлемдерді жүзеге асыру бойынша қызметтер көрсетуге.

-Қазақстан Республикасының Үкіметі ойын бизнесі саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарын әзірлейді, сондай-ақ өзіне Қазақстан Республикасының Конституциясымен, заңдарымен және Қазақстан Республикасы Президентінің актілерімен жүктелген өзге де функцияларды орындайды.

СЕМИНАР САБАҚТАРЫНЫҢ ЖОСПАРЛАРЫ

Семинар 1

Тақырып 1. Туризм мен қонақжайлылықтағы анимация және анимациялық қызметтің теориялық негіздері

Жоспар:

1. Демалыс, рекреация, тынығу және олардың туризм мен қонақжайлылықтағы рөлі.
2. Демалыс қызметінің эволюциясы.
3. Туризмдегі және қонақжайлылықтағы анимацияның анықтамасы.
4. Туристік анимацияның пайда болуының алғы шарттары.
5. Туристік анимацияның функциялары мен типологиясы.
6. Анимацияның түрлері анимациялық программалардың құрамдас бөлігі ретінде.

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.
3. Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020, - 267 с.

Сабақ барысы:

1. Оқыған материалды талқылау.
2. Тест тапсырмалары, терминология

Семинар 2

Тақырып 2. Анимациялық қызметтің технологиялары

Жоспар:

1. Анимация мәдени-демалыс қызметінің бір түрі ретінде.
2. Туристік анимацияға сұраныстың алғы шарттары.
3. Анимациялық бағдарламаларды құрудың технологиялық процесі.
4. Анимациялық инфрақұрылым.

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.
3. Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное

дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Сабақ барысы:

1. Оқыған материалды талқылау.
2. Рефераттарды тыңдау
3. Тест тапсырмалары, терминология
4. 3-сабақ тапсырмасы: Тақырыптар бойынша презентациялар дайындау:
 - 1) Қытайдағы шай рәсімі
 - 2) Германиядағы Рождестволық базар
 - 3) Бразилиялық карнавалы

Семинар 3

Тақырып 3. Қонақ үй анимациясы

Жоспар:

1. Қонақ үй кешеніндегі анимациялық бағдарламаның мазмұнына әсер ететін факторлар
2. Қонақ үйлердің анимациялық қызметтері мен бағдарламалары: типтері мен түрлері
3. Қонақ үй анимациялық қызмет персоналының сипаттамасы

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.
3. Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Сабақ барысы:

1. Оқыған материалды талқылау.
2. Тақырыптар бойынша презентациялар:
 - 1) Қытайдағы шай рәсімі
 - 2) Германиядағы Рождестволық базар
 - 3) Бразилиялық карнавалы
3. «Аниматор болып жұмыс істеу» бейнеролигін көру

Семинар 4

Тақырып 4. Анимациялық әрекетті ұйымдастырудың ерекшеліктері

Жоспар:

1. Анимациялық бағдарламаларды ұйымдастыру және жүзеге асырудағы

аниматорлардың рөлі.

2. Аниматорларға қойылатын біліктілік талаптары.
3. Әртүрлі жас топтарымен жұмыс формалары.
4. Демалушылардың ұлттық ерекшеліктері, оларды анимациялық бағдарлама жасауда ескеру.
5. Демалушыларды бос уақытты өткізуге қатынасына қарай жіктеу.

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.
3. Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Сабақ барысы:

1. Оқыған материалды талқылау.
2. Тапсырма: топ 4 топшаға бөлінеді. Әр топша 3-4 тақырыптар бойынша кроссворд, 3-4 тақырыптар бойынша 15 тест тапсырмасын құрастырады.
3. 5 семинарға тапсырма. Тақырыптар бойынша презентациялар дайындау:
 - 1) Венеция карнавалы
 - 2) Кельн қысқы карнавалы
 - 3) Испаниядағы Ла Томатина
 - 4) Жапондық шай беру рәсімі

Семинар 5

Тақырып 5. Анимациялық бағдарламаларды дайындау және өңдеу Жоспар:

1. Туристік-анимациялық қызметтің принциптері мен әдістері.
2. Анимациялық бағдарламаларды дайындау және өңдеу ерекшеліктері.
3. Анимациялық бағдарламаның композициялық құрылымы.
4. Жаңа анимациялық бағдарламаларды жасау кезеңдері мен процесі.

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.
3. Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное

Сабақ барысы:

1. Оқыған материалды талқылау.
2. Презентацияларды қарау
 - 1) Венеция карнавалы
 - 2) Кельн қысқы карнавалы
 - 3) Испаниядағы Ла Томатина
 - 4) Жапондық шай беру рәсімі
3. Практикалық тапсырмаларды орындау
4. 6 семинарға тапсырма. Тақырыптар бойынша презентациялар немесе бейнематериалдар дайындау:
 - 1) Аквапарктер
 - 2) Disney Париж жері
 - 3) Американдық Дисней жері
 - 4) Әлемдегі ең атақты хайуанаттар бағы

5-тақырып бойынша тапсырма

1-тапсырма

Аниматорға тән кәсіби қасиеттерді атаңыз:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____
- 6) _____
- 7) _____
- 8) _____
- 9) _____
- 10) _____

2-тапсырма

Анимация маманының кәсіби қызметі нақты мотивациямен, мақсатпен және құралдармен сипатталады.

Тізімдерді өз болжамдарыңызбен, пікірлеріңізбен толықтырыңыз.

1. Кәсіби қызметтің мотивтері:

- Мәдени демалысты құрудағы еңбектің пайдалылығы мен маңызын ұғыну.
- Шығармашылық қанағаттану, қуаныш, табыс жағдайы.
- _____

- _____
- _____
- _____

- _____
- 2. Кәсіби қызметтің мақсаттары:
 - Жеке тұлғаның рухани-адамгершілік құндылықтарын, эмоционалдық және интеллектуалдық әлеуетін қалыптастыру.
 - Шығармашылық қабілеттерін дамыту.
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
- 3. Кәсіби қызметтің құралдары:
 - Режиссер, педагог, психолог, сценарист, актер, ұйымдастырушы қасиеттерін меңгеру.
 - Туристік анимация менеджерінің фантазия, шығармашылық, қиял сияқты жеке қасиеттерін қалыптастыруға ықпал ететін табиғи деректердің болуы.
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____

Семинар 6

Тақырып 6. Туризмдегі және қонақжайлылық анимациялық бағдарламаларды ұйымдастыру

Жоспар:

1. Анимациялық әрекеттердің сауықтыру бағдарламалары.
2. Туристердің мәдени-танымдық демалысын ұйымдастыру.
3. Құмар ойындар әсерінің анимациялық әсері.
4. Отбасылық анимациялық бағдарламалар.
5. Балаларға арналған анимациялық бағдарламалар.
6. Тақырыптық саябақтардағы анимация.

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.
3. Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Сабақ барысы:

1. Оқыған материалды талқылау.
2. Презентацияларды қарау
 - 1) Аквапарктер
 - 2) Disney Париж жері
 - 3) Американдық Дисней жері
 - 4) Әлемдегі ең атақты хайуанаттар бағы
3. Тапсырма: топ 4 топшаға бөлінеді. Әр топша 5-6 тақырыптар бойынша кроссворд, 5-6 тақырыптар бойынша 15 тест тапсырмасын құрастырады.
4. 7 семинарға тапсырма: Мәдени өнімді таныстыру.

Мақсаты: әңгімелесушіні жобаның жоғары сапалы және шынайы жүзеге асырылғанына сендіру.

Мәдени өнім презентациясын дайындау кезеңдері:

1. Жағдайды алдын ала қарастыру және жобаны ұсыну әдісі туралы шешім:

- мақсатты анықтау;
- тұтынушыны зерттеу (талғамы, іскерлік мәдениеті, жасы, әлеуметтік жағдайы);
- презентацияның жағдайын ойластырыңыз (бөлменің көлемі мен техникалық жабдықталуы, жиналған адамдар саны, оның барысындағы мінез-құлқы).

2. Презентацияның мазмұнын анықтау:

- басты идея;
- сөйлеу құрылымы;
- түйінді сөздер;
- шешендік өнер тактикасын таңдау (салыстыру, юмор);
- визуалды қолдау.

3. Репетиция:

- презентацияның уақыты;
- «табиғи мінез-құлықты» қайталау;
- өнімділікті тексеру.

Кіріспе сөздің құрылымы: кіріспе (бірінші сөйлеммен назар аудару), идеяны анықтау, жобаның сипаттамасы (неліктен? қалай? неге осы серіктестермен?), қорытындылау, соңғы сөйлем.

Семинар 7

Тақырып 7. Тарихи реконструкциялар және мұражай анимациясы

Жоспар:

1. Тарихи қайта құру түсінігі, оның мақсаты мен міндеттері.
2. Халықаралық тәжірибедегі тарихи реконструкциялардың түрлері.
3. Музейлердегі анимация.
4. Костюмдік турлар анимациялық туризмнің бағыты ретінде.

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере

гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

3. Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Сабақ барысы:

1. Оқыған материалды талқылау.
2. «Мәдени өнімді презентациялау».

Семинар 8

Тақырып 8. Анимациялық қызметтердің менеджменті

Жоспар:

1. Анимациялық менеджмент түсінігі.
2. Анимациялық менеджмент функциялары.
3. Анимация қызметінің персоналын таңдау және басқару әдістері
4. Анимациялық әрекетті басқару жүйесі
5. Анимацияны менеджмент тиімділігін бағалау критерийлері

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с

2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.

3. Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Сабақ барысы:

1. Оқыған материалды талқылау.
2. Шығармашылық жұмыстар презентациясы

Семинар 9

Тақырып 9. Ойын анимация қызметінің элементі ретінде

Жоспар:

1. Ойын функциялары.
2. Ойындардың типологиясы.
3. Ойынды өткізу әдісі
4. Балалар мен жасөспірімдердің анимациялық ойын жұмысы

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.
- 3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.

Сабақ барысы:

1. Оқыған материалды талқылау.
2. Шығармашылық жұмыстар презентациясы

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖҰМЫСТЫ ДАЙЫНДАУ БОЙЫНША ҰСЫНЫСТАР

Студенттің шығармашылық жұмысының мақсаты - «туризм мен қонақжайлылықтағы анимациялық іс-шаралар» пәнінің белгілі бір бөлімдерін тереңірек зерттеу және оқу және ғылыми әдебиеттермен өз бетінше жұмыс жасау дағдыларын одан әрі дамыту, ақпарат алуды талдау және жүйелеу және оқу пәнінің негізгі тақырыптарын тереңірек зерттеу.

Жеке жұмыс мынадай талаптар бойынша ресімделеді: Times New Roman қарпі, кегль 14, аралық 1,5, жоғарғы жиегі – 2 см, төменгі жиегі – 2 см, сол жағы – 2,5 см, оң жағы-1,5 см.кестелер мен суреттерді ресімдеу үшін Times New Roman қарпі, кегль 12, аралық 1,0.

Суреттер «Сурет» сөзімен белгіленеді және жеке жұмыс аясында кезекпен нөмірленеді. Иллюстрацияның нөмірі, оның атауы және түсіндірме қолдары иллюстрацияның астына кезекпен орналастырылады.

Кестелер рет-ретімен нөмірленеді. Жоғарғы сол жақ бұрышта оның нөмірі көрсетілген «Кесте» деген жазу, жанында – ортасында орналасқан атау орналасқан.

Барлық беттер нөмірленуі керек. Бет нөмірі жоғарғы оң жақ бұрышқа қойылады. Жұмысқа қол қойылып, оның орындалған күні көрсетілуі керек.

Жеке жұмыс құрылымы титул парағын (А қосымшасы); беттері көрсетілген мазмұнды; 1 кестеге сәйкес тақырып бойынша материалды қамтиды; Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.

Кесте 1. - Тапсырма нұсқалары

Академ тізіміндегі студенттердің журналдағы нөмірлері	Тапсырма номері
1, 15	1
2, 16	2
3, 17	3
4, 18	4
5, 19	5
6, 20	6
7, 21	7
8, 22	8
9, 23	9
10, 24	10
11, 25	11
12, 26	12
13, 27	13
14, 28	14

Тапсырмалар тізімі

1. Туристік базадағы корпоративтік іс-шараға анимациялық бағдарлама жасау
2. Курорттық туристік кешеннің спорттық жазғы анимациялық бағдарламасын әзірлеу
3. Туристік-қонақ үй кешенінде балаларға арналған анимациялық бағдарламаны әзірлеу (тақырыптық балалар күндерін ескере отырып)
4. Санаторлық-курорттық мекемеде мәдени-танымдық анимациялық бағдарлама жасау
5. Туристік базада барлық жастағы адамдарға арналған шытырман оқиғалы ойын анимациялық бағдарламасын жасаңыз
6. Балалар сауықтыру лагерінде шытырман оқиғалы ойын анимациялық бағдарламасын әзірлеу
7. Туристік-рекреациялық аймақта әсерлі және ойын-сауық анимациялық бағдарламасын әзірлеу
8. Қалалық жастар орталығындағы мәдени-демалыс шараларының бағдарламасын жасау
9. Оқиғаға арналған анимациялық бағдарлама әзірлеу (студенттің таңдауы бойынша оқиға)
10. Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған экскурсиялық бағдарлама жасау
11. Теңіз жағасындағы туристік кешенде анимация - демалыс бағдарламасын әзірлеу
12. Тау туристік кешенінде қысқы демалыс бағдарламасын әзірлеу
13. Санаторийде жалпы нығайтатын сипаттағы демалысты және спорттық іс-шараларды дамыту
14. Қалалық мәдениет үйінде шығармашылық-еңбек анимациясының бағдарламасын әзірлеу.

Жұмыста бағдарламаның өзінен басқа келесі сұрақтар ұсынылуы керек:

- Бағдарламаның мақсаты (іс-шаралары),
- Бағдарламаны әзірлеу кезеңдері,
- анимациялық бағдарламаларды ұйымдастыру кезеңдері,
- Бағдарламаға енгізілген іс-шаралар,
- оқиғалардың уақыты
- Ойындардың, конкурстардың, ойын-сауықтардың атауы, олардың сипаттамасы;
- Бағдарламаның іс-шаралары үшін пайдаланылатын материалдық база.

ТЕСТ СҰРАҚТАРЫ

1. Бос уақытты өткізуге арналған қойылым?

- *анимация
- туризм
- экскурсия
- табиғат
- демалыс

2. Қонақжайлылық анимация дегеніміз не?

- мәдени ресурстарды жинау
- кен ресурстарын даярлау
- *кешендік рекреациялық қызмет көрсету
- археологиялық ресурстарды іздеу
- тарихи ресурстарды іздеу

3. «Бос уақыт» категориясына не кіреді?

- еңбек уақыты
- *ойнау уақыты
- жұмыстағы отыру уақыты
- өзіндік жетілуге бөлінген уақыт
- оқу

4. Бос уақытты өткізудің жеке және ұжымдық бағдарламаларын жасаушы маман кім?

- турист
- бағдарламашы
- диктор
- *аниматор
- оператор

5. Тарихи алғашқы мерекелерге қандай мерекелері айтуға болады?

- *Дионис мерекелері
- бағдар алу мерекелері
- қысты қарсы алу
- туған күндерді тойлауды
- көктемді шығарып салу

6. Жартасты каньондағы таулы өзен бойынша жүзу – бұл:

- *рафтинг
- дайвинг
- туризм
- джип-сафари
- гольф

7. Қандай мереке ақпан-наурыз айларына үш күннен тойланып, бірінші күні балаларға арналды?
- серуен мерекесі
 - көктемді қарсы алу
 - *Анфестерий меркесі
 - күзді шығарып салу
 - қысты шығарып салу
8. ... – адамның творчестводағы тұтынушылығын қанағаттандыру:
- дайвинг анимацмья
 - туранимация
 - *мәдени анимация
 - рафтинг
 - гольф
9. Адамның өз өмірінде қолданатын уақыттың жіктелуінде аталмаған уақыттың түрі:
- жеке
 - белсенді қызмет уақыты
 - әлеуметтік
 - *материалдық
 - демалу уақыты
10. Тарихи алғашқы мерекелер бір жылда неше рет аталды?
- жылына 2 рет өтті
 - жылына 12 рет өтті
 - *жылына 4 рет өтті
 - жылына 7 рет өтті
 - жылына 5 рет өтті
11. Қандай мереке қаңтар-ақпан айларында Афинда театрлық жарыстар көрінісімен салтанатты түрде жүргізілді?
- көктемді шығарып салу
 - көктемді қарсы алу
 - күзді шығарып салу
 - *Линей мерекесі
 - қысты шығарып салу
12. Мәдениет сферасының өкілді органдары қайсысына жатады:
- жеке мекемелерге
 - мемлекеттік мекемеге
 - нақты адамдарға
 - байлыққа
 - *жиынтық субъектілерге

13. үрлі өнер жанрларында жұмыс істейтін әртіс орындаушылар, концертмейстерлер қай субъекті түріне жатады?

- _кәсіби ұйымдастырушылардың басқару құрамы
- _өндіріс саласының жұмыскерлері
- _көмекші персонал
- _билік өкілдері
- _*кәсіби-шығармашылық құрамы

14. Режиссерлер, мәдени мекеменің басшылары қай субъекті түріне жатады?

- _кәсіби-шығармашылық құрамы
- _өндіріс саласының жұмыскерлері
- _көмекші персонал
- _*кәсіби ұйымдастырушылардың басқару құрамы
- _билік өкілдері

15. Туристік сапарға шығуы үшін қандай факторлардың болуы шарт?

- _медициналық орын, мотив
- _*бос уақыт, қаражат
- _педагогикалық білім
- _мотив, ұзақ жол
- _қауіпсіздік.

16. Анимациялық қызметке қатысты емес:

- _*визалық қызмет
- _емдеу
- _күлдірту
- _көңіл көтерту
- _дем алдырту

17. Анимациялық қызмет көрсету формасы:

- _*анимациялық қызметтер жиынтығынан тұратын қызмет көрсету түрлерінің формалары
- _құжат толтыру формасы
- _құжат тексеру жүйесінің формасы
- _сауда-саттық және сатушылар жүйесі
- _билік өкілдері мен әскерилердің қызметтері

18. Анимациялық қызмет көрсетуде тұтынушының наразылығы талғамын дер кезінде ескеру қанша пайыз клиентті сақтап қалады?

- _5%
- _10%
- _11%
- _*95%

30%

19. Бос уақытты өткізу сипаты немен анықталады?

жұмыс жасаумен

үй салумен

*адамдардың тіршілік ету қалпымен

тамақтанумен

шаршаумен

20. «Адамның тарих, экономика, табиғай, ғалым мен мәдениет төңірегіндегі білімін толықтыруға деген ұмтылысы» ретінде белгілі туризмнің функциясы қалайша аталады?

әлеуметтік-коммуникативтік

спорттық

эстетикалық

эмоционалды-психологиялық

*танымдылық

21. Рухани даму, көркем құндылықтарды игеру адам қажеттілігінің жіктеуіндегі қай түрге жатады?

тумалы

әлеуметтік

алғашқы

спорттық

*мәдени

22. Бос уақытты өткізу қызметінің мазмұнына жатпайтыны:

қабылдаған ақпаратты, көркем үлгілерді адамның ойлауы, өзінен өткізуі

демалыс сапасы бойынша адамның баға беруі

одан алған әсері

*бос уақытты шұғылданудан тыс көрсетілген қызмет

көрсетілген қызмет бойынша адамның баға беруі

23. Бос уақытты-мәдени қызметтің компоненттеріне жатады:

техника

қазба байлық

ұлттар

*адамдар, әлеуметтік топтар

құрылыс

24. Адам денесін түрлі суреттермен безендіріп бояу:

*боди-арт

аквагрим

маска

зоогрим

ботекс

25. Караванинг - бұл:

- *тұрғылықты автотіркеу
- жеке орналасу құралы
- ұжымдық орналасу құралы
- қонақ үйде түнеу орны
- кемпинг түрі

26. Билеттердің салыстырмалы арзандылығымен ерекшеленетін:

- теміржол туризмі
- авиациялық туризм
- *автомобильді туризм
- су туризмі
- велосипедті туризм

27. Круизді маршруттар қандай туризмде қарастырылады?

- теміржол туризмі
- *автомобильді туризм
- авиациялық туризм
- су туризмі
- велосипедті туризм

28. Мәдени құндылықтарды, назар аударарлық жерлерді көру, табиғи туындылар, әдемі жерлер мен пейзажды, ұлттық бақтарды оқып білу; экологиялық таза немесе бүлінген жерлерге бару және тарихи орындар мен құрлыстарды зерделеуді не қарастырады?

- анимация
- карнавал
- меркелер
- *танымдық туризм
- спектакльдер

29. Үйден шықпай планетамыздың экзотикалық жерлерімен танысуға мүмкіндік беретін:

- *вертуальді туризм
- топтық туризм
- іскерлік туризм
- сыртқы туризм
- жеке туризм

30. Демалу мотивациясын таңдауға әсер ететін әлеуметтік топқа жатады:

- шахтерлер
- ұшқыштар
- дәрігерлер
- *зейнеткерлер, жұмысшылар мен қызметкерлер
- ғалымдар

31. Демалыс түрін таңдауға әсер ететін менталитет немен анықталады?

- мамандық түрі
- адам жасы
- гендерлік сипат
- *білім деңгейі
- шаршау дәрежесімен

32. Мысық арқылы емдеу:

- иппотерапия
- авиатерапия
- ауттерапия
- галотерапия
- *фелинотерапия

33. Бос уақытты өткізу аясындағы түрлі әлеуметтік топтардың материалды және рухани қажеттіліктерін қанағаттандыратын, адам қызметінің пәні – бұл:

- анимация
- акклиматизация
- құмар ойын
- бос уақытты өткізу құндылығы
- *бос уақытты өткізу құндылығы

34. Қандай мерекелер анимациялық бағдарламалары бар тұңғыш шерулік мереке ретінде дүниежүзілік мәдениет тарихына ендірілді?

- әлеуметтік-коммуникативтік
- спорттық
- эстетикалық
- *Донис театрындағы мерекелер
- эмоционалды-психологиялық

35. ... – бұл бір мақсатқа біріккен туристік, денешынықтыру-сауықтыру, мәдени шаралар, танымдық, әуесқойлық шаралардың жоспары.

- стратегия
- концерттік бағдарлама
- теледидар бағдарламасы
- *анимациялық бағдарлама
- туристік бағдарлама

36. Демалыс және рекреациядан бос уақытты өткізудің айырмашылығы неде?

- өткізу уақытында
- *ең алдымен әлеуметтік категория болуында
- өткізу жерінде

- _медико-биологиялық категория болуында
- _айырмашылығы мүлдем жоқ

37. «Бос уақытты өткізу» түсінігін айналымға кімдер енгізген?

- _үндістандықтар
- _*көне гректер
- _қазақтар
- _орыстар
- _римдіктер

38. Көңіл көтеру (яғни, емделу, сауықтыру және танымдық) уақыттарын өткізуде қажет болып табылатын қандай қызмет түрлері?

- _медициналық
- _*анимациялық
- _педагогикалық
- _сервистік
- _қауіпсіздік.

39. Көріністік көңіл көтеру анимацияларының объектілері:

- _тау, жазықтық
- _кітапхана, көрме
- _*карнавал, фестиваль, шоу
- _қонақ үй, мейрамхана
- _спорттық көріністер, хайуанаттар ортасы

40. Қызмет көрсету сапасын арттыруға ат салысатын және туристік бизнестегі жарнама ретінде табысты арттыруды көздейтін, өзінше ерекшелігі бар қызмет көрсету түрі не?

- _*анимация
- _медицина
- _педагогика
- _сервис
- _сауда

41. «Демалу» деген не?

- _*табиғи шаршауды қалпына келтіруге ұмтылу
- _жоғары оқу орынында оқу
- _жұмыс бабымен басқа елге бару
- _базарға бару
- _қызықты жұмыс

42. Анимациялық қызмет нені ескереді?

- _еңбек түрін
- _әлеуметтік жағдайды
- _кез келген пайда табу жолдарын

- *ұлттық, діни, аймақтық және сат-дәстүрлік ерекшеліктерді
- гендерлік жайларды

43. Бір анимациялық бағдарлама аясындағы мақсаттық сапар (мәдени-танымдық, тақырыптық, фольклорлық, әдеби, музыкалық, театрлық, ғылыми, фестивальдық, спорттық, карнавалдық) дегеніміз не?

- демалыс сапары
- психологиялық маршруттар
- қонақжайлық сапар
- *анимациялық туристік маршруттар
- медициналық маршруттар

44.– адамның ұнамды қозғалыспен ат салысуы арқылы тұтынушылығын қанағаттандыру;

- тұрақты сол жерде тіркелу
- жұбату арқылы анимация
- *қозғалыс түріндегі анимация
- көшу
- демалу және көңіл көтеру

45. Негізгі туристік қызметті қолдауға арналған, турпакетте қамтылған, жолдағы іркіліс немесе ауа райының қолайсыздығы сәттерінде жүзеге асырылатын қандай қызмет?

- *технологиялық үзіліс кезіндегі қосымша анимациялық қызмет
- еңбекке қабілеттілікті қалпына келтіру қызметі
- саяхат
- бос уақытты өткізу
- халыққа қызмет көрсету

46. – жаңа әсер, қобалжу сезімдері мен қиындықты жеңу арқылы тұтынушылығын қанағаттандыру;

- туурография
- *әсерлену арқылы анимация
- туурологиял
- мәдени анимация
- туристикалық

47. Төртінші күн басты күн ретінде Ұлы Дионис (наурыз) мерекесі тойланып, бұл күні кредиторларға қарыздар кісілерді мазалауға тиым салынды. Жұмыс, қоғамдық және жанұя тұрмысына бөлінетін уақыт:

- серуен мерекесі
- *Ұлы Дионис (наурыз)
- көктемді қарсы алу
- күзді шығарып салу
- қысты шығарып салу

48. – қызықты тұлғалармен кездесу, өмірлік тәжірибе алмасу, өзін қарым-қатынас жасау арқылы тану, басқа адамдардың іші әлемімен танысу тұтынушылығын қанағаттандыру;

- жеке анимация
- белсенді анимация
- құрылымдық анимация
- *қарым-қатынас арқылы анимация
- мәдени анимация

49. Төмендегілердің қайсысы «рекреация» терминіне енеді?

- ғимарат
- жұмыс бөлмесі
- мекеме
- *мейрамдар, каникулдар
- көліктер

50. Режиссерлық тапқырлық, саханаға қойылымдық бай арсеналдың болуы, музыкалық, пластикалық, сөйлей білу, жарық техникасының сәйкестілігі нені анықтайды?

- *анимациялық бағдарламалардың сапасын
- бағаны
- сұранысты
- ұсынысты
- анимациялық рольдерді

51. Анимациялық сервис функцияларына не кіреді?

- *бейімдеу, қайтарым, сауықтыру, жетілдіру, жарнама
- күнделікті емдеу, жұмыс
- апта сайынғы демалыс, ақпарат беру
- ән айту, би билеу
- жарнама жасау, тапсырма беру

52. Анимациялық сервистің қандай функциясы – көтеріңкі көңіл күй туғызып, психикалық тұрақтандыруға ықпал етеді?

- экономикалық
- саяси
- рухани
- *тұрақтандыру
- ойнау

53. Анимациялық сервистің қандай функциясы – адамды күнделікті табиғи немесе психикалық шаршаудан босатады?

- экономикалық
- саяси

- *қайтарым
- рухани
- ойнау

54. Адамның өмірін қолдауға қажетті бір нәрсеге деген мұқтаждық – бұл:

- *қажеттілік
- ұсыныс
- сұрау
- тапсырыс
- мотив

55. Анимациялық сервистің қандай функциясы – ел, аймақ туралы жаңа ақпарат арқылы адамның ой-өрісін дамытуға мүмкіндік береді?

- *ақпараттық
- экономикалық
- саяси
- рухани
- ойнау

56. Анимациялық қызметті сұраушының басты сипаты, ол:

- кәсіби өсу мүмкіндігі
- жоғары жалақысының болуы
- *бос уақытының болуы
- еркелігі
- басқаның көмегіне жүгіну

57. Бос уақытты өткізу қызметінің кеңеюіне септігін тигізетін факторды атаңыз:

- дағдарыс
- демалу
- ойнау
- оқу
- *бос уақыттың артуы

58. Бос уақытты өткізу қызметінің формасына жататыны:

- ұйықтау
- оқу
- жүк тасу
- *демалыс, көңіл көтеру
- шаршау

59. Егер демалыс адамды шаршаудан босатса, көңіл көтеру неден босатады?

- сабақтан
- үй шаруасынан

- жұмыстан
- жалығудан
- белсенді қылықтан

60. Адам ағзасының психофизиологиялық балансын қалпына келтіру процесі нені білдіреді?

- денсаулықты сақтауды
- демалысты
- мәдениетті тұтынуды
- химиялық реакцияны
- ойынды

61. Діни туризммен айналысу кезінде қандай қажеттілік басымдылық жасайды?

- спортпен айналысу
- шет тілін үйрену
- өзін табу, бекіту
- денсаулықты сақтау
- жақсы көретін іспен айналысу

62. Көрнекті жерлер мен табиғаттың құбылыстарын тамашалау, мәдени және ғылыми техниканың жетістіктерімен танысу қандай қажеттіліктің салдарын құрайды?

- спортпен айналысу
- шет тілін үйрену
- денсаулықты сақтау
- танымдылық
- жақсы көретін іспен айналысу

63. Туристің қандай-да бір әлеуметтік топқа сәйкес жіктелуі қандай мотивтерге жатады:

- табиғи және климаттық мотивтер
- сауда мотивтері
- тәрбиелеу мотивтері
- емдеу мотивтері
- логикалық

64. Жергілікті жердің рельефі, өсімдігі, ауа температурасы қандай мотивтің көруіне түрткі болады?

- мәдени мотивтер
- табиғи және климаттық мотивтер
- экономикалық мотивтер
- психологиялық мотивтер
- дұрыс жауап жоқ

65. Туристің жеке ел мәдени мұрасымен танысуға қызығушылығын тудыратыны?

- _климаттық мотивтер
- _*мәдени мотивтер
- _табиғи мотивтер
- _экономикалық мотивтер
- _психологиялық мотивтер

66. Тур-пакеттердің қалыптасуына әсер ететін саяхаттаудың құны, туристік орталықтағы өмір сүру құны немен байланысты?

- _*экономикалық мотивтермен
- _климаттық мотивтермен
- _мәдени мотивтермен
- _табиғи мотивтермен
- _психологиялық мотивтермен

67. Күш-қуат, шапшандық пен төзімділікті жетілдіру мүмкіндігі туризмнің қай функциясына жатады?

- _*спорттық
- _әлеуметтік-коммуникативтік
- _танымдылық
- _эстетикалық
- _эмоционалды-психологиялық

68. Алғаш рет олимпиадалық ойындар қайда өткізілді?

- _қазіргі Грецияда
- _*Ежелгі Грецияда
- _Римде
- _Египетте
- _Қытайда

69. Қысылу мен шаршағанды басу мүмкіндігін туризмнің қай функциясы сипаттайды?

- _әлеуметтік-коммуникативтік
- _спорттық
- _эстетикалық
- _*эмоционалды-психологиялық
- _танымдылық

70. Ағарту тұсындағы мерекелер қайсы ғасырларға сәйкес келеді?

- _XV ғ.
- _I ғ.
- _VI ғ.
- _X ғ.
- _*XVII-XIX

71. 1760 жылы король Станислав Августтың қандай анимациялық іс шарасы пайда болды?

- саябақ көліндегі «ашық аспан театры»
- теңіздегі «театры»
- даладағы «театры»
- жабық спектаклі
- *саябақ көліндегі «Судағы театры»

72. Францияда 1790 ж . 14 шілдеде қандай мереке өтті.

- *Федерация
- таза ауа
- экологиялық
- жануарларды күту
- Дионис

73. Әскери концертке арналған алаң пайда болды:

- *Францияда
- Римде
- Италияда
- Ресейде
- Қытайда

74. Түзбен емдеу арқылы көңіл-күйді жақсарту анимациясы:

- иппотерапия
- авиатерапия
- ауттерапия
- фелинотерапия
- *галотерапия

75. Марс алаңындағы көріністер Францияда ненің негізін салды?

- емдік туризмнің
- *ұлттық театрдың
- рекреациялық туризмнің
- іскерлік туризмнің
- халықаралық мерекенің

76. Қашан Батыс Европа елдерінде ашық аспандағы театр фестивалдарын өткізу дәстүрге айналды?

- Бірінше дүниежүзілік соғыстан кейін
- Ұлы Отан соғысынан кейін
- *Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін
- Екінші дүниежүзілік соғыстан бұрын
- III ғасырда

77. Қасиетті жерлерге туристердің орын ауыстыруын қарастыратын туризм түрі:

- емдік туризм
- экологиялық туризм
- іскерлік туризм
- транзиттік туризм
- *діни туризм

78. Өзінің тарихи тұрған орнына саяхаттауды білдіретін туризмнің түрі:

- емдік туризм
- іскерлік туризм
- діни туризм
- транзитті туризм
- *носталгиялық туризм

79. Басқа елге бару мақсатымен осы елдің территориясынан өтуге деген қажеттілік туризмнің қандай түрінде қарастырылады?

- *транзитті туризм
- емдік туризм
- экологиялық туризм
- іскерлік туризм
- спорттық туризм

80. Сайыстарға қатысу туризмнің қай түрінде қарастырылады?

- *маусымды туризм
- емдік туризм
- экологиялық туризм
- іскерлік туризм
- спорттық туризм

81. Көңіл көтеру ойындары қалыптасқан мемлекеттерде олар қалай жүзеге асырылады?

- жасырын
- ашық
- *заңды түрде
- еркін
- еріксіз

82. — қоғамдық-тарихи құбылыс, ол өндірістік іспен айналыспайтын және өмірге қажетті әлеуметтік өлшем?

- рекреационды-сауықтыру
- *бос уақыт
- спорттық уақыт
- экзотикалық уақыт
- діни наным

83. Қандай ойындар І ғ 394 ж. Рим императоры Феодосидің христиандық жеңісінен кейін тоқтатылды?

- _фестивальдық
- _таулы-жаяу
- _аңшылық, этникалық
- _*олимпиадалық ойындар
- _діни

84. Бірінші тас театр қайда салынды?

- _*Римде
- _Қытайда
- _Үндістанда
- _Америкада
- _Австралияда

85. Римдегі 50 мың адам сиятын Колизей амфитеатры қашан салынды?

- _Ш ғасырда
- _IV ғасырда
- _*I ғасырда
- _XI ғасырда
- _IX ғасырда

86. Әр жүз жыл сайын «100 мерекесі» қайда өтіп отырды?

- _Қытайда
- _Үндістанда
- _Америкада
- _*Римде
- _Австралияда

87. Қайсы жауаппен келісуге болады:

- _туристер шоппингпен де айналыспайды
- _туризмге деген қажеттілікті тудыратын мотивтерді қырыққа бөлуге болады
- _*жаңа мәдениет, тұрмыс салты, анимациялық қызметте ескеріледі
- _«туризм», «рекреация», «демалыс», «бос уақытты өткізу» түсініктері өзара байланыссыз
- _анимациялық қызмет көрсету туризммен байланысты емес

88. Туристік қызметке жататындар:

- _қорғаныс жабдықтары, әлеуметтік-мәдени объектілер
- _*анимациялық қызметтер, табиғи объектілер, көрнекі жерлер
- _көрнекі жерлер, тарихи объектілер, өндіріс орындары
- _құрылыс объектілері, табиғи объектілер
- _қоқыс жерлер, құпия техника

89. Қандай ойындар – көпшілік халықтық театрланған мереке ретінде көптеген өнер жанрларының пайда болуына себеп болды.

- спорттық
- емдік
- туристік
- *карнавалдық
- ұйымдастырылған

90. Карнавал пайда болған орталықтың атауы?

- Йорк
- Санкт Петербургте
- Афинда
- *Венеция
- Парижде

91. Қайта өрлеудегі мерекелерде қандай ойыншылар пайда болды?

- әншілер
- бишілер, сикыршылар
- *мимдер, жонглерлар, буффондар
- әртістер, бишілер
- ақындар, буффондар

92. Карнавал мерекесіндегі комедия дель арте қашан пайда болды?

- XV ғ.
- *XVI ғ.
- I ғ.
- VI ғ.
- X ғ.

93. Рекреациялық қызмет халық шаруашылығының қандай салаларымен үйлеседі?

- электр энергетикасы
- құрылыс
- металлургия
- *ауыл және орман шаруашылығы
- таукен өнеркәсібі

94. Алғаш қандай қалада мистериалдық спектакльдер қойылды?

- *Йоркта
- Венецияда
- Москвада
- Пекинде
- Тосканада

95. Қайта өрлеу тұсында ашық аспан асты спектакльдері қандай елдерінде өтіп жүрді?

- *Швейцария, Франция, Италия, Англия, Австрия, Германия, Финляндия
- Қытай, Үндістан
- Германия, Парсы
- Египет, Үндістан
- Араб елдерінде

96. Қонақүйлердің «жұлдыздармен» жіктеу жүйесі қайда кең тараған:

- Ұлыбритания, Германия
- Бразилия, Аргентина
- Алжир, Оңтүстік Африка Республикасы
- *Франция, Мысыр, Қытай
- Греция, Испания, Ұлыбритания

97. Анимациялық бағдарламаларды өткізудегі екінші кезең:

- дайындау
- қорытындылау
- өңдеу
- көрсету
- *өткізу

98. Анимациялық бағдарламаларды өткізудегі үшінші кезең:

- дайындау
- өткізу
- *қорытындылау
- өңдеу
- көрсету

99. Театрлар қай ғасырда кеңінен тарала бастады?

- XV ғасыр
- *XVIII ғасыр
- I ғасыр
- XXI ғасыр
- II ғасыр

100. Көңіл көтеру, рахаттану, белгілі дағдыны жетілдіруге деген қажеттілікті қанағаттандыруға бағытталған қызмет түрі:

- *ойын
- шығармашылық
- анимация
- рекреация _кәсіпкерлік

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН БАҚЫЛАУ ЖӘНЕ БАҒАЛАУ БОЙЫНША МАТЕРИАЛДАР

Өзіндік дайындалуға арналған сұрақтар:

1. Туризм зерттеудің жүйелік объектісі.
2. Анықтама және топтастыру.
3. Туризм индустриясы түсінігі.
4. Көліктік тасымалдаулар секторы.
5. Орналастыру және тамақатандыру секторы.
6. Көңіл көтеру секторы.
7. Халықаралық туризм ерекшелігі
8. Туристік сұраныс негізі, оның ерекшеліктері.
9. Демалыс пен ойын-сауық мақсатындағы туризмнің географиясы
10. Іскерлік туризм географиясы
11. Діни туризм географиясы
12. Емдеу сауықтыру туризмінің географиясы
13. Туристік өнім және оны өндіру факторлары
14. Туристік индустрия секторлары бойынша туристік сұраныс ерекшеліктері
15. Туризм нарығындағы тепе-теңдік
16. Әлемдік туристік рынок конъюнктурасын не анықтайды:
17. Туристер шығынының жалпы соммасының қанша проценті жылжу мен сатып алуға сәйкес келеді:
18. Қосымша туристік-экскурсиялық қызметтерге турист шығынының қанша % -і сәйкес келеді:
19. Туризм индустриясында өндірілетін тауарлар мен қызметтердің суммарлық мөлшері ретінде бағаланады:
20. Туристік пакет _____ міндетті негізгі элементтен тұрады:
21. Стратегиялық маркетинг түсінігі пайда болды:
22. Менеджмент саласында арнайы көп жылдық дайындықтан өткен, өз біліктілігін үнемі жоғарылатып отыратын кәсіби басқарушы:
23. Мақсаты рынок талаптары мен қажеттіліктерін дер кезінде анықтау, қоршаған орта мен қоғам талаптарын есепке ала отырып, рыноктағы жеке мінез-құлық стратегиясын жасау – бұл:
24. Ұйымның мақсаттары мен ресурстарын сыртқы орта мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне шоғырлану процесі (үдерісі):
25. Маркетинг концепциясы ең алғаш рет қай жылы тұтынушы мен пайдаға бағытталған бизнес философиясы ретінде тұжырымдалды:
26. Туристік қызмет көрсету сапасын басқаруды бағалаудың ең тиімді жүйесі:
27. Туризм саласындағы қазыргі менеджмент туристік ұйымдар қызметі мен оларды ұйымдастыру ерекшеліктері әртүрлі мақсаттарда саяхат жасайтын туристерге қызмет көрсету мынадай белгілері арқылы есепке алынады:
28. Рынокты игеруге, басқа мекемелерге тәуелділігін төмендетуге ұмтылатын кәсіпорындар мен ұйымдардың бірігуі:

29. Мәртебені (престиж) жоғарылату, фирма имиджін жақсарту – туристік кәсіпорынның қандай мақсаты:

30. Туризм зерттеудің жүйелік объектісі.

31. Анықтама және топтастыру.

32. Туризм индустриясы түсінігі.

33. Көліктік тасымалдаулар секторы.

34. Орналастыру және тамақатандыру секторы.

35. Көңіл көтеру секторы.

36. Халықаралық туризм ерекшелігі

37. Туристік сұраныс негізі, оның ерекшеліктері.

38. Демалыс пен ойын-сауық мақсатындағы туризмнің

географиясы

39. Іскерлік туризм географиясы

40. Діни туризм географиясы

41. Емдеу сауықтыру туризмінің географиясы

42. Туристік өнім және оны өндіру факторлары

43. Туристік индустрия секторлары бойынша туристік сұраныс

ерекшеліктері

44. Фирманы ұйымдастыру, жетекшілер арасындағы жауапкершіліктер мен өкілеттілігін бөлу, жұмыс көлемі мен кезектестігін анықтау, есеп беру және ақпараттар ағындарының бағытын анықтау – туристік кәсіпорындардың қандай міндетіне жатады:

45. Әлемдік сауданың дамуы әкеліп соқтырды:

46. Кез келген елдің экономикалық іс-әрекетінің маңызды саласы (сферасы):

47. Тур құрылымы көбінесе неге байланысты өзгереді:

48. Сыртқы сауданың басым бөлігі қандай елдер арасындағы тауар айналымына сәйкес келеді:

49. Экспорттық туристік сектор құрылысына бағытталу нені игеруге мүмкіндік береді:

50. Туристік тауарлар мен қызметтер өндірісі қажет:

51. Туристік айналым талап етпейді:

52. Туристік шаруашылық ең алдымен мынаған сүйенеді:

53. Классикалық туристік болып саналатын ел:

54. Туристік-рекреациялық ресурстар бұл қандай категория?

55. Халықаралық туризмнің өсуіне ереше маңызды роль атқаратын факторды көрсетіңіз:

56. Туристік қызметтерді негізгі тұтынушылар

57. Туристік белсенділігі жоғарылығымен ерекшеленеді:

58. ДТҰ-ның ресми құрылған уақыты:

59. Туристік-рекреациялық ресурстар бұл қандай категория?

60. Әлемдік туристік рынок конъюктурасын не анықтайды.

61. Жағажайдағы анимация.

62. Менеджмент саласында арнайы көп жылдық дайындықтан өткен, өз біліктілігін үнемі жоғарылатып отыратын кәсіби басқарушы:

63. Ұйымның мақсаттары мен ресурстарын сыртқы орта мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне шоғырлану процесі (үдерісі):

64. Туристерге туристік кәсіпорындар арқылы бөлінетін қызметтер кешені қалай деп аталады:

65. Туристік өнімді әзірлеп, өткізумен (таратумен) айналысатын туристік фирмаларға қайсы жатады:

66. Өндірістің материалдық және материалдық емес сферасын, өндіруді, таратуды, туристерге арналған тауарлар мен қызметтер айырбасын, олардың тұтынылуын, туристік-рекреациялық ресурстарды игеріп, пайдалануды және туризмнің материалды-техникалық базасын жасауды қамтамасыз ететін кәсіпорындар, мекемелер мен ұйымдардың жиынтығы:

67. Турларды жинақтаумен, (комплектациясымен), туристік өнімді әзірлеумен айналысатын туристік кәсіпорын:

68. Фирманы ұйымдастыру, жетекшілер арасындағы жауапкершіліктер мен өкілеттілігін бөлу, жұмыс көлемі мен кезектестігін анықтау, есеп беру және ақпараттар ағындарының бағытын анықтау – туристік кәсіпорындардың қандай міндетіне жатады:

69. Тур құрылымы көбінесе неге байланысты өзгереді:

70. Турларды жинақтаумен, (комплектациясымен), туристік өнімді әзірлеумен айналысатын туристік кәсіпорын

71. Сериялық өнім ретінде сатуға ұсынылатын саяхат кезінде топтық және жеке жоспар бойынша бөлінетін қызметтер кешені

72. Туристік-рекреациялық ресурстар бұл қандай категория?

73. Халықаралық туризмнің өсуіне ереше маңызды роль атқаратын факторды көрсетіңіз:

74. Туристік қызметтерді негізгі тұтынушылар

75. Туристік белсенділігі жоғарылығымен ерекшеленеді:

76. ДТҰ-ның ресми құрылған уақыты:

77. Туристік-рекреациялық ресурстар бұл қандай категория?

78. Әлемдік туристік рынок конъюктурасын не анықтайды:

79. Балалар анимациясы.

80. Менеджмент саласында арнайы көп жылдық дайындықтан өткен, өз біліктілігін үнемі жоғарылатып отыратын кәсіби басқарушы:

81. Ұйымның мақсаттары мен ресурстарын сыртқы орта мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне шоғырлану процесі (үдерісі):

82. Туристерге туристік кәсіпорындар арқылы бөлінетін қызметтер кешені қалай деп аталады:

83. Туристік өнімді әзірлеп, өткізумен (таратумен) айналысатын туристік фирмаларға қайсы жатады:

84. Өндірістің материалдық және материалдық емес сферасын, өндіруді, таратуды, туристерге арналған тауарлар мен қызметтер айырбасын, олардың тұтынылуын, туристік-рекреациялық ресурстарды игеріп, пайдалануды және туризмнің материалды-техникалық базасын жасауды қамтамасыз ететін кәсіпорындар, мекемелер мен ұйымдардың жиынтығы:

85. Турларды жинақтаумен, (комплектациясымен), туристік өнімді әзірлеумен айналысатын туристік кәсіпорын.

86. Фирманы ұйымдастыру, жетекшілер арасындағы жауапкершіліктер мен өкілеттілігін бөлу, жұмыс көлемі мен кезектестігін анықтау, есеп беру және ақпараттар ағындарының бағытын анықтау – туристік кәсіпорындардың қандай міндетіне жатады:

87. Тур құрылымы көбінесе неге байланысты өзгереді:

88. Турларды жинақтаумен, (комплектациясымен), туристік өнімді әзірлеумен айналысатын туристік кәсіпорын

89. Классикалық туристік болып саналатын ел.

90. Туристік-рекреациялық ресурстар бұл қандай категория?

91. Халықаралық туризмнің өсуіне ереше маңызды роль атқаратын факторды көрсетіңіз:

92. Туристік қызметтерді негізгі тұтынушылар

93. Туристік белсенділігі жоғарылығымен ерекшеленеді.

94. 94. Анимациялық шараларды ұйымдастыру мен бағыттау әдістері.

95. Туристік-рекреациялық ресурстар бұл қандай категория?

96. Әлемдік туристік рынок конъюнктурасын не анықтайды.

97. Туристік пакет _____ міндетті негізгі элементтен тұрады.

Менеджмент саласында арнайы көп жылдық дайындықтан өткен, өз біліктілігін үнемі жоғарылатып отыратын кәсіби басқарушы.

98. Ұйымның мақсаттары мен ресурстарын сыртқы орта мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне шоғырлану процесі (үдерісі).

99. Туризм дамуындағы туристік анимацияның рөлі.

100. Туристік қызметтерді негізгі тұтынушылар

РЕФЕРАТТАР ТАҚЫРЫБЫ

1. Халықаралық туризмнің жүйе ретіндегі анықтамасы, негізгі түсініктері, терминологиясы. Ішкі туризм, Халықаралық туризм, іскерлік туризм,
2. Туристік формальдылықтар
3. Халықаралық туризм нарығының ерекшеліктері
4. Халықаралық туризмнің құрылымдық элементтері: Туристік аудан, тамақтану базалары, түнеу орындары, коммуникациялық база, территориялар мен объектілердің территориялық сийымдылығы
5. Халықаралық туристік нарық сегментациясы
6. Туристік сұраныс географиясы
7. Халықаралық туризмді дамытудың негізгі факторлары мен жағдайлары
8. Халықаралық туризм – сыртқы экономикалық байланыстардың бір формасы
9. Халықаралық туризм статистикасы
10. Халықаралық туризмнің негізгі түрлерінің географиясы
11. Туристік сұраныс және туристік ұсыныс
12. Халықаралық туризмді дамытудың қазіргі тенденциялары
13. Халықаралық туристік ұйымдардың халықаралық туризмді дамытудағы ролі
14. Халықаралық туризмнің жахандануы
15. ҚР интеграция мәселелері және әлемдік туристік кеңістік
16. Физикалық-географиялық факторларға жатады:
17. Туристік саланы еңбек ресурстарымен қамтамасыз ету және қызмет көрсету деңгейі Халықаралық туризм факторларының қайсы түріне жатады?
18. Туризм саласындағы елдер ынтымақтастығының үкіметаралық әмбебап (универсальды) органы:
19. Туроператорлық бизнеске қатысты сұрақтарды қорғауға ерекше назар аударатын Халықаралық ұйым?
20. Әртүрлі елдердің біріккен кәсіподақтардың туристік ұйымдарын Әлеуметтік туризмді дамытуда, олардың ынтымақтастығын ұлғайту мақсатында қандай ұйым біріктіреді?
21. ДТҰ-ның негізгі қызметі қандай бағыттарға негізделген?
22. ДТҰ-ға қандай құрылым кірмейді?
23. Қай жылы БҰҰ-ның Бүкіләлемдік туристік ассоциацияны құру туралы шешім қабылданды?
24. Мына ұйымдар – Халықаралық әуе көлігі ассоциациясы, Халықаралық Әлеуметтік туризм бюросы, Халықаралық жастар туризмі бюросы – қандай квалификацияға жатады:
25. Елдің, қандай да бір ауданның географиялық орнын сипаттайтын факторлар:
26. Негізгі қабылдаушы он мемлекеттердің қатарына жатады:
27. Туристердің негізгі жеткізіп беруші елдеріне жатады:
28. Интенсив-турлардың басым көпшілігі қайсы еолерге сәйкес келеді:

29. Адамның өндірімді күшін ұдайы өндіруді өрістету туризмнің қай түріне жатады?

30. Қай жылы БҰҰ-ның халықаралық туризм мен саяхаттар бойынша конференциясы өтті?

31. Сатушылар мен сатып алушыларды біріктіретін механизм немесе институт қалай деп аталады:

32. «Түнеу» термині қалай түсіндіріледі?

33. «Туристік индустрия» түсінігі:

34. Англияда алғашқы саяхаттар бюросын кім ашты:

35. Турист – бұл...

36. Қазақстан азаматтарының, шетелдік азаматтардың және азаматтығы жоқ тұлғалардың тұрақты тұратын жерінен ақы төленетін қызметпен байланысы жоқ туристік мақсаттарда азаматтардың уақытша мерзімге шығуы:

37. Сол елдің тұрғындары болып саналмайтын ел ішінде жасалатын саяхаттар

Шетелдік туристтің мәдени және рухани қажеттіліктерін қанағаттандыруға әсер ету мақсатында туристік сұраныс қызметтері мен тауарларын жеткізіп беруге бағытталған қызмет түрі:

38. Туристер шығынының көлемі мен құрылымы байланысты ...

ДТҰ мәліметтері бойынша халықаралық туризмге кететін шығындар қай елдің халқына тән:

39. Қандай әдіс арқылы елден шығу және сол елге кіруге бақылау жүргізіледі?

Отельдер мен басқа да орналастыру орындарында статистикалық бақылаулар барысында жиналатын мәліметтер:

40. Валюталық операциялар туралы ақпараттарды жинау жолымен туристердің шығындары туралы статистикалық мәліметтерді жинау әдістерінің бірі

41. Біркелкі туристік сұраныспен сипатталатын ұқсас белгілері бар тұтынушылардың ауқымды тобы:

42. Туристік нарықты әртүрлі белгілері бойынша жіктеу:

43. Жасы, жынысы, отбасылық жағдайы, және отбасы құрамы бір туристердің жиынтығы? Және олар қандай белгісі бойынша бөлінеді?

44. Туристердің бұл тобының сипаттамасы мынадай: өзгерістерге бейім болуы, тәуекел мен оқиғаларға дайындығы, комфортқа қойылатын талаптар, сақтанымпаздық (консерватизм) деңгейі. Бұл топты сегменттеудің қай белгісіне жатқызуға болады:

45. Туристік өнімді жасау барысында халықтың кіріс деңгейі, статусы, айналысатын қызметі міндетті түрде есепке алынуы тиіс.:

46. Қызметтік мақсаттардағы туристік ағымдардың көп бөлігі бағытталады?

Әлемдегі орасан зор діни орталық?

47. Мұсылмандардың ірі қажылық орталығы?

48. Туристерді санаторийлік-курорттық емдеуге қабылдау бойынша көшбасшы-ел (Европада)?

49. Азиялық-Тынық мұхиттық аймақта демалыс пен көңіл-көтеру мақсатында туристердің көбірек саяхат жасайтын елі:

50. Жағажайда шомылу, танымдық туризм, сафари, жұмсақ тропиктік климат. Бұл белгілер қай континентке тән?

51. Интенсив-тур дегеніміз не?

52. Көрсетілген елдердің қайсы сыйлыққа ұсынылған туристерге жеткізіп берушілер ішінде басты болып табылады?

53. Орналастыру (жайғастыру) типтерімен байланысты ғылым бөлімдері:

54. Туристік игіліктер (благ) экспорты – бұл...

55. Туризмнің қай түріне мынадай белгілер тән: экспорт, импорт, реэкспорт?

56. Шетелдік туризмнің дамуы, туристік қызметтің ұлғаюы және тереңдеуі ықпал етеді:

57. Халықаралық туризмнің арнайы (дербес) белгілеріне қайсы жатады?

58. Халықаралық туризмнің дамуын анықтайтын сыртқы факторларға қайсы жатпайды:

59. Урбанизация деңгейі географиялық факторлардың қандай тобына жатады?

Туризмнің түрлері:

60. Қазақстан Республикасында туристік қызметті мемлекеттік реттеудің негізгі принциптері:

61. Туристік қызметті мемлекеттік реттеудің негізгі мақсаттары:

62. Мекемелер, құрылыстар, ескерткіш орындар, халықтың өміріндегі маңызды тарихи оқиғалармен, қоғам мен мемлекеттің дамуымен байланысты құрылыстар мкен мекемелер:

63. Тастағы бейнелер, ежелгі жерленген орындар, ежелгі мекендердің, бекіністердің қалдықтары, қорғандар, қалашықтар:

64. Туристік ресурстарды бағалаудың неше типі бар:

65. Стандарттарды бағалаудың неше негізгі типі бар:

66. Адам организміне әсер ететін табиғи факторлар неден көрінеді:

67. Медициналық-биологиялық бағалауда маңызды роль атқарады:

68. Көптеген адамдар үшін «Комфорт зонасы» қандай шаманы камтиды:

69. Белсенді рекреанттар үшін «Комфорт зонасы» қандай шаманы камтиды:

70. Адам организмінің физиологиялық функцияларын біршама өзгерістерге ұшырататын өзгеріс:

71. Ауа-райының контрастылық өзгерісінің маңызына байланысты ауа-райының қандай режимдері ерекшеленеді:

72. Табиғи ландшафтылардың және олардың компоненттерінің ерекше белгілерінің адамдарға тигізетін эмоциональды әсері территорияны қандай бағалаудан көрінеді:

73. Шеткі зоналар деп ненің арасындағы шекаралық жолақтарды түсінуге болады:

74. Территорияның фокустық пункттерінің тығыздығы көбінесе қандай жағдайға байланысты:

75. Жазықты, орманды аудандар үшін қандай белгі тән:(доминирующего):
76. Ландшафтылардың эстетикалық ерекшелігі қандай ормандану процентінде шұғыл төмендейді:
77. Адам мен табиғи ортаның бір-бірімен байланысын рекреациялық іс-әрекет пен техниканың «технологиясы» арқылы көрсететін территорияны бағалау типі:
78. «Принципы и методы технологической оценки природных комплексов» жұмысының авторы кім:
79. Рекреациялық қажеттіліктерге әсер ететін әлеуметтік-экономикалық факторларға қайсы жатады:
80. Рекреациялық қажеттіліктерге әсер ететін демографиялық факторларды көрсетіңіз:
81. Рекреациялық қажеттіліктерге әсер ететін әлеуметтік-психологиялық факторларға қайсы жатады:
82. Медициналық-биологиялық факторларға қайсы жатады:
83. Табиғи факторларға қайсы жатады:
84. Санаторийлік-курорттық емделу құрылымы мен көлемін анықтаумен байланысты рекреациялық қажеттіліктерді зерттеу аспектісі:
85. Әлеуметтік топтардың рекреациялық қажеттіліктерін олардың бүтіндей бір қоғамның қажеттіліктерімен байланысын зерттейтін ғылым:
86. Әлеуметтік топтар мен индивидтерге тән рекреациялық ортаға қойылатын психикалық талаптарды зерттейтін ғылым:
87. Рекреациялық-емдеу жаттығуларына қайсы жатады:
88. Қоғамдық функциялары мен технологиялары бойынша рекреациялық іс-әрекеттердің цикіліне қайсы жатпайды:
89. Табиғи факторларға сәйкес емдеу рекреациясы _____ негізгі топқа бөлінеді:
90. Ең алғашқы ұлттық парк қай жерде құрылды:
91. Туристердің табиғатқа зиян келтіруіне қарсы тәрбиелік шаралар тізімін тұжырымдаған кім:
92. Рекреациялық іс-әрекет саласындағы міндеттер немен анықталады
93. Табиғатты пайдаланудың жалпы жүйесі қоршаған ортаны қорғаудың үш механизмін қамтиды:
94. Айтылмыш территорияда рекреанттардың бір мезгілде тұруына тұрақты табиғи тепе теңдіктің бұзылуына әкеліп соқтыртпайтын және еңбек жағдайларының нашарлауына әкеліп соқтыртпайтын территориядағы рекреанттардың барынша көп саны:
95. Батыста туризмнің концептуальды моделін жасаған кім:
96. КСРО-да ең алғашқы рекреациялық аудандастыруды ұсынған кім:
97. В.С.Преображенский бойынша «туристік аймақ» дегеніміз не:
98. Батыс еуропалық және солтүстік америкалық географтар негативті экологиялық әсерді қандай термин бойынша анықтады:
99. Қозғалыстың жеткіліксіздігінен туындаған 20-ғасырдағы дерт:
100. Демалыс аудандарының экзотикалылығы, бірегейлігі – бұл:
101. «Ойкумена» түсінігін алғаш енгізген кім:

102. Курорт бағдарламаларындағы анимация.
103. Шипажай бағдарламаларындағы анимация.
104. Туристерге туристік кәсіпорындар арқылы бөлінетін қызметтер кешені қалай деп аталады:
105. Туристік өнімді әзірлеп, өткізумен (таратумен) айналысатын туристік фирмаларға қайсы жатады:
106. Өндірістің материалдық және материалдық емес сферасын, өндіруді, таратуды, туристерге арналған тауарлар мен қызметтер айырбасын, олардың тұтынылуын, туристік-рекреациялық ресурстарды игеріп, пайдалануды және туризмнің материалды-техникалық базасын жасауды қамтамасыз ететін кәсіпорындар, мекемелер мен ұйымдардың жиынтығы:
107. Турларды жинақтаумен, (комплектациясымен), туристік өнімді әзірлеумен айналысатын туристік кәсіпорын:
108. Сериялық өнім ретінде сатуға ұсынылатын саяхат кезінде топтық және жеке жоспар бойынша бөлінетін қызметтер кешені:
109. Белгілі бір маршрутқа, нақты бір мерзімге арналған туроператор өнімі болып табылатын, клиентке ұсынылатын туристік өнімнің бастапқы бірлігі:
110. Тікелей туристік рынокта жұмыс жасайтын туристік өнімді таратушы:
111. Ваучерде немесе жолдамада қарастырылмаған тұтынушыға өзінің еркін таңдауы режимінде бөлінетін қызметтер:
112. Туристік қызметтер мен тауарларды тарату сферасы:
113. Тур құрылымы көбінесе неге байланысты өзгереді:
114. Сыртқы сауданың басым бөлігі қандай елдер арасындағы тауар айналымына сәйкес келеді:
115. Экспорттық туристік сектор құрылысына бағытталу нені игеруге мүмкіндік береді:
116. Туристік тауарлар мен қызметтер өндірісі қажет:
117. Туристік айналым талап етпейді:
118. Туристік шаруашылық ең алдымен мынаған сүйенеді:
119. Классикалық туристік болып саналатын ел:
120. Туристік-рекреациялық ресурстар бұл қандай категория?
121. Халықаралық туризмнің өсуіне ереше маңызды роль атқаратын факторды көрсетіңіз:
122. Туристік қызметтерді негізгі тұтынушылар
123. Туристік белсенділігі жоғарылығымен ерекшеленеді:
124. ДТҰ-ның ресми құрылған уақыты:
125. Туристік-рекреациялық ресурстар бұл қандай категория?
126. Әлемдік туристік рынок конъюктурасын не анықтайды:
127. Туристік пакет ____ міндетті негізгі элементтен тұрады:
128. Менеджмент саласында арнайы көп жылдық дайындықтан өткен, өз біліктілігін үнемі жоғарылатып отыратын кәсіби басқарушы:
129. Ұйымның мақсаттары мен ресурстарын сыртқы орта мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне шоғырлану процесі (үдерісі):

130. Туристерге туристік кәсіпорындар арқылы бөлінетін қызметтер кешені қалай деп аталады:

131. Туристік өнімді әзірлеп, өткізумен (таратумен) айналысатын туристік фирмаларға қайсы жатады:

132. Өндірістің материалдық және материалдық емес сферасын, өндіруді, таратуды, туристерге арналған тауарлар мен қызметтер айырбасын, олардың тұтынылуын, туристік-рекреациялық ресурстарды игеріп, пайдалануды және туризмнің материалды-техникалық базасын жасауды қамтамасыз ететін кәсіпорындар, мекемелер мен ұйымдардың жиынтығы:

133. Турларды жинақтаумен, (комплектациясымен), туристік өнімді әзірлеумен айналысатын туристік кәсіпорын:

134. Фирманы ұйымдастыру, жетекшілер арасындағы жауапкершіліктер мен өкілеттілігін бөлу, жұмыс көлемі мен кезектестігін анықтау, есеп беру және ақпараттар ағындарының бағытын анықтау – туристік кәсіпорындардың қандай міндетіне жатады:

135. Тур құрылымы көбінесе неге байланысты өзгереді:

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. Булыгина И.И., Гаранина Е.Н., Гаранин Н.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник.-М. Издательство КноРус. 2018- 272с
2. Н.В. Соболева Анимация в туризме: учебное пособие / Н. В. Соболева, В. В. Тельных, С. В. Соболев; Сибирский федеральный университет, Институт физической культуры, спорта и туризма. - Красноярск: СФУ, 2021. - 160 с.
- 3.Булыгина, И.И. Анимация в сфере гостеприимства: учебник для направлений бакалавриата и магистратуры «Сервис», «Туризм», «Гостиничное дело» / И.И. Булыгина, Е.Н. Гаранина, Н.И. Гаранин. - М.: КИ10РУС, 2020 , - 267 с.
- 4.Гагач М.Г. Организационно-педагогические условия проведения досуга в семейных клубах-ресторанах / М.Г. Гагач, О.А. Королева // Культура: теория и практика. – 2021. – № 1 (40). – С. 13-20. – Электрон. копия доступна на сайте науч. электрон. б-ки Киберленинка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsionno-pedagogicheskie-usloviya-provedeniya-dosuga-v-semeynyh-klubah-restoranah> (дата обращения: 15.06.2021)
5. Ермакова Е.Е. Анимационный сервис: учеб. пособие / Е.Е. Ермакова ; ФГАОУ ВПО Тюменский гос. ун-т. – Тюмень : Изд-во Тюменского гос. ун-та, 2013. – 254 с. : ил., табл.
6. Козионова А.С. Дружественность заведений общественного питания к детям на примере г. Владивосток / А.С. Козионова, И.В. Купряшкин // Участие детей в решении вопросов, затрагивающих их интересы: современное состояние, проблемы и перспективы : материалы междунар. науч. конф. / отв. ред. А.Г. Филипова. – Владивосток, 2019. – С. 153-157. – Электрон. копия доступна на сайте электрон. б-ки eLibrary. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41424435> (дата обращения: 15.06.2021). – Доступ после регистрации
- 7.Нестерович В.К. Анимационная деятельность в гостиничном ресторанном сервисе / В.К. Нестерович, А.А. Шилов //Сервис в России и за рубежом. – 2008. – № 4. – 9 с. – Электрон. копия доступна на сайте науч. электрон.б-киКиберленинка.URL:<tps://cyberleninka.ru/article/n/animatsionnaya-deyatelnost-v-gostinichnom-restorannom-servise> (дата обращения: 15.06.2021)
8. Сайдуллаев С.З. Анимационные программы в семейных отелях // Экономика и бизнес: теория и практика. – 2018. – № 8. – С. 106-108. – Электрон. копия доступна на сайте науч. электрон. б-ки Киберленинка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/animatsionnye-programmy-v-semeynyh-otelyah>
- 9.Талакина М.В. Анимационная деятельность предприятий общественного питания: детская анимация // Стратегия развития индустрии гостеприимства и туризма : материалы V Междунар. студенческой Интернет-конф. / под общ. ред. Е.Н. Артемовой, Н.В. Глебовой. – Орел, 2017. – С. 70-73. – Электрон. копия доступна на сайте электрон. б-ки eLibrary. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=29193815> (дата обращения: 15.06.2021). – Доступ после регистрации
10. Ширко М.В. Организация детского досуга на предприятиях питания города Орла // Стратегия развития индустрии гостеприимства и туризма :

материалы V Междунар. студ. Интернет-конф. / под общ. ред. Е.Н. Артемовой, Н.В. Глебовой. – Орел, 2017. – С. 117-120. – Электрон. копия доступна на сайте электрон. б-ки eLibrary. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=29193829> (дата обращения:15.01.2022). – Доступ после регистрации

11.Беспалова Н.Н. Использование анимационных программ в туризме // Вопросы интеграции историко-культурного наследия в развитие сферы туризма : материалы I науч.-практ. конф., Барнаул, 11-13 сентября 2013 г. / отв. ред. А.А. Тишкин, С.В. Харламов. – Барнаул, 2014. – С. 22-27

12.Газаматова А.А. Анимационные программы как инструмент развития туризма // Междунар. студ. науч. вестн. – 2015. – №4-3. – С. 490-491; Доступ после регистрации (открыть ссылку)

13.Дмитриева А.В. Анимационная программа как составная часть эффективного обслуживания в туризме // Культура и время перемен. – 2015. – №3(10). – С. 1-6 ; То же [Электронный ресурс]. – URL : (открыть ссылку)

14.Крыжановская Г.В. Организация анимационных программ в речном туризме / Г.В. Крыжановская, А.Н. Мармилов, К.М. Григорьев // Новая наука : опыт, традиции, инновации. – 2015. – №6. – С. 21-24 ; Доступ после регистрации (открыть ссылку)

15.Лебедева Т.Е. Повышения качества обслуживания : потенциал анимационных программ в туризме // Экономика, право, образование : региональный аспект : сб. науч. тр. IX межвуз. науч.-практ. конф., Нижний Новгород, 25 июня 2015 г. – Н. Новгород, 2015. – С. 172-179 ; Доступ после регистрации (открыть ссылку)

16.Лисовая П.А. Рекреационно-анимационная программа в семейном досуге: [семейный туризм] // Инновационные технологии в науке нового времени : сб. ст. Междунар. науч.-практ. конф., Уфа, 01 февраля 2017 г. / отв. ред. А.А. Сукиасян. – Уфа,2017. – С. 145-147 ; Доступ после регистрации (открыть ссылку)

17. Пальянова О.В. Разработка туристской анимационной программы с учетом факторов возрастной психологии // Экономика и социум. – 2014. – №4-4(13). – С. 315-318.

18.Гитова Л.И. Анимационные программы в составе регионального турпродукта Владимирской области // Вестн. РМАТ. – 2014. – №4. – С. 33-38 ; Доступ после регистрации (открыть ссылку)

19.Третьякова Т.Н. Роль анимационных программ в разработке региональных программ туристского обслуживания / Т.Н. Третьякова, В.С. Никитина // Устойчивое развитие технологии сервиса : материалы V Междунар. студ. науч.-практ. конф., Улан-Удэ, 13-15 июня 2016 г. – Челябинск, 2016. – С. 101-104 ; Доступ после регистрации (открыть ссылку)

Туристерге арналған анимациялық бағдарлама «Кофе – сусын немесе өмір дәмі!»

Бағдарлама туристерге бағытталған және мерекелік немесе «Кофе – сусын немесе өмір дәмі!» тақырыптық күні ретінде өткізілуі мүмкін. Бағдарламаның мақсаты: әртүрлі жас санатындағы туристер үшін ерекше, танымдық және қызықты демалыс құру.

Бағдарламаның мақсаттары:

1. Кофенің шығу тарихымен, жасалуымен, түрлерімен таныстыру.
2. Мереке атмосферасын, атап айтқанда кофе мерекесін құру.
3. Барлық жастағы туристер үшін ойын-сауық ұйымдастыру.
4. Өнермен таныстыру.

Өткізу орны: қонақ үй немесе санаторий, бұл жағдайда – банкет залы немесе ашық алаң, мұнда негізгі сусынмен бірге швед үстелі беріледі – әртүрлі бренд кофелері, балаларға арналған үстелдер қажет, мұнда әртүрлі өрнектері бар жеңіл кофе ұсынылады (бірақ, әрине, және басқа да сусындар). Қызмет көрсетуді «кофе» декоры бар даяшылар жүзеге асырады.

Безендіру: кофемен байланысты бейнелеу өнерінің репродукциялары; Бразилиялық кофе салынған қаптар; кофе плантацияларының жасанды макеттері; балалар үйінің балалары жасай алатын кофе дәндерінен жасалған бұйымдар (яғни, бұл іс — шараны Қайырымдылық акциясы жүзеге асырады); тірі мүсіндер (кофе-бақташы Калдим, шейх Абд-аль-Кадир, итальяндық дәрігер Проспер Альпини, сондай-ақ Петр I және жұмсақ көйлектердегі ханымдар); кез-келген астықтың дәмін тата алатын кофе дәндерінің шағын көрмесі.

Дыбыстық дизайн: неаполитандық әндер. Іс-шара басталғанға дейін бойлы қуыршақтарға (шыныаяқ пен кофе дәні) киінген екі аниматор іс-шара туралы хабарлайды, шақыру билеттерін таратады, шағын интерактивтер өткізеді. Содан кейін олар қонақтарды қарсы алып, көңіл көтереді. Буфет бөлімінен кейін концерттік-ойын-сауық бағдарламасы өтеді, онда негізгі әдіс екі көзқарастың қарама-қайшылығы болып табылады: кофеге қарсы. Оларды екі жүргізуші бейнелейді: Кофеман Джордж (кофені білетін және жақсы көретін) және Леди Безкофейная (кофеге қарсы).

Бағдарламада: жүргізушілердің сәлемдесуі; «Кремді кофе» (ақ көйлек киген қыздар және қара костюмдегі жас жігіт) биі; жарыс бағдарламасы (барлық жарыстар кофеге қатысты); баристадан мастер-класс (кофенің әртүрлі түрлерін дайындайтын мамандар), содан кейін дәм тату.

Кульминация Лади мен Кофемен арасындағы кофеде тіпті белгілі бір мереке күні жоқ деген даудың шарықтау шегі болады, бірақ ондай күндер бар екен: 17 сәуір – Италияда; «Кофе күні» - 12 қыркүйекте Коста-Рика; 19 қыркүйекте Ирландияда және 1 қазанда Жапонияда халықаралық кофе күні және эспрессо күні. Осыдан кейін құм шоуы өтеді.

Кофенің пайда болу тарихы және ол туралы әртүрлі аңыздар баяндалады, одан кейін музыкалық нөмір (В. Орловская мен бишінің орындауындағы кофе

туралы ән) беріледі.

Қорытындылай келе, іс-шараның тақырыбына қатысты сөздер тыңдалады: «Кофе әлемдегі ең көп сатылатын тауар, мұнайдан кейін екінші орында!» Сондықтан кофені қауіпсіз түрде «өмір дәмі» деп атауға болады («Кофе — өмір дәмі!»). Finish-Coffee - өмір дәмі!. Аяқтау - өмірдің дәмі!». Аяқтау - өмірдің дәмі!». Өмірдің аяқталуы!». Өмірдің аяқталуы!». Аяқтау - өмір!». Аяқтау - өмір!». Аяқтау-!». Бағдарлама дискотека мен отшашумен аяқталады.

Мәдениеттанушы-аниматордың еңбек қызметінің сипаттамасы

Еңбек функциясының сипаттамасы
«Туристік демалыс бағдарламаларын әзірлеу»

Еңбек әрекеттері	<p>Аймақтық және мақсатты мәдени-демалыс бағдарламаларын әзірлейді және жүзеге асырады.</p> <p>Әлеуметтік-мәдени анимация және демалыс бағдарламаларын әзірлейді және ұйымдастырады.</p> <p>Әртүрлі әлеуметтік топтар мен туристер үшін жеке және топтық демалысты өткізу бағдарламаларын әзірлейді.</p> <p>Халық пен туристерге арналған ойын-сауық бағдарламаларын әзірлейді.</p> <p>Әлеуметтік-мәдени іс-шараларды ұйымдастырудың инновациялық технологияларын әзірлейді</p>
Қажетті дағдылар	<p>Аймақтық жобалау және жүзеге асыру мүмкіндігі және мақсатты мәдени -демалыс бағдарламалары болуы керек.</p> <p>Туристік демалыс бағдарламаларын әзірлей алуы керек.</p> <p>Тұрғындар мен туристер үшін жеке және топтық демалысты ұйымдастыру бағдарламаларын жасай білуі керек.</p> <p>Демалыс саласында ойын технологияларын меңгеруі керек.</p> <p>Халық пен туристерге арналған ойын-сауық бағдарламалары керемет дизайн және жүзеге асыру мүмкіндігі болуы керек.</p> <p>Анимация технологиясын жетік білуі керек.</p> <p>Әлеуметтік-мәдени іс-шараларды ұйымдастырудың инновациялық технологияларын әзірлеу және енгізу мүмкіндігі болуы керек</p>
Қажетті білім	<ul style="list-style-type: none"> - мәдениет, спорт және туризм саласындағы Ресей Федерациясының заңдары мен басқа да нормативтік құқықтық актілері; - әртүрлі әлеуметтік топтардағы адамдардың әлеуметтік-мәдени саладағы танымдық және шығармашылық бастамасын дамытудың тәсілдері мен әдістері; - мәдениет пен өнердің тарихы мен теориясы; - сценарий жазу және режиссура негіздері; - әлеуметтік-мәдени анимация және рекреация технологиялары; - әлемдік және отандық көркем мәдениет тарихы; - экскурсиялық қызметті ұйымдастыру технологиялары; - психологиялық-педагогикалық жағдайлары мәдени - демалысты өткізу қызметі; - әлеуметтік-мәдени анимация және рекреация негіздері; - әлеуметтік-мәдени іс-шараларды ұйымдастырудың инновациялық технологиялары
Қажетті	- іскерлік қарым-қатынас этикасын сақтау:

этикалық нормалар	<ul style="list-style-type: none"> - кәсіби адалдықпен күресуде белсенді позицияны ұстану; - жұмыс орнында және туристік қызметтерді тұтынушылармен қарым-қатынаста шиеленіс жағдайларын туғызбау; - көрсетілетін қызметтер туралы толық және сенімді ақпарат беру; - ұйым мен тұтынушы арасындағы шарт талаптарының сақталуына жауапты болу; - ұйымның беделіне нұқсан келтіретін әрекеттерге бармауға; - қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын бұзбау
Мүмкін болатын жұмыс орындары	<ul style="list-style-type: none"> - туристік агенттіктер; - туроператорлық компаниялар; - экскурсиялық ұйымдар; - қонақ үй компаниялары; - мәдениет - демалыс мекемелері
Еңбек жағдайы	<ul style="list-style-type: none"> - қарамағындағылардың жұмыс сапасына жоғары жауапкершілік деңгейі; - тұрақты емес жұмыс уақыты; - қалыпты жағдайлар мен еңбек қауіпсіздігін сақтау; - стандартты болжамды және төтенше жағдайлардағы іс-әрекеттер; - жеке жауапкершіліктің жоғары деңгейі; - демалыс және мереке күндері жұмыс істеу
Еңбек әрекеттері	<ul style="list-style-type: none"> - мәдени-тынығу шараларының бұқаралық және топтық түрлерін ұйымдастырады; - спорттық және туристік іс-шараларды ұйымдастырады, соңғы жетістіктерді, заманауи құрал-жабдықтарды пайдаланады; - психологиялық-педагогикалық ғылымның заманауи жетістіктері мен озық тәжірибе тұрғысынан спорттық-сауықтыру іс-шараларын ұйымдастырады; - ойын-сауық және ойын-сауық шараларын ұйымдастырады, халық пен туристерге арналған ойын-сауық және ойын-сауық бағдарламаларын жүзеге асырады; - әлеуметтік-мәдени іс-шараларды ұйымдастырудың инновациялық технологияларын енгізеді
Қажетті дағдылар	<ul style="list-style-type: none"> - мәдениет мекемелерімен, шығармашылық ұйымдармен, қоғамдық бірлестіктермен байланыс орната білуі керек; - спорттық және туристік іс-шараларды ұйымдастыра білуі, ондағы соңғы жетістіктер мен заманауи жабдықтарды қолдана білуі керек; - психологиялық-педагогикалық ғылымның заманауи жетістіктері мен озық тәжірибе тұрғысынан спорттық-сауықтыру шараларын ұйымдастыра білуі керек; - анимация технологиясын жетік білуі керек;

	-тұрғындар мен туристерге арналған ойын-сауық және ойын-сауық шараларын ұйымдастыра білуі керек
Қажетті білім	-Ресей Федерациясының заңдары мен басқа да нормативтік құқықтық актілері; -мәдениет, спорт және туризм саласындағы федерациялар; -әртүрлі әлеуметтік топтардағы адамдардың әлеуметтік-мәдени саладағы танымдық және шығармашылық бастамасын дамытудың тәсілдері мен әдістері; -мәдениет пен өнердің тарихы мен теориясы; -әлемдік және ұлттық көркем мәдениет тарихы; -сценарий жазу және режиссура негіздері; -экскурсиялық қызметті ұйымдастыру технологиялары; -мәдени-демалыс қызметінің психологиялық-педагогикалық жағдайлары; -әлеуметтік-мәдени анимация және рекреация негіздері; -әлеуметтік-мәдени іс-шараларды ұйымдастырудың инновациялық технологиялары; -анимациялық бағдарламаларды жүргізу технологиялары
Қажетті этикалық нормалар	- іскерлік қарым-қатынас этикасын сақтау; - кәсіби адалдықпен күресуде белсенді позицияны ұстану; - жұмыс орнында және туристік қызметтерді тұтынушылармен қарым-қатынаста шиеленіс жағдайларын туғызбау; - көрсетілетін қызметтер туралы толық және сенімді ақпарат беру; - ұйым мен тұтынушы арасындағы шарт талаптарының сақталуына жауапты болу; - ұйымның беделіне нұқсан келтіретін әрекеттерге бармауға; - қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын бұзбау
Мүмкін болатын жұмыс орындары	- туристік агенттіктер; - туроператорлық компаниялар; - экскурсиялық кәсіпорындар; - қонақ үй компаниялары; - мәдени-демалыс кәсіпорындары
Еңбек жағдайы	- жұмыс сапасына жоғары жауапкершілік деңгейі; - тұрақты емес жұмыс уақыты; - қалыпты жағдайлар мен еңбек қауіпсіздігін сақтау; - стандартты болжамды және төтенше жағдайлардағы іс-әрекеттер; - жеке жауапкершіліктің жоғары деңгейі; - демалыс және мереке күндері жұмыс істеу

Тураниматор профессиограммасы

Кәсібилік құрамы	Аниматор жұмысының сипаттамасы
Мамандықтың мақсаты, оның қоғамдағы рөлі	Демалысты ұйымдастыру, демалыс бағдарламаларын құру және жүзеге асыру
Мамандықтың таралуы	Қонақ үйлер, отельдер, туристік орталықтар, туристік кешендер, демалыс лагерлері, санаторийлер, туроператорлар, туристік және экскурсиялық агенттіктер, жас туристер станциялары, туристік клубтар
Еңбек пәні	Адам
Еңбек құралы	Типтік сценарийлер, бағдарламалар банкі бар компьютерлер; арнайы жабдықтар (спорттық туризм, ойын-сауық іс-шаралары және т.б. үшін)
Еңбек жағдайы	Психологиялық және әлеуметтік қамтамасыз ету, кәсіби ортада қолайлы микроклиматтың болуы. Қызмет саласына қарай: экскурсия кезінде, үй ішінде, көлікте, ашық жерлерде және т.б.
Еңбекті ұйымдастыру	Демалыс бағдарламалары мен іс-шараларын жасау және жүзеге асыру, типтік сценарийлер мен бағдарламалар банкін құру
Өнім немесе еңбек нәтижесі	Тұтынушының қажеттіліктерін толық қанағаттандыратын жеке немесе топтық демалыс бағдарламалары
Мүмкін деңгейлер кәсібилік	1-деңгей – анимациялық іс-шаралардың функционерлері (экскурсоводтар, топ гидтері, гидтер, әуесқой спорттық туризм түрлері бойынша нұсқаушылар, әдіскерлер және т.б.). Бағдарламада жоспарланған іс-шараларды орындау. 2-деңгей – туристік іс-шараларды ұйымдастырушылар (жиындар, жорықтар, экскурсиялар, саяхаттар және т.б.). Олар оқиғалардың сценарийлерін құрастырады, оларға қатысты қызметтер кешенін жоспарлайды. 3-деңгей – менеджер-мамандар. Туристік кәсіпорынның анимациялық қызметін басқаруды жүзеге асыру, күрделі анимациялық бағдарламаларды құрастыру
Тураниматордың құқықтары	Жалақы мен мерекелердің әлеуметтік кепілдіктері. Демалыс – маусымнан тыс
Тур аниматорының міндеттері	Кәсіби этикалық нормаларды сақтау, қызметтік функционалдық міндеттерді орындау. Оқиғалар кезінде адамдардың өмірі мен денсаулығына жауапкершілік
Саяхатшы аниматор мамандығының оң әсері	Шығармашылық және ұйымдастырушылық қабілеттерді толық іске асыруға болады

Тур анимация маманының үлгісі

Кәсіби қызмет түрлері	Тураниматордың жеке қасиеттері	Біліктілік талаптары (осы қызмет түріне арналған арнайы білім мен дағдылар)
Спорт және туризм	Тапқырлық, байқағыштық, көшбасшылық қасиеттер	Білімдер: спорттық туризмнің отандық және шетелдік тәжірибесін, спорттық туризм саласындағы кәсіби қызметтің ұйымдық құрылымын, спорттық туризм саласындағы әдістемелік жұмысты жүргізудің әдістері мен құралдары Дағдылар: спорттық-туристік қызметті ұйымдастыру, ондағы жаңа жетістіктерді, заманауи құралдар мен жабдықтарды қолдану, туристік демалыс бағдарламалары мен бағыттарын әзірлеу
Дене шынықтыру-сауықтыру	Дене дайындығы, ептілік	Білімдер: жаппай сауықтыру жұмыстарының отандық және шетелдік тәжірибесі, кәсіптік қызметтің ұйымдық құрылымы, спорттық-сауықтыру жұмыстарын ұйымдастырудың әдістері мен құралдары. Дағдылар: спорттық және демалысты ұйымдастыру психологиялық-педагогикалық ғылымның заманауи жетістіктері мен озық тәжірибе тұрғысынан қызмет; халыққа арналған жеке және топтық мерекелік бағдарламаларды әзірлеу
Ойын-сауық	Қарым-қатынас дағдылары, әртістік, эмоционалды ашықтық	Білімі: туранимация, театр өнерінің негіздері, режиссура және басқа да арнайы пәндер, Кәсіби қызметтің ұйымдастырушылық құрылымы Дағдылар: ойын-сауық іс-шараларын ұйымдастыру, рекреология, валеология, туранимация бойынша білімді практикада қолдану, халық үшін ойын-сауық іс-шараларын әзірлеу және іске асыру
Танымдық-экскурсиялық және анимациялық-оқу	Есте сақтау, эстетикалық талғам, интеллект	Білімдер: әлемдік көркем мәдениет тарихы, экскурсия, дінтану, өлкетану, сонымен қатар кәсіби экскурсиялық және мұражай қызметінің құрылымы мен мазмұнын білу Дағдылар: жеке тұлғаның үйлесімді дамуының құрамдас бөлігі ретінде экскурсиялық қызметтің жалпы және нақты мақсаттары мен міндеттерін анықтауды, агенттік-операторлық және әдістемелік-экскурсиялық жұмыстарды жүргізуді, маркетингтік зерттеулерді, мұражайлық-экскурсиялық қызмет көрсету циклдерін құрастыруды, туристік-экскурсиялық қызметті бағдарлалауды

**Аतिकеева Сайран Николаевна
Гиззатжанова Айжар Гиззатжановна**

ТУРИЗМДЕГІ АНИМАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТ»

ОҚУЛЫҚ

«Тұран-Астана» Баспасы, 2022

Мекенжайы: 010000, Нұр-Сұлтан қ., Дүкенұлы к-сі, 29